

KAVRAMSAL
DAİRE
MODELİ

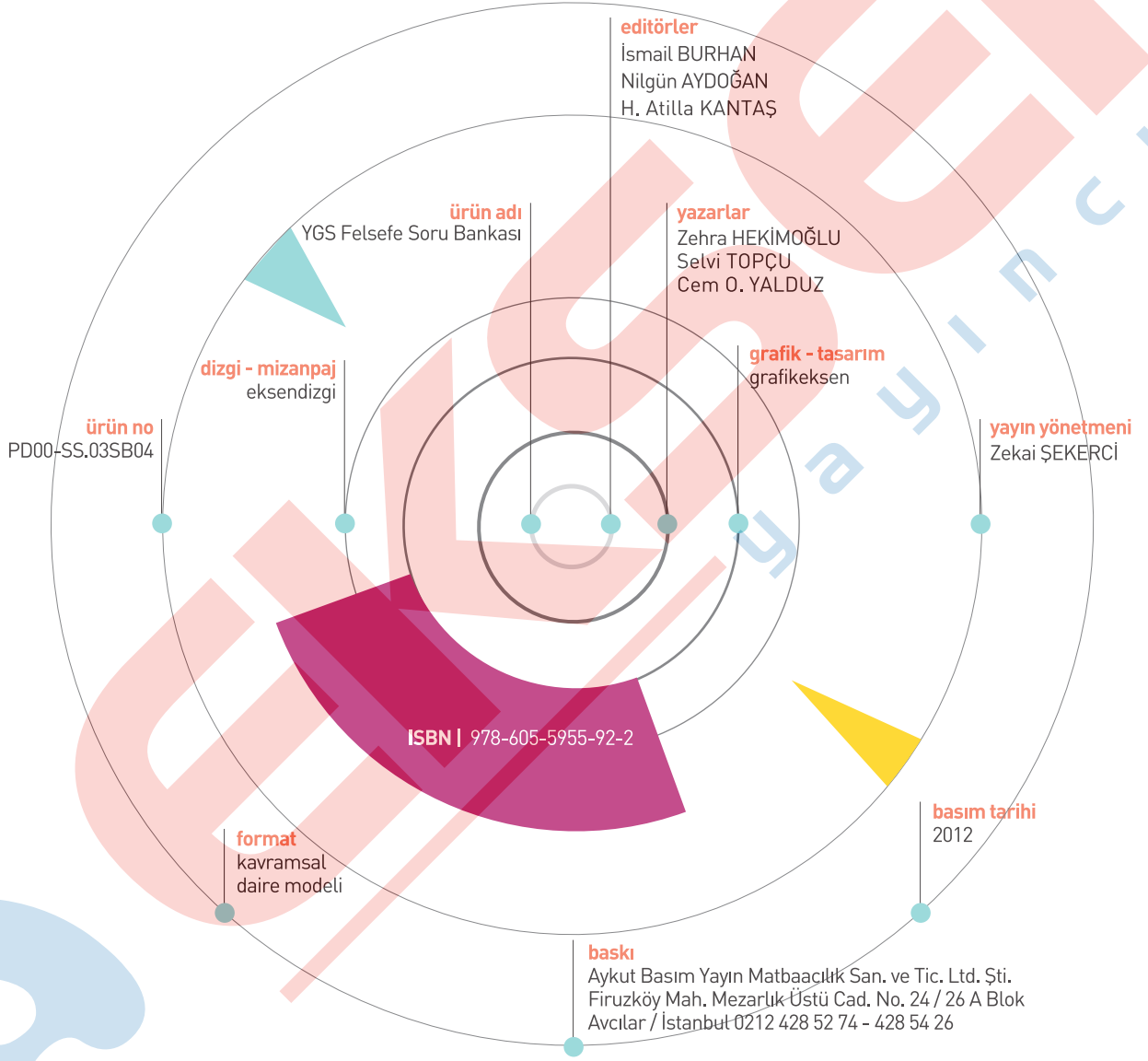
ÜNİVERSİTE HAZIRLIK PROGRAMI

YGS FELSEFE

SORU BANKASI

 EKSEN
yayınclık

öğrenciyle el ele neşeli kitaplar

İletişim

Gülbahar Mahallesi Cemal Sururi Sokak Halim Meriç İş Merkezi No:15 / E Mecidiyeköy - İSTANBUL
0212 275 00 35 www.eksenyayinlari.com - info@eksenyayinlari.com

Copyright ©

Bu kitabın her hakkı EKSEN Yayıncılık ve Eğitim Malz. San. Tic. A. Ş.'ye aittir.
Eksen Yayıncılık'ın yazılı izni olmaksızın, kitabın herhangi bir şekilde kısmen veya tamamen
çoğaltılması, basım ve yayımı yasaktır.

yeni bir yaklaşım

kavramsal daire modeli

Öğrenciyle el ele, neşeli bir kitap

Ünitelerde yer alan temel başlıklar

kavram dizini	→	hoş geldiniz, yol haritanız
bu testleri çözdüğümüzde / kazanımlar	→	neler neler kazanacağız
kısa kısa	→	bazı ipuçlarını hatırlamaya ne dersiniz!
konu testleri	→	koşu başlıyor
en nazik, en cin, en baba sorular	→	tanıdık bir ortamdayım
ipuçları	→	öğretmenim yanımda
birlikte çözelim	→	ekip çalışması faydalıdır
dört köşe	→	çözdüğünde dört köşe olmayı hak ettin
kontrol noktası	→	bakalım bir sorun var mı
... derken	→	kahkaha ve neşe dünyası

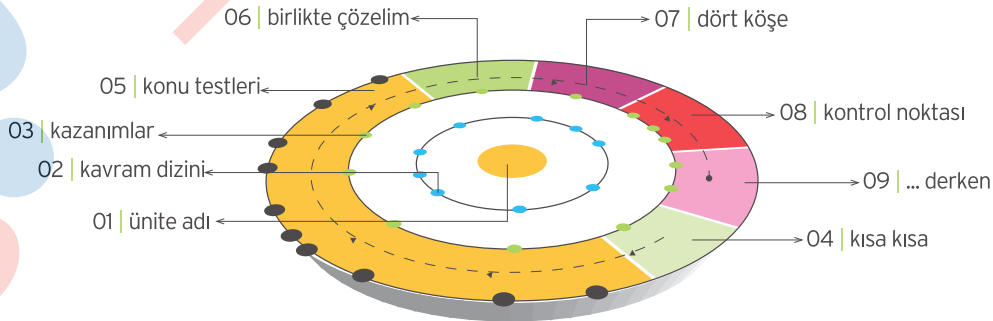
Bu başlıkların anlamı

Rehberlik eksenli bir yaklaşım

her ünitenin hangi kavramların çevresinde döndüğü,
nelerin öğrenileceği,
uç soruların ipuçları yardımıyla çözümüne gidilmesi,
bazı görsellerle (nazik - cin - baba sorular) motivasyonun sağlanması
öğrenilenlerin daha komple ve karma sorularla denenmesi
kazanımlarımızın kontrolü
ünite sonunda neşeli ve zevkli bir dünyaya açılan kapı
.....
gibi öğelerle bu kitap bilimsel ve nitelikli bir kılavuzluğu içeriyor.

Parçaların ahengiyle oluşan bütünsellik

(bilimsel arka plan, adım adım öğrenme, rehberlik ve motivasyon)

MERHABA

Öğretmen ve öğrencilerimize müjde.

Artık size yakın, sizin dünyanızı anlayan, iç dünyanıza seslenen, kısacası sizin dilinizle konuşan bir kitap var elinizde. Yüzü soğuk, kuramsal, renksiz ve tekdüze kitaplarla daha fazla uğraşmanıza gerek kalmadı. Evde, okulda veya serbest zamanlarınızda ders çalışmanın ötesinde, bir bilim dalına yönelik temel verileri zevkle öğreneceğiniz, elinizden bırakamayacağınız bir seri kitabı sizler için hazırladık. İstedik ki severek ve neşeyle öğrenebilelim, öğretebilelim.

Bir arkadaşınız gibi size seslenen, sizinle konuşan bu kitap (elinize alıp onun dünyasına daldığınızda gerçekten sizinle diyaloga geçtiğini göreceksiniz) testle başlayıp testle bitmiyor. Size kavramlarını sunuyor, her konuda neleri öğreneceğinizin kısa bir sıralamasını yapıyor, unutmuş olabileceğiniz bazı bilgileri hatırlatıyor. Ve bu sıcak yaklaşımdan sonra testlere geçiyor. Testlerde bazı sorular en nazik, bazıları en cin olarak beliriyor. Bu ortamda, bazıları da tabi ki en baba soru olacak. Bazı soruların altında ipuçları var, çözelim - çözmeden geçmeyelim diye. Bazı sorular hafif bir renkle işaretlendi, onların "birlikte çözelim" bölümünde çözümleri olacak, kaçırmayın. Dört Köşe, sizi biraz terletebilir. Bu, Kontrol Noktası'na takılmadan geçmeniz için gerekli. Sizi "...derken" ile baş başa bırakıyorum: İşte bütün bunlar, açıklamaları ileriki sayfalarda yapılacak olan "kavramsal daire modeli"nin küçük parçalarından bazıları.

Esenlik ve başarı dileklerimizle...

kısa kısa
(bazı verileri
hatırlamaya ne dersin)

		test ana soru	
test adı			
en nazik soru			
ünite adı			
en cin soru			
ipucu (soruyu çözemediğinde)			

sayfa numarası / soru numarası (**)

birlikte çözelim
(testlerdeki renkle
belirtilen soruların
çözüm bölümü)

22

Birikte Çözelim

Örnek 12 / 2

Birlikte çalışarak farklı fikirler ortaya konarak bir düşünce-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-

•••••

Örnek 13 / 3

Birlikte çalışarak farklı fikirler ortaya konarak bir düşünce-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-

•••••

Örnek 14 / 4

Birlikte çalışarak farklı fikirler ortaya konarak bir düşünce-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-

•••••

Örnek 15 / 5

Birlikte çalışarak farklı fikirler ortaya konarak bir düşünce-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-

•••••

Örnek 16 / 10

Birlikte çalışarak farklı fikirler ortaya konarak bir düşünce-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-

•••••

Örnek 17 / 7

Birlikte çalışarak farklı fikirler ortaya konarak bir düşünce-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-
meyle birleşip düşünceye yeni ayrı ayrı fikirler eklenip birleş-

•••••

ÖZGEN

doğru cevap seçeneği

(*) Her testin cevap anahtarı sayfanın altında ve sütunlardaki soru sayısına göre bölüm çizgileri ile ayrılarak verilmiştir.

[**] Testlerde renkli olarak işaretlenen sorular sayfa ve sıra numarası ile “Birlikte Çözelim” bölümünde alınmıştır. (Örneğin, “Çözüm 14/3” 14. sayfadaki 3. soruyu ifade eder.)

dört köşe
(çözdüğünde dört
köşe olmayı hak ettin)

[illegible]

25

Kontrol Noktası

'Yakındaki' penada bir boşlukla belirtilen fetretü'l-İslamiyye'nin özelliklerini yazınız.

B. Aşağıdaki boşlukları uygun kelimeler ya da kavramlarla doldurunuz.

- Fetretü, en genel ve en kapsamlı şekilde sarfı anlamak ister. Bu hareketin ter etkileri olumsuzdan kayıpların.
- açılmalarında birliktir yekün.
- Her ilahınatın gıyaseti ve ilahınatın taktikde.
- İnsanın yapıldığı evreni kayıplarında ve oru umurla somutla yitirilmisliği.
- İnsanın ahlakına yetisi çevresinde oluşan anıları anıların ve kalıplar ve gıyaseti olmalıdır.
- Fetretü tave hayat ve hısnatı çok herşeyi yeniden anlamakla gıyaseti atıpçay gıyaseti.
- Fıkıhçılar ortaya çıkardıkları düşünceleri sistemli kılın ve edipoluklarla olumları gıyasetinde kader gıyasetini sağlamlar olup keredü içinde olmalıdır.
- Hüküm olup ilahınatın yekün ilahınatı.
- Zihnin keredü ilahınatı olmalıdır, keredünün hem ilahınatı hem de ruhanı ilahınatı olmalıdır.

kontrol noktası
(bakalım bir sorun
var mı)

derken
(gülelim - eğlenelim)

[illegible]

İÇİNDEKİLER

● Felsefeyle Tanışma	9
● Bilgi Felsefesi	27
● Varlık Felsefesi	53
● Ahlak Felsefesi	71
● Sanat ve Din Felsefesi	91
● Siyaset Felsefesi	113
● Bilim Felsefesi	129

01 | FELSEFEYLE TANIŞMA

Kavram Dizini

- düşünme
- anlama
- kavram
- sorgulama
- eleştiri
- tartışma
- suje - obje
- merak
- zaman - mekan
- bilgi
- sistem
- mantık
- eylem
- filozof
- bilgelik
- hikmet
- dil
- tutarlılık
- refleksif
- felsefi düşünce
- metafizik
- arkhe

Bu testleri çözdüğümüzde;

- felsefenin ne demek olduğunu,
- felsefenin anlamını,
- hikmet kavramını,
- felsefe ve hikmet arasındaki bağı,
- felsefenin sorularını ve disiplinlerini,
- felsefi düşüncenin niteliklerini,
- felsefede tutarlılığın önemini,
- hayatın anlamlandırılmasında felsefenin rolünü,
- felsefe açısından dilin önemini

kavramış olacağız.

KISA KISA

- Felsefe insanın düşünme, merak etme, anlama ve öğrenme çabasının ürünüdür.
- Felsefe Yunanca philio (sevgi) ve sophia (bilgi) sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir kavramdır.
- Felsefi düşünme, araştırmacı ve eleştirci olmayı gerektiren bir düşünce şeklidir.
- Felsefi düşünme, analiz yapmayı gerektiren evreni, doğayı ve insanı yeniden inşa etmeye çalışan bir etkinlik biçimidir.
- Felsefe öznel bir etkinliktir ve felsefenin açıklamalarında bitmişlik yoktur. Antik Çağ filozoflarının ele aldığı bir kavramı ya da problemi günümüz filozofları aynı şekilde ele almaya devam edebilirler.
- Felsefe tüm varlık alanını konu edindiği için zorunlu olarak diğer alanlarla ilişki halindedir. Bu hareket noktasında Felsefe - Bilim, Felsefe - Din, Felsefe - Sanat ilişkisinden bahsedilebilir.
- Başlangıç dönemlerinde varlığın doğasını belirlemeye, evrende olup bitenleri açıklama çabası olarak bir işlevi olan felsefe günümüzde bilimin ilerlemesiyle bu işlevini kaybetmiş bunun yerine artık kapsamlı bir dünya görüşü sunmaktan çok; bilim, sanat ve ahlak alanlarındaki kavramları açıklığa ulaştırma çabasıdır.
- Hikmet bütün olup bitenlerin esasını bilmek demektir. Felsefenin ise böyle bir iddiası yoktur. O sadece hikmet / bilgelik'e özlem duymakta, onu sevmekte ona yönelmektedir.
- Çağımızın en büyük sorunu, insanların karşılaştıkları meseleleri ya olduğu gibi kabul etmeleri ya da irdelemekten reddetmeleridir. Hızlı

bir çağ içinde bulunduğumuzdandır ki insanlar sadece "an"ı yaşıyor dünü ve yarını düşünmeden hakikati ve gerçeği aramadan karar verip harekete geçiyorlar. Eğer karşılaştığımız meselelere dair sorular sorabiliyor olsaydık hayatımızın hala merkezinde felsefe olabilirdi. Eğer sorduğumuz sorular hala aklımızı ve vicdanımızı kullanarak sorduğumuz sorular olsaydı orada hikmet de varlığını sürdürebilirdi. Dolayısıyla diyebiliriz ki hikmet sözünde ve eyleminde tutarlı, samimi, ahlaklı ve adil olmayı da beraberinde getirir.

- Filozofların ortaya koydukları düşüncelerin bugüne gelmesini sağlayan şey kendi içlerinde tutarlı olmalarıdır. Bununla birlikte hiçbir filozofun sistemi bir diğer filozofunkinden daha üstün değildir. Ayrıca tutarlılık ve doğruluk da birbirine karıştırılmamalıdır. Filozofların sistemlerin tutarlılığından bahsedebilirken doğruluk ya da yanlışlıklarından bahsedemeyiz.
- İnsan olmanın en önemli özelliği "dil"i kullanmasıdır. Zira dil düşüncenin temelini oluşturur. Bir bakıma dil olmadan düşünce yeşeremez, aktarılamaz, öyleyse bir düşünce sistemi olan felsefe ve dil yakından ilişkilidir.
- İnsani iletişimin en önemli vasıtası olan dil olmadan insan bilgi, teknik, sanat, felsefe gibi alanlarda üstün başarılar imza atamazdı. Dil insan zihninin bir aynasıdır diyen Leibniz sözcüklerin anlamlarının tam bir analizinin aklın nasıl işlediğini herşeyden daha iyi göstereceğine işaret ederek dil ve insan zihni arasındaki ilişkiye dikkat çeker. Ona göre bir milletin dilinin ve sözcüklerinin zengin olması o milletin fertlerini üstün, özgün ve yaratıcı düşünmeye yetenekli kılar.

01.1 FELSEFENİN ANLAMI

1. Felsefe, insanı, dünyayı ve toplumsal değerleri anlamak amacıyla sürdürülen geniş bir araştırma, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama çabasıdır.

Bu tanıma göre, felsefenin amacı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Bireyin doğal çevreye uyumunu sağlamak
- B) Bireyin çelişkili inançlarını ortadan kaldırmak
- C) Bireyin toplumsal statüsünü belirlemek
- D) Evrende olup bitenleri sorgulayarak kavramak
- E) İnsanların doğayı kontrol altına almalarını sağlamak

2. Filozof soruların kalabalıklığına rağmen tek başına yürür. Zaman zaman geçmiş dönemlerdeki filozofların yaktığı mumlarla yolu bir parça aydınlanabilir. Filozof toptancı görüşlerin tümünü reddederek kendi zihinsel üretimlerinden güç alır. Ortaya koyduğu bilgi de bu açıdan kendinedir. Varlığın bütününe ifade edebilmek gibi yoğun uğraşlar içindedir filozof. Kendisiyle çalışmadan ve akla ihanet etmeden çileli yolculuğunu sürdürür.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Felsefi bilgi akla dayanır.
- B) Felsefe öznel bir etkinliktir.
- C) Felsefi bilgi kendi içinde tutarlıdır.
- D) Felsefe tümel bilgiler ortaya koyar.
- E) Felsefi bilgi birikimli olarak ilerler.

Felsefi bilgi yığılma özelliği gösterir.

3. Denizde boğulmak üzere olan birinin mutluluğu kıyıya varmasıdır. Felsefede ise ancak derine inmekle mutluluk sağlanır. Bu nedenle filozof hiçbir zaman yüzeysel bilgilerle yetinmez olabildiğince derinlemesine araştırmalar içerisine girer.

Buna dayanılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Varolmanın amacı mutlu olmaktır.
- B) Felsefe insana mutlu olmayı öğretir.
- C) Mutlu olmadan felsefe yapmak imkânsızdır.
- D) Felsefeciler yüzeysel bilgilerle mutlu olur.
- E) Felsefede önemli olan kapsamlı sorgulamadır.

Felsefe tümel bir etkinliktir. Dış dünyayı en genel şekliyle kavramak ister.

4. Dünyada çok soru soran iki kişi vardır; biri çocuk diğeri de filozoftur. Bu anlamda filozoflarla çocuklar birbirine benzerler.

Felsefenin bu özelliğiyle aşağıdakilerden hangisi anlatılmak istenmiştir?

- A) Sorulan soruların cevaplardan daha önemli olduğu
- B) Çocuklar ve filozofların düzeyinin aynı olduğu
- C) Sorulan soruların bilme merakından kaynaklandığı
- D) Soru sormanın bir sanat olduğu
- E) Filozofların çocuksu tavırlar içerisinde olduğu

5. Ölümden sonra yaşam var mı? Bu, nasıl bir yaşamdır? Neye göre yaşamalıyız? Günümüzde bu bildik sorulara herkes kendi cevabını bulmak zorundadır. Tanrı'nın niteliğini ya da ölümden sonra bir hayat olup olmadığını bir ansiklopediye bakarak öğrenemeyiz. Ansiklopediler bize nasıl yaşamamız gerektiğini anlatmaz. İşte felsefe, bu sorulara verilmiş hazır cevapları değil, bu sorulara cevap verebilmeyi öğreten bir bilgidir.

Buna göre, felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Herkesçe güvenilir doğru bilgiye ulaştırır.
- B) Sorgulayıcı ve eleştireci bir bakış açısı kazandırır.
- C) Varlığı bütünsel olarak anlamak ve açıklamak ister.
- D) Toplumsal hayatı düzenlemek ister.
- E) Evrensel sonuçlara ulaşmaya çalışır.

6. Bütün çağlarda felsefi düşüncelere sistemli bir ifade kazandıran veya onun bazı görüntülerini değiştiren insanlar olmuştur. Felsefi düşünceyi yaratan ve filozof olarak anılan, bu insanlardır. Bu insanlar, düşünce yöntemlerini bilinçli analizleriyle bir dünya görüşü ortaya koymakla uğraşmışlardır.

Buna göre, filozof adını alan bireylerin ayırt edici özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplumun değişmesine öncülük etmiş olmaları
- B) Toplumdaki değer yargılarına ters düşen düşünceler oluşturmaları
- C) Dünya görüşlerini yansıtan sistemli, düzenli felsefi bilgiler oluşturmaları
- D) Çağların değer yargılarından bağımsız olabilmeleri
- E) Bir takım soyutlamalar yoluyla ilkeler oluşturmaları

7. Bilgisiz felsefe yapmaya çalışmak, gece karanlık yolda-ki bir yolcunun yolunu bulmaya çalışmasına benzer. Bu nedenle felsefede ne kadar çok bilersen o kadar iyidir anlayışı hakimdir.

Bu paragraftan çıkarılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilgisiz felsefe yapmak mümkün değildir.
- B) Felsefe toplumda varolmanın nedenidir.
- C) Felsefesiz bilimlerin ilerlemesi mümkün değildir.
- D) Felsefe en önemli bilgi türüdür.
- E) Felsefe bütün bilgilerin kaynağıdır.

8. "İnsanı günahkar yapan bilgisizliktir. Bilen insan günah işlemez. Bilgi erdemdir. Kötülüğün başlıca nedeni ise cehalettir." diyen Sokrates döneminin dinsel etik anlayışına ters düşmüş ve dinsel çevrelerce kınanmıştır.

Burada felsefenin aşağıdaki hangi özelliği belirtilmiştir?

- A) Felsefe bilgi üzerine bir bilgidir.
- B) Felsefi çaba iyiye, güzele ve doğruya ulaşma çabasıdır.
- C) Felsefe eleştirci, yaratıcı ve şüphecidir.
- D) Filozoflar düşünceleriyle çağının düşünce sistemine aykırı düşebilir.
- E) Felsefe olgusal değildir, salt aklın ürünüdür.

Filozoflar alternatifli düşünebilen ve bu düşünceleriyle çağın ötesini yakalayabilen kişilerdir.

9. Felsefenin ele aldığı problemler, insanın hayat içinde yaşadığı evrenin anlamının ne olduğu sorularının ortaya çıkardığı problemlerdir. Felsefede söz konusu olan sorular, yaşamın anlamı başlığı altında toplanabilecek olan sorulardır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi felsefenin sorduğu sorulardan biri olamaz?

- A) İnsan yaşamının anlamı nedir?
- B) Evrende belli bir düzen var mıdır?
- C) İnsanın evrendeki yeri nedir?
- D) Olaylar arasında neden –sonuç bağı kurularak kesin bilgiye nasıl ulaşılır?
- E) Doğru bilgiye ulaşmak mümkün müdür?

10. Evren ve evrenin dışındaki gerçeklik merak edilmeseydi, "Evren nasıl varolmuştur?" diye bir soru sorulmazdı. Böylece gök cisimlerini ve bunların hareketlerini inceleyen kozmoloji olmazdı. İdeal bir devlet arayışı içinde olunmasaydı siyaset gibi bir bilim olmazdı. "Nasıl düzen içinde yaşayabiliriz?" diye sorulmasaydı hukuk diye bir alandan söz etmek mümkün olmazdı.

Buna göre, aşağıdaki genellemelerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilimi bilim yapan, ulaşılan sonuçların deneylerle sınanmış olmasıdır.
- B) Felsefe olmadan, bilimsel bilgilere ulaşmak mümkün değildir.
- C) Felsefe sorduğu sorularla bilime araştırma alanı oluşturur.
- D) Felsefe evreni açıklarken bilimsel çalışmalardan faydalanır.
- E) Evreni çözümlemeye çalışan bilim ve felsefe aynı yöntemleri kullanırlar.

11. Tüm insanların yemek yemeye ihtiyaçları olduğu gibi, sevgi ve ilgiye de ihtiyaçları vardır. Ama bütün bunların ötesinde, insanların ihtiyaç duyduğu başka şeylerde vardır. İnsanlar kim olduklarını ve neden yaşadıklarını bilmek isterler. Neden yaşadığımızı bilmek, pul toplamak kadar rastlantısal bir ilgi değildir. Bu ilgi insanın var olduğu ilk andan itibaren kendini göstermiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bireyin fizyolojik ihtiyaçları diğer ihtiyaçlarından önce gelir.
- B) Felsefe, insanın kendine yönelmesi ve kendini tanıma isteğiyle doğmuştur.
- C) Yaşam deneyimleriyle kazanılan bilgi, insan bilgisinin kaynağıdır.
- D) Hayatını kolaylaştırmak ve doğru bilgiye sahip olmak insanın birincil ihtiyacıdır.
- E) İnsanın çevresindeki belirsizlikler, onu doğa üstü güçlere inanmaya itmiştir.

01.2 FELSEFENİN ANLAMI

1. Felsefe, çok yönlü bakma olanağı sağlar, İnsanı, olaylara at gözüyle bakmaktan kurtarır.

Burada felsefenin aşağıdaki hangi özelliğinden söz edilmiştir?

- A) Sistemli ve düzenli olmasından
- B) Mantık ilkelerine uygunluğundan
- C) Tümel bir etkinlik olmasından
- D) Doğa üstü olayları konu edinmesinden
- E) Öznel ve birikimli olmasından

2. Bilimler evrenin bazı yönlerini inceledikleri halde felsefe bize evren hakkında daha esaslı ve birleştirilmiş, bütünlüştürilmiş bilgiler verir.

Burada vurgulanan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefenin parçalar halinde olması gerektiği
- B) Bilimler ve felsefenin farklılığı
- C) Felsefenin olması gerekeni ele aldığı
- D) Felsefenin bilimleri kapsadığı
- E) Bilimlerin felsefeden ayrıldığı

3. Felsefesiz yaşamak, gözü kapalı yaşamaktır. Üstelik gözümüzün görüp meydana çıkardığı bütün şeyleri görmenin ve bu amaç ile renklere ışığın güzelliğini tatmanın verdiği zevk, asla felsefenin bulup meydana çıkardığı şeylerden edinilen bilginin verdiği neşeye ölçülmez ve sonra bize, ahlâkımızı düzenleme ve dünyada hayatımızı idare etmek için felsefe öğrenmek, adımlarımıza öncülük için gözlerimizi kullanmaktan çok daha gereklidir. Çünkü hayvanlar sadece karınlarını doyurmayı düşündüğü halde, insanın temel düşüncesi, ruhun gerçek yiyeceği olan bilgeliğini aramak olmalıdır.

Descartes'in bu görüşlerinden çıkarılacak düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefe insanlık için vazgeçilmez bir çabadır.
- B) Felsefenin bilgi alanı sınırsızdır.
- C) Felsefeciler içinde bulunduğu çağdan ve toplumdan etkilenirler.
- D) Bütün bilimler kaynağını felsefeden alır.
- E) Her çağın kendine uygun bir felsefesi vardır.

4. Felsefe bilimlerinin verilerine dayanarak varlık hakkında genel bir açıklama yaparken, bilinmeyenler üzerinde tartışır ve eleştirir. Bütün bunları yaparken aynı zamanda hem bireyin düşünmesini geliştirir hem de bilimlere yol gösterir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi felsefenin işlevlerinden biri değildir?

- A) Bireyin düşünebilmesini sağlamak
- B) Bilimin bulgularına dayanmak
- C) Eleştirel düşüncenin gelişmesini sağlamak
- D) Bilimlere yol göstermek
- E) Olayların sonuçlarını kesin ve zorunlu hale getirmek

Felsefede önemli olan şey "Hiçbir şey hakkında kesin bir yargının verilemeyeceğidir."

5. Felsefe ile bilim ortak konularda açıklamalar yapmalarına rağmen, varlığa ve olaylara yaklaşım perspektiflerinde köklü farklılıklar vardır. Felsefenin yaklaşım tarzı, varlığın ve olayların her yönüyle anlaşılmasına yönelik birleştirici, tamamlayıcı bir anlayışı barındırır. Bilimler, uzmanlık alanları oluşturarak kendi bakış ve kavramsallaştırmalarıyla varlığın kendi ilgi alanlarına giren kısmıyla ilgilenirler.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi felsefeyi bilimden ayıran bir özelliktir?

- A) Sistemli ve düzenli olması
- B) Somut olgulara dayandığı ölçüde geçerli olması
- C) Aynı türden olaylara genellenebilir olması
- D) Birikimli olarak ilerleyen bir bilgi olması
- E) Olay ve olgulara bütüncül bir bakışla yaklaşması

6. Orta Çağ'da toplumlar, feodal ve teokratik bir yapılanma içindeydi. Bu dönemde felsefe, dinsel inançlara dayalı bir içerik kazanmıştır. Sanayi Devrimi'nden sonra toplumsal yaşamda bilimsel çalışmalar önem kazanmış, buna bağlı olarak da felsefenin gündemine eşitlik ve bilimsellik girmiştir.

Buna göre, felsefe için aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Bütün insanlığın yararına sunulan bilgiler verilir.
- B) Toplumların tarihinden bağımsız izler taşır.
- C) Toplumların yaşam biçimine yön verir.
- D) Toplumsal yapının özelliklerine göre şekillenir.
- E) Bilimdeki değişmelerin kaynağıdır.

7. Felsefe bir anlatım biçimidir. Eline aldığı her şeyi eleştirir. Gerçek filozofta, edindiği bilgileri yetersiz bulan, tedirginlik duyan, sürekli arayan, soru soran, eleştiren kimsedir.

O halde filozof için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilgiye şüpheyle yaklaşır.
- B) Sürekli bir arayış içindedir.
- C) Amacı doğruya ulaşmaktır.
- D) Soru soran kimsedir.
- E) Bilginin sonlu olduğuna inanır.

8. Çağların ve adamların felsefesinden söz ettiğimiz durumlar vardır. Bununla bir çağın veya bir adamın benimsenen düşüncelerinin bütünü kastederiz. Ancak felsefi düşünce basit olarak bazı görüşlere sahip olmaktan çok daha fazla şeyler gerektirir. Her insanın, toplumdan belli bir felsefeyi aldığı söylenebilir. Ancak bu, her insanın filozof olduğu anlamına gelmez.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Her çağın kendine özgü bir felsefesi vardır.
- B) Felsefi düşünce, kapsamlı bir düşünce biçimidir.
- C) Çağın ve toplumun felsefesi bireyleri etkiler.
- D) Belirli bir dünya görüşü olan her insan filozof değildir.
- E) Felsefi düşünce, her yönüyle bilimsel düşünceden farklıdır.

9. Felsefe bir bilgi sevgisi ve arayışı, bir eleştiri ve yaşam biçimidir. Ahlâk sorunu olarak iyiye, estetik açıdan güzelle yönelme çabasıdır.

Buna göre, felsefe ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilgiyi arama çabasıdır.
- B) Sorgulama gerektirir.
- C) Mutlak doğrulara ulaşmaktır.
- D) Beğeni duygusu kazanmaktır.
- E) Erdemli olabilmektir.

10. Felsefe özü gereği mutlaka eleştirel olmak zorundadır. Felsefe için durmak yok olmak demektir. Felsefeci hiçbir zaman elde ettikleriyle yetinmemeli, sürekli yeni düşüncelerin peşinde koşmalıdır. Her zaman önüne çıkan engelleri yıkmaya çalışmalı elde ettikleriyle yetinmemelidir. Felsefe yolda olmak demektir. Durmak ya da son noktayı koymak hiçbir zaman felsefenin amacı olamaz.

Buna göre, felsefe için hangisini söylemek doğru olur?

- A) Felsefe önüne çıkan engelleri aşmaya çalışmalı, ancak aşamadığı engeller karşısında durmasını bilmelidir.
- B) Felsefe ne zaman duracağını bilmelidir.
- C) Her şeyin bir sonu olduğuna göre, felsefe belli bir noktayı hedefleyip amacına ulaşmalıdır.
- D) Felsefe sorun ne olursa olsun çözümler araştırmalı, sürekli yeni ufuklara yelken açmalıdır.
- E) Felsefede hangi sorunun ne şekilde ele alınacağı filozofun niteliğiyle ilgilidir.

11. Zenon'a göre "Uçan ok durmaktır." Çünkü bu ok her an belli bir noktada bulunacaktır. Belli bir noktada bulunmak demek durmak demektir ; ama hareketinin her biri anında duruyorsa, ok yolunun bütününde de durmaktadır. Bu da hareketin göreliliğine dayanmaktadır. Oysa diğer filozoflara göre bu böyle değildir.

Burada felsefenin aşağıdaki hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Mantıksal olma
- B) Tümel bakabilme
- C) Merak uyandırma
- D) Olması gerekeni inceleme
- E) Öznel olma

Felsefe filozofun bireysel algılamalarına dayandığı için öznel dir.

01.3 FELSEFENİN ANLAMI

1. İnançlarımızın, değerlerimizin nedenlerini niçinlerini felsefe inceler. Böylece bilgilerimizin doğruluğunu, niçin inandığımızı araştırmaya başlarız. Yani felsefe yapmaya başlarız.

Buna göre, felsefenin temel işlevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın düşünebilmesini sağlamak
- B) İnsanın toplumsallaşmasını sağlamak
- C) İnsanın yeteneklerini geliştirmek
- D) İnsanın doğayı kontrol altına almasını sağlamak
- E) İnsanın toplumsal değerleri benimsemesini sağlamak

2. Felsefe her şeyi öğrenme iddiasında değildir. Herhangi bir bilgiye sahip olmaktansa onu aramak esastır. Bu nedenle felsefede cevaplardan çok sorular önemlidir.

Buradaki ifade aşağıdakilerden hangisini açıklamaya yöneliktir?

- A) İnsan her şeyin ölçüsüdür.
- B) Varlık sürekli değişmektedir.
- C) Felsefe sürekli bir çabanın içinde olmak demektir.
- D) Felsefede esas olan doğruyu bulmaktır.
- E) Tek gerçeklik insan düşüncesidir.

3. Felsefe, kişinin acıkmışken oturduğu ve doymadan kalktığı bir sofradır.

Bu sözle aşağıdakilerden hangisi anlatılmak istenmiştir?

- A) Felsefenin dünyayı değiştirmek çabasında olduğu
- B) Felsefenin mutlu bir yaşam sağlamak için tasarlanmış bir sistem olduğu
- C) Felsefenin yaşama yön veren bir rehber olduğu
- D) Felsefi düşüncenin hiçbir zaman son sözü söylemeyeceği
- E) Felsefenin tüm bilimlerin sonuçlarını birleştirme özelliği taşıdığı

4. Felsefe varolanların varlığını, anlamını ve nedenlerini sorgulayan bir düşünce etkinliğidir. Bu nedenle, o bir sonuç veya ürün değildir. Felsefede olmuş bitmişlik ya da belirlenmişlik yoktur. Felsefe sürekli bir yönelim ve bilme etkinliği olarak devam eden bir faaliyettir.

Parçada felsefenin hangi yönü vurgulanmıştır?

- A) Felsefi düşünce çabasının sürekli olduğu
- B) Felsefenin seçkin bir faaliyet olduğu
- C) Felsefenin metafiziksel bir faaliyet olduğu
- D) Filozofların karmaşık bir kişiliğe sahip olduğu
- E) Felsefenin toplumdan kopuk olduğu

5. Felsefede kesin doğru veya kesin yanlış yoktur. Kendi içinde mantıksal bir tutarlılığa sahip olmak koşuluyla her felsefi sistem değerlidir. Onun değerini de, vardığı sonuçlarda değil, gerçeği anlama çabasında aramak gerekir.

Buna göre, felsefenin hangi özelliği ifade edilmiştir?

- A) Bilimsel olgulara dayanması
- B) Bütünsel ve genelleyci olması
- C) Kendine özgü yöntemlerinin olması
- D) Evrensel ve kesin bilgiler üretmesi
- E) Sorgulama ve anlama gayretinin önemli olması

Felsefe tabu olan her şeyin tartışılmasını ve insan aklının süzgecinden geçirilmesi gerektiğini savunur.

6. Büyük felsefi sistemler değerlendirilirken genellikle konuların doğruluğuna, yanlışlığına değil, konular arasında çelişkinin olup olmadığına bakılır.

Burada felsefi sistemlerin hangi özelliği ifade edilmiştir?

- A) Felsefi sistemlerdeki konunun doğruluğu ve yanlışlığı
- B) Felsefi sistemlerin kendi içinde tutarlı bir bütünlük oluşturmaları
- C) Felsefi sistemlerin kişisel değerler taşıması
- D) Her felsefi sistemin kaynağında, başka felsefi sistemlerin olması
- E) Felsefi sistemlerin evrensel olması

7. Filozoflar yaşam üzerine üretilen düşünceler ortaya koyarlar. Böylece diğer insanlara yaşamla ilgili çeşitli görüşler sunup bunları inceleme olanağı sunarlar.

Buna göre, filozofların amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimin gelişmesini sağlamak
- B) Toplumsal yaşamı ideal biçimde düzenlemek
- C) Doğru bilgiye ulaşmanın ilkelerini belirlemek
- D) Sorulan soruları çelişkisiz cevaplamak
- E) Felsefi bilgileri irdeleyip yaşamı sorgulamak

8. Özgürlükçü düşünceye önem verenler, azınlıkta olabilirler. Ama şunu unutmamalıyız ki toplumun geleceğini etkileyenler bu azınlığın içinden çıkarlar. İnsanlık tarihinde Galileo, Kopernik, Einstein'ın önemini gördük. Geleceğin de böylelerini getirmeyeceğini hiç kimse söyleyemez. Eğer bunların çalışmaları engellenirse insanlık yerinde sayacak, yeni bir karanlık çağ ve durağanlık üstümüze çökecektir.

Buna göre, toplumunların durağanlık içine girmesinin sebebi nedir?

- A) Toplumdaki değerlere olan ilgisizlik
- B) Önceki felsefi görüşlerin reddedilmesi
- C) Özgürlükçü düşüncenin engellenmesi
- D) Tutarlı düşüncelerin var olması
- E) Birçok alanda araştırmaya önem verilmesi

9. Felsefe bütün çağlarda olduğu gibi, bugünde kendi özgür düşünce yollarını tıkamamalı, soru sormayı ve irdelemeyi hiçbir kayıt ve koşula bağlamadan, düşüncüyü her zaman canlı tutarak her alana yönelmelidir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Felsefe bütün bilgileri aklın süzgecinden geçirmelidir.
- B) Varlığı bütünsel olarak ele almalıdır.
- C) Felsefe bilgi üzerine bilgidir.
- D) Felsefe özgürce her alanla ilgilenmelidir.
- E) Felsefe biliminin sonuçlarından faydalanmalıdır.

10. Ancak özgür düşünme bilincine varmış insanların bulunduğu toplumlarda felsefe yapılabilmektedir. Felsefe adını verdiğimiz insan başarısı, yoğun bir düşünme etkinliği olup özgür, bağımsız, önyargısız ve hoşgörülü bir ortam içinde gerçekleşir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Felsefede karşıt düşünceler olabilir.
- B) Felsefe eleştirel bir çabadır.
- C) Felsefe önyargısız olmalıdır.
- D) Felsefenin gelişimi için özgür bir ortam gereklidir.
- E) Felsefe, mutlak bilgiye ulaşmanın çabasıdır.

11. Felsefe, hayatın anlamını bütünüyle kavramaya yönelik bir düşünme çabasıdır. Yöntemsel olarak soyut ve zihinsel bir temelden hareket eder. Bu nedenle olgusal bir araştırma faaliyeti olmayıp ideal bir etkinlikler.

Buna göre aşağıdakilerden hangisini felsefe için söylemek doğru değildir?

- A) Felsefe yaşama tümel olarak yaklaşır.
- B) Deney ve gözlem önemli felsefi yöntemlerdir.
- C) Felsefe zihinsel bir çabadır.
- D) Hayatın amacını sorgulayan bir faaliyettir.
- E) Felsefe olması gerekeni inceler.

Felsefenin konularına ait olan bilgiler nesnel olarak doğrulanamazlar.

12. Felsefi bilgi, bilme ve anlama ihtiyacının ürünüdür. Bu bilgiyi ortaya koyabilmek için üstün bir düşünme gayreti sergilemek gerekir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi felsefenin alanı içinde yer almaz?

- A) Bilmek için bilme çabasında olmak
- B) İdeal düzenin koşullarını sorgulamak
- C) Olguları birbirine bağlayan yasaları bulmaya çalışmak
- D) Ahlâklı olmanın ölçütünü araştırmak
- E) Varolan her şeyin kaynağını araştırmak

01.4 FELSEFENİN ANLAMI

1. Felsefenin ilk örnekleriyle Antik Yunan'da karşılaşıyoruz. Daha önceki dönemlerde Çin, Hint gibi kadim kültürlerin düşünce üretimleri olsa da bunlar felsefe olarak değerlendirilemez. Bu söylemler daha çok dini niteliklidir. Yunan düşünürleri salt akla dayanarak varlığa ilişkin nedensel açıklamalar gayretinde olmuşlardır. Felsefe, olaylara ve olgulara yalnızca bilmek, anlamak için yaklaşır. Felsefi düşünce sorgulayan, irdeleyen bir düşünce biçimidir.

Bu parçaya göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Değişik kültürlerde farklı düşünme biçimleriyle karşılaşılır.
- B) Felsefe dinsel bilgiye akli dayanak sağlama çabasıdır.
- C) Felsefe eleştirel bir söylem biçimidir.
- D) Felsefe yapmak aklın ölçüsünde kalmaktır.
- E) İlk felsefi söylem Yunanistan'da ortaya çıkmıştır.

2. Yaşadığımız yüzyılda sanılanın aksine felsefeye daha büyük bir ihtiyaç duymaktayız. Teknolojinin insanları gitgide kendi özüne karşı yabancılaştırdığı, tektipleştirdiği, temel sorulara karşı duyarsızlaştırdığı bir dönem yaşıyoruz. Asıl şimdi insanın felsefeye dönüp, yeni yaşam tarzının kendisine unuttuğu "Ben kimim, ne için yaşıyorum?" gibi varoluşsal sorulara cevap araması gerekmektedir. Bilimin dayattığı bir dogmatizmi yaşıyoruz. Buna dur diyebilecek tek güç felsefedir.

Bu görüşe göre felsefe ne tür bir işlevselliğe sahiptir?

- A) Dinin temel tezlerine akılcı gerekçeler üretme
- B) İnsanın bilimsel gerçeklikleri algılayabilmesine yardımcı olma
- C) Siyaset etkinliğinin ahlaki bir düzeye erişebilmesi sağlama
- D) İleri teknolojik açılımlara alt yapı oluşturma
- E) Varoluşumuzu konumlandıracak düşünme ve sorgulamayı gerçekleştirme

3. Thales, suyun varlıklar için taşıdığı hayati önemi göerek her şeyin sudan yaratıldığını ileri sürmüştür. Thales'in bu iddiasına karşılık, öğrencisi Anaksimandros suyun evrende var olan sonsuz sayıda varlığı açıklamak bakımından yetersiz olduğunu savunmuştur. O'na göre arkhe / ana madde apeiron olmalıdır. Apeiron nicelik bakımından sonsuz ve soyut olan bir kavrama işaret eder.

Burada sözü edilen durum felsefi söylemin hangi özelliğini vurgulamaktadır?

- A) Akla dayalı olmasını
- B) Evrensel olması
- C) Bilimlerden etkilenmesini
- D) Öznel olmasını
- E) Zamanla gelişmesini

Felsefi bilgi kesinlik içermez.

4. İnsanoğlunun doğayla, olaylarla, değerlerle karşılaşmasının sonunda takınabileceği iki tutum vardır; verili olanla yetinmek ya da ikna olmayıp araştırmak. Felsefe insanın henüz bilgi sahibi olmadığı konuları irdelemesi, verilenlerle yetinmemesi, aklın sınırlarını zorlaması sonucunda gelişmiş bir disiplindir. Kısaca inançların ve mitolojilerin kurgularıyla yetinmeme halidir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Felsefe insanoğlunun merak duygusuyla beslenen bir etkinliktir.
- B) Felsefe yapmak somut olgulara yönelmektir.
- C) Metafiziksiz bir felsefe etkinliği düşünülemez.
- D) Felsefe filozofun kişiliğine bağlı olarak gelişir.
- E) Her toplum kendi felsefi söylemini oluşturur.

5. Bir inancın insanın hayatındaki varlığını, geçerliliğini devam ettirebilmesinin olmazsa olmaz koşulu, bu inancın altında akli dayanakların bulunmasıdır. Dolayısıyla insan, inanışlarını güçlendirmek için sürekli düşünmesi, yargılaması, akli işlevsel olarak kullanması gerekir. Bir anlamda inanmak için felsefi düşünüş tarzına sahip olması gerekir. Koyu bir dogmatizm, insanın kendini kararlığa gömmesidir.

Burada felsefenin aşağıdaki hangi işlevi vurgulanmaktadır?

- A) Dinsel gerçekliklerin gücünü zayıflatması
- B) İnsanın günlük hayatını biçimlendirmesi
- C) Toplumsal düzene katkısı
- D) İnancın temellendirilmesindeki etkisi
- E) Mantık ilkelerini etkin kullanması

6. Felsefi kurgusunu septik değerler üzerine bina eden bir filozof, tüm düşünce sistemlerini kuşkucu, göreceli kavramlarla ifade eder. Bu filozof tüm bilgilerinin sanılara dayalı olduğunu belirtirken, diğer bir konuda genel - geçer bir bilgiden hareket etmesi düşünülemez. Felsefi sistemlerde konu ve kavram dizgesinde çelişki yoktur.

Burada felsefi düşünme tarzının hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Bilimsel verilerden etkin olarak yararlanması
- B) Kendi içinde tutarlı bir yapı olması
- C) Konularına öznel bir tutumla yaklaşması
- D) Sorgulayıcı bir nitelik taşıması
- E) Bireysel hoşgörüyü güçlendirmesi

7. İnsanların zihnindeki felsefe anlayışı gerçeği yansıtmıyor. Birçoklarına göre felsefe, hayata uzak insanların kendi ıssızlığına gömülüp düşüncelere dalması şeklinde bir anlam ifade ediyor. Oysa felsefe bir düşünüş olarak hayatın tam ortasında. Felsefeye karşı olmak bile ondan yararlanmayı, onun düşünüş tarzını kullanmayı gerektirir. Kimileri farkında bile olmadan felsefe yapıyor.

Bu açıklama felsefenin hangi özelliği ile ilgilidir?

- A) Akla dayalı bir söylem tarzıdır.
- B) Sorgulayıcı, eleştireci bir düşünme biçimidir.
- C) Her soruya nesnel yanıtlar verebilir.
- D) İnsan ve toplum hayatı ile iç içedir.
- E) Olaylara bütüncül bir anlayışla yaklaşır.

8. Whitehead'ın de belirttiği gibi Batı felsefesi Platon'a düşülen dipnotlardan ibarettir. Bu bağlılık öylesine güçlenmiştir ki Platon'un düşünce dünyasında yer almayan olgu ve kavramlara dahi Platonca bir bakış arayışı gerçekleştirilmektedir. Felsefeyi dipnot düzeyine indirgeyen bu filozoflar gerçekte felsefenin akış hızını yavaşlatmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Platon da Aristo da, Kant da bir noktadan sonra aşılmalıdır. Aksi halde bu filozofların önemli vurguları bile, körükörüne takipçileri yüzünden değer kaybedecek.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi eleştirilmektedir?

- A) Geçmiş filozoflardan yararlanılması
- B) Felsefenin metafiziğe ilgi duyması
- C) Felsefenin öznel tutumlar sergilemesi
- D) Otorite sayılanlara kayıtsız bağlanması
- E) Filozofların topluma duyarsız kalması

9. Platon'un hocası Sokrates'in demokratlarca ölümüne mahkum edilmesi, Platon'un devlet ve yönetim ile ilgili görüşlerinde derin etkiler oluşturmuştur. Yine Heraklit'in, Efes'te yöneticilik yapan bir dostu demokratlarca zor kullanılarak devrildiğinde, bu olay Heraklit'te derin izler bırakmıştır. Demokrasi karşıtı fikirler ileri sürmüşler, yaşamları daha içe dönük bir hal almıştır. Her iki filozofun eserlerinde bu olayların etkilerini gözlemlemek mümkündür.

Parçada ifade edilen görüş aşağıdaki yargılardan hangisini açıklamaya yöneliktir?

- A) Filozof diğer filozoflardan etkilenecek düşüncelerini geliştirir.
- B) Filozoflar kendi dönemlerinin siyasal olaylarını belirleyen kimselerdir.
- C) Felsefe demokrasi karşıtı yönetim biçimlerini benimser.
- D) Felsefe özgür ortamlarda gelişen bir düşünce disiplini.
- E) Filozofların öznel tecrübeleri düşünce yapılarını etkiler.

Her filozofun felsefesi kendi yaşamını yansıtır.

10. İlk Çağ düşünürlerinin varlığa ve olaylara ilişkin açıklamaları yeni bir başlangıcın göstergesidir. Daha önce her şeyi, olağanüstü güçlerin, tanımlanması ve anlaşılması imkansız olan fikirleriyle açıklama anlayışı yaygındı. İlk Çağ düşünürlerinden Thales varlığı "su" ile açıklamaktadır. Herakleitos varlığın ana maddesi olarak "ateş"i gösterirken, Anaksimenes "hava"yı ilk madde olarak öne sürmüştür. Bu durum büyük bir zihinsel dönüşümün gerçekleştiğini gösterir.

Parçada sözü edilen zihinsel dönüşümün gerçekleşmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlığa bütüncül bir anlayışla yaklaşmak
- B) Kendisinden önceki düşünme geleneğine eleştiriler yapmak
- C) Tüm insanlığın ortak değerlerinden hareket etmek
- D) Mutlak bilgiler ortaya koymak
- E) Varlığı ve olayları doğal nedenlere bağlı olarak açıklamak

01.5 FELSEFE ve DİL

1. İlim ve kültürce ileri ülkelerin sözlükleri, geri kalmış ülkelerin sözlüklerinden beş-on kat daha zengindir. Bunun sebebi açıktır: İlim ve kültürce ilerlemek, daha çok şeye dikkat etmek, daha çok şey üretmek, daha çok karmaşık düşünce ve sanat eseri oluşturmak demektir. Bir insan ne kadar az sayıda kelimeye sahipse düşüncelerini ifade etme konusunda o kadar esaret altında demektir. Elinizdeki kelimeler fazla ise düşünce gücünüz özgürlük denizinde yüzmeye başlar. Dolayısıyla daha çok üretirsiniz, daha çok ilersiniz.

Buna göre, aşağıdaki genellemelerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Geri kalmış ülkelerin edebiyatları, felsefeleri yoktur.
- B) Daha az üretken insanlar düşünemezler.
- C) Düşünce gücü ile kelime bilimiz arasında bağ yoktur.
- D) İlim ve kültürce ilerlemek teknolojik gelişmelerle paralellik gösterir.
- E) İlerleme insanın farkındalığını artırarak, dili geliştirip ona hakim bir şekilde düş ve düşünce gücünü geliştirmekle mümkündür.

2. Doğru düşünmek için, kendi dilini bilerek kullanmanın en iyi usul olduğuna inanan Alain, hatta bu yolda bir çok hakikatin meydana çıkarılabileceğini ifade eder. Ona göre dil, insanlığın yüz yıllardan beri edindiği ve denendiği gerçek ve hikmetleri saklayan bir hazinedir.

Bu metinde aşağıdaki ifadelerden hangisi vurgulanmıştır?

- A) İnsanoğlu yaratıldığı ilk günden beri hakikat arayışındadır.
- B) İnsanoğlu dilini doğru kullanmayı bilmemektedir.
- C) Dil eğitimi çocuklukta başlar.
- D) Dili bilerek kullanma doğru düşünmenin ve hakikate ulaşmanın ön koşuludur.
- E) Dil ve düşünme arasında herhangi bir bağ yoktur.

3. Bir milleti oluşturan fertlerin hepsi kelime ve gramer kuralları üzerinde düşünmeden, sabahtan akşama kadar konuşurlar. Evlere, kahvelere, sokaklara kulak verin. Kuş cıvıltıları gibi insan; sevgi, nefret, kin, hiddettir. İnsan bir şeyi anlatmak için konuşur. İnsan için önemli olan dilin kendisi değil dil ile anlatılan şeydir, yani düşünce. Dolayısıyla diyebiliriz ki dil olmazsa kendimizi ifade edemez birbirimizle anlaşılamazdık. Tüm bunlarla birlikte insanoğlu tarihi boyunca edindiği birikimleri, düşünceleri, felsefeleri de aktaramazdı.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İnsanlar dil sayesinde birbiriyle anlaşabilirler.
- B) Dil, tarihin, kültürün, medeniyetin de aktarıcısıdır.
- C) Dil ile düşünce arasında bağ yoktur.
- D) İnsanlar gramer kurallarını bilmeseler de kendi dillerini rahatlıkla konuşabilirler.
- E) İnsan düşüncelerini dil vasıtasıyla aktarabilir.

4. İlim günlük hayata girdikçe, kendi kelimelerini de kabul ettiriyor. Bugün bir eczaneden alışveriş yapabilmek için eczacının dilini bilmek zorundayız. Ne kadar garip olursa olsun, böcekleri öldürebilmek için satıcıya D.D.T kelimesini söylememiz gerekir. Yine bugün kaç hasta doktorun yazdığı reçeteyi anlar? Fakat hasta anlamıyor diye doktor reçetesini karahindiba, kırkkilit otu gibi herkesin bildiği kelimelerle yazamaz.

Bu parçada konuşma dilinin günlük hayata dahi yetmiyor oluşu aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilmiştir?

- A) Müsbet ilimlerin gelişerek kendilerine ait bir jargon oluşturmalarıyla
- B) İnsanların farklı alanlarda uzmanlaşmış olmasıyla
- C) Başka kültürlerin dil üzerine olan etkisiyle
- D) Başka ülkelere duyulan hayranlıkla
- E) Okur yazar oranının düşüklüğüyle

5. Dünyaya açılma, dünyayla ilişki kurma insanı öteki canlı varlıklardan ayıran ve onu özgür kılan temel niteliktir. Bu anlamda insandan başka hiçbir canlı varlığın dili de yok. Ondandır başka çevresini aşabilen, çevresinin dışına çıkabilen, doğanın ve kendisinin bilincine varan hiçbir canlı varlık yok yeryüzünde. İnsan bu nitelikleriyle çevresini değiştirmiş, doğaya bir şeyler katmıştır. Doğaya kattıkları da bugün kültür dediğimiz şeyden başkası değildir. İşte bu doğaya kattıkları binlerce yıl içinde oluşa oluşa bugüne dek gelmiş ve yarınlara gitmektedir. Bu yüzden diyebiliriz ki insanın insan olması da, kendi yolunu kendisinin çizmesi de dili ile olmuştur.

Parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) İnsanın varlığını ortaya koyuşu sahip olduğu dille mümkündür.
- B) Dil insanın dış dünyayla kurduğu ilişkilerinde zorunludur.
- C) İnsandan başka hiçbir canlı kendi bilincine varamaz.
- D) Kültürün oluşumunda dilin önemli bir rolü vardır.
- E) Dil sadece bir iletişim aracıdır.

6. Doğuştan kör, sağır ve dilsiz olan Elen Keller düşünmeye başlamasını, çevreyle bağlantı kurmasını şöyle anlatır yaşam öyküsünde: Eğitici bir gün kendisine bardakla su içirirken elini musluğa tutar ve avucuna "su" yazar. Bu adlandırılma ile birden bir tutamak bulmuştur. Sevinç içindedir. Artık bir şeyleri ayırt etmeye başlamıştır. Her şeyin adını soracaktır artık. Düşünme adlandırma yoluyla olmuştur. Adlandırıldığı anda nesnelerin varlığını kavrayabilmiş, başka deyişle nesnelerin varlığını kavrayabilmesi adlandırma yoluyla, yani dille olmuştur. Karışıklık düzene çevrilmiş, her şey yerli yerine konmaya, her şey anlaşılır olmaya başlamıştır.

Bu örnekten yola çıkarak aşağıdaki genellemelerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Dil yalnızca yalın bir iletişim aracıdır.
- B) Dil düşünceyi yaratan bir etkinliktir.
- C) Büyük düşünce sistemlerinin kurulmasını dil sağlar.
- D) Dil ailemizden bize miras kalan bir şeydir.
- E) Dil öğrenilen bir şeydir.

7. Günümüzde dirimbilim ve insanbilim akıl denen şeyi dünyaya açılma, dünyayla ilişki kurma olarak kabul ediyor. Dünyayla ilişki kurmayı dil sağladığına göre, akıl da dilden başka bir şey değildir. Daha antik çağda ortaya konmuş bir tanımla insan zoon logon ekhon'dur. Yani insan konuşan varlıktır. Kafayı yoğuran da, düşünmemizi sağlayan dildir. İnsanın kafa yapısını en iyi gösteren de onun kullandığı dildir. Bizim kimliğimizi belirleyen de dil oluyor böylece. Kimliğimiz dilimiz içinde gelişiyor. Hepimiz bir dil içine doğuyoruz. Buradan bakınca İnsanın insan olması, insanın kendi olması, kendi kimliğini bulması, kendinin bilincine varması da dile bağlı. İçine doğduğumuz dil/diller kimliğimizi de belirliyor. Dilimiz kimliğimizdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği konuşmasıdır.
- B) Akıl ve dil aynı şeydir.
- C) İnsanın kendi kimliğini bulması dille ilişkilidir.
- D) Dil gelişmeyince düşünce de gelişmez.
- E) Akıl dünya ile ilişki kurmadır.

8. Düşünceyi yaratan ve ileri götüren de dil olduğuna göre, büyük düşünce yapılarının kurulabilmesini de dil sağlar. Ancak bunun için dilin de gelişmiş olması gerekir. Burada karşılıklı bir etki olduğu açıktır. Dilin gücüne karşı düşüncenin gücü kendini gösterir. Dile bağlı olan insan sonunda dile egemen olur ve dil üzerine etki yapar. Ama kimi zaman kimi engellemeler yüzünden bir ülkede dilin gelişmesi durabilir. Dil gelişmeyince düşüncenin gelişmesi de durur. Dilin engellendiği yerde düşünme de engellenmiş olur. Bir ulusun dünyayla bağlantıyı kuran dilinin gelişmesi engellenmişse, o ulusun düşünmeye dayanan felsefe alanında da başarı ortaya koyamayacağı açıktır.

Buna aşağıdaki genellemelerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Gelişmiş felsefi sistemlerin temelinde gelişmiş dil yatmaktadır.
- B) Felsefenin gelişebilmesi için özgür bir ortam gereklidir.
- C) Felsefi düşüncenin eksikliği bir toplumun gelişme seyrini yavaşlatır.
- D) Düşünce ve dil arasında net bir ilişki yoktur.
- E) Dilin gücüne karşı düşünce gücü yetersiz kalmaktadır.

Birlikte Çözelim

Çözüm 12 / 2

Birikimli olarak ilerler ifadesi ortaya konan bir düşünce- nin bir başka düşünceye zemin oluşturarak sürekli ileri- ye doğru gitmesi anlamına gelir. Örneğin önce elektriğin bulunup ardından elektrikli süpürge icad edilmesi gi- bi. Elektrikli süpürge icad edilirken elektrik tekrar icad edilmez. Ancak bu durum bilimlerde geçerliyen felsefe- de geçerli olamaz. Felsefe aynı konu üzerinde defalar- ca çalışır.

A B C D E

Çözüm 14 / 3

Felsefe kuramsal düşüncemizi çeşitlendiren, hayata çok renkli bakmamızı sağlayan ve seçme olanaklarımızı zenginleştiren bir disiplindir. Felsefe salt merakımızı gi- deren değil; aynı zamanda yaşam alışkanlıklarımızın düzenlenmesinde "kolaylaştırıcı" bir rol oynayan etkin- liktir. Bu yönüyle felsefe hem kuramsal hem de pratik hayatın oluşturulmasında vazgeçilmez bir öneme sahip- tir.

A B C D E

Çözüm 13 / 9

Felsefe evreni ve insan hayatını anlayabilmemiz için en genel ve kuşatıcı soruları seçer. "Olaylar arasında ne- den - sonuç bağı kurularak kesin bilgiye nasıl ulaşılır?" sorusu bilim adamlarınca sorulur. Üstelik felsefe kesin bir bilgi arayışı içinde değildir.

A B C D E

Çözüm 14 / 5

Bilim kendi konu ve yöntemine göre varlık dünyasını in- celerken seçicidir. Oysa felsefe varlığı en genel özellik- leriyle kavramaya çalışır ve bu yönüyle tümel (bütüncül) bilgiler ortaya koyar.

A B C D E

Çözüm 13 / 10

Felsefi düşünce eleştirel olabilmeyi ve soru sormayı ge- rektirir. Felsefenin sorduğu sorulara getirilen açıklamalar sistemleştirilerek bilimsel disiplinlerin ortaya çıkması sağlanır. Dolayısıyla felsefe sayesinde bilimsel bilgiler ulaşmak mümkündür.

A B C D E

Çözüm 15 / 7

Filozof bulduğuyla yetinmeyen sorularıyla dış dünyayı algılamaya çalışan ve evrene bakarken eleştiri gözlük- lerini yanında taşıyan kişidir. Ulaştığı bilgiler onun için yeni soruların habercisidir. Yeni sorular da ulaşacağı bil- gilerin kaynağıdır. Bu nedenle filozofun bilme ve sorma isteği hiç tükenmez.

A B C D E

Çözüm 16 / 2

Felsefenin belirgin özelliklerinden biri de soruların cevaplardan daha önemli oluşudur. Bu böyledir; çünkü felsefe sorgulayıcıdır. Bu durum ise felsefeyi sürekli bir uğraş haline getirir. Sorgulamanın bittiği yerde felsefe de biter. Sorgulama bitmeyeceğine göre felsefe sürekli bir çabadır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 17 / 9

Felsefi düşünce her hangi bir ilke ve koşula bağlı kalmadan özgürce düşünebilmeyi gerektirir. Bu durum aynı zamanda düşünce etkinliğini de canlı tutar ve felsefenin her alana ilgi duymasını sağlar.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 17 / 11

Parçada felsefenin yönteminin soyut ve zihinsel bir temele dayandığı, olgusal bir araştırma alanı olmadığı vurgulanmaktadır. Bundan dolayı felsefe B seçeneğinde verili olan olgusal temele dayalı deney ve gözlem yöntemini kullanamaz.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 18 / 2

Ben kimim? Ne için yaşıyorum? gibi varoluşsal sorulara cevap verdiği vurgulanan felsefe varoluşunu konumlandıracak düşünme ve sorgulamayı gerçekleştirmeyi hedefler.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 19 / 6

Düşünürler bağlı oldukları felsefi sistemin yöntem ve özelliklerine göre bilgiler ortaya koyarlar. O sistemin düşünce yapısına göre fikir yürütür, o sistemin mantıksal kurgusuna dayalı görüşler ileri sürerler. Eğer bir felsefi akıma bağlı düşünceler ortaya koyarken başka bir akımın konu ve yöntemiyle değerlendirmeler yaparlarsa kendi içlerinde çelişmiş olurlar. Oysa parçada septik bir düşünürün kendi sistemine uygun düşünceler ortaya koyduğu vurgulanarak kendi içinde tutarlı olduğu belirtilmiştir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 19 / 10

İnsanoğlu başlangıçta doğa karşısında çaresiz kalmış ve olup biteni doğa üstü güçlerle açıklama eğilimine gitmiştir. Ne zamanki akıl yürütmeye ve çevresinde olup bitenleri anlamaya başlamış işte o zaman var olanları doğal nedenlerle açıklamaya başlamıştır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Dört Köşe

1. Felsefe insanı, evrendeki varlık ve değerleri en geniş şekilde araştırma, önceden kazanılmış bilgileri birleştirip bütünlüleyici bir görüş ortaya koyma çabasıdır. Bu çaba, bir nesneyi tanımlamakla yetinmeyip varlığı her yönüyle açıklamaya çalışan düşünsel bir eylemdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi felsefenin özelliği sayılamaz?

- A) İnsanı ve değerleri konu edinir.
- B) Varlığı tümel olarak inceler.
- C) Sınırları belli bir alanda çalışma yapar.
- D) Bütüncül bir görüşle olayları açıklamaya çalışır.
- E) Sistemli bilgiler ortaya koyar.

2. Aristoteles'e göre bilimin ve felsefenin başlangıcında insanlığın çevresine karşı duyduğu merak ve hayret vardır. Bu, mucizeye karşı duyulan merak ve hayret değil, gündelik yaşamda sıradan şeylere karşı duyulan bir merak ve hayrettir. İşte felsefe ve bilimi bu duygular canlı tutar.

Burada bilim ve felsefenin aşağıdaki hangi ortak özelliğinden söz edilmiştir?

- A) Sistemli ve düzenli olmaları
- B) Evrensel değer taşımaları
- C) Eleştirel bir bakış açısına sahip olmaları
- D) Merak ve hayrete dayanmaları
- E) Mantık ilkelerini kullanmaları

3. Felsefe, henüz bilinmeyen şeyler hakkında, akla ve mantık ilkelerine dayalı düşünce üretmektir. Bu düşünce üretimi bilim için yeni bakış açıları oluşturur. Weber bu ilişkiyi "Felsefe olmasa, bilim, birliği olmayan bir küme, cansız bir bedendir." şeklinde ifade eder. Varlığı parçalayarak inceleyen bilimlerin verileri, felsefe tarafından bütünlüğe kavuşturulur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilimin alanı felsefeden geniştir.
- B) Felsefi bilgi tümel bir bilgidir.
- C) Felsefe bilimlere veri sağlar.
- D) Felsefe de, bilim de varlığı konu edinir.
- E) Bilimler varlığı parçalayarak inceler.

4. Felsefenin özü ve ölümsüzlüğü, tarih boyunca kurulup yıkılan felsefi sistemlere değil, bu sistemleri yaratan çabalara bağlıdır.

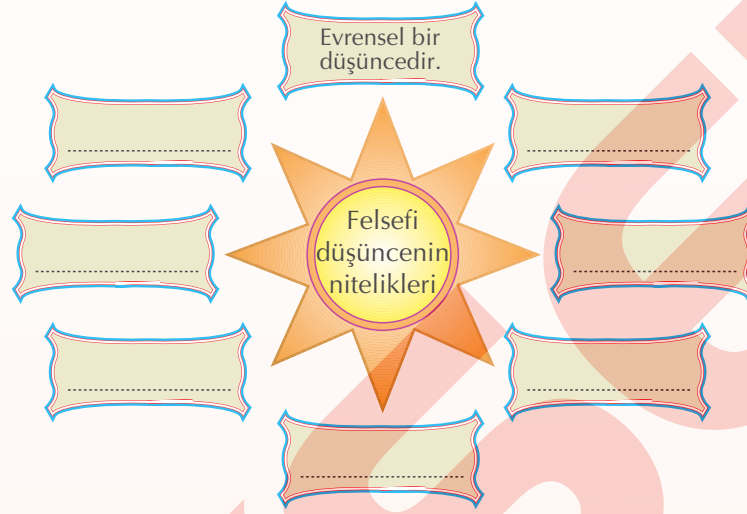
Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Zaman değiştikçe felsefi sistemlerin değiştiğine
- B) Felsefenin, ilk insandan günümüze kadar devamlılık gösterdiğine
- C) Felsefi sistemlerden bazılarının varlığını sürdürdüğüne
- D) Felsefenin, açıklamalardan çok bir arama çabası içerisinde olduğuna
- E) Felsefenin, pratik yaşamda kolaylık sağladığına

Kontrol Noktası

A.

Yukarıdaki şemada boş bırakılan bölümlere felsefi düşüncenin niteliklerini yazınız.

B. Aşağıdaki boşlukları uygun kavram ya da kavramlarla doldurunuz.

- Felsefe, en genel ve en kuşatıcı şekliyle varlığı anlamak ister. Bu felsefenin ..... bir etkinlik olmasından kaynaklanır.
- ..... açıklamalarında bitmişlik yoktur.
- Her filozofun görüşleri ..... ve birbirinden farklıdır.
- İnsanın yaşadığı evren karşısındaki ..... ve ..... onu sorular sormaya yöneltmiştir.
- ....., insanın anlatma yetisi çevresinde oluşan anlama araçlarının en kullanışlı ve gelişmiş olanıdır.
- Felsefi tavır hayatı ve hayata dair herşeyi ....., ... ve görünenlerin ardındaki gerçeği aramayı gerektirir.
- Filozofların ortaya koydukları düşünceleri sistemli kılan ve oluşturdukları akımların günümüze kadar gelmesini sağlayan sebep kendi içinde ..... olmalarıdır.
- ..... bütün olup bitenlerin esasını bilmektir.
- Zihnin kendi üzerine dönmesi, kendisinin hem öznesi hem de nesnesi olabilme durumuna ..... olma denir.

..... derken

HAYAT ve FELSEFE

Felsefeyi barındıran ruh, kendi sağlığıyla bedeni de sağlam etmeli. Huzur ve rahatın ışığı ta dışardan görünmelidir. Dış varlığı kendi kalıbına uydurmalı ve böylece ona sevimli bir görünür, hareketli ve neşeli bir tavır, memnun ve güler yüzlü bir hal vermelidir. Bilgelik en açık görüntüsü, sürekli bir sevinçtir. Onun durumu, aydan daha yukarıda olan şeylerin durumu gibidir. Hem de rahat. Müritlerini çamur ve kir içinde yaşatan felsefe değil, Barocco ve Baralipion'culardır.* Onlar felsefenin yalnız adını duymuşlardır. Yoksa nasıl olur? Felsefe ruhun fırtınalarını dindirmeyi açlığı ve hastalığı gülererek karşılamayı, birtakım uydurma münecim işaretleriyle değil, doğal ve somut yollarla öğretmeye çalışır. Felsefenin amacı erdemdir; bu erdem de, medresenin söylediği gibi sarp, yalçın ve çıkılmaz bir dağın başında dikilmiş değildir. Ona yaklaşanlar, tersine güzel, bereketli ve çiçekli bir ova içinde görürler onu. Orada erdem yine her şeyden yüksektedir; fakat, yerini bilen olunca ona gölgeli, çimenli güzel kokulu yollardan, güle söylice, göklerin kubbesi gibi rahat ve dümdüz bir inişle varılabilir. Bazıları bu yüksek, bu güzel, bu zafer sevinci dolu, aşk dolu, tadına doyumaz, yığılmasına ulaşılmaz erdem, tatsızlığa, rahatsızlığa, korkuya, zorbalığa açıkça ve amansızca düşman olan, kendine doğayı kılavuz; mutluluğu ve zevki eş bilen erdem semtine uğramadıkları için gitmişler, güçsüzlüklerine uygun olarak, böyle kasvetli, titiz, somurtkan, eli sopalı, asık suratlı, anlamsız bir erdem örneği tasarlamışlar ve onu, insanları korkutmaya mahsus bir umacı gibi, dünyadan uzak bir kayalığın üstüne, dikenlikler arasına koymuşlar...

Gerçek erdem zengin, kudretli ve bilgili olmasını, mis kokulu yataklarda yatmasını bilir. Hayatı

sever; güzelliği de, şan ve şerefi de, sağlığı da sever. Fakat onun öz be öz işi, bu nimetleri ölçü ile kullanmasını ve yığıtçe bırakıp gitmesini bilmektir. Çetnliğinden çok daha fazla büyüklüğü olan bir iş, ki onsu her hayat bozuk, karışık ve şekilsizdir ve bu yüzden tehlikeli engeller, dikenlikler ve ejderhalarla dolmaya elverişlidir. Eğer eğitilecek genç, acayip yaratılışı olur da güzel bir yolculuk hikayesi, yahut anlaşılabileceği bir felsefe konusu yerine masal dinlemeyi yeğ tutarsa, arkadaşlarının genç direç yüreklerini coşturan davullar çalındığı zaman o, kendisini hokkabaz oyunlarına çağırarak arkadaşının yanına giderse, bir savaştan toz toprağa ve zafere bürünüp dönmeyi, top oyunundan yahut balodan bir armağanla dönmekten daha hoş ve daha çekici bulmazsa, bu genç için bir tek çare görüyorum: Eğitimci onu daha çocukken, kimseye duyurmadan boğar; yahut da bu gence, bir dükkanın oğlu bile olsa herhangi bir şehirde pastacılık yaptırılır. Platon der ki, çocuklara babalarının yeteneklerine göre değil, kendi yeteneklerine göre meslek bulmak gerekir.

Mademki asıl felsefe bize yaşamayı öğreten felsefedir ve mademki çocuğun da öbür yaşta-kiler gibi, ondan alacak olduğu dersler vardır; niçin çocuğa felsefe öğretilmezmiş:

Udum et molle lutum est; nunc properandus et acri

Fingendus sine fine rota

(Persius)

Çamur yumuşak ve ıslak; çabuk çabuk olalım.
Durmadan dönen çark biçim versin ona.

Montaigne Denemeler

* Skolastikte bazı önerme türleriyle ilgili uydurma sözcükler.

02 | BİLGİ FELSEFESİ

Kavram Dizini

- gerçeklik
- doğruluk
- temellendirme
- bilginin imkanı
- bilginin kaynağı
- bilginin değeri
- bilginin sınırı
- sofizm
- bilimsel bilgi
- gündelik bilgi
- teknik bilgi
- sanatsal bilgi
- dini bilgi
- şüphe
- akıl
- deney
- sezgi
- fenomen
- olguculuk
- fayda
- analitik felsefe
- kriticizm
- duyu verisi
- tabula rasa
- idea
- dogmatizm
- rölativizm
- a priori
- a posteriori

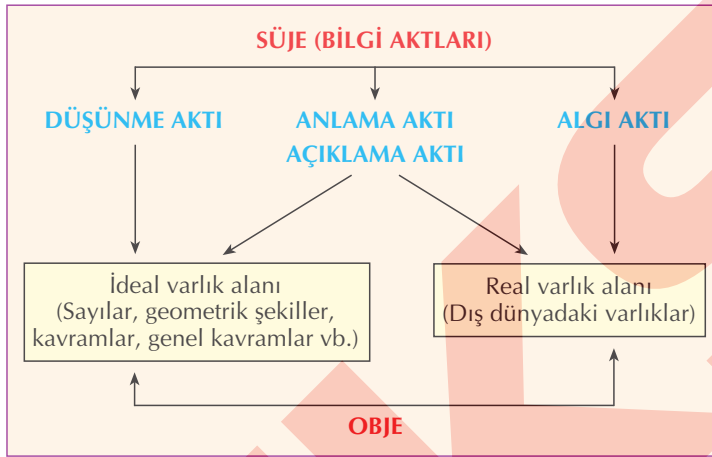
Bu testleri çözdüğümüzde;

- bilginin oluşum sürecini ve bilgi eylemini oluşturan öğelerin farkını,
- bilgi türlerini,
- doğruluk ve gerçeklik arasındaki farkı,
- bilginin doğruluğunun ölçütleri konusundaki farklı görüşleri,
- felsefenin bilgiye bakışını,
- bilgi felsefesinin problemlerini,
- bilginin mümkün olup olmadığı konusundaki görüşleri,
- bilginin kaynağı konusundaki farklı yaklaşımları,
- bilginin insan yaşamındaki önemini,
- felsefe tarihindeki belli başlı filozofların bilgi anlayışlarının neler olduğunu

kavramış olacağız.

KISA KISA

- Varlıkların bilincimizden bağımsız kendi başlarına nesnel dünyada yer almalarına "gerçeklik" denir. Bu varlıkların bilincimizle ilişkilendirilerek bir yargı ya da önerme şeklinde ifade edilmelerine ise "doğruluk" denir.
- Süje (özne) ve obje (nesne) arasındaki etkileşimin bir ürünü olarak "bilgi" elde edilir. Ancak öznelere nesneleri kavrama şekli her defasında farklılık gösterdiğinden birden çok bilgi türünü ortaya çıkarmaktadır.

Süje, obje ve bilgi aktarı

- Bilim, kendi konu ve yöntemine göre dış dünyaya yönelirken (seçici davranırken) felsefe olabildiğince, insana ve dış dünyaya en genel ve kuşatıcı şekliyle (tümel olarak) yönelmek ister.
- Felsefe bilgisi öznel, eleştiriye açık her dönem farklı bir şekilde ele alınabilen ve yığılarak ilerleyen (kümülatif) bir bilgi türüdür. Oysa ki bilimsel bilgi kesin, genellenebilir, nesnel, öngörülse özelliklere sahip olan ve birikimli olarak ilerleyen bir bilgi türüdür.
- İnsanın yaşantısıyla elde ettiği sistemsiz ve gelişigüzel bilgilere gündelik bilgi denir. Ocağın üstüne koyduğumuz çaydanlığın bir süre sonra kaynayacağını bilmek gündelik bilgiye; suyun 100 °C de kaynayacağını bilmek bilimsel bilgiye örnektir.
- Objekt - süje ilişkisinde bilgi bağına inançla kurduğumuz bilgi türüne dinsel bilgi denir. Bu bilgi sayesinde insanın manevi yaşamı ve dünyadaki oluş nedeni anlamlandırılmaya çalışılır.
- Objekt - süje etkileşiminin yaratıcı zeka ve hayal gücüyle kurulduğu bilgi türüne sanat bilgisi denir. Bu bilgi türü öznelere hayal güçlerini zen-

ginleştirir, beğeni duygularının oluşmasını sağlar, estetik değerlerinin gelişmesine katkıda bulunur.

- Öznelere yarar amaçlı nesnelere yönelerek onları gündelik yaşamımızı kolaylaştıracak birer araç - gerece dönüştürmemizi sağlayan bilgiye teknik bilgi denir. Örneğin; sabun yapmak, ulaşım için araba ya da sandal yapmak gibi. Bilimsel bilgiyle teknik bilgi etkileşim halindedir. Birbirlerine kaynaklık ederler. Örneğin mikroskopun bulunması biyoloji biliminin gelişmesini kolaylaştırırken teknik bilime, X ışınlarının bulunmasıyla röntgen cihazının yapılması bilimin tekniğe bir katkısıdır.

Bilimleri 3 başlık altında inceleyebiliriz:

1. Pozitif Bilimler (Doğa Bilimleri)
2. Formel Bilimler (İdeal - Normatif Bilimler)
3. Sosyal Bilimler (Beşeri Bilimler)

- Bilgilerin kişiden kişiye değiştiğini bu nedenle doğru bilgiye ulaşamayacağını ve mutlak hüküm vermemek gerektiğini söyleyen ve para karşılığı ders vererek hayatlarını kazanan düşünürlerle sofist adı verilir. Sofistler görece bilgi anlayışının yani relativizmin kurucularıdır. Diyar diyar gezdikleri için bilginin toplumlara göre ne kadar farklı değerler aldığını görmüşlerdir. Bu konudaki en tipik yaklaşımı Protogoras sergiler. Ona göre "İnsan her şeyin ölçüsüdür."
- Septiklere göre şüphe her daim yöntemimizin bir amacı olarak kullanılmalı. Oysa ki kimi ras-yonalist düşünürlerle göre (Descartes) şüphe bizi doğruya götüren yöntemin bir aracı olarak ele alınmalıdır.
- Şüphencilik eleştirel felsefenin önünü açarak dogmatizmin gelişimine engel olmuş olsa da bilimin hızla ilerlemesi kuşku taşımayan bilgilere ulaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bu ise bir felsefi öğreti olarak septisizmin ortadan kalkmasına neden olmuştur.
- Felsefede bilginin mümkün olduğunu savunanlar dogmatik olarak adlandırılırlar. Dogmatikler insanın kendisinden bağımsız olarak varolan gerçekliğin bilgisini bilebileceğini öne sürerler. Dogmatikler bilginin nereden geldiği konusunda (akıl, deney, sezgi, olgu, fayda, vb.) farklı görüşlere sahiptir.

02.1 BİLGİ ve BİLGİ TÜRLERİ

1. Bilenle bilinen arasındaki ilişki devirlidir. Sürekli gel-gitler yaşar. Bu gelgitler arttıkça dalganın şiddeti de artar. Doğal kristaldeki görüntü Galileo'nun zihninde görüntüyü büyüten alet olarak kavramlaşır, teleskop olarak doğaya yansır. Teleskop daha derin ve ayrıntılı bilgilere yol açacaktır.

Bu bilgiyle, bilgi edinmenin hangi özelliği ifade edilmiştir?

- A) Galileo bilgiye büyük katkıda bulunmuştur.
- B) Bilen olmasaydı bilinen de olmazdı.
- C) Bilen ile bilinen arasındaki ilişki sürekli yeni bilgiler üretir.
- D) Bilinen olmazsa bilen bilgi üretemez.
- E) İnsan bilgi konusunda büyük çelişkiler yaşamıştır.

2. Çevremizdeki nesnelerin bilgilerini duyularımızla elde ederiz. Ancak bu kavrayışta belli bir yöntem kullanılmamakta, basit gözlemler ya da tesadüfler etkili olmaktadır. Gündelik bilgiler olarak adlandırılan bu bilgiler günlük hayatımızı kolaylaştırarak çevremizden daha iyi yararlanmamızı sağlar.

Buna göre, gündelik bilginin hangi özelliğine değinilmemiştir?

- A) Kişilere fayda sağlar.
- B) Kişisel deneyimlere dayanır.
- C) Sistemsiz ve yönemsizdir.
- D) Rastlantılarla elde edilir.
- E) Toplumdan topluma farklılık gösterir.

3. Birkaç kez kavun yiyen kişi kavunların tatlı olduğunu anlayınca bundan kavunlar tatlıdır genellemesine ulaşır. Bunun gibi çevremizde olup biten benzer olaylardan edindiğimiz izlenimler sonucunda ulaştığımız genellemelere gündelik bilgi denir.

Buna göre, gündelik bilgi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kişisel deneyimlere dayanır.
- B) Neden - sonuç bağı deneysel çalışmalara dayanır.
- C) Duyu verisi ve sezgi gücüne dayanır.
- D) Kişiden kişiye değişir.
- E) Günlük ihtiyaçlarımızı karşılar.

4. Bilimdeki gelişme, aynı zamanda ilerlemeyi de içermektedir. Bilimde her yeni bilgi eskilerin üzerine eklenir ve ilerler. Her bilim adamı kendinden önceki bilim adamının omuzlarına çıkarak daha ileriye görebilendir.

Buna göre aşağıda bilimsel bilginin hangi özelliği ifade edilmiştir?

- A) Bütün insanlığın yararına sunulan evrensel bir bilgidir.
- B) Aklın ilkeleri doğrultusunda oluşturulan bir bilgidir.
- C) Birikerek ilerleme özelliği gösteren bir bilgidir.
- D) Değer yargısı gütmeyen objektif bir bilgidir.
- E) Eleştirisel bir bilgidir.

5. Bilimsel problemlerin çözümünde bireysel katkılar az veya çok olabilir; ama bu katkı grubun katkısıyla karşılaştırıldığında daima küçük kalır. Bilim tarihinde büyük matematikçiler, büyük fizikçiler vardır; ama içlerinden en büyükleri bile kendilerinden önce gelenlerin birikimleri ve yardımı olmaksızın fazla bir şey yapamazlar.

Burada bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Öngörüsöl olma
- B) Olgusal olma
- C) Nesnel olma
- D) Kollektif olma
- E) Mantıksal olma

Bilim insanlığın ortak çabaları sonucunda ulaşılan evrensel bir üründür.

6. Astronomi ile uğraşanlar antik dönemde bile salt gözlemlerle yetinmediler. Astronomik hesaplar için, astronomi küresi gibi özel aletler de geliştirdiler. Bununla Güneş'in, Dünya'nın evren içindeki konumlarını ve hareketlerini saptamaya çalıştılar.

Parçada bilimle ilgili aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

- A) Bilimin gözlemlerle yetinmeyip güvenilir ölçüm aletlerine başvurduğu
- B) Bilimin çağın koşullarından etkilendiği
- C) Bilimin bilimsel bir süreç izlediği
- D) Bilimin doğayı çözümlemede belli yöntemlere başvurduğu
- E) Bilimin ulaştığı sonuçların genel geçer olduğu

7. Bir kimyacı iki ayrı maddenin karışımıyla ne gibi bir sonucun elde edilebileceğini, bir biyolog döllenmiş iki ayrı hücreden ne gibi bir embriyonun çıkacağını önceden bilir.

Burada bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Sistemli ve düzenli oluşu
- B) Nesnel bir bilgi oluşu
- C) Kolektif bir bilgi oluşu
- D) Eleştirel ve şüpheci oluşu
- E) Öngörülse bilgi oluşu

Bilim olaylar ve olgular arasındaki ilişkileri, nesnel bir temelde betimleyerek insana önceden tahminde bulunabilme imkanı verir.

8. Antik Çağ'da dinden çok matematik kurallarına önem veren Pythagoras'çı filozoflar dünyanın kendi çevresinde ve gezegenlerin Güneş çevresinde döndüğünü ileri sürmüşlerdir. Ne varki 1. yy'da Batlamyus, bütün bu gelişmeleri alt üst ederek dünyanın evrenin merkezinde olduğu ve diğer yıldızlarında dünyanın çevresinde karmaşık bir sistem içinde hareket ettiğini ileri sürmüştür.

Parçada sözü edilen bilimsel bilginin özelliği ile aşağıdakilerden hangisi çelişir?

- A) Her zaman eleştiriye açık olmuştur.
- B) Olanı olduğu gibi açıklar.
- C) Aksi ispatlanana kadar doğru olan bilgilere dayanır.
- D) Gücünü dinden değil akıldan alır.
- E) Yöntemli bir bilgi olarak, değişmez gerçeklikler sunar.

9. Sümerler ve Babiller 5000 yıl önce sayılandırma sistemini geliştirirken, bu sistemi sırf matematikte değil, çözmek zorunda oldukları pratik sorunlarda da kullanıyorlardı. Bir tarlayı ekmek için gereken tohum miktarı, belli bir suyla sulanabilecek birim alanı gibi.

Bu paragrafta bilimin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Toplumsal gelişmeleri belirleyen etkenleri ortaya koyma
- B) Doğal olaylar arasındaki ilişkiyi ortaya koyma
- C) Evrensel doğrulara ulaşma
- D) Pratik yaşama uygulanarak fayda sağlama
- E) İnsanoğlunu doğaya hakim kılma

10. Bilimsel bilgi, doğadaki ve toplumdaki olguların genel-geçer nedenlerini bulmak ve bu olguları denetim altına almak ister. Teknik bilgi ise bilimsel bilgilerden yararlanarak pratik uygulamayla üretime geçmek ister. Örneğin; suyun kaldırma kuvvetini bilim bulmuş, teknik bilgi ise bundan faydalanarak ağır tonajlı gemiler yapmıştır.

Burada teknik bilginin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Merak ve hayretimizi giderme
- B) İnsana fayda sağlama
- C) Doğayı denetim altına alma
- D) Doğadaki olayları açıklama
- E) Doğa yasalarını bulma

11. Teknoloji, bilimsel verilerden yararlanarak, bilimin sonuçlarını yaşamı kolaylaştıran araçlara, dönüştürebilme çabasıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisinde bilim-teknik ilişkisinden söz edilemez?

- A) Matematiğin sonuçlarından faydalanarak inşaatların yapılması
- B) Fizikteki yasalardan hareketle elektrik motorlarının yapılması
- C) Geleneksel değerlerden hareketle, toplumsal kuralların oluşması
- D) Biyolojiden faydalanarak, hastalıkların teşhisini sağlayan aletlerin yapılması
- E) Kimyadan faydalanarak, hastalıkları gideren ilaçların yapılması

12. Bilimden farklı olarak sanat, nesne dünyası ile ilgili bize bir şey bildirmez. Onda yine bilimden farklı olarak hiçbir yasa ileri sürülemez. Yine bilimden farklı olarak onda hiçbir şey doğru veya yanlış değildir.

Sanat bilgisinin bu özelliğini aşağıdakilerden hangisi ifade eder?

- A) Doğruya ulaşmayı arzulaması
- B) Olgusal olması
- C) Somut ürünler ortaya koyması
- D) Deneyisel olması
- E) Öznel bir nitelik taşıması

02.2 BİLGİ ve BİLGİ TÜRLERİ

1. Bir insanın en büyük yanılgısı hiçbir yanlış yapmadığını savunmasıdır. Bu nedenle bilgi türlerinin çoğunda bu gerçek unutulmamalıdır.

Buna göre, bize bilgi olarak sunulanlara öncelikle nasıl bir tavırla yaklaşmalıyız?

- A) Öznel B) Olgusal C) Mantıksal
D) Eleştirel E) Nesnel

2. Bilgi edinme sürecinde bir özne ve bir nesne vardır. Bilgi, bu iki temel ögenin karşılıklı ilişkisi ya da öznenin nesneye yönelik eylemsel çabası sonucudur. Örneğin; özne kendine döndüğünde, kendi nesnel gerçekliğini, obje olarak algılar. Her iki durum içinde amaç bilinmeyi-bilinene dönüştürmek eylemiyle sonlanır. Bu sonlama başka bir bilgi edinme sürecinin başlangıcını ve yeni bir bilgi edinme sürecinin temel çıkış noktasını oluşturur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Bilgi özne ile nesnenin etkileşmesi sonucunda ortaya çıkar.
B) Özne bilendir, bilme eylemine konu olması mümkün değildir.
C) Bilgi edinme süreci kesintisiz bir süreçtir.
D) Nesne kendisine yönelen özne sayesinde bilinir hale gelir.
E) Bilgiye yönelik davranış bilinçli ve akılcı bir çabadır.

3. Bilgi; insan bilinci, ben (suje) ile bu bilincin kendisine yöneldiği, algıladığı nesne (obje) arasındaki ilişkiden elde edilen çıkarımlardır.

Aşağıdakilerden hangisi bilgi türleriyle ilgili yanlış bir tanımdır?

- A) Gündelik bilgi yönemsiz olarak elde edilen bir bilgidir.
B) Teknik bilgi insan yaşamını kolaylaştıran bir bilgidir.
C) Dinsel bilgi şüpheye yer vermez.
D) Bilimsel bilgi öznel sonuçlara ulaşan bir bilgidir.
E) Felsefi bilgi bir şeyi tam olarak anlama gereksiniminden doğar ve bütün halinde bilgidir.

Bilimsel araştırmalar olgulara dayanır. Bilim adamı olanı olduğu gibi inceler.

4. Bilimin ortaya koyduğu bilgiler her yerde her bilgin tarafından aynı kabul edilir. Söz gelimi Newton'un yer çekimi yasası, Archimedes'in suyun kaldırma kuvveti yasası vb. dünyanın her tarafında bilim çevrelerince aynı değeri taşır ve kabul edilir.

Buna göre bilimin hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Sistem ve düzenlilik taşıma
B) Yönteme dayalı olma
C) Birikerek ilerleme
D) Evrensel kabul görme
E) Deney ve gözleme dayanma

5. Dinsel bilgi, Tanrı, insan ve evren arasındaki ilişkiyi iman temelinde açıklayan sistemli bir bilgidir. Din inanç ölçüsüne dayalı bir bilgidir. Bu yüzden inanan biri inandığı şeyi eleştirmez, tartışamaz, aklın süzgecinden geçiremez, onu olduğu gibi kabul eder.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Din; Tanrı, insan ve evreni konu edinir.
B) Din iman temelindeki bir bilgidir.
C) Dinde eleştiriye yer yoktur.
D) Din ilahi bir temele dayanır.
E) Din akla dayalı bir bilgidir.

6. Sanatın bilgisi, hoş giden, düşündürten şekiller yaratma çabasıdır. Sanat yetenek, hayal gücü ve yaratıcılık gerektirir. Sanatta özne ile nesne arasındaki bağıllık daha çok duygusaldır. Bu bağ çeşitli araçlarla ifade edilir. Sanat bilgisindeki özne belli insan başarıları, belli bir görüş tarzı, belli bir gelenek içinde bulunan, belli bir çağda yaşayan insandır. Onu çevreleyen dünyanın, her çağda gösterdiği bir özelliği kavramaz; olup biteni ve olması gerekeni kavrar ve somut olarak bildirir.

Buna göre sanat bilgisi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ortaya konuluş ve kabul ediliş yönünden öznelir.
B) Ürünleri somuttur.
C) Duygusaldır, hayal gücü ve yeteneğe sahiptir.
D) Yorumlanışı kişiden kişiye değişmez herkes tarafından aynı algılanır.
E) Sanatçı varlığı, kendine özgü olarak anlatır.

7. Dini inançlar sisteminde, bilimin tam tersine, düzeltme, gelişme ve herhangi bir değişiklik kabul edilemez. Dinsel bir inanç kesin ve evrensel doğruluk iddiasına dayanır.

Burada vurgulanan dinsel özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din mutlak doğru kabul edilen dogmalara dayanır.
B) Din evreni ve insanı açıklama çabasıdır.
C) Kaynağını ilahi güçlerden alır.
D) Deney ve gözleme yer yoktur.
E) En temel olanın bilgisine ulaşmayı amaçlar.

8. Sanatsal çalışmalar, duyguları ve hayal gücünü kullanarak bireysel bir etkinlik olarak karşımıza çıkar. Her eser belli bir varlık yorumunu dile getirir. Her sanatçı çalışmalarında varlığı farklı şekilde yorumlar. Örneğin Mozart'ta Bach'da aynı notaları kullanmışlardır. Fakat farklı eserler yaratmışlardır.

Burada sanatsal çalışmaların hangi özelliği ifade edilmiştir?

- A) Öznel olması
B) Ürünlerinin somut olması
C) İlhamı dayanması
D) Duygusal olması
E) Güzel olması

Sanat, sanatçının dünyasını onun gerçeğini bize anlatır.

9. Teknik bilginin amacı, bilimin sonuçlarından günlük yaşamımızda yararlanmaktır. Bilimin ilerlemesiyle teknik ilerlediği gibi, tekniğin ilerlemesiyle de bilim ilerler. Örneğin teleskopun icat edilmesiyle astronomide büyük ilerlemeler olmuştur. Bilim doğayı ve ondaki varlıkları açıklar. Teknik bundan yararlanarak insan için doğayı kontrol altına almayı amaçlar. Teknik nesnelerin şeklini değiştirerek, insana yararlı hale getirilmesini sağlar. Bütün bu uygulamalar kötüye kullanılmamalı, insanları ve doğayı yok etmeye yönelmemelidir.

Buna göre teknik bilgi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Belirli bir konuyu belirli bir yöntemle ele alan bilgidir.
B) Teknik her toplumun kendine özgüdür.
C) Toplamların merak ve hayretinden kaynaklanmıştır.
D) Doğayı insan ihtiyaçları için kontrol altına almayı amaçlar.
E) Objektif bilgilere ulaşmayı amaçlar.

10. Felsefeyle tanışmanın yolu bazı sorular sormaktan geçer. "Dünya nasıl yaratıldı? Olan bitenin arkasında bir güç var mı?... vb." Bu türden sorular çağlar boyunca insanları meşgul etmiştir. Hiçbir uygarlık yoktur ki dünyayı, Tanrıyı, kendini sorgulamamış olsun. Ancak tarih bize, her uygarlığın bu sorulara getirdiği açıklamaların birbirinden farklı olduğunu da göstermiştir.

Paragrafta felsefi bilginin hangi özelliğine değinilmiştir?

- A) Felsefe bilgisinin evreni bütün olarak kavramaya çalıştığına
B) Sonuçlarının herkesce kabul gördüğüne
C) Yanıtlarının kesin olmadığına
D) Akıl ve mantık ilkesine dayalı olduğuna
E) Bilgi üstüne bir bilgi olduğuna

11. Yeryüzünde birbiriyle özdeş iki insan yoktur. Nedeni de her insanın düşünce, yaşama ve ideallerinin farklı olmasıdır. O halde birbirine eşdeğer iki felsefi sistemde olmayacaktır. Çünkü her filozofun felsefesi kendi kişiliğini yansıtmaktadır.

Burada felsefi bilginin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Eleştirel olması
B) Öznel düşünceleri yansıtmaması
C) Bütünsel bir bilgi olması
D) Akla dayalı olması
E) Evrensel ilkeleri olması

12. Filozof olmak için bilgi arayıcısı, belgelik aşığı olmak yetmez. Aynı zamanda eleştirici ve yaratıcı bir zekaya ihtiyaç vardır. Sanatçı olmak için de hayal gücüne, yeteneğe ve yaratıcılığa sahip olmak gerekmektedir. Bu nedenle yaratıcılık özelliği olmayan, özgün olmayan bir eser sanat eseri, bir ürün de felsefe ürünü sayılmaz.

Burada felsefe ve sanatın hangi ortak özelliği vurgulanmıştır?

- A) Toplumsal yaşamdan etkilenmeleri
B) Çelişkiye yer vermemeleri
C) Güzele ulaşma arzuları
D) Varlığı nesnel şekilde yorumlamaları
E) Yaratıcılık gücüne dayanmaları

02.3 BİLGİ ve BİLGİ TÜRLERİ

1. Gündelik bilgi, insanın hayatında sürekli olarak kullandığı, bir kısım alışkanlığa dönüşmüş, yaparak ve yaşayarak salt gözleme dayalı olarak elde edilen bilgidir. Bu bilgilere belli bir yöntemle ulaşılamaz.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi gündelik bilgiye bir örnektir?

- A) Kurşun dökmenin nazara iyi geldiğinin söylenmesi
- B) Suyun 100°C de kaynadığının bilinmesi
- C) At nalının uğur getirdiğine inanılması
- D) Kırılan aynanın uğursuzluk getirdiğinin söylenmesi
- E) Sonbahar'ın arkasından kışın geleceğinin bilinmesi

2. İnsan akli gözlemlediği birkaç olaydan bir sonuç çıkarma yeteneğine sahiptir. Örneğin bulutlu havada yağmur yağdığını görünce, "Hava bulutlandığında yağmur yağar." genellemesine ulaşılır.

Bu örnekte dile getirilen bilgi türü için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sıradan gözlem ve deneyimlere dayanır.
- B) Neden – sonuç ilişkisini sezgiyle kurar.
- C) İnsan yaşamını kolaylaştırır.
- D) Genel-geçer niteliktedir.
- E) Yaşanan tesadüflerin bir genellemesidir.

Gündelik bilgi kişiye bağlıdır, yani öznel dir. Kişiden kişiye farklılaşabilir.

3. Galile'nin öldüğü yıl doğan ve fiziğe yeni bir şekil veren Newton "Herkesten daha uzağı görebildim. Çünkü ben-den önce yaşamış olan devlerin omuzlarında duruyorum." demiş.

Newton bu sözleriyle bilimin hangi özelliğini belirtmiştir?

- A) Nesnel olma
- B) Genel – geçer olma
- C) Birikimli olarak ilerleme
- D) Deney sel olma
- E) Nedensellik ilkesine uygun olma

4. Doğada bulunan nesneleri bir araç gereçe dönüştürmede açığa çıkan teknik bilgi, faydalı olmayı, insan hayatını kolaylaştırmayı amaç edinir. İlk zamanlarda daha çok gündelik bilgiye dayanan teknik, günümüzde bilime dayalı olarak gelişmektedir. Bilim doğayı çözümlemeyi, teknik ise ihtiyaçları karşılamayı amaçlar. Teknik geliş-tikçe bilime yeni ufuklar açılır.

Buna göre teknik bilgi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilim olmadan teknik bilginin olması imkansızdır.
- B) Teknik bilginin amacı yaşamı kolaylaştırmaktır.
- C) Teknik geliş-tikçe bilime yeni ufuklar açılır.
- D) Bilim tanımayı, teknik ise faydayı amaç edinir.
- E) Teknik bilgi araç gereç üretimini sağlar.

5. B. Russell'a göre "Bilgelikle birleşmeyen kudret tehlike-lidir ve çağın en çok ihtiyaç duyduğu bilgiden çok bilge-liktir."

Düşününün bu yaklaşımı bilime ilişkin aşağıdakilerden hangisine ulaşmamızı engeller?

- A) Bilimin kötü amaçlara alet ediliyor olması
- B) İnsani değerlerin ortadan kalkmasına neden olması
- C) Bilimin toplumun ihtiyaçlarını karşılaması
- D) Bilimin sonuçlarının olumsuzluklara yer vermesi
- E) Teknolojinin çevre kirliliğine neden olması

6. Sanatçı yaratıcı hayal gücüyle nesnelere yönelir, onları kavrar ve ifade eder. Örneğin aynı manzarayı yapan üç ressamın meydana getirdiği üç manzara resmi birbirine benzemeyecek ve farklı olacaktır. Çünkü herbiri aynı manzaraya kendi hayal gücünü katarak onu ifade edecektir.

Buna göre, sanat için aşağıdakilerden hangisi söy-lenebilir?

- A) Sanatsal faaliyetler öznel dir, kişiden kişiye değişir.
- B) Sanat bilgisinin değişmesinde eğitimin önemi büyüktür.
- C) Aynı eğitimi alan ressam lar aynı tür resim yaparlar.
- D) Sanatçılar diğer insanlardan farklıdır.
- E) Sanatçı olmak özel yetenek gerektirir.

7. Dinler, özellikle tek Tanrılı dinler kutsal metinlere dayalıdır. Bu kutsal metinlerde ise esas olarak Tanrı, insan ruhunun dünyadaki yeri, insanla Tanrı arasındaki ilişkiler hakkında bilgiler vardır.

Buna göre, dinsel bilgiler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kutsal metinlere dayanmaktadır.
- B) Dogmalara dayanmaktadır.
- C) Eleştiriye ve şüpheyne kapalıdır.
- D) Yaratıcı hayal gücüne dayalıdır.
- E) Konusu Tanrı, insan ve evrendir.

8. Müzik, melankolikleri keyiflendirirken acı çekenleri efkarlandırır, fakat sağırılar için hiç bir beğeni duygusu ifade etmez.

Buna göre, sanat bilgisiyile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat deneysel bir bilgi değildir.
- B) Sanat kişiden kişiye değişen göreceli bir bilgidir.
- C) Yaratıcılık sanatın temel besin kaynağıdır.
- D) Estetik, haz ve beğeni duygusunu geliştirir.
- E) Sanatın amacı güzele ulaşmaktır.

Sanat dili, sanatçı tarafından yaratılmış özel bir dildir.

9. Medeniyetin hemen her dönemde sanatın ve bilimin birlikte yürüdüğünü görürüz. Sanat ve bilim bir kültür bağlamından kaynaklanan, insandan çıkan ve yine insana yönelen bireysel çabanın ve kültürel ortamın birbiriyle buluştuğu yerde yeşeren insan başarılarıdır. Bilim ve sanat alanında, hiçbir dönemde birbirine kapalı çalışmalar yapılmamıştır.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilimsel bilgi ile sanat bilgisinin gelişimi paralellik göstermektedir.
- B) Bilim objektiftir, sanat subjektiftir.
- C) Bilim ve sanat insana yönelen bilgilerdir.
- D) Bilim tarihsel süreçte sanata hep öncülük etmiştir.
- E) Bilimsel gelişmeler sanata yansır.

10. – Gündelik bilgi insanın günlük deneyimleriyle toplum ve evrenin algılanmasına dayanır.
– Bilimsel bilgi toplumun ve evrenin bilimsel yöntemlerle araştırmasına dayanır.

Buna göre, bilimsel bilgi hangi yönüyle gündelik bilgidenden ayrılır?

- A) Günlük hayatta kullanılabilmesiyle
- B) Duyusal olmasıyla
- C) Bilimsel yöntemler kullanmasıyla
- D) İnsan tarafından elde edilmesiyle
- E) İnsana deneyimler kazandırmasıyla

11. Hindistanlılar için, doğa üstü güç her şeydir; insan hiçtir. Yunanlı için, insan her şeydir; doğa üstü güç pek az şeydir. Hristiyanlıkta ise insanda gerçekleşen Tanrı düşüncesiyle iman - Tanrı birleşimine girilmiştir. Buna akılcı bir biçim verilmesini felsefe gerçekleştirecektir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Felsefe, sadece Tanrı bilgisini arama etkinliğidir.
- B) Din de, toplumsal koşullar gibi değişim geçirmiştir.
- C) Dinler değiştikçe kurallarını akılla temellendirme çabasına girmişlerdir.
- D) İnsan düşüncesini akılcı bir biçimde felsefe değiştirmiştir.
- E) Dinde, felsefe gibi insan, doğa ve doğa üstü konuları incelemiştir.

12. Felsefenin varlığa ilişkin olarak ortaya koyduğu bilgi, o varlığın ikincil niteliklerine özgü değil, bizzatı o varlığı kendisi yapan özelliklere ait bilgilerdir. Bir olayın, olgunun ortaya çıkış sebepleri, değişimi, maddi niteliklerinden ziyade o olgunun, olayın "neliğini" sorgulamaya yönelik bir bilgidir.

Bu parçada felsefi bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) İnsan aklına dayalı olması
- B) Bütüncül değerinde olması
- C) Varlığın özüne ait olması
- D) Evrensel nitelikte olması
- E) Kendi içinde tutarlı olması

02.4 BİLGİ FELSEFESİ

1. Gerçeklik söylenen şeyin konusudur ve nesnel dünyada bulunur. Örneğin Güneş ve hava bir gerçekliktir. Ancak güneşin parlak olduğuna, havanın sıcak olduğuna dair söylediğimiz sözler ise doğrudur. O halde gerçeklik bilgisi edinilen nesneyle, doğru ise nesne hakkında söylediklerimizle ilgilidir.

Buna göre bilgi felsefesinin temel kavramları olan doğruluk ve gerçeklik hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Doğruluk nesnelerin bir özelliği değildir.
- B) Gerçeklik nesnel dünyada bulunur.
- C) Gerçeklik, olgular hakkında yaptığımız değerlendirmelere ilişkindir.
- D) Doğruluk, gerçeklikler hakkında söylenen sözlerin özelliğidir.
- E) Gerçeklik, bilginin konusu olan objedir.

2. Doğruluk, bir önerme veya ifade ile hakkında konuşulan olgular arasındaki ilişkide aranmaktadır. Doğru olduğu öne sürülen önerme veya ifade dış dünyadaki olgulara karşılık geliyorsa doğrudur. Bir önerme sadece sistematik veya mantıksal olarak ifade edilmesinden dolayı değil, gerçekte nesnel temeli veya nesnel karşılığı olduğu zaman doğrudur.

Buna göre aşağıdaki önermelerden hangisinin doğruluğundan söz edilemez?

- A) Kitap masanın üstündedir.
- B) Aşk en güzel duygudur.
- C) Baharda çiçekler çok güzel kokar.
- D) Fenerbahçenin forması sarı lacivettir.
- E) Bugün hava çok soğuktur.

3. Taşın sert olduğu, uzayda yer kapladığı gerçekliğe, Kopernik'in Helyosantrik kuramı ise doğruluğa örnektir.

O halde gerçeklik kavramını, doğruluk kavramından ayıran temel özellik hangisidir?

- A) Özne ile nesne arasındaki ilişkiye dayanması
- B) Tasvir edilebilir özelliğine sahip olması
- C) Çözümmlenebilir olması
- D) Gözlenebilir olması
- E) Zihnimizin dışında somut olarak var olması

4. "Isınan bütün metaller genişir." önermesi bir bilimsel önermedir. "Demir ısıtılırsa genişir." önermesi ilk önermeyle tutarlıdır. Çünkü aynı sistem içerisinde birbirini yanıltmadan yer alabilirler.

Buna göre tutarlılık kavramı aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

- A) Önergelerin yanıltanabilir özelliğinin olması
- B) Önergelerin nesneye ilişkin olması
- C) Önergelerin doğrulanabilir özelliğe sahip olması
- D) Önergeler arasında çelişki olmaması
- E) Önergelerin olgusal nitelikte olması

5. Nesne, duyarlar vasıtasıyla insan beyinde izler bırakır. Düşünme, insan beyinde nesnelerin bıraktığı bu izler üzerinde bir zihin faaliyetidir. Bu zihin faaliyetinde kavramlar, kavramlardan yargılar oluşturulur. Bu faaliyetin sonunda elde edilen ürüne bilgi denir.

Buna göre bilginin kaynağı hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilgi duyumlarla elde edilir.
- B) Bilgi suje ile obje arasında bir ilişkidir.
- C) Bazı bilgiler doğuştan gelir.
- D) Zihinsel faaliyet olarak bilgi, duyu organlarının verilerinden faydalanır.
- E) Duyumun işlenmesiyle kavramlar oluşur.

Doğru bilginin kaynağı felsefe tarihi boyunca tartışmalara sebebiyet vermiştir. Rasyonalist filozoflar bu konuda akli, empirist filozoflar ise deney ve duyu verilerini doğru bilginin kaynağı olarak kabul etmişlerdir.

6. Septik düşünürlerden Timon: "Birey hakkında doğru veya yanlıştır demek yerine yapılacak en iyi şey hükümü askıya almaktır." demektedir.

Bu düşünceyle Timon aşağıdakilerden hangisini anlatmak istemiştir?

- A) Genel geçer bir doğru vardır.
- B) Bir konuda hüküm vermemek o şeyin doğruluğunu gösterir.
- C) İnsan yalnız başına hüküm vermemelidir.
- D) Kesin olarak ifade edebileceğimiz hiçbir şey yoktur.
- E) Bir konu hakkında yalnızca düşünürler hüküm verebilir.

7. Pyrrhon'a göre her iddia için birbirinin karşıtı olan iki kanıt ileri sürülebilir. Bu nedenle kesin yargılardan uzak durmak gerekir. Düşünce ancak insanı şüpheyne götürür. Bu nedenle yapılacak şey hiçbir konuda kesin hüküm vermemek her şeyden şüphe etmektir.

Buna göre Pyrrhon'un bilgi anlayışı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilgilerimizin kaynağı deneydir.
- B) Deneyle elde edilen bilgiler doğrudur.
- C) Mutlak yargıda bulunmaktan kaçınmak gerekir.
- D) Şüphe ile hareket edilerek doğruya ulaşılabilir.
- E) Bilginin nesneye uygun olması doğruluğunun ölçüsüdür.

8. Protogoras için duyu algısı ve bundan doğan sanı bir-cik bilgimizdir. İnsan için doğru ancak gördüğü, duydu-ğu, hissettiğidir. Duyumlar da fertten ferde değişir. Bir-nin mavi gördüğünü diğeri yeşil, birinin küçük gördüğü-nü başkası büyük görebilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Ne kadar fert varsa o kadar doğru vardır
- B) Bütün insanlar için geçerli bir doğru yoktur.
- C) Doğrunun ve yanlışın ölçüsü bireydir.
- D) Mutlak bir doğru yoktur.
- E) Herkes için ortak olan bilgi, tüm insanlığın ortak de-ğer yargılarıdır.

9. Ünlü sofist Gorgias'a göre, hiçbir şey var değildir. Var ol-sa bile bilinmez. Bir şey, bir şekilde var olsa ve bilinse bile, bu bilgi başkalarına aktarılamaz. Ona göre,doğru olan tek bir şeyden söz edilemez.

Gorgias'ın bu düşünceleri aşağıdaki yargılardan hangisi ile çelişmektedir?

- A) Herkes için genel geçer bir doğru yoktur.
- B) Mutlak doğrulara ulaşmak mümkündür.
- C) Bilgi kişiden kişiye değişir.
- D) Bu doğrudur diye bir hüküm veremeyiz.
- E) Bilgilerimiz görecelidir.

10. Varlık hakkında doğru bilgiye ulaşmanın kesinlikle mümkün olduğunu savunan filozoflar vardır. Doğru bilgi-nin mümkün olduğuna büyük bir güçle ve mutlak olarak inandıkları için, bu filozofların bilgi konusundaki tavırla-rı, dogmatizm olarak ifade edilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi dogmatizm ile çelişen bir bilgidir?

- A) Genel geçer bilginin kaynağı akıldır.
- B) Doğru bilgi doğuştandır.
- C) Özneyi etkileyen koşullar farklı olduğu için, bilgi öz-neldir.
- D) Doğru bilginin kaynağı deneyimlerdir.
- E) Yalnız akıl yoluyla gerçek ve kesin bilgiye ulaşılabilir.

11. Sokrates'e göre erdemlerin bilgisi deney ya da tecrübe-ler yoluyla kazanılmaz. Bu bilgi doğuştandır. Yani insan dünyaya bu bilgiyle gelir. Fakat bu bilginin hatırlatılma-sı, bilinç düzeyine çıkarılması gerekir. Bunun için Sokra-tes "diyalektik yöntem" adında bir yöntem geliştirmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Doğru bilgi deneyin bilgisidir.
- B) Bilgi alışkanlıklar sonucu edinilen bir süreçtir.
- C) Şüphe etmek düşündürmek, düşünmekte var olmaktır.
- D) Bazı insanlar doğuştan bilgisiz doğarlar.
- E) İnsan doğduğu zaman bütün doğru bilgilerini yanın-da getirir.

12. Septisizm'e göre genel geçer bir doğrudan söz edile-mez. Bu yüzden bütün doğrulardan şüphe ederler.

Descartes'e göre şüphe etmek düşündürmektir. Düşünmek var olmaktır. Düşünüyorum öyleyse varım.

Decartes'in şüpheciliği hangi açıdan septik şüphe-den ayrılmaktadır?

- A) Doğruyu aramada bir araç olarak görmesi
- B) Şüpheyi bir amaç olarak kullanması
- C) Şüpheyi doğrudan daha üstün görmesi
- D) Doğruya ulaşmada şüpheyi yalanlaması
- E) Tanrının varlığından kesinlikle şüphe duymaması

Descartes açık, seçik ve mutlak bilgilere ulaşmak için şüpheyi kullanır.

02.5 BİLGİ FELSEFESİ

1. Bilgi felsefesi, bilginin genel olarak ne olduğunu, nasıl ve ne yollardan elde edildiğini konu edinir. Özne ile nesne arasındaki bağın ne şekilde kurulduğunu inceler. Bilgenin öznenin kendi zihninden bağımsız olan varlığı bilip bilmeyeceğini araştırır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bilgi felsefesinin konusu değildir?

- A) Özne ile nesne arasındaki bağ sonucu oluşan bilgi
- B) Bilgi kuramının temel kavramı
- C) Bilimsel kuramın özellikleri
- D) Bilgi kuramının temel soruları
- E) Doğruluk ve gerçeklik arasındaki ilişki

2. Dış dünyanın varlığının bilgisi, temellendirilmiş bir bilgi olmak durumundadır. Temellendirme, gerçeklik üzerine olan bilgiyi ifade eden önermelerin dayanaklarının ortaya konması anlamına gelir. Yani, temellendirme, belli bir bilgiyi ifade eden, önermelerin gerekçelendirilmesi ve doğrulanmasından başka bir şey değildir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi temellendirilmiş bir önermedir?

- A) Bütün kuşlar uçar.
- B) Kar beyazdır.
- C) Bakır ve kurşunun karışımından lehim oluşur.
- D) Demokrasinin olduğu yerde özgürlükler vardır.
- E) Matematikteki pi sayısı dünyanın her yerinde aynı sonucu verir.

3. Bilgi kuramında iki temel problemden söz edilebilir. Bunlardan birincisi, insanın nesneleri tam ve doğru olarak bilebileceğini savunan dogmatizm; ikincisi ise insan düşüncesinin gerçekle uyuşup uyuşmadığının bilinemeyeceğini bu nedenle doğru bilginin imkansızlığını savunan septsizizmdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

- A) Bilginin herkes için genel geçerliliği yoktur.
- B) İnsan her şeyin ölçüsüdür, ölçüde kişiden kişiye değişir.
- C) Gerçekliği hiçbir zaman bilmek mümkün olmamıştır.
- D) İnsanlar gerçekliği bilme çabasıyla vazgeçmelidir.
- E) Şüpheden hareketle doğru bilgiye ulaşılabilir.

4. İnsan bilme, öğrenme ve anlama çabasıyla vazgeçmeli ve hiçbir konuda hüküm vermemekle, her konuda yargıyı askıya almalıdır (Epokhe). Çünkü böyle bir tavır, insanı gereksiz korku ve sıkıntılardan kurtararak, ruhsal sükûnete (atraksia) götürür.

Pyrrhon'un bu görüşlerinden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilgi, obje ile süje arasındaki bağın bir sonucudur.
- B) Hiçbir konuda hüküm vermemek insanı sükûnete götürür.
- C) İnsanların bilme çabası onların öğrenme ve anlama çabasıdır.
- D) Hiçbir konuda hüküm vermemek bilgisizlikten kaynaklanır.
- E) Sükûnete varmak ancak bilgilenecek olur.

5. Rasyonalizm, bilginin kaynağında aklın bulunduğunu savunan akımdır. Temel iddiası ise aklın evrenle ilgili bazı doğruları kesin bir biçimde bilme gücüne sahip olmasıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi rasyonalizm ile çelişir?

- A) İnsan aklı doğuştan boş bir levhadır.
- B) Bilgi doğuştan insan aklında vardır.
- C) İdeaların bilgisi akıl yolu ile bilinir.
- D) Değişmez olanın bilgisine akılla ulaşılabilir.
- E) Zorunlu bir bilgiye ancak akıl yürütmelerle ulaşılabilir.

İnsan aklını boş levhaya benzeten ve deney sonucunda bilginin oluştuğuna inanan J. Locke'tur. Bu nedenle Rasyonalizm ile boş levha benzetmesi birbirine taban tabana zıttır.

6. Rasyonalist filozoflar bilginin mükemmel örneği olarak matematiği görürler, çünkü matematik bize temel bilgiler verir. Yani, matematiğin bilgileri hem geçmiş, hem şimdi hem de gelecek için geçerli olan bilgilerdir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi bu bilgiyle çelişir?

- A) Matematiğin ve mantığın bilgileri deney yoluyla elde edilir.
- B) Matematiksel bilgi herkes için doğru olan bilgidir.
- C) Tüm doğrulara matematikle ulaşılabilir.
- D) Matematiksel doğrulara akıl yoluyla ulaşılabilir.
- E) Matematiksel bilgiler mükemmel bir bilgi örneğini verir.

7. Diyalektik yöntemi, bir doğurtma ve tartışma yöntemidir. Buna göre, bir konu tartışılırken, karşıdaki kişinin görüşlerinden hangi sonuçların çıktığı araştırılır. Onun görüşlerinden çıkan yanlışlar elenir. Böylelikle, kişinin doğru düşünebilmesi, kendisine ait olmayan görüşlerinden vazgeçmesi sağlanır.

Buna göre, diyalektik yöntemi kullanan Sokrates'in amacı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Bireye ideal olanı buldurmaya çalışma
- B) Bireyin kendisine ait düşüncelerine ulaşmasını sağlama
- C) Bireyi deneyin bilgisine ulaştırma
- D) Bireyin tecrübelerle edinilen alışkanlıklarını sorgulama
- E) Bireyi tümel olan bilimsel bilgiye ulaştırma

8. Platon'a göre, bilgi ideaların bilgisidir. İdealar, değişmez, gözle görülmez, duyularla algılanmaz olan varlıklardır. Onlar ancak akıl yoluyla bilinir. İdeaların bilgisi deneyden bağımsızdır. İdealar hakkındaki bilgimiz, yine aynı anlama gelmek üzere, doğustandır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) En genel – geçer bilgi ideaların bilgisidir.
- B) Somut varlıklar idea değildir.
- C) İnsanın doğduğu anda hiç bir bilgisi yoktur.
- D) İdeaların bilgisi duysal bir bilgi değildir.
- E) Genel – geçer doğrular olan ideaların bilgisi doğustandır.

9. Madde dünyasında bir üçgen yoktur. Üç sayısı da yoktur. Fakat maddeler dünyasından tamamen bağımsız bir üçgen de yoktur. Nihayet şekiller dünyası maddenin bir özelliği olarak yansımıştır. İnsan o şekli maddeden koparıp zihnine aktarmıştır. Yani elmalar, armutlar olmasa siz hangi cisimleri bir araya getirip beş dersiniz.

Buradan çıkarılacak yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aklın bilgileri maddeden bağımsızdır.
- B) Bütün bilgilerimiz aklın ürünüdür.
- C) Madde dünyasından bağımsız bir bilgi mümkün değildir.
- D) Doğru bilgi tümel'in bilgisidir.
- E) Düşünceden bağımsız bir bilgi mümkün değildir.

10. Farabi, bilgiyle ilgili görüşlerinde mutlak bir rasyonalist olarak karşımıza çıkar. O akılda bir sezgi gücü bulunduğunu, insan zihninde doğuştan getirilen düşünceler olduğunu kabul eder. Farabi, gerçek bilimsel bilgiyi akıl yürütmeye dayandırır.

Farabi'nin bu görüşlerinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Genel – geçer doğru bilgiler kaynağını akıldan alır.
- B) İnsan aklında bir sezgi gücü bulunur.
- C) Doğru bilgilerimiz doğuştan gelir.
- D) Zorunlu bilimsel bilgilere akıl yürütmelerle ulaşılır.
- E) Gerçeklik ancak sezgi ile kavranabilir.

11. Descartes'e göre, insan zihninin iki temel gücü vardır: Sezgi ve tümdengelim. Sezgi zihinde hiçbir kuşkuyla yer bırakmayan ve en yüksek derecede olan bir kavrayış faaliyetidir. Buna karşın tümdengelim; sezgi yoluyla, açık ve seçik olarak bilinen doğrulardan, tam bir kesinlikle bilinen olgulardan sonuç çıkarmadır.

Descartes'in bu görüşlerinden aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsan sezgileriyle doğru bilgiye ulaşabilir.
- B) Deneyimler sonucu kazanılan bilgiler hiçbir kuşkuyla yer vermeyen bilgilerdir.
- C) Hiçbir kuşkuyla yer bırakmayan bilgiye ancak insan zihniyle ulaşılır.
- D) İnsan zihni doğuştan boş bir levhadır.
- E) Tam bir kesinlikle bilinen bilgi yoktur.

Hakikate ulaşmak için akıl bir araçtır.

12. Rasyonalizm, Hegel'le doruk noktasına ulaşmıştır. Zira, ona göre, insan varlık hakkında, duyuları hiç kullanmaksızın, yalnızca akıl yoluyla gerçek ve kesin bilgiye ulaşabilir. Çünkü, aklın yasalarıyla, varlığın yasaları bir ve aynıdır.

Hegel'in bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Aklın yasalarıyla varlığın yasaları birdir.
- B) Gerçek olan akılsaldır, akılsal olan gerçektir.
- C) İnsan duyularını kullanmaksızın salt akılla doğru bilgiye ulaşabilir.
- D) Duyusuz akıl boş bir levhadır.
- E) İnsan genel - geçer doğru bilgiye ulaşabilir.

02.6 BİLGİ FELSEFESİ

1. Demokritos'a göre, duylara görünen şeyler, yani dış dünyadaki somut varlıklar, gerçekte var değildir. Gerçekten var olan şeyler, yalnızca renksiz, kokusuz atomlardır; bunlar ise algılanamaz. Sıcaklığın ve soğukluğun, yumuşak ve katının, renklerin hiçbir gerçekliği yoktur. Bu nedenle objektif, genel - geçer ve doğru bir bilgiden söz edilemez.

Demokritos'un bu düşüncesinden aşağıdaki sonuçlarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Atomun bilgisine ancak akılla ulaşılabilir.
- B) Atomun bilgisine deneysel yöntemlerle ulaşılabilir.
- C) Bilgiler öznel bir nitelik taşıdığından doğruluğun ölçütü kişilere göre değişir.
- D) Atomun doğru bilgisine sezgiyle ulaşılabilir.
- E) Analitik dil çözümlemeleriyle atomun bilgisine ulaşılabilir.

2. Descartes'in felsefesinin temeline yerleştireceği doğruyu ararken kuşku yöntemini kullanır. Kuşku duymak için bir nedenin bulunduğu tüm inanç ve yöntemleri bir kenara bırakır. Önce duyu yoluyla kazanılan tüm bilgileri eler. O matematiksel doğrulardan da kuşku duyar. Kuşku duymak ise bir zihin faaliyetidir. Descartes buradan sistemin başlangıç doğruluğunu çıkarır. "Düşünüyorum, o halde varım." der.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki yargıyla çelişir?

- A) Kuşkuyu yöntem olarak kullanmıştır.
- B) Bütün bilgilerden şüphe ettiğinden, kesin yargılardan kaçınmıştır.
- C) Duyu yoluyla edinilen bütün bilgileri elemiştir.
- D) Kuşku duymanın düşünme faaliyeti olduğunu savunur.
- E) Düşünebiliyorsam varım der.

Descartes'in şüpheciliği septik filozofların şüpheciliğinden farklıdır. Septik filozoflar doğru bilgiye ulaşamayacağını savunurlarken, Descartes şüpheyi doğru bilgiye ulaşmak için bir araç olarak yönteminde kullanmıştır.

3. Platon'a göre akıl yoluyla kazanılan ideaların bilgisi doğrudur. Yani nesneleriyle uyuma içindedirler. Öte yandan, bu bilgi, zamanlı bir bilgidir. Çünkü olduklarından başka türlü olmayan değişmez varlıkların bilgisidir. Nihayet bu bilgi tümel bir bilgidir, çünkü, onun istisnası yoktur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İdeaların bilgisi metafiziksel bir bilgidir, metafizik bilinenemez.
- B) İdeaların bilgisi akıl yoluyla kazanılır.
- C) İdeaların bilgisi nesneleriyle uyuma içindedir.
- D) İdeaların bilgisi zamanlı bir bilgidir.
- E) İdeaların bilgisi tümel bir bilgidir.

4. Hegel, aklın ve varlığın yasaları konusunda, geleneksel mantık ilkelerini reddederek, yeni bir takım yasalar bulmuştur. Bu yasalar diyalektik yasalar. Ona göre, her tür yaşamın ve hareketin temelinde değişim ve gelişme vardır, her şey karşıtı aracılığıyla gelişir. Tez antitezini gerektirir. Bu ikisi daha yüksek bir düzeyde senteze ulaşır.

Hegel'in bu düşüncesinden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Geleneksel mantık ilkeleriyle doğru bilgiye ulaşılabilir.
- B) Mantıksal bilgilere deneysel yöntemle ulaşılabilir.
- C) Şüphe edilen bilgiler, mantıksal bilgilerdir.
- D) Diyalektik yasayla aklın ve mantığın yasalarına ulaşılabilir.
- E) Genel geçer bir bilgiye ulaşmak mümkün değildir.

5. Bilgi dediğimiz, duylardan oluşan tasarımlardır. Tasarımlar arasında da üzerinde nesneyi olduğu gibi yansıtır izlenimini bırakan güçlü tasarımlar doğru olanlardır.

Buna göre, aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Duyumsuz akıl temelsiz, akılsız duyum boştur.
- B) Tasarımların temeli insan aklıdır.
- C) Doğru bilgilerimizin kaynağı duyumlarımızdır.
- D) Duyular bizi aldattığından genel geçer bir bilgiye ulaşamaz.
- E) Duyular metafiziği bilemez.

6. Empirizm'e göre, bilgilerimizin kaynağında, yalnızca deney bulunmaktadır. İnsan zihni, doğuştan beyaz bir kağıt ya da boş bir levhaya benzer. Yani insanın doğduğu anda, hiçbir bilgisi yoktur. Bu boş levha üzerinde, işaretler daha sonra yazılır.

Empirizm ile aşağıdaki bilgilerden hangisi çelişmektedir?

- A) İnsan zihninde doğuştan bilgiler vardır.
- B) Doğru bilgilerimizin kaynağında deney vardır.
- C) İnsan zihni doğuştan boştur.
- D) İnsan zihnine bilgiler deney sonucunda gelir.
- E) Doğru bilgiler deneyden önce değil, deneyden sonra elde edilir.

7. David Hume, empirizme en açık ve kesin ifadesini vermiştir. Hume, Newton'un fizik alanında yaptığını, insan zihni için yapmaya çalışmıştır. Ona göre, zihinde bulunan her şeyin, tüm izlenim, kavram ve düşüncelerin temelinde, dış dünyanın beş duyu yoluyla algılanması vardır.

D. Hume, bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini ifade etmek istemiştir?

- A) Dış dünyanın bilgisinin kaynağının zihinsel algılamalar olduğunu
- B) Zihinde doğuştan uyku halinde bilgiler olduğunu
- C) Zihinde bulunan bütün bilgilerin kaynağının duyuya ve deneyime dayandığını
- D) Duyuların bireyi kompleks bilgilere ulaştırdığını
- E) Duyular hiç kullanılmadan, akıl yoluyla açık seçik bilgilere ulaşıldığını

8. Thomas Hobbes'a göre, bilginin amacı, insanın doğal ve kültürel çevresine hakim olmasıdır.

T.Hobbes'un bu düşüncelerinden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Her çeşit bilgi doğuştan gelir.
- B) İnsan bilgilendikçe çevresine egemen olur.
- C) Deneysel yöntemlerle metafiziğe ulaşılabilir.
- D) Dış dünyanın bilgisine zihinsel algılamalarla ulaşılır.
- E) Düşünme ile bilginin öz niteliğine ulaşılabilir.

9. John Locke, bilginin kaynağında tecrübenin, deneyin bulunduğunu söyleyen İngiliz Empirizmi'nin kurucusudur. Ona göre, iki tür deneyden söz edilebilir. Bunlar dış deney, iç deney. Dış deney duyum, iç deney ise refleksiyondur. Duyumla dış dünyadaki varlıklar tecrübe edilir. Refleksiyonla ise, insanın kendi zihninde ve ruhunda olup bitenlerin bilincine varılır.

Buna göre aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsan duyuları kullanmaksızın doğru bilgiye ulaşabilir.
- B) Deneysel bilgiler bireye yeni bir şey öğretmezler.
- C) Genel geçer bilgilerimizin kaynağında tecrübe vardır.
- D) Doğru bilginin kaynağında sezgi ve tümdengelim vardır.
- E) Akıl basit ve mutlak bir biçimde açık olan doğrudan hareket etmelidir.

J.Locke akılda doğuştan hiçbir şey bulunmadığını ileri sürer.

10. 18. yy, felsefesine Aydınlanma Felsefesi denir. Aydınlanma insanın aklını kullanmaya başlamasıdır. Aydınlanma felsefesinin özelliği, kurgulardan kaçınması, deney ortamında kalmak istemesidir.

Buna göre 18. yy. felsefesiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi çelişir?

- A) İnsan kendi aklıyla aydınlanmalıdır.
- B) İnsan aklı insanın gözü kapalı kurallara uymasına engeldir.
- C) İnsan ancak kendi aklı ile özerk bir yaşam sürebilir.
- D) İnsanın nerede ne yapacağını dinsel kurallar belirlemelidir.
- E) Kurgulardan kaçıp, deney ortamında kalmak gerekir.

11. Şimşek gök gürültüsünden önce algılandığı için gök gürültüsünün nedeni sayılmıştır. Oysa bu alışkanlıktır. Gök gürültüsü ve ışık, elektronların farklı kutuplar arasında boşalmasının bir sonucudur.

D. Hume bu yaklaşımıyla en çok aşağıdakilerden hangisini açıklamaya çalışmıştır?

- A) Birçok alışkanlığımız neden - sonuç gibi algılanmalıdır.
- B) Her oluşumun bir nedeni ve sonucu vardır.
- C) Nedensellik doğa olaylarının kaçınılmaz koşuludur.
- D) İzlenimlerimiz, nedensellik ilişkisiyle ilişkilidir.
- E) Düşünceler ve izlenimler tüm bilgilerimizin temelini oluşturur.

02.7 BİLGİ FELSEFESİ

1. Emprizm, insan zihninde, doğuştan düşünceler ya da bilgiler olmadığını savunan görüştür. Özdeşlik ilkesi, çeşmezlik ilkesi gibi mantık ilkeleri bile, sonradan deney yoluyla kazanılır. Yalnız, mantıksal ve ahlaksal ilkeler değil, tüm bilgiler sonradan deney yoluyla kazanılır. Çocuk sobanın elini yakacağı bilgisine soba elini yaktıktan sonra sahip olur.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi emprizm ile çelişir?

- A) Duyuları kullanmaksızın, yalnız akılla kesin bilgilere ulaşılabilir.
- B) Bilginin kaynağında deney vardır.
- C) İnsan zihninde doğuştan bilgi yoktur.
- D) Mantıksal ilkelerin kaynağı deneydir.
- E) Doğru bilgiye deneyden önce değil, deneyden sonra ulaşılır.

2. J. Locke'a göre, insan zihni dış dünyadan gelen malzeme, yetileri aracılığıyla işleyerek bilgi elde eder. Yani, insan duyum yoluyla kazanılan basit ideleri, birbiriyle çeşitli şekillerde birleştirilerek, kompleks düşüncelere ve bilgiye ulaşılabilir.

J. Locke'un bu düşüncelerinden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Bütün bilgilerimiz nedensellik ilkesine dayanır.
- B) Genel geçer bilgilerimiz ideallerdir.
- C) Duyum yoluyla kazanılan basit ideler birleştirilerek bilgiye ulaşılır.
- D) İnsan bilgisi sınırlıdır.
- E) İnsanlar kompleks bilgilere ulaşamazlar.

3. Gazali, bilim ve felsefeye kuşkuyla bakar, bilim ve felsefenin tutarsızlıklarla dolu olduğunu savunur. Gazali akıl yolundan çıkarak, gönül bir başka deyişle sezgi yoluna girer.

Paragraf aşağıdaki ifadelerden hangisiyle çelişir?

- A) Bilim ve felsefenin sunduğu bilgiler güvenilir bilgilerdir.
- B) Bilimsel bilgilere kuşkuyla bakmak gerekir.
- C) Felsefenin sunduğu bilgiler tutarsızlıklarla doludur.
- D) Akıl bizi hiçbir zaman doğruya götürmez.
- E) Doğru bilgiye ancak sezgiyle ulaşılabilir.

4. D. Hume, bizim nedensellik, neden sonuç ilişkisi diye tanımlanan zorunlu ilişkiyi algılayamadığımızı söylemektedir. Biz nedensellikte sadece alışkanlığın sonucu olan bir düşüncüyü, A ve B olayları arasında var olduğunu sandığımız zorunlu ilişkiyi mal ederiz. Bu iki olay her zaman birbirlerini izlediği için, onlar arasında bir nedensellik ilişkisi olduğuna inanırız. Oysa bu bir bilgi değil, bir inanç, bir alışkanlıktır.

D. Hume bu düşünceleriyle aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

- A) Bilimlerin yöntemlerini
- B) Nedensellik ilkesini
- C) Bilimlerin objektifliğini
- D) Dogmatik bilgileri
- E) İnanç ve alışkanlıklarımızı

D. Hume'a göre insan zihni duyu verilerinden örülmüş bir alışkanlıklar ağıdır.

5. İ. Kant, felsefede rasyonalizm ve empirizm akımlarının bir sentezini yapmıştır. Ona göre, bilgide duyuların, dış dünya ile ilgili deneylerin sağladığı içeriğe ve aklın sağladığı biçime, forma ihtiyaç duyarız. İçeriksiz bilgi olmayacağı gibi, formsuz yani akıl tarafından düzenlenmemiş bilgi de olamaz.

Kant'ın bu düşüncelerinden hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kant'ın felsefesi uzlaştırmacı bir felsefedir
- B) Duyumlar bilginin hammaddesini sağlar.
- C) Akıl duyumları bir forma sokar.
- D) Genel geçer bilgilerimiz saf akılsaldır.
- E) Bilginin kaynağında deney ve akıl birlikte rol oynar.

6. H. Bergson'a göre, gerçekten var olan statik madde değil de süredir. Başka bir deyişle, gerçeklik, hayattır, süredir ve bunu yalnızca sezgi kavrayabilir. Zaman bir birikimdir. Gelecek hiçbir zaman geçmişin aynı olamaz, zira, her adımda yeni bir birikim ortaya çıkar.

Bergson'un bu düşüncelerinden aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Gerçekten var olan süredir.
- B) Gerçekliği yalnızca sezgi kavrayabilir.
- C) Gelecek hiçbir zaman geçmişin aynısı olamaz.
- D) Sezgi değişimin bilgisini ifade edemez.
- E) Her adımda yeni bir birikim ortaya çıkar.

7. İnsan için, bilgide önemli olan olguları araştırmak olmasıdır. İnsan olgular arasında var olan değişmez ilişkiler ya da doğal yasaları bulmalıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlığın özüne nüfuz eden sezgidir.
- B) Bilinçli bir varlık için var olmak değişmektir.
- C) Bgide önemli olan genel - geçer bilgilere ulaşmaktır.
- D) İnsan bilgisi sınırlıdır.
- E) Olgusal bilgiye ulaşmak imkansızdır.

8. Pragmatizm'e göre, doğru ve gerçek olan, yalnızca eylemlerin sonuçları ile değerlendirilen ve yalnızca faydalı olanıdır. Gerçeklik ve doğruluk, insan eylemlerinin sonuçları, başarıları ve yararlarıyla değerlendirilmelidir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefede önemli olan kuramsal olanıdır.
- B) Doğru bilgi kişiden kişiye değişir.
- C) Kesin bilgi sezgi yoluyla elde edilen bilgisidir.
- D) Akılsal bilgi işe yarasa da yaramasa da doğrudur.
- E) Doğru, eylemlerin sonuçları ile değerlendirilen faydalı olanıdır.

9. Neopozitivizm'e göre, felsefenin asıl uğraş alanı dildir. Felsefe varlık, değer ve Tanrı üstüne, doğruluğu test edilmeyen öğretiler öne sürmemelidir. Felsefenin görevi, dildeki kavramları çözümlemektir.

Neopozitivizm'e göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Felsefe bütünsel bir bilgisidir.
- B) Felsefe metafiziği konu edinmelidir.
- C) Felsefe doğruluğu denetlenemeyen bilgiden uzak kalmalıdır.
- D) Dinsel bilgiler doğruluğu tartışılmaz bilgilerdir.
- E) Felsefe, dilde çözümlenemeyen kavramları açıklamalıdır.

10. Husserl, felsefede öznenen yola çıkar. Öznenin temeli, bilinçtir. Bilinç kendi içine kapanmış olmayan, bir atılım ve nesnesine yönelim içinde bulunan bir varlıktır.

Husserl'in felsefesine göre ulaşılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bgide yalnızca yaşam ölçüt alınmalıdır.
- B) Özne dinamik bir bilinç ile var olur.
- C) Bilimsel yasa ve teoriler bir aldatmacadır.
- D) Bilinç öznedir, bilgi kişiden kişiye değişir.
- E) Felsefenin amacı bilinci faydalı olana yöneltmektir.

Husserl'e göre nesnelerin bilgisine ancak öznenen yola çıkılarak ulaşılabilir.

11. Descartes, Platon, Aristoteles gibi rasyonalist düşünürlerin bilim denilince mantık ve matematiği göstermeleri bu iki bilimin hangi özelliğinden kaynaklanmaktadır?

- A) Gerçeğe ve akla uygun olmaları
- B) Soyut bilimlerin olmaları
- C) Diğer bilimlere yol göstermeleri
- D) Kesin ve zorunlu bilgiler içermeleri
- E) Şüphesiz gerçek güzel bilgiler olmaları

12. Pozitivizm ve Neopozitivizm akımlarının felsefi görüşlerinin temelinde bilimsel bilgi vardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu iki akımın görüşüne ters düşer?

- A) Bilim dışındaki uğraşlar anlamsız ve boş uğraşlardır.
- B) İlgüdüye söyletebilseydik yaşamın bütün sırlarını çözerdik.
- C) Metafizik anlayışların karşısına bilim çıkarılmalıdır.
- D) Felsefe dış dünyayı bilimsel yöntemle tanımlamalıdır.
- E) Gerçek anlam taşıyan önermelere sadece bilimde rastlanır.

02.8 BİLGİ FELSEFESİ

1. Kritisizm, dış dünyayla ilgili bilgi elde etmeye başlamadan önce, insanın bilgi kapasitesinin ciddi bir analize tabi tutulması gerektiğini vurgular. Kritisizm, insan zihninin güçlerine ve insanın neyi bilip neyi bilmediğine ilişkin bir araştırmadan meydana gelen felsefedir.

Kritisizm'e göre aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Önce bilgi incelenmeli ve kritiğiyle işe başlanmalıdır.
- B) Eleştirel bilgiyle doğru bilgiye ulaşılamaz.
- C) Kritik, aklın doğru bilgiye ulaşmasını engeller.
- D) Kritik analizle, aklın bilgisi birbiriyle uyumsuz.
- E) Kritik bilgi, dogmatik bilgiyi engeller.

2. Bilinçli bir varlık için, var olmak değişmektir. Değişmek demek olgunlaşmak demektir. Buna karşın olgunlaşmak ise kendi kendisini sonsuzca yeniden yaratmak demektir. Bu, yalnızca bilinçli varlık olan insan için değil, bütün bir gerçeklik için böyledir. Bu gerçeklik yalnızca sezgiyle kavranabilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilinçli bir varlık için değişimden söz edilemez.
- B) Varolmanın ve değişimin bilgisine ancak sezgiyle ulaşılabilir.
- C) Değişim olgunlaşmayı engeller.
- D) Sonsuzluğun bilgisi bir inanç değil bir alışkanlıktır.
- E) Sonsuzca yaratmanın bilgisi nedenselliğin bilgisidir.

3. İnsanda bir kalp gözü vardır. Kalbin kendisi manevi bir töz olduğu için, insan onunla, yani sezgiyle hakikati bütün açıklığıyla kavrar. Var olan her şey, sezgi yoluyla, bir aynada olduğu gibi, aracısız olarak ve bütün açıklığıyla görünür.

Paragrafa göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Maneviyatın bilgisine ancak akıllı ulaşılabilir.
- B) Bilim metafiziği reddetmeli, yalnızca olgusal gerçekleri incelemelidir.
- C) Dış dünya sezgi yoluyla apaçık kavranabilir.
- D) Kalbin kendisi somut olduğu için sezgiyle kavranamaz.
- E) Aracısız olarak kavranan hiçbir bilgi yoktur.

4. Comte, toplumu bilim yoluyla yeni baştan düzenlemeyi amaçlamıştır. Ona göre, düşüncelerdeki anarşinin toplumda karmaşaya yol açtığı bir çağda, toplumun kurtuluşunu sağlayacak tek çözüm pozitivistizmdir. Comte, insan için olumlu ve yapıcı olanın, yalnızca olguları gözlemleyerek, tasvir etmek olduğunu öne sürer.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Düşüncenin özüne ancak sezgiyle varılabilir.
- B) Akla dayanmayan deney boş bir bilgi verir.
- C) Toplumu düzenlemek imkansızdır.
- D) Toplum ancak bilim yoluyla düzenlenebilir.
- E) Maneviyatın bilgisine ancak olguyla ulaşılabilir.

5. Wittgenstein'a göre, dili kullanma, dili anlama, insanları sıradan şeylerden ayıran en önemli özelliktir. Bu çerçevede içinde ortaya iki soru çıkar. Öncelikle dilin dünya ile olan ilişkisi nedir? İkinci olarak dilin düşünceyle olan ilişkisi nedir?

Buna göre insanları sıradan şeylerden ayıran temel özellik nedir?

- A) Dili kullanma becerisidir.
- B) Düşünebilme gücünü kullanmasıdır.
- C) Dünyada yaşadığının bilincinde olmasıdır.
- D) Sezgilerinin onu doğru bilgiye ulaştırmasıdır.
- E) İnsanın soru sorabilen tek varlık olmasıdır.

Wittgenstein'a göre felsefenin görevi, dilin mantıksal çözümleriyle uğraşmaktır. Dilin belirlediği sınırın ötesinde kalanlar saçmadır.

6. Bir yöntem olarak pragmatizm, insan yaşamının bir amacı olduğunu söyler. Bundan dolayı bütün kavramlar, bütün bilgiler, insan yaşamına bir katkı yaptıkları, insanın yaşamına yardımcı oldukları zaman doğrudur. Kavramlar gerçekten somut bir anlam sağladıkları sürece anlamlıdır.

Buna göre pragmatizm için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilgi kişiden kişiye değişen bir süreç izler
- B) Kavramların insan yaşamına faydası varsa doğrudur
- C) Bilginin teorik yanı daha geçerlidir
- D) Faydacılık insanın insanlığını unuttuğunun temel nedenidir
- E) Birey için doğru ve yanlışın bir anlamı yoktur

7. J. Dewey, bilimsel yasa, kuram ve kavramları birer alet olarak gördüğü için, onun öğretisi aynı zamanda enstrümantalizm olarak da bilinir. Dewey'e göre, bir alet olan bilimsel yasa ve kuramlar, başarılı olursa, yani uygulamada bir işe yararsa, iyi ve doğrudur. Onlar başarılı olmazsa, yani uygulamada bir farklılık yaratmazsa yanlıştır.

Dewey'in bu düşüncelerinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Birey bilginin içindeki özü yakalamaya çalışmalıdır.
- B) İnsan için önemli olan olguları araştırmak olmalıdır.
- C) Bilgi kullanım değeri taşıyorsa faydalı ve doğru bilgidir.
- D) Doğrudan ve aracısız bilmenin yolu sezgidir.
- E) Bütün bilgilerimiz nedensellik ilkesine dayanmaktadır.

8. Öğrendiklerini bir saat gibi cebinde taşı, ikide bir saatin olduğunu göstermek isteyen insanlar gibi ortaya çıkar. Eğer birisi saati sorarsa söylersin, ama her saat başında soru sorulmadan saat kulesi gibi ötme.

Burada anlatılmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilginin her çeşidini öğrenmek gerekir.
- B) Öğrenmenin yaşı ve zamanı yoktur.
- C) Bilgiler yerinde ve zamanında kullanılmalıdır.
- D) Bir şeyi bilmek onu konuşmayı gerektirir.
- E) Bilgilerin kalıcılığı anlatılmasına bağlıdır.

9. W. James'a göre, klasik felsefeler gerçekleri ezeli ve ebedi varlıklar olarak kabul ediyorlardı ve insanlara da yalnız bunları keşfetmek kalıyordu. Oysa pragmatizmde ezeli ve ebedi gerçekler yoktur. Gerçekler hayat dediğimiz algılar dünyasında bizim işimize yarayan, faydalı olan şeylerdir.

Buna göre pragmatistlerin doğru bilgiye yaklaşımları aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

- A) Doğru bilgi deneyin bilgisidir.
- B) Aklın ürünü olan bilgi doğrudur.
- C) Her çağda değişmez genel geçer bilgiler vardır.
- D) Gerçekler ezeli ve ebedidir.
- E) Doğru bilgi ihtiyaca göre faydalı olan bilgidir.

10. Kant'a göre, algısız kavramlar boş; kavramsız algılar kördür.

Kant'ın bu yaklaşımıyla aşağıdakilerden hangisini savunduğu söylenebilir?

- A) Akıl ve deney bilgi elde etmede beraber rol oynarlar.
- B) Bilgilerimiz olguların tasvirine dayanmalıdır.
- C) Bilgilerimizin doğruluğu imkansızdır.
- D) Doğru bilgiler yalnız akıl kalıplarından doğar.
- E) Doğru bilgiye salt deneyimle ulaşılabilir.

Kritisizm; septisizmle, dogmatizmin sentezini yapmaya çalışan bir akımdır.

11. Rasyonalizm ve empirizm, birbirinin karşıtı iki görüştür. Rasyonalizm, bilginin kaynağını akılda görürken, örnek gösterdiği bilim matematiktir. Buna karşılık empirizm, bilginin kaynağını deneyde yani duylara dayalı algıda bulurken örnek gösterdiği bilim fiziktir. Empirizme göre zihinde doğuştan hiçbir düşünce yoktur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Empirizme göre bilgi deneyle başlar, ancak akılla devam eder.
- B) Rasyonalizmin bilim modeli matematiktir.
- C) Empirizme göre, bilginin temeli duysal algılardır.
- D) Rasyonalizme göre, düşünmenin ilkelerine insan doğuştan sahiptir.
- E) Empirizme göre, insanın zihni doğuştan bomboştur.

12. Tüm gerçekliği olan varlıkları elde ederken nasıl hammaddeleri işleyerek onları biçime sokuyorsak, duyumlarımızı bilgiye dönüştürürken de aynı şekilde zihinsel kalıplarımıza göre onlara bir biçim veririz. Duyumları anlamlı hale getiren de insanda var olan bu algı kalıplarındır.

Bu yaklaşım aşağıdaki hangi akıma aittir?

- A) Kritisizm (eleştiricilik)
- B) Rasyonalizm (akılcılık)
- C) Entüisyonizm (sezgicilik)
- D) Empirizm (deneycilik)
- E) Fenomenoloji (özbilim)

02.9 BİLGİ FELSEFESİ

1. Bilginin bilen ve bilinen olmak üzere iki temel şartı vardır. Bilen ile bilinen, bir terazinin iki kefesi gibidir. Birinde ağırlık vardır, diğesinde tartılan şey bulunur. İşte bu tartıda sağlanan denklığe bilgi denir. Ne var ki filozofların bazıları bu denge işlevinde ya bilen, yahut da bilinen tarafa ağırlık vermiştir.

Filizofların farklı unsurlara ağırlık vermesi aşağıdakilerden hangisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur?

- A) Deneyci yaklaşımlara olan ilginin artmasına
- B) Değişik akım ve anlayışların oluşmasına
- C) İlk Çağ'da felsefenin tartışılmasına
- D) Dogmatik anlayışların sona erdirilmesine
- E) Felsefenin alanının genişlemesine

Bilginin doğruluğu, kaynağı, sınırları, ne olduğu ve nasıl elde edildiği konusunda her filozof kendine göre bir şey söylemiştir.

2. D. Hume göre, bir resim bizi resmi yapılan şey üzerinde düşünmeye sevk eder. Bir binadaki bir daireden söz edilmesi bize başka daireleri düşündürür.

D. Hume bu örneklerle neyi anlatmak istemiştir?

- A) Dış dünyanın duyu organlarıyla algılanmadığını
- B) Düşüncelerimizin izlenimlere bağlı olduğunu
- C) Bir düşüncenin ona bağlı diğer düşünceleri doğurduğunu
- D) Karşıt şeylerin birbirini çağrıştırdığını
- E) Algı yoluyla hiçbir şeyin bilinemeyeceğini

3. – Her düşünüş bir öğreniştir.

- Damdan düşen damdan düşenin halini anlar.

Buna dayanarak bilgi için söylenebilecek en iyi yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan, bütün bilgilerin doğruluğundan şüphe etmelidir.
- B) Bilgi, ancak mistik bir sezgiyle elde edilebilir.
- C) İnsan, akli sayesinde doğru bilgiye ulaşabilir.
- D) Ne deneyin ne de aklın bildirdikleri doğrudur.
- E) Bilginin kaynağı deney ve tecrübedir.

4. Sokrates'e göre bütün bilgiler insan zihninde doğuştan bir potansiyel olarak vardır. Felsefeye düşen görev var olan bu bilgileri sorgulama yoluyla gün ışığına çıkarmaktır. Aristoteles'e göre, insan istediği anda bilgiyi üretebilme yetisine sahiptir.

Buna göre, Aristoteles'i Sokrates'ten ayıran fark aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gerçek bilginin ancak hatırlama yoluyla oluşacağını savunmasından
- B) Anlama ve gerçeği görme ihtiyacının herkeste aynı olduğunu söylemesinden
- C) Bilinçli bir varlık olan insanın doğruya ilişkin sorulara yöneldiğini vurgulamasından
- D) İnsana bilgi taşıyıcısı olarak değil, bilgi üreticisi olarak bakmasından
- E) İnsanın özgür olarak gerçekliğin bilgisini eleştireceğini anlatmasından

5. Doğru bilgi, zor anda imdadımıza yetişen, sorunlarımıza çözüm olan bilgidir.

Buna göre, doğru bilginin doğruluğunun ölçütü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğru bilgi işe yarayan bilgidir.
- B) Doğru bilginin kaynağı belirsizdir.
- C) Deneyssel bilgi doğrudur.
- D) İçgüdüleri konuşturarak elde ettiğimiz bilgi doğrudur.
- E) Doğru bilgi yaşamdan uzaktaki bilgidir.

6. E. Husserl'e göre doğruya ulaşmada ya da fenomenin öz bilgisine varmada bütün bilgileri bir parantez içine alıp ortadan kaldırmak gerekir. Descartes kesin ve doğru bilgiye ulaşmak için şüpheyi araç olarak kullanmıştır.

Bu görüşlere dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşabilir?

- A) Filozoflar, bilgiye ulaşırken farklı yöntemlere başvurmuşlardır.
- B) Filozoflar akıl ve deneyi uzlaştırarak doğru bilgiye ulaşmışlardır.
- C) Filozoflar, bilgiyi temellendirmeye çalışırlar.
- D) Filizoflar, hiçbir zaman mutlak bilgiye ulaşamamışlardır.
- E) İnsan bilgisi öznel bir içerik içerir.

7. Hint felsefesine göre, yaşamın bir anlamı vardır. Bu anlamı kavramak ve ona ulaşmak, kişinin ulaşabileceği en büyük mutluluktur. Yaşamı anlamak, onun hakkındaki gerçeği bilmek gerekir. Bu ise felsefenin işidir. Öyleyse felsefe, amaca ulaşmak için gerekli olan gerçeği bilmek demektir.

Hint felsefesinden çıkarılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bu dünyadaki yaşamın bir anlamı yoktur.
- B) Birey hayatını devam ettirdiği evreni anlayarak gerçeğe ulaşır.
- C) Felsefi yöntemle yaşamın anlaşılması imkânsızdır.
- D) Haz verene yaklaşmak mutluluk getirir.
- E) Cehalet mutluluk getirir.

8. İbni Sina'ya göre, insan zihninin özü bilmektir, ancak insan her zaman biliyor değildir. İnsan akli bilebilmeye yetilidir. Fakat insanın bilme tarzı yalnızca mümkündür. İnsan zihni gerçekte herhangi bir bilgi olmadan, ancak bilebilme gücüyle bezenmiş olarak yaratılmıştır.

İbni Sina'nın bilgi anlayışı aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

- A) İnsan zihni bir bilgi olmadan bilebilme gücüyle yaratılmıştır.
- B) İnsan zihni özü bilmeye elverişli değildir.
- C) İnsanın bilme tarzı ancak sezgiyle gerçekleşir.
- D) İnsan zihninin bililebileceği herhangi bir şey yoktur.
- E) Zihnin bildirdiği bilgiler, bir takım soyutlamalardır.

9. St. Augustinus'a göre, duyuma ve bilgiye ilişkin iyi bir analiz, insanın iki farklı bilgi türüne sahip olabildiğini göstermektedir. Bunlardan birincisi duyularla kavranan somut varlıkların bilgisidir. İkincisi ise aklın bilgisidir.

St. Augustinus'un bu düşüncelerinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ezeli ve ebedi doğrulara ancak akılla ulaşılabilir.
- B) Kesin açık seçik bilgiye duyumla ulaşılır.
- C) Doğru bilgiye ulaşmak imkânsızdır.
- D) Doğru bilgiye hem duyum, hem de akılla ulaşılabilir.
- E) Somut varlıkların bilgisi nesnel bir bilgidir.

10. Duns Scottus'a göre, bizim Tanrı hakkında sezgiye dayanan bir bilgimiz olamaz. Zira bilgimizin temelinde duyu deneyi vardır ve bilgimiz duyumun bireysel nesnelere başlar.

Gazali'ye göre, insan, temelde sezgi ile Tanrı'yı bildiği için diğer tüm varlıklardan üstündür.

D. Scottus'un düşüncesi hangi yönüyle Gazali'den farklıdır?

- A) Tanrı'nın bilgisine ulaşamaz olduğunu düşünmesiyle
- B) Bilginin temelinde Tanrının olduğunu kabul etmesiyle
- C) İnsanın diğer bütün varlıklardan üstün olduğunu vurgulamasıyla
- D) Tanrı'nın gücünün her şeye yeteceğine inanmasıyla
- E) Bilginin temelinde duyu verilerinin olduğunu savunmasıyla

11. La Mattrie, insanın tüm bilgilerin kaynağında duyuların olduğunu söyler. Duyular ona göre bize cansız, hareket-siz bir maddeyi değil de, canlı, hareket halinde bulunan, belirli formları olan maddeyi tanıtır.

La Mattrie'ye göre aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Duyular ruhun bilgisini veremez.
- B) Duyular statik (durağan) olmayan maddeleri bize ulaştırır.
- C) Madde ruhun bir parçasıdır.
- D) Bütün bilgilerimiz bir soyutlamadan ibarettir.
- E) Bütün bilgilerimiz kaynağını akıldan alır.

12. Pozitivizm, bilgilerimizi olgulara dayandıran, metafiziksel yaklaşımları reddeden, deneyle doğruluğu ispat edilmeyen bilgileri kabul etmeyen bir felsefi anlayıştır. Bu nedenle doğrudan doğruya deneyle sağlanmayan her bilginin metafizik, hayal ürünü olduğunu savunur.

Aşağıdakilerden hangisi pozitivist görüşe uygun olmayan bir açıklamadır?

- A) Gerçek bilgi deneyin bildirdikleridir.
- B) Deneyle kanıtlanmayan bilgiler kabul edilmemelidir.
- C) Metafizik bilgilerden kaçınmak gerekir.
- D) Dinsel bilgiler geçerli bilgilerdir.
- E) Bilimin bildirdikleri güvenilirirdir.

Pozitivizm ölçülebilen, görülebilen, anlaşılabilir olguları temel alır.

Birlikte Çözelim

Çözüm 30 / 6

Bilimin ilerlemesiyle birlikte kimi basit gündem verileri yetersiz kalmıştır. Teknik bilginin katkısıyla da geliştirilen bazı gözlem araçları özellikle astronomide daha güvenilir bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 33 / 12

Felsefe ve sanatta öznel düşünce ve duygular önemlidir. Fakat parçada felsefe ve sanatın daha çok bir ürün ortaya koyarken yaratıcılık gerektiren yönleri üzerinde durulmuştur.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 35 / 7

Öznelerin yaratıcı zeka ve hayal gücüyle var olanlara yönelmeleri sonucunda ulaştıkları bilgilere sanat bilgisi denir. Bu nedenle yaratıcı hayal gücünü dinsel bilginin dayanağı olarak göstermek doğru değildir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 36 / 4

Bilimsel bir önermede yargıların mantıksal olarak birbirine uygun olması ya da birbiriyle çelişmemesi bu bilimsel önermenin tutarlı olduğunu gösterir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 37 / 8

Sofist Protogoras'a göre insan her şeyin ölçüsüdür. Her birey hissettiği, algıladığı şekilde dış dünyayı yorumlar. Dolayısıyla herkes için ortak kullanım değeri taşıyan bilgilerden söz etmek mümkün değildir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 38 / 6

Rasyonalist düşünürler aklın temel alındığı bilimleri kendilerine kılavuz edinmişlerdir. Matematik, mantık gibi formel bilimler akla dayalı genel - geçer bulgular ortaya koyarlar. Deney ve gözlem gerektirmedikleri için olgusal nitelikten yoksundurlar.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 39 / 12

Rasyonalist filozof Hegel akla dayalı bilgilerin kesin ve mutlak olduğuna inanır. Ona göre aklın yasaları evrenin yasalarıdır. Akli bilgi sağlayan ve yasa oluşturan biricik güç olarak görmektedir. Bu nedenle akli duyu verisine bağlamak ve duyu verisinin hizmetine sunmak Hegel felsefesiyle bağdaşmaz.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 41 / 11

Hume doğa olaylarının zorunluluk gösteren neden - sonuç bağlantılarına karşı çıkar. Ona göre canlı duyumla elde ettiğimiz izlenim ve düşünceler bize bir olayın arkasından hangi olayın geleceğini gösterir. İşte bu durum düpe düz bir alışkanlıktır ve bu alışkanlıklar deneyimlerle kazanılır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 42 / 5

Eleştirel felsefenin kurucusu Kant bilginin kaynağı konusunda empiristlerin söylediği gibi ne tek başına duyu verisini yeterli ve gerekli görmektedir ne de rasyonalistlerin söylediği gibi akli tek başına yeterli ve gerekli görmektedir. Uzlaşmacı bir tavır sergileyen Kant'a göre akıl ve deneyin bilgi edinmede ortaklığı vardır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 43 / 12

Bilimsel bilgiyi önemseyen bu iki felsefi akım için B seçeneğinde ifade edilen "İç güdüyle yaşamın sırlarını anlamaya çalışma çabası" metafizik bir uğraş olup konu ve yöntemleri gereği bu iki yaklaşımın düşüncelerine uygunluk taşımamaktadır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 44 / 4

Pozitivist felsefeye göre toplumsal sorunları çözebilmek için olguları temel almak gerekir. Bu nedenle olgulara dayalı doğa bilimlerinin kullandığı yöntemler bu sorunları çözebilmek için gereklidir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 45 / 7

Pragmatizme göre bir bilginin doğruluğunun ölçütü o bilginin olabildiğince çok insana fayda getiriyor olmasında saklıdır. Dolayısıyla ancak insanlığın yararına olan bir bilgi kullanım değeri taşıyabilir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 46 / 5

Pragmatizm'e göre insanları çözüme götüren, onların aydınlanmasını sağlayan bilgi doğru bilgidir. Bu nedenle doğru bilginin ölçütü işe yararlılıktır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 46 / 6

Husserl varlığın bilgisine ulaşmak için kendi geliştirdiği paranteze alma yöntemini kullanırken, Descartes mutlak bilgiye ulaşmak için şüpheyi bir araç olarak yöntemi içinde kullanmıştır. Görüldüğü üzere her iki düşünürün bilgiye ulaşma yolları aynı değildir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 47 / 10

Burada her iki filozofun bilgiye hangi yollarla ulaşılacağı hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Duns Scottus bilginin temelinde duyu verilerimizin olduğunu söyleyerek, bilginin temelinde sezgi olduğunu söyleyen Gazali'den ayrılmaktadır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Dört Köşe

1. Her türlü bilgimizin kaynağında iki gerçeklik vardır; duyum ve düşünme. Ancak duyum olmadan düşünme de olmaz. Zihnin faaliyeti ancak zihnin birtakım tasarımlara sahip olduğu zaman başlar. Bu tasarımlar da ancak duyumlar yoluyla oluşur. Başlangıçta hiçbir bilgi taşımayan zihnin duyusal yolla elde ettiklerini düşünme ile pekiştirerek varlıklar ve olaylar hakkında bilgi sahibi olur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilginin kaynağı hem deney hem de akıldır.
- B) Bilgi içsel bir görü ile elde edilir.
- C) Bilgiye ancak şüphe edilerek ulaşılabilir.
- D) Bilginin kaynağı akıldır.
- E) Bilmek önceden bilineni hatırlamaktır.

2. Bir arkadaşım bana "Denizde çok büyük dalgalar var. Lodos nedeniyle denizin suları köpürüyor." derse, ben, sahilde olan evimin penceresini açar ve kısa bir süre de olsa denize bakarım. Eğer denizde yüksek dalgaları gözlerimle görürsem arkadaşımın sözünü doğru kabul ederim.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğru bilgi deneyle elde edilen bilgidir.
- B) Bazı bilgiler akılla, bazı bilgiler ise duyumlarla elde edilir.
- C) Her bilginin belirli bir anlamı vardır.
- D) Doğru bilgi yaşamda yararlı olan bilgidir.
- E) Doğru bilgi varlığı kendi içinde hissederek elde edilen bilgidir.

3. Platon'un ideaları ya da Leibniz'in monad'ları kendi dünyalarındaki düşüncülerin kavramsallaştırılmış halleridir. Aynı şekilde Van Gogh'un ya da Picasso'nun resimlerindeki figürler de yine kendi dünyalarından dışa taşan ve onlara özgü olan figürlerdir.

Yukarıda felsefe ve sanat bilgisinin hangi ortak özelliği dile getirilmiştir?

- A) Akla dayalı olmaları
- B) Öznel olmaları
- C) Gerçeği aramaları
- D) Evrensel olmaları
- E) Ön kabullere dayalı olmaları

4. Hiçbir şey, ne güzeldir ne çirkindir, ne doğru ne yanlıştır. Her şey insanın kabullerine ve törelerine dayanır. Bunun için nesnelerin ne olduğunu bilmeyiz. Her yargı ve her yargının çelişği için aynı ağırlıkta kanıtlar vardır.

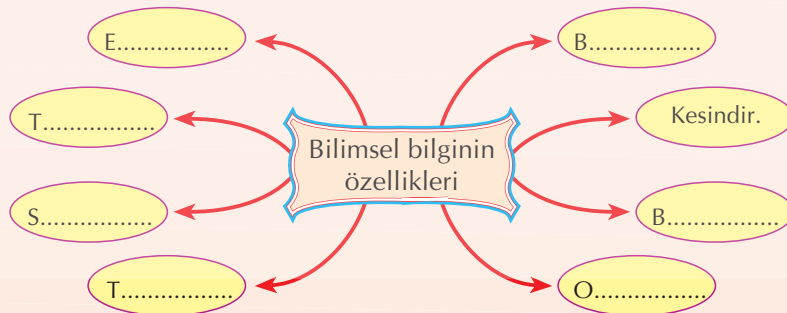
Bu görüşün temelinde, aşağıdaki düşüncelerden hangisi vardır?

- A) Doğru bilginin kaynağı ve ölçütü akıldır.
- B) Doğru bilgiye ulaşmak için şüphe yolu kullanılmalıdır.
- C) Herkes için geçerli bir doğru yoktur.
- D) DeneySEL yolla elde edilen bilgilerin doğruluğundan şüphe edilmemelidir.
- E) Doğru bilgiye sezgiyle ulaşılabilir.

Kontrol Noktası

1. 36/1, 36/2, 36/3, 38/2 numaralı soruları doğru çözdüğünüzde bilgi felsefesindeki gerçeklik, doğruluk ve temellendirme kavramlarını öğrenmişsiniz demektir. Şayet bu sorulardan birkaçını çözemediyseniz kısa kısa bölümünü yeniden okumanızı öneririz.
2. 37/7, 37/8, 37/9, 37/10, 38/4 numaralı soruları doğru çözdüyseniz "doğru bilginin imkansız" olduğunu söyleyen öğretileri kavradınız demektir. Eğer bu sorularda hata yaptıysanız lütfen rölativist bilgi anlayışına sahip olan sofizm, septisizm gibi nihilist öğretileri yeniden inceleyiniz.
3. 43/12, 38/5, 38/6, 39/8, 39/10, 39/11, 39/12, 40/2, 40/3, 40/4 numaralı soruları çözebildiyseniz rasyonalizme dair bilgileriniz yeterlidir demektir. Eğer yanıtlarınız çoksa akılcı filozofları ve rasyonalist düşünceyi yeniden okumanızı öneririz.
4. 41/6, 41/7, 41/9, 42/1, 42/2, 42/4, 44/1, 45/10, 45/10, 45/12 numaralı soruları doğru çözdüyseniz bilgi felsefesinin önemli iki yaklaşımı olan empirizm ve kritisizmi kavradınız demektir.
5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelime ya da kelimeleri yazınız.
  - a) Kant'a göre bilginin kaynağında hem ..... hem de ..... yer alır.
  - b) Locke'a göre insan zihni ..... gibidir.
  - c) W.James ve J.Dewey ..... yaklaşımın düşünürleridir.
  - d) A. Comte'a göre insan düşüncesi
    1. ....
    2. ....
    3. ....
 aşamalarından geçer.
  - e) Husserl varlığın bilgisine kendisinin geliştirdiği paranteze alma yöntemini kullanarak ulaşmaya çalışmıştır. Bu yaklaşımı temel olan felsefi akıma ..... denir.
  - f) Bir bilgiye ilişkin kanıt gösterme, gerekçe bulma işlemine ..... denir.
  - g) Varlığın bilinçten bağımsız, zaman ve mekanda kendi başına yer almasına ..... denirken, bu varlıklar hakkında bizim ileri sürdüğümüz iddalara ise ..... denir.
  - h) Protogoras "İnsan her şeyin ölçüsüdür." sözüyle ..... akımının ortaya çıkmasını sağlamıştır.
  - i) Septikler şüpheyi ..... olarak kullanırken, Rasyonalist düşünür Descartes şüpheyi yönteminde bir ..... olarak kullanmıştır.
6. Aşağıdaki kavramsal haritada bilimsel bilginin özellikleri gösterilmektedir. Bu haritada baş harfleri verili olan özellikleri tamamlayınız.

..... derken

Bir Kavanoz İçindeki Beyin mi?

Dış dünya ve benim dış dünya ile olan ilişkim bağlamında bir kuşkuculuğun en aşırı versiyonu, benim hiçbir şekilde bir bedene sahip olmadığımı tahayyül etmekten oluşur. Ben kimyasal maddelerle dolu bir kavanozda yüzen bir beyinden ibaretim. Kötü ve cin fikirli bir bilim adamı beyinimi, bende duyuşsal deneyim yarılmasıya yol açacak şekilde bağlamıştır. Başka bir deyişle, bilim adamı bir tür deneyim makinası yaratmıştır. Ben, bizzat kendim söz konusu olduğum süreç, kâğıt, bir gazete satın almak üzere, gazete bayisine gidebilirim. Bununla birlikte, ben bütün bunları yaptığım zaman, gerçekte olup biten her şey, bilim adamının beynimdeki belirli birtakım sınırları bende bunları yapma sanrısı yaratacak şekilde uyarılmasından ibarettir. Beş duyuş yoluyla oluşmakta olduğunu düşündüğüm bütün deneyimler gerçekte bu kötü niyetli bilim adamının benim cisimleşmemiş beyinimi uyarılmasının bir sonucudur. Bilim adamı bu deneyim makinasıyla benim gerçek hayatta sahip olabildiğim duyuşsal deneyimlere sahip olmamı sağlar. Beynimdeki sınırların kompleks bir biçimde uyarılması suretiyle, bilim adamı bende televizyon seyrettığım, maraton koşmakta olduğum, bir kitap yazdığım, pasta yemekte olduğum veya yapabildiğim başka herhangi bir şeyi yapmakta olduğum yanılsamasını yara-

tabilir. Bu durum ilk bakışta görüldüğü kadar uzak bir ihtimal değildir. Bilim adamları deneyimin, "edimsel gerçeklik" makinaları olarak bilinen, bilgisayar uyarılarıyla ilgili olarak deneyler zaten yapmaktadırlar.

Kötü ve cin fikirli bilim adamı öyküsü filozofların düşünce deneyi adını verdikleri deney türünün bir örneğidir. Bu, kavramlarımızın ve gündelik kabullerimizin belirli özelliklerini açıklıkla görmemizi sağlamak amacıyla tasarımılanan düşsel bir durumdur. Bir düşünce deneyinde, tıpkı bilimsel deneyde olduğu gibi filozof, hayli karmaşık ayrıntıları bir tarafa bırakarak ve olup bitenleri kontrol altında tutmak suretiyle incelenen kavramla ilgili birtakım keşiflerde bulunur. Bizim örneğimizde düşünce deneyi, deneyimizin nedenleriyle ilgili olarak yaptığımız bazı kabulleri gözler önüne sermek amacıyla tasarımılanmıştır. Acaba deneyimimde, bu düşünce deneyinin gerçekliğin doğru bir resmini vermediğini, benim yalnızca bilim adamının laboratuvarının bir köşesine atılmış bir kavanoz içindeki bir beyin olmadığımı gösterebilecek bir şeyler var mıdır?

Felsefeye Giriş
Nigel Warburton
Çeviren Ahmet Cevizci

03

VARLIK FELSEFESİ

Kavram Dizini

- ideal varlık
- reel varlık
- metafizik
- nihilizm
- realizm
- konseptüalizm
- oluşçuluk
- diyalektik
- ruh
- idealizm
- materyalizm
- düalizm
- monizm
- arkhe
- atom
- logos
- spiritüalizm
- erek

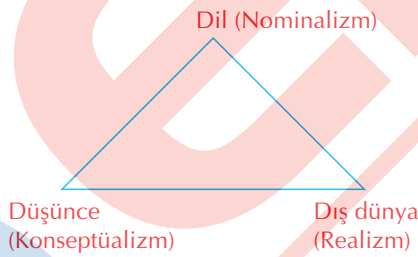
Bu testleri çözdüğümüzde;

- varlık felsefesinin temel konu ve kavramlarını,
- ontoloji ve metafiziğe ilişkin temel problemleri,
- ideal varlık ve reel varlık arasındaki farkı,
- bilimlerin ve felsefenin varlığa bakışını,
- varlığın var olup olmadığı problemine ilişkin görüşleri,
- varlığın ne olduğuna ilişkin görüşleri,
- varlık felsefesindeki felsefi akım ve düşünürlerin varlığı ele alış biçimlerini,
- varlık bir midir, çok mudur? sorusuna ilişkin görüşleri

kavramış olacağız.

KISA KISA

- Varlık felsefesi varlığı bir bütün olarak inceler. Bilimler varlığın var olduğunu kabul ederler. Doğa bilimleri reel (gerçek) varlığı, formel bilimler ise ideal (düşünsel) varlığı temel alırlar. Her bilim kendi konu ve yöntemine göre varlığın belirli bir bölümünü inceler.
- Bilimlerin çalışma alanlarında yer almayan kimi sorunları Varlık Felsefesi (ontoloji) inceler. Varlık var mıdır? Varlık bir midir, çok mudur?, Varlık sonlu mudur, sonsuz mudur?, Varlığın var olma amacı nedir?, Ruh var mıdır?, Ruh ölümlü müdür?, Ölüm bir yok oluş mudur? gibi metafizik ve ontolojik içerikli sorular varlık felsefesinin ele aldığı bazı problemler olarak gösterilebilir.
- Varlığın var olup olmadığına ilişkin tartışmalar felsefenin ortaya çıktığı İlk Çağ'dan itibaren düşünürleri uğraştırmıştır. Orta Çağ'a geldiğimizde varlığın olmadığını söyleyen Nihilist yaklaşımlara karşılık varlığı dil, düşünce ve dış dünya temelinde açıklamaya çalışan farklı felsefi yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

- Varlığın ne olduğuna ilişkin görüşlerden felsefe tarihinde en çok öne çıkan yaklaşım, Herakleitos'un oluşçuluk öğretisidir. Herakleitos'a göre "Aynı nehirde iki kez yıkanılmaz." Çünkü her seferinde varlık değişmektedir. Ona göre evrendeki tüm bu değişimi kavramamızı sağlayan mutlak akıl "logos"tur. Herakleitos dış dünyayı zıtların birlikteliği (diyalektik) olarak görmüş ve değişimi varlıklar için bir zorunluluk olarak kabul etmiştir. Tüm bu değişimde aktif olan, evrenin ana maddesi (arkhe) ateştir. Herakleitos'un oluşçuluk öğretisine karşılık Elea'lı

düşünürlerden Parmenides, değişimin görünüşte olduğunu ve aslında hiçbir şeyin değişmediğini ve evrene dinginliğin hakim olduğunu söylemeye çalışmıştır.

- Gerçekte var olanlar fenomenler (görüngüler) değil; onların düşünceleridir. Varlığı düşünce (idea) olarak gören bu öğretiyeye "idealizm" adı verilir. İdealizm (düşüncencilik)'in en önemli temsilcileri Platon, Aristoteles, Farabi ve Hegel'dir. Varlığı idealizm'e göre farklı bir yere koyan ve her türlü varlığın temelinde madde vardır diyen yaklaşıma materyalizm (özdekçilik - maddecilik) adı verilir. Bu yaklaşımın en önemli temsilcileri Demokritos, T.Hobbes, La Mettrie ve K.Marx'tır. Materyalizm, yalnız doğayı açıklamakla yetinmez. Çoğu zaman kullandığı diyalektik yöntemle bunu tarihe ve topluma da uygular. Buna da "Tarihsel Materyalizm" adı verilir.
- Varlık bir midir, çok mudur? sorusuna ilişkin görüşlerde, varlığı, birbirine indirgenemeyen iki ayrı cevher (düşünce - madde veya madde - ruh) olarak kabul eden Düalizm (ikicilik) ile varlığı tek bir cevherle açıklamaya çalışan Monizm (tekçilik)'i görmekteyiz.
- Düalist düşünürlere Fransız filozof R.Descartes'i örnek verebiliriz. Descartes varlığı "yer kaplayan ben" (res extende) ve "düşünen ben" (res cogitans) olarak ikiye ayırmıştır.
- İlk Çağ'ın Millet okulu düşünürleri evrenin ana maddesinin ne olduğunu anlamaya çalışırken kendilerinden sonraki düşünürlerin de tartıştıkları arkhe (evrenin ana maddesi) probleminin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Onlara göre başında ve sonunda değişmeden kalan, var olmayan ve yok olmayan madde evrenin ana maddesidir. Örneğin, Thales'e göre arkhe "su" dur; Anaximenes'e göre "hava" dır, Anaximandros'a göre ise sınırsız sonsuz bir boşluk olan "apeiron" dur.

03.1 VARLIK FELSEFESİ

1. Varlık felsefesi şu ya da bu yönüyle değil, varlığı genel olarak ele alan felsefedir. Varlığın nedenlerini ilk nedenlerini araştırır.

O halde aşağıdakilerden hangisi varlık felsefesinin konusu değildir?

- A) Somut ve soyut özellikleriyle varlık
- B) Varlığın ana maddesi
- C) Bütünsel varlık
- D) Varlığın var olup olmadığı
- E) Salt deneysel yolla ispatlanan varlık

2. Bilimin varlık konusundaki tavrı, her durumda varlığın var olduğunu kabul eder. Bilim, varlığın var olup-olmadığını sormaz; çünkü var olduğunu kabul ederek araştırmalarına başlar.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilime göre, varlık metafiziksel olarak varolandır.
- B) Varlık vardır, bilimsel olarak yokluğu tartışılmaz.
- C) Varlık, hem fiziksel, hem metafiziksel olarak var olanıdır.
- D) Salt akılla kavranabilen vardır.
- E) Varlık ve yokluk iki zıt kavramdır.

3. Varlık, gerçek varlık ve ideal varlık olarak ikiye ayrılır. Gerçek varlıklar, zaman içinde var olmuş, var olan ya da var olacak olan nesneler olaylardır. İdeal varlıklar ise, zaman dışı varlıklardır. Örneğin sayılar, geometrik şekiller, güzellik, erdem vb.

Buna göre ideal varlıkları gerçek varlıklardan ayıran temel özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Her durumda var olmaları
- B) Nesnel bir gerçekliği ifade etmeleri
- C) Düşünülen, soyut ve zaman dışı olmaları
- D) Öznenen bağımsız olabilmeleri
- E) Somut özellikte olmaları

İdeal varlıklar insan bilincinde zihne bağımlı olarak bulunan varlıklardır. Örneğin pi sayısı zihnin yarattığı varlıklar olarak ancak bilinçte vardır.

4. Bilim, varlığı araştırır ve onu açıklamaya çalışırken, varlığı belirli yönlerden ve parçalayarak ele alır. Örneğin, biyoloji varlığı canlılık ya da yaşam bakımından, fizik hareket bakımından inceler. Buna karşın, felsefe, varlığı şu ya da bu varlık olarak değil de, bir bütün olarak ele alır; varlığı bir yönüyle değil de, genel olarak ve varlık olmak bakımından inceler.

Buna göre, felsefe ile bilim'in varlık anlayışları arasındaki fark aşağıdakilerin hangisinde belirtilmiştir?

- A) Bilim varlığı ideal, felsefe düşünsel olarak ele alır.
- B) Felsefe varlığın bir yönünü, bilim genel olarak ele alır.
- C) Bilim varlığın soyut yönünü ele alırken, felsefede bazı düşünceler soyut varlığı kabul eder.
- D) Felsefe, varlığı genel olarak, bilim parçalara bölerek ele alır.
- E) Bilim varlığı yöntemsel, felsefe ise rastlantısal olarak ele alır.

5. Varlık sorununu, evrenin ana madde sorununu eleştirel bir yaklaşımla sorgulayan felsefeye varlık felsefesi denir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi varlık felsefesinin konuları arasında yer almaz?

- A) Mutlu ve özgür yaşamın nasıl olacağı
- B) Değişmenin var olup olmadığı
- C) Evrende bir düzenin var olup olmadığı
- D) Evrenin ana maddesinin ne olduğu
- E) Varlığın var olmasının imkansızlığı

6. Gerçek varlık gerçekliğini nesnelerden, olaylardan, kişilerden alan şeylerdir. Uzayda bir yer tutar; zaman içinde değişir ya da yok olur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisinin gerçekliği yoktur?

- A) İsimizle evimiz arasındaki ulaşımı sağlayan otomobilin
- B) Arkadaşlarımızla oynadığımız futbol topunun
- C) Logaritma hesaplarında kullandığımız pi sayısının
- D) Yemeklerden sonra içtiğimiz çayın
- E) Her gün okuduğumuz gazetenin

7. Varlık hem bilimin, hem de felsefenin konuları arasındadır; ancak ikisi de varlığı farklı biçimde ele alır.

Aşağıdakilerden hangisi varlığı ele alış bakımından felsefe ile bilimin farklarından biri değildir?

- A) Felsefede varlığın ne olduğu farklı felsefelere göre değişebilir, oysa bilimde varlık gözlenebilen deney yoluyla bilinen varlıktır.
- B) Bilim varlığın var olduğunu bir ön kabul olarak benimserken, varlığın var olup olmadığı felsefenin konusudur.
- C) Bilim varlığı açıklamaya çalışırken, varlığı belirli yönleriyle parçalayarak, felsefe ise varlığı bir bütün olarak inceler.
- D) Bilimde, varlığın bilgisi deneysel bir yöntemle kazanılırken, felsefede varlığın bilgisine, saf düşünce yoluyla ulaşılır.
- E) Formel bilimler bir kenara bırakılacak olursa, özellikle doğa bilimleri varlığı materyalist açıdan ele alırken, felsefede bu görüşe katılmış olur.

8. Bilim adamı incelediği varlık alanının bir görüntü mü, yoksa bir genelleme mi? olduğunu kendisine sormaz. Bilim adamı için her görüntü gerçeklik, her gerçeklik görüntüdür. O kendisine verilmiş olanla ilgilenir. Nesnelerin arkasında veya altında bir şey bulunup bulunmadığını araştırır.

Buna göre, bilimin varlığa yaklaşımı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilimin konusu somut olan varlık alanıdır.
- B) Bilim, tüm gerçekliği kabul eder ve inceler.
- C) Bilim, varlığın ne olduğunu sorar ve onun özüne ilişkin bilgilere ulaşır.
- D) Bilim, varlığı nitelik ve nicelikleriyle anlamaya çalışır.
- E) Bilim, nesnelerin arkasında var olanlarla ilgilenmez.

Bilim olması gerekeni ya da istenileni değil, olanı inceler. Bilim adamı da konusunda tarafsız olmalı ve araştırmalarını bu doğrultuda sürdürmelidir.

9. Varlık felsefesi gerek fiziksel, gerek zihinsel varlık türünden olsun varlığın en temel ve en karakteristik özelliklerini sorgulayan bir felsefi disiplindir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi varlık felsefesinin sorduğu bir soru değildir?

- A) Varlık değişken midir?
- B) İdeal varlık olabilir mi?
- C) Evrende bir amaç var mıdır?
- D) Toplumsal özgürlük var mıdır?
- E) Varlığın ana maddesi nedir?

10. Felsefe tarihinde metafizik, varolanı tanımlamak için varlığın gerisinde ona temel olan bir şey arayan bir disiplin haline gelmiştir. Metafizik sistemleri kuran filozoflar asıl varlığın, gerideki bu temel şey olduğunu düşünmüşlerdir. Görünen varlığın ise bu asıl varlığın yeniden son şeyin görünüşü olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Buna göre metafizikle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlığı açıklarken fizik biliminden yararlanır.
- B) Varlığın ilk nedeni ve ilkelerini deneyle araştırır.
- C) Somut varlıkları değil, düşüncedeki varlıkları ele alır.
- D) Bilimsel bilgi gibi genel geçerdir.
- E) Varlık hakkında kesin bilgiye ulaşır.

11. Doğa filozofları olarak bilinen Yunanlı filozoflar, ilk varlık konusunu ele almışlardır. Millet okulunun filozofları olan doğa filozofları öncelikle görünüş ve güzellik ayırımı yapmışlardır. Onlar gözle görülen bireysel varlıkların ve değişmelerin oluşturduğu kaosu, çokluğun gerisinde akılla anlaşılabilir, kalıcı ve sürekli bir gerçekliğin var olduğuna inanmışlardır.

Buna göre doğa filozofları için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İlk varlık konusunu ele almışlardır.
- B) Salt metafizik varlığa yönelmişlerdir.
- C) Öncelikle görünüş ve gerçeklik ayırımı yapmışlardır.
- D) Kalıcı ve sürekli bir gerçekliğin var olduğuna inanmışlardır.
- E) Gerçekliğin akılla anlaşılabilirliğini ifade etmişlerdir.

12. Varlık sorunu, bilgi kuramı ve etik ile birlikte felsefenin temel konularını oluşturur. Bu üç temel konudan filozoflarca ilk ele alınan varlıktır. Tarihsel açıdan bakıldığında felsefenin varlık sorunu ile başladığı söylenebilir. Örneğin, Thales, evrendeki her şeyin aslını, yani ana varlığın ne olduğunu aramış ve bunu mitsel, dinsel açıklamalardan farklı biçimde doğada var olan somut bir maddeyle cevaplandırmıştır.

Buna göre varlık sorunu aşağıdakilerden hangisiyle başlamıştır?

- A) Ana varlığın ne olduğu sorunuyla
- B) Dinsel sorunlara cevap aranmasıyla
- C) Mitolojik öğelerin açıklanmasıyla
- D) Ruhun temele alınmasıyla
- E) Ahlaksal problemlerin ortaya çıkmasıyla

03.2 VARLIK FELSEFESİ

1. Metafiziğin temel problemlerinden biride değişme problemidir. Parmenides ve Zenon gibi filozoflar, varlıkta bir değişimin olmadığını savunarak, bu gözlemi felsefi akıl yürütmelerle kanıtlamaya çalışmışlardır. Buna karşı değişimin var olduğunu savunan filozoflar ise, değişmeyi çeşitli yollarla açıklamayı denemişlerdir. Örneğin, Aristoteles varlıktaki bu değişme sürecini, potansiyel olandan, aktüel olana geçiş süreci olarak açıklamıştır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlık değişmez bir nitelik taşır.
- B) Varlıktaki değişim bir yanılgıdır.
- C) Metafizik, değişimi her yönüyle ele almaktadır.
- D) Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.
- E) Değişim kendi başına olamaz.

2. Varlıkta gerçekleşen değişimler, birtakım neden ya da nedenleri gerektirir. Çünkü cansız bir şey olan mermer, hiçbir zaman kendi başına heykel olamaz. Bir mermer parçasında potansiyel olarak bulunan bir heykel olabilme kapasitesinin gerçekleşmesi için birtakım nedenlere ihtiyaç vardır.

Parçada anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Değişim kendi başına olamaz, değişim bazı faktörlere bağlıdır.
- B) Nedensellik değişmezliğin ifadesidir.
- C) Heykeldeki değişim salt yanılgıdır.
- D) Mermerdeki potansiyel güçler, değişimi engeller.
- E) Aktüel değişimlerin nedeni bilinmemektedir.

Varlığın biçim değiştirmesi tek başına açıklanamaz. Onun değişimine etki eden, yön veren başka etmenlerde vardır.

3. Varlık sözcüğü, anlam itibarıyla var olmayı içerdiği ya da varolmayan bir varlığı düşünmek çelişik olduğu halde bazı filozoflar dış dünyadan hiçbir şeyin var ya da gerçek olmadığını savunmuşlardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu ifadeyle çelişir?

- A) Hiçbir şey yoktur.
- B) Varolan bir şey bulunmamaktadır.
- C) Gördüğümüz varlıklar bir yanılgıdan ibarettir.
- D) Gerçek olan her şey vardır.
- E) Varlık olsa bile bilinemez.

4. Gorgias'a göre, hiçbir şey varolmaz, yani var olan bir şey yoktur. Başka bir deyişle, herkesin üzerinde uzlaşabileceği var diyebileceği bir varlıktan söz edilemez. Öyleyse, varlıkla yokluk arasında bir fark bulunmaz.

Gorgias'ın ulaşmak istediği ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlığın özü önceden belirlenmiştir.
- B) Varlık hakkında fikir ileri süremeyiz.
- C) Varlığın özü fenomenlerdir.
- D) Her şeyin varolma nedeni Tanrı'dır.
- E) Tek gerçeklik idealardır.

5. Zenon, siz bir okun uçtuğunu sanırsınız. Oysa, uçmak için ardarda dizilmiş birtakım noktaları aşmak, bunları aşmak içinse bunları birer birer kaplamak gerekir. Bir noktayı kaplamak durgun olmaaktır. O halde ok durgundur, hareket görünüşten ibarettir.

Zenon'un bu görüşünden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Her şey değişir.
- B) Salt maddesel bir değişim vardır.
- C) Hiçbir şey değişmez, değişim duyuşsal bir yanılgıdır.
- D) İnsan ancak değişimi duyuları ile fark edebilir.
- E) Evrende her şey bir akış ve oluşur.

6. Parmenides'e göre, çokluk tamamen bir aldatmacadır. Çokluk gibi görünen evren aslında temele alınan ana maddenin tekliğinden ileri gelen bir birliktir. Yani aslına bakılırsa her şey birdir. Varolan gerçekte bir olandır. Varolan asla meydana gelmez, ortadan kalkmaz.

Aşağıdakilerden hangisi bu ifadeyle çelişmektedir?

- A) Varlık tektir.
- B) Evren ana maddenin tekliğinden oluşan bir birliktir.
- C) Çokluk bir yanılgıdan ibarettir.
- D) Varlığın kaynağı bir olandır.
- E) Bir'in uğradığı değişimler sayesinde varlıklar oluşur.

7. Pythagoras, bütün varolanların ilkesini sayılar olarak kabul etmiştir. Empedokles'e göre, evren dört temel öğeden meydana gelmiştir. Bunlar; toprak, su ateş ve hava. Empedokles öğe kavramını ilk kullanan filozoftur.

Buna göre, bu iki filozofun ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Genel - geçer doğru bilginin kaynağını incelemişlerdir.
- B) Bilginin değeri problemi üzerinde durmuşlardır.
- C) Değişimin nedenini bulmaya çalışmışlardır.
- D) Varlığın ana maddesi problemiyle ilgilenmişlerdir
- E) Her şeyin göreceli olduğunu savunmuşlardır.

8. Taoizm'e göre, Tao evrenin düzenidir, tüm olayların kendisinden çıktığı sonsuz öz'dür. Gerçek tüm çeşitliliğe karşıt taktır. Olaylar dış görünüşünden başka bir şey değildir. Her şey görecelidir. Aldatıcı dünya varlıktan yoksundur.

Bu paragrafta ifade edilmek istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlık var değildir.
- B) İnsanlar duygularıyla, Tao'yla birleşebilirler.
- C) Gerçek, tüm çeşitliliğiyle çokluktan oluşur.
- D) Evrende bir düzen yoktur.
- E) Varlık vardır, özü ateştir.

9. Anaksimandros'a göre, ana varlık apeiron'dur. Bundan soğuk – sıcak, yaş - kuru gibi zıtlıklar oluşmamıştır. Parmenides, varlığı tek bir nedenle ifade eder. Ona göre varlık sürekli ve değişmez bir bütündür. Varlıkla varlık arasında bir bölünme yada kesinti olamaz. Varlık taktır çünkü ikinci ya da üçüncü varlıklar ancak onun devamı ve bundan ötürü de kendisi olabilir.

Bu iki düşünürün görüşlerinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Varlık tek bir nedenle açıklanabilir.
- B) Evrendeki her şey bir tek nedenden oluşmuştur.
- C) Evrendeki her şeyin temelinde bir ilk neden vardır.
- D) Varlıkta, bir bölünme ya da kesinti olamaz.
- E) Evrendeki her şey çokluktan meydana gelmiştir.

10. Nesnelerin nitelikleri, bir andaki birbirleri üzerindeki etkilerinden doğmaktadır. Bundan dolayı, hiçbir nesne için bu şudur diyemeyiz. Olsa, olsa ancak sürekli değişen bağıntıları içinde, onun başka nesnelere göre ne olduğunu söyleyebiliriz.

Bu düşüncenin varlık sorununa yaklaşımı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlığı ancak kendisiyle tanımlamak mümkündür.
- B) Varlığın kendine özgü niteliği yoktur, ancak başka nesnelere göre tanımlanabilir.
- C) Bir nesnenin niteliği, varlığın yansımından ibarettir.
- D) Her şey sürekli bir akış halinde olduğu için, varlık bir düşüncedir.
- E) Varlığın maddesel kısmı, ancak bir akış sırasında kendini gösterir.

11. Doğa filozofları, evrenin temelinde bulunan gerçekliğe "Arkhe" (ana madde) demişlerdir. Her filozof kendince bir ana madde kabul etmiştir. Su, hava, atom, sayı vb.

Buna göre, arkheci filozofların ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evren, arkhe kabul edilenlerden birinin şekil değiştirmekte olan halleridir.
- B) İnsan zihni varlıkları kavrayamaz.
- C) Gerçek bir değildir, birden fazla gerçek vardır.
- D) Gerçekleri algılamalarımızla elde ederiz.
- E) Gerçekler bireyden bireye değişir.

Evrenin oluşumunun açıklanmasında maddeyi ön plana çıkaran filozoflara maddeci filozoflar denilmiştir. Bunlara göre evrende gördüğümüz her şey maddenin çeşitli şekillerdeki görünümleridir.

12. Herakleitos'a göre, bütün olabilirliği kendisinde toplamış olan ana madde, sürekli bir akış içindedir, bu yüzden de hiçbir şey belli bir şey değildir. Her an başka şeylere göre şöyle veya böyle olabilmektedir.

Herakleitos'un bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisi çelişir?

- A) Mutlak diye bir şey yoktur.
- B) Her şey sürekli akmaktadır.
- C) Ana maddede bir devingenlik içindedir.
- D) Ana madde olgusal bir gerçekliktir.
- E) Belli bir şeyin varlığı yoktur.

03.3 VARLIK FELSEFESİ

1. Realizm, insan zihninden bağımsız bir gerçekliğin var olduğunu savunan öğretilerdir. İnsanda söz konusu olan bilme faaliyeti, bilen insan zihni ile bilinen ya da bilinebilir olan nesneleri birbirlerine bağlasa da, bu nesneler insan zihninden bağımsız olarak varolabilir ve gerçekte varolmaktadırlar.

Aşağıdaki düşüncelerden hangisi realizm'le çelişir?

- A) İnsanın bilinciyle ortaya koyduğu varlıklar gerçek varlıklardır.
- B) İnsan zihninden bağımsız bir gerçeklik vardır.
- C) Zihinden bağımsız olarak var olan varlık gerçek varlıktır.
- D) Çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şey vardır.
- E) Varlık vardır, yokluk ise varolmayandır.

2. Varlıkta sürekli bir değişme söz konusu olduğunu savunan bakış açısı, felsefede oluş ve süreç felsefesi olarak değerlendirilir. Bu anlayış varlığın statik bir açıdan ele alınamayacağını, onun bir değişme ve oluş süreci olarak görülmesi gerektiğini belirtir.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin ifadesidir?

- A) Varlığı idea olarak kabul eden yaklaşım
- B) Varlığı madde olarak kabul eden yaklaşım
- C) Varlığı oluş olarak kabul eden yaklaşım
- D) Varlığı hem düşünce, hem madde olarak kabul eden yaklaşım
- E) Varlığı fenomen olarak kabul eden yaklaşım

3. Herakleitos, filozofların doğada süreklilik, değişmezlik ve kalıcılık aradıkları için yanıltmış olduklarını söyler. Oysa, doğada süreklilik ve değişmezlikten söz edilemez. Doğada varolan, yaşayan her şey bir başka şeyin ölümünden ya da yıkımından dolayı vardır.

Herakleitos'un karşı çıktığı ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğada her şey değişir.
- B) Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.
- C) Değişimi sağlayan zıtlıklardır.
- D) Doğada tam bir savaş, mücadele ve çekişme söz konusudur.
- E) Doğada süreklilik, değişmezlik ve kalıcılık vardır.

Heraklitos doğada her şeyin tam bir savaş, mücadele ve çekişme içinde olduğunu söylemiştir. Bunun içinde hiçbir şeyin statik olmayacağını savunmuştur.

4. Bütün kişiler ve şeyler için aynı olan bu bizim kosmosumuza, ne bir insan ne de bir Tanrı yaratmıştır. O daima yaşayan bir ateştir ve öyle kalacaktır, ölçülere göre parlayan, ölçülere göre sönen.

O halde, Herakleitos'la ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Dinsel yaratılış efsanelerini kabul etmez.
- B) Soyut bir nedeni ilk unsur saydığından idealist sayılır.
- C) Her şeyin sürekli dönüşme, oluş ve yok oluş durumunda olduğunu düşünür.
- D) Evrendeki hareketin kaynağı ateştir.
- E) Evrende zorunlu doğa yasalarının olduğuna inanır.

5. Her gün bir yerden göçmek ne iyi,
Her gün bir yerlere konmak ne güzel,
Bulanmadan, donmadan okumak ne hoş
Dinle birader, gitti cancağızım
Ne kadar söz varsa düne ait
Şimdi yeni sözler söylemek lazım.

Bu dizelerde, evrenin tanımlanması aşağıdakilerden hangisine dayandırılmaktadır?

- A) Değişmeyen mutlak düşünceye
- B) Doğruların ancak bilgiyle açıklanabileceğine
- C) Varlığın oluşumundan maddenin mutlaklığına
- D) Sürekli bir değişim ve oluşuma
- E) Ruh ve maddenin etkileşimine

6. "Hasta olmayan sağlığı, aç kalmayan tokluğu, savaşı yaşamayan barışı, kışı yaşamayan yazın anlamını kavrayamaz."

Bu düşünceyle, aşağıdakilerden hangisinin önemi vurgulanmıştır?

- A) Değişimin bir yanılgı olduğu
- B) Yaşamın özü, karşıtların farkında olmaktır
- C) İyiyi de, kötüyü de yaşayan insandır
- D) Mutluluk bireylere göre değişir
- E) İnsanın mutluluğu, acılardan kaçmasıyla mümkündür

7. Yıllar geçer, baharların yerine yeni baharlar, yazların yerine yeni yazlar, kışların yerine yeni kışlar gelir. Gündüzler geceye ve geceler gündüze dönüşür. Ne var ki bu gün, asla dünkü gün değildir. Yeni tomurcuklar sürmüştür, fideler uzamıştır, yaşlı kütükler çürümüş ve devrilmiştir, her yanda yepyeni böcekler doğmuştur.

Aşağıdaki görüşlerin hangisi, yukarıdaki düşüncüyü doğrular niteliktedir?

- A) Nesnelerin kaynağı tektir.
- B) Nesnelerin tümünün bir başı ve sonu vardır.
- C) İnsanla evren arasında sıkı bir ilişki vardır.
- D) Evrende her an, her şey değişmektedir.
- E) İnsan doğanın bir parçasıdır.

8. Herakleitos'a göre, dikkatle incelendiğinde bir tahtayı yakıp kemiren alevin boyuna ilerleyen bir süreç olduğu görülür, alev boyuna tahtayı yakıp kemirir, onu boyuna duman ve buğuya çevirir. Evrende böyle tükenmez bir ateştir, sürekli bir yanma sürecidir.

Herakleitos'un bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Değişim duyuşsal bir yanılmadır.
- B) Varlığın ana maddesi ateştir.
- C) Evrende her şey değişir.
- D) Varlık bir oluştan ibarettir.
- E) Ateş sürekli ilerleyen bir süreçtir.

9. Whitehead, felsefede, her şeyden önce statik bir varlık anlayışına karşıdır. Ona göre, evrende sürekli bir oluş ve değişme vardır. O, tek bir gerçekliğin var olduğunu savunur; yalnızca görünen, algıda verilmiş olan gerçektir.

Whitehead, bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

- A) Varlığın özünün düşünceden ibaret olduğunu savunan idealizmi
- B) Varlığın maddeden ibaret olduğunu savunan materyalizmi
- C) Varlığın oluş olduğunu savunan süreç felsefesini
- D) Varlığın fenomenlerden ibaret olduğunu savunan fenomenolojiyi
- E) Varlığın tek ve değişmez olduğunu savunan statik görüşü

10. Whitehead, doğayı temel alır. Doğa dinamik, canlı ve sürekli değişme gösteren bir oluştur. Doğadaki her şey birbirleriyle ilişkilidir. Doğadaki oluş Tanrı'nın yaratıcılığının ve sürekliliğinin kanıtıdır.

Buna göre, aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşamaz?

- A) Evren, sonsuz, sürekli bir oluş halindedir.
- B) Evren, canlı ve dinamiktir.
- C) Oluşu gerçekleştiren güç Tanrı'dır.
- D) Oluş, Tanrı'nın yaratıcılığın ve sürekliliğinin kanıtıdır.
- E) Evrenin özü, yine kendisiyle ifade edilmelidir.

11. İdealist filozoflar, insan zihninden bağımsız olduğuna inandıkları varlığı, idea, yani düşünce ya da kavram cinsinden bir varlık olarak tanımlarlar.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi idealizm ile çelişir?

- A) Varlığın özü düşünceden ibarettir.
- B) Varlık ancak akılla bilinebilir.
- C) Nesnel gerçeklik ideanın kendisi değildir.
- D) Gerçekten var olan, insan zihnindeki düşünce ve kavramlardır.
- E) Varlık, algılarla kavranılmış olandır.

İdealizm her şeyin düşünceden oluştuğunu ondan geldiğini ileri sürer. Gerçeklik de bu bağlamda ideanın kendisidir.

12. İdealist felsefe için çıkış noktası suje'dir. Bu felsefede spekülasyon eğilimi ağır basar; felsefenin konularının salt düşünce ile aydınlatılabileceğine inanılır. Nitekim Hegel, "Felsefe, objelerin düşünce ile görülmesidir, dolayısıyla düşüncenin dışından gelecek duyuşsal gereklere gerek yoktur." diyerek bu görüşü dile getirmiştir.

Buna göre, idealist felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yöntemi salt akıl yürütmedir.
- B) Duyu organlarının verilerine ihtiyaç duymaz.
- C) Çıkış noktası nesne değil öznedir.
- D) Evrende zorunlu doğa yasalarının olduğuna inanılır.
- E) Düşüncenin dışında gerçekliğin olmadığına inanılır.

03.4 VARLIK FELSEFESİ

1. Kendi başına varolan bir dış dünya olamaz. Temel gerçeğin tinsel nitelikte olduğunu, maddi olmadığını savunur. Dış dünya ruhun algılarından oluştuğundan, kavramların bu algılar dışında ayrı bir gerçeklikleri yoktur. Ona göre, biz, algıladıklarımızı ancak somut olarak tasarlatabiliriz.

Berkeley'in bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Düşünmek, varolmaktır.
- B) Bilmek, hatırlamaktır.
- C) İdealar en temel gerçekliktir.
- D) Varolmak algılanmış olmaktır.
- E) Deneyssel olan gerçektir.

2. Materyalizm, insan zihninden bağımsız olduğunu savunduğu varlığı, madde cinsinden olan bir şey olarak tanımlar. Materyalizme göre, gerçekten varolan, yalnızca maddedir ya da hareket halindeki nesnedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Gerçekten varolan cisimsel olandır.
- B) Düşünce, fiziksel süreçlerin bir sonucudur.
- C) Madde gibi ruhta bir gerçekliktir.
- D) Ruh diye bir gerçeklik yoktur.
- E) Madde sürekli hareket halindedir.

3. Düşünmeden yoksun taşlar, madenler, toprak gibi maddesel varlıklar görüldüğü halde, maddesi olmayan ruhun varolduğu hiç görülmemiştir.

Bu görüş, varlığı açıklamaya yönelik öğretilerden hangisini desteklemektedir?

- A) Gerçek varlık maddedir.
- B) Varlık duyu organlarımızla algıladığımızın dışında olan bir özür.
- C) Varlık madde ve düşünceden ibarettir.
- D) Bütün varlıklar düşünceden meydana gelmiştir.
- E) Varlık yoktur, olsaydı da bilinemezdi.

4. "Şu mavi deniz

Şu mavi denizde yüzen beyaz yelkenli gemi
Kendi kendinden aldığı fikirlerdir, öyle mi?
Madem ki kendi fikrindir yüzen gemi
Madem ki kendi fikrindir umman,
Ne zaman var, ne mekan!"

Bu şiirde eleştirilen görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Genel geçer bilgiler duyuların bilgisidir.
- B) Doğru bilgiye ulaşmak mümkün değildir.
- C) Doğru bilgi, gözlenebilir olgulara dayalı olan bilgidir.
- D) Hiçbir bilgi doğuştan değildir.
- E) İnsan düşüncesinin dışında nesnel bir gerçeklik yoktur.

5. Hintli Filozof Kapila'ya göre, hiçbir şey sonsuz değildir. Bununla birlikte hiçbir şey yoktan var edilemez; çünkü şeyler tahrip edildikleri zaman tamamen yok olmayıp başka şeylerin yapıldığı şeye dönüşürler. Böylece Kapila ne yaratabilen, ne de yok edilebilen her şeyin ondan oluştuğu bir nesnenin varolduğu sonucuna varmaktadır. İşte bu maddedir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Varlık, maddede varolandır.
- B) Varlık, düşüncede varolandır.
- C) Varlık, ne yok edilebilen ne de var edilebilendir.
- D) Varlık vardır.
- E) Varlıkta hiçbir şey sonsuz değildir.

Kapila'nın düşünsel dünyasında varlığın bilgisinin materyalist düşünceye göre oluştuğunu görebiliriz.

6. Thales, temel unsurun su olduğunu söylüyordu. Aristoya göre, o bu görüşünü gözlem üstünde kuruyordu. Her varlık, yani her bitki yaş özlerle beslenir, her şeyin ya tohumu ya filizi yaştır, ya da neme ihtiyacı vardır. Nihayet su donup katılaşarak ya da buharlaşarak her şeyi üretir. Toprak bile suyun ya yatağı ya da deposudur.

Thales'in bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Maddeyi, yine onun içinde varolan ve onu canlandıran bir kuvvet olarak görmektedir.
- B) Su, hayatı ve onun bütün belirtilerini bizzat kendi özünde ihtiva eder.
- C) Evrenin varoluş sebebi bir tek etkenle açıklanmaktadır.
- D) Varlık sorununu idealist açıdan ele almaktadır.
- E) Varlığın özünü su tek başına meydana getirir.

7. Anaksagoros'a göre, varolan her şey tek bir öğeye , su, hava ya da ateş gibi başka cisimler haline gelebilen homojen bir maddeye indirgenemez. Bir maddenin başka bir madde olmasını akıl almaz. Şu halde, bir çok öge vardır; yani arkhe'nin sayısı sonsuzdur. Onlar yaratılmamışlardır, yok edilemezler ve onların temel nitelikleri sonsuza kadar aynı kalır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Varolanların kaynağı su, hava ve ateştir.
- B) Varolanlar maddi cinstendir.
- C) Varlık maddenin, maddeye dönüşmesiyle olur.
- D) Varolanların arche'si sonsuzluktur.
- E) Varlık yaratılmıştır, eni sonu özüne döner.

8. Demokritos'a göre, varolan her şey sonsuz atomlardan oluşmuştur. Atomlar sıra ile birleşerek ve ayrılarak, bir reysel varlıkların meydana gelmesine ya da yok olmasına neden olurlar. Sonsuz sayıdaki bu atomlar maddenin bölünmez parçalarına karşılık gelirler. Atomlar, hareketlerini kendilerinin dışındaki bir güçten değil, kendi özünden alırlar.

Demokritos'un bu düşüncesi aşağıdakilerden hangisiyle çelişir?

- A) Varolan her şey sonsuz sayıdaki atomdan oluşmuştur.
- B) Atomlar, birleşerek varlığı meydana getirir.
- C) Atomlar, ilk hareketlerini bir yaratıcıdan alırlar.
- D) Sonsuz sayıdaki atomlar maddenin bölünmez parçacıklarına karşılık gelirler.
- E) Atomlar, hareketlerini kendi özlerinden alırlar.

9. Epiküros'a göre, evren cisimler ve boşluktan oluşur. Cisimlerin var oluşu apaçık bir olgudur, boşluk ise cisimlerin hareketlerini açıklamak için gereklidir. Cisimler ise birleşik varlıklar olup atomlardan meydana gelirler. Atomlar, çeşitli şekil ve büyüklükte olan ezeli-ebedi renksiz, kokusuz öğelerdir.

Bu düşünceden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Evrenin özü sonsuzluğa ulaşır.
- B) Atomlar renksiz, kokusuz oldukları için bilinmezler.
- C) Varlık birçok öğenin birleşiminden meydana gelmiştir.
- D) Varlık maddi nitelikteki atomlardan oluşmuştur.
- E) Atomları Tanrı yaratmıştır.

10. Thomas Hobbes, varlık anlayışında, varolanın yer kaplayan cisim ya da madde olduğuna inandığı için materyalisttir. Ona göre, tüm cisimlerin paylaştıkları ve bize cisimlerin nasıl varlığa geldiklerini ve nasıl davrandıklarını anlama olanağı veren tek bir özelliği vardır ki bu özellik harekettir.

T. Hobbes'un varlık anlayışı aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

- A) Varlığın cisim ya da madde olduğuna inandığı için materyalisttir.
- B) Varlığın özünü düşünceye dayandığı için idealisttir.
- C) Varlığın hem düşünce hem madde olduğunu söylediği için düalisttir.
- D) Varlığın özünün bilinemediğini söylediği için nihilisttir.
- E) Varlığın özünü fenomenlere dayandığı için fenomenolog'dur.

11. La Mettrie, maddeden bağımsız bir ruhu düşünmenin saçma bir şey olduğunu öne sürerek, gerçekten varolanın yalnızca madde olduğunu göstermeye çalışmıştır. Ona göre, hayvan bir ruhu olmayan, yalnızca sinir sistemi ve beyin sayesinde duyumlayan, algılayan hatta yargılayan bir varlıktır. Ona göre, insanı ruhla donatmak için hiçbir neden yoktur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ruh maddeden ayrı olarak vardır.
- B) Gerçekten varolan yalnızca maddedir.
- C) Maddeyi ruhsuz düşünmek saçmalıktır.
- D) Hayvan ruhu sayesinde varlığını sürdürür.
- E) İnsanı ruhla donatmamak için hiçbir neden yoktur.

12. K. Marx'ın savunduğu diyalektik materyalizme göre, gerçekten varolan maddedir. Bu görüş, evrenin hareket halindeki madde olduğunu söyler. Bu madde, çatışma ve gelişmelerden geçerek, bütün varlıkları ortaya çıkarmıştır. Biyolojik olaylarda maddenin ürünüdür. Marx gelişmeyi sıçramalar ve ani değişimler şeklinde düşünür.

K. Marx'ın bu düşüncesi aşağıdakilerden hangisiyle çelişir?

- A) Gerçekten varolan maddedir.
- B) Evren, hareket halindeki maddedir.
- C) Maddeden diyalektik bir süreçte varlıklar ortaya çıkmıştır.
- D) Varılan bütün canlılar maddenin ürünüdür.
- E) Gerçeklik olan maddeyi bir yaratıcı yaratmıştır.

K. Marx diyalektik materyalizmin kurucusudur.

03.5 VARLIK FELSEFESİ

1. Metafizik, doğa üstü sorunlarla ilgili düşünsel açıklamaları içeren bir felsefe disiplini. Varlık, Tanrı, ruh, ölümsüzlük gibi felsefenin sorunlarıyla ilgilenmesine karşılık Kant için ise duyularla algılanamayan varlıklara ilişkin kurgusal tanımlar sisteminden başka bir şey değildir. Metafizik bir bilgi olmadığı gibi, ortaya koyduğu bilgilerde geçerli bilgiler değildir.

Buna göre, Kant'ın "metafizik"le ilgili düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilgilerinin geçerliliği bulunmamaktadır.
- B) Çözümlememiş sorulara cevap aramaktadır.
- C) Varlığı bir bütün halinde açıklamaktadır.
- D) Var olan varlığın geçerliliğini sorgulamaktadır.
- E) Her şeyin varlığını düşünceyle açıklamaktadır.

2. Sofistler, insanı bilmedeki imkan ve sınırları sorgulamaya başlamışlardır. İyonyalı filozofların ana maddeyi maddi bir ilkeyle açıkladıkları yerde, Pythagorascılar ana maddeyi formel bir ilkeyle açıklamışlardır. Elea okulu madde-deki değişimin bir yanılsama olduğunu ileri sürerken, Herakleitos değişimin gerçek olduğunu savunmuştur.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Araştırma sonuçlarının bilimsel verilerle desteklendiğine
- B) Yararlı bilgi arayışının sürdüğüne
- C) Doğa üstü olaylarla evreni açıkladıklarına
- D) Düşünce dışında nesnel bir dünyanın olmadığına
- E) Varlıkla ilgili bir düşünce birliğinin olmadığına

3. Heraklitos'a göre

- Evrende hiç bir şey durağan halde değildir.
- Aynı nehrin aynı su zerreciklerinde ancak bir defa yıkanılabilir.

Buna göre, Herakleitos'un varlığa yaklaşımı aşağıdakilerden hangisiyle açıklanır?

- A) Varlığın niteliği kavranamaz.
- B) Varlık düşünceden bağımsızdır.
- C) Varlık duyularla sınırlıdır.
- D) Değişim düşünceye bağlıdır.
- E) Her şey oluş halindedir.

4. Değişme, bir durumdan karşıt duruma geçiştir. Bu durumda her şey karşıtını içinde taşımaktadır. Dünyayı olanaklı kılan bu karşıtlıktır. Örneğin; müzikteki uyum, notaların bileşimi sonucu ortaya çıkar. Bu durum karşıtların dönüşümüdür. Maddelerin yapısında karşıtlık bulunmasaydı değişme ve düzen olmayacaktı.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Evrendeki görünüşler sürekli bir değişim içerisinde.
- B) Evrendeki her şey değişerek kendini oluşturmaktadır.
- C) Evren sürekli durağan bir yapı göstermektedir.
- D) Evrendeki kalıcılık yanılgıdan başka bir şey değildir.
- E) Evren maddi değişimin bir sonucudur.

5. "Düşünceden yoksun taşlar, madenler, toprak gibi maddesel varlıklar görüldüğü halde, maddesi olmayan ruhun var olduğu hiç görülmemiştir." düşüncesini savunan birinin varlığa bakış açısıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlık, düşünceden bağımsız bir gerçeklik taşımaz.
- B) Varlık, maddeden başka bir şey değildir.
- C) Varlık düşüncenin bir tasarımıdır.
- D) Varlığın bilgisine ulaşmak imkansızdır.
- E) Varlık sürekli bir oluşum ve değişim içerisinde.

Elle tutulup, gözle görülen ve deneyin - gözlemin sonucunda oluşan varlık bilgisinin temelinde maddeci anlayışın izlerini görürüz.

6. Thales, "Hiçten hiçbir şey meydana gelmez." düşüncesinden hareket ederek, kendisi meydana gelmemiş ve yok olmayacak olan bir varlığı her şeyin ilk nedeni olarak kabul etmiştir. Bu madde, kendisiyle özdeş kalan, kalıcı ve bir olan "su"dur. Her şey bu ana maddeden çıkmıştır ve her şeyin olduğu ana unsurdur.

Thales'in bu görüşüne dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Varlık ilk ana maddenin başkalaşmış şekilleridir.
- B) Her varlık kendi başına bir gerçeklik taşır.
- C) Varlıktaki değişimin ne olduğu bilinemeyecektir.
- D) Varlık zorunlu bir yaratıcı etkinliğin ürünüdür.
- E) Varlık kendi içerisinde sürekli bir dağılma gösterir.

7. – Aristo'ya göre metafizik; duyularımızla algılayamadığımız varlıkların ya da gerçek üstü olan şeylerin bilgisidir. Tanrı her şeyin ilk nedenidir ve evrenin amacı tekrar Tanrı'ya ulaşmaktır.
- Kant'a göre metafizik; duyularla algılanamayan varlıklara ilişkin kurgusal tanımlardır. Bir bilgi olmadığı gibi, ortaya koyduğu bilgilerde geçerli değildir.

Buna göre, Aristo ve Kant'ın metafizikle ilgili görüşleri için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İnsan bilinci tarafından oluşturulduğunu savunmuşlardır.
- B) Her ikisi de aynı görüşleri ileri sürmüşlerdir.
- C) Kendilerine özgü olarak yorumlamışlardır.
- D) Bilinebilir bir yapıda olduğunu savunmuşlardır.
- E) Sadece algılananlardan ibaret olduğunu söylemişlerdir.

8. Aristo'ya göre varlıkların ideası başka bir evrende değil, varlığın kendisiyle birliktedir. Gerçekten var olan "Şu insandır.", "Şu masadır.", "Şu iyidir.". Herhangi bir şeyin olması için genel bir ideanın olması zorunlu değildir.

Aristo burada aşağıdaki düşüncelerden hangisine karşı çıkmaktadır?

- A) Varlığın gerçek dünyadan bağımsız olmamasına
- B) Duyularla algıladığımız varlığın gerçek olmasına
- C) Asıl gerçeğin idealer aleminde olmasına
- D) Nesnenin düşünceden bağımsız olarak var olmasına
- E) Her varlığın kendi başına bir gerçeklik taşımasına

9. Doğada her şey bir başka şey nedeniyle var olur. Doğanın farklı nesnelere bölündüğü, dolayısıyla farklılaşarak kendisine yabancılaştığı alandır. Doğada sürekli değişim ve oluş vardır. Doğanın sürekliliği sadece görünüştedir. Doğadaki her şey zaman ve mekan içindedir, nedensellik bağıyla birbirine bağlanmıştır.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisine varılamaz?

- A) Varlığın var olmasının algılanmasına bağlı olduğuna
- B) Evrendeki her şeyin sürekli bir değişim içinde olduğuna
- C) Evrenin mekanik bir zorunluluk bağıyla birbirine bağlı olduğuna
- D) Varlıkta sürekli bir oluş, sürekli bir değişimin olduğuna
- E) Doğadaki varlıkların devamlı etkileşim içinde olduğuna

10. Ontoloji görüşlerinin arkasında kalan "kendinde varlığı", "mutlak olanı" arayan bir felsefe disiplini. Varlığı yalnızca var olması açısından kavramaya çalışan bir uğraştı. N. Hartman ise ontolojiyi deneysel temellere dayandırmaya ve bilimsel bilgilerle bağdaştırmaya çalışmış, öznelcilğe, akıl dışıcılığına ve gizemcilğe karşı çıkmıştır.

Buna göre, N. Hartman'ın yapmaya çalıştığı bu çalışma için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilimsel otoritelerin onayını almaya çalıştığı
- B) Bilimselleştirme uğraşı içinde olduğu
- C) Problemlerin çözümüne ışık tutmaya çalıştığı
- D) Gerçeğe ulaşma çabası içinde olduğu
- E) Akıl ve mantık ilkeleriyle temellendirmeye çalıştığı

11. İlk Çağ doğa filozofları, evrenin ilk ögesini, belirli, sabit bir yapıya sahip nesnelerle açıklamışlardır. Bir doğa filozofu olan Herakleitos, diğerlerinden farklı olarak ana maddenin değişken bir yapıya sahip olması gerektiğini söylemiştir. Çünkü evrenin düzeninin değişim ve oluşuma bağlı olduğunu düşünmüştür.

Buna göre, Herakleitos'u İlk Çağ doğa filozoflarından ayıran özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrenin var oluşunu dinamik bir görüşle açıklaması
- B) Evrenin oluşumunu daha çok maddi süreçle açıklaması
- C) Evrendeki değişimin niteliğinin bilinemeyeceğini açıklaması
- D) Evrenin oluşumunu yaratıcı bir güçle açıklaması
- E) Evreni düşünceye bağlı bir oluşumla açıklaması

12. Dünya, mekanik hareket kanunları tarafından yönetilen cisimler bütünüdür. İnsan ve hayvan bu bütünün parçasıdır. Onların fiziksel ve ruhsal yaşamları da tamamen mekanik hareket kanunlarına bağlıdır. Bu nedenle dünyada Tanrı, ruh, melek diye bir şey yoktur. Bunlar hayal ürünüdür.

Buna göre, ulaşılabilecek temel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlıkların bilgisine düşünceyle ulaşılır.
- B) Gerçek varlık soyuttur.
- C) Varlıklar maddesel cisimlerden ibarettir.
- D) Varlıkları yaratan ruhsal yaşamdır.
- E) Varlıklar maddesel olanla, maddesel olmayan türlerin bileşimidir.

Birlikte Çözelim

Çözüm 56 / 4

Felsefe tümel bir etkinlik olduğu için varlığı en genel şekliyle bir bütün olarak kavramak ister. Oysa bilimler kendi konu ve araştırma alanlarına göre varlık dünyasını parçalara bölerek sınırlı bir bölümünü anlamaya çalışırlar. Bu nedenle D seçeneği parçada belirtilen felsefeyle bilimin varlığı ele alış biçimlerindeki farkı göstermektedir.

A B C D E

Çözüm 57 / 11

Doğa filozofları doğada var olanı olduğu gibi ele almaya çalışmışlardır. Parça dikkatli okunduğunda B seçeneği dışındaki seçeneklerin her birine ilişkin vurgunun yapıldığı görülecektir. B seçeneğinde belirtilen "Salt metafizik varlığa yönelmişlerdir." yargısı doğa filozoflarından önceki düşünce evrelerinde karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki metafizikle ilgilenmiş olsalar bile varlığı ele alış biçimlerini sadece metafiziğe dayandırmak doğru değildir.

A B C D E

Çözüm 58 / 6

Parmenides'e göre dış dünyadaki değişim yanıltıcıdır. Aslında her varlık özü gereği aynı kalmaktadır. Var olan bir olandır. Parmenides'in bu düşüncesini dikkate aldığımızda "Bir'in uğradığı değişimler sayesinde varlıklar oluşur." dediğimiz de parçadaki düşünceyle çelişmiş oluruz.

A B C D E

Çözüm 59 / 7

Gerek Pythagoras gerekse Empedokles varlığın ana maddesi problemiyle ilgilenmişlerdir. Pythagoras ana madde olarak sayıları, Empedokles ise dört temel elementi kabul etmiştir.

A B C D E

Çözüm 60 / 2

Parçada varlığın sürekli değiştii ve bu nedenle statik olarak ele alınamayacağı vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım C seçeneğinde vurgulanan oluşçuluk akımıyla örtüşmektedir.

A B C D E

Çözüm 60 / 5

Soruda yer alan dizelerde, "bir yerden göçmek", "yeni yerlere konmak", "yeni sözler söylemek" ifadeleriyle oluş ve değişim vurgulanmak istenmektedir.

A B C D E

Çözüm 60 / 6

Soru metninde hastalık - sağlık, açlık - tokluk, savaş - barış ve kış - yaz gibi karşıtlıklar belirtilmiştir. Bu düşünceyle karşıtlıklar sayesinde yaşamın özünün kavranabileceği vurgulanmıştır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 61 / 8

Oluşçuluk felsefesinin kurucusu Herakleitos, varlıkların sürekli değiştiğini ve hiçbir varlığın aynı kalmadığını söylemiştir. Bu nedenle dış dünyayı bu döngüsellik içinde kavramak gerekir. Herakleitos'a göre değişim zorunludur. Değişimi duyuşsal bir yanılsama olarak kabul etmek bu yaklaşıma uygun değildir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 62 / 2

Materyalizm'e göre gerçek varlık dış dünyadaki madde cinsinden olan somut varlıklardır. Asıl olan maddedir ya da onun **başkalaşmış** biçimidir. Maddi özellik göstermeyen bir varlıktan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle "Madde gibi ruhta bir gerçekliktir." demek Materyalizm'e göre doğru olmayan bir yargıdır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 63 / 7

Anaksagoras varolanların arke'sini maddi niteliklere dayandırarak açıklamıştır. Bu nedenle ona göre varolanlar maddi cinstendir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 64 / 1

Parçada Kant, metafizik bilgilerin olmadığını, ayrıca metafizik bilgi adına ortaya konan bilgilerin geçerli olmadığını dile getirmiştir. Bu nedenle Kant'ın burada metafizik hakkında vurguladığı düşünceler A seçeneğindeki yargıda belirtilmiştir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 65 / 8

Aristoteles'e göre gerçek varlıklar Platon'un söylediği gibi salt düşünceyle kavradığımız bir evrende yer almaz. Varlıkların ideası düşünüldüğünde asıl olan dış dünyadaki tek tek varlıklardır. "Şu masa", "Şu insan" gibi... Bu nedenle Aristoteles asıl gerçekliğin insan zihninde yer alan idealar evreninde olması düşüncesine karşı çıkmıştır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Dört Köşe

1. İlk Çağ doğa filozoflarından Empodokles'e göre, insanlar da evren gibi, dört temel özellik olan hava, su, toprak ve ateşten oluşmuşlardır. Bu nedenle insan, evrenin bilgisine ulaşabilir. Evreni kavramak isteyen insan, dönüp kendine bakmalıdır.

Parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Evren ve insan farklı özelliklerdedirler.
- B) İnsan evreni anlayamaz.
- C) İnsanın düşünsel yapısı bilinemez.
- D) İnsan kendisinden yola çıkarak evreni kavrayabilir.
- E) İnsanın evrenin özünü anlayabilmesi olanaksızdır.

2. İlk Çağ filozofları, kendilerini evrenin ana maddesini bulmaya adanmışlardır. Çünkü o dönemde insan doğanın bir parçası olarak görülüyordu. Eğer yaşamın özü, evrenin yaratılış kaynağı aydınlatılırsa, insan kendi var oluşuyla ilgili önemli bilgilere ulaşmış olacaktır. Böylece kendini tanımlama ve anlamlandırma yolunda bir adım ileri gidecekti.

Parçaya göre İlk Çağ doğa filozoflarının evrenin ana maddesine ulaşmak istemelerinin esas nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mutlak doğruya ulaşabilme isteği
- B) Değişimin ana nedenlerini bulma gereği
- C) Metafiziğin alanı ve sınırlarını belirleme isteği
- D) Var oluşu temellendirme ve yaşama anlam katma isteği
- E) Yaşamın insan hayatındaki yerini kanıtlama isteği

3. Spinoza'ya göre tek cevher vardır; o da Tanrı'dır. Bu cevher tüm varlıkların gerçek nedenidir. Her şey ondan varolmuştur. O tek olduğu gibi varlığı da kendindendir. Bu gerekçeyle, ruh ve beden yapıcı birbirinden ayrı olmaz; çünkü, varlıkla ilgili tek töz (cevher) vardır.

Paragrafa göre, Spinoza'nın eleştirdiği görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlığın temeli Tanrı'ya dayanır.
- B) Varlık hem düşünce, hem de maddedir.
- C) Varlığın özünde tek cevher bulunur.
- D) Her şey tek cevherden var olmuştur.
- E) Tek cevherin var olması kendindendir.

4. Bir anlayışa göre varlık oluş, diğerine göre idea, bir diğerine göre madde, diğer bir anlayışa göre ise hem idea hem de maddedir.

Yukarıda yer alan ifadede aşağıdaki sorulardan hangisine cevap verilmiştir?

- A) Varlık var mıdır?
- B) Varlık olarak kabul edilen şeylerin kaynağı nedir?
- C) Varoluşun sebebi nedir?
- D) Varlıkta değişme söz konusu mudur?
- E) Varlık felsefenin ilgilendiği konular hangileridir?

Kontrol Noktası

Aşağıdaki boşlukları uygun kelimelerle doldurunuz.

1. Demokritos, "Varlık, maddesel nitelikli atomlardan oluşur." yaklaşımıyla ..... akımının temsilcisidir.
2. .... 'a göre "Aynı nehirde iki kez yıkanılmaz."
3. Platon'a göre gerçek varlıklar düşünceyle kavradığımız idealar dünyasına ilişkin varlıklardır. Bu yaklaşımıyla Platon ..... akımının temsilcisidir.
4. Doğanın içindeki varlıklar sürekli karşıtlarıyla birlikte bir maddi değişim içindedir. Bu yaklaşıma ..... adı verilir.
5. "Hiçbir şey yoktur, olsa bile bilinemez, bilinse bile başkalarına aktarılamaz." Gorgias bu düşüncesiyle varlığa ilişkin ..... yaklaşımın temsilcisi olarak kabul edilir.

Aşağıdaki varlıkları ideal varlık, reel varlık olarak tabloya yerleştiriniz.

- dünya
- pi sayısı
- gömlek
- çember
- nokta
- insan
- telefon
- silgi
- su perisi
- adalet

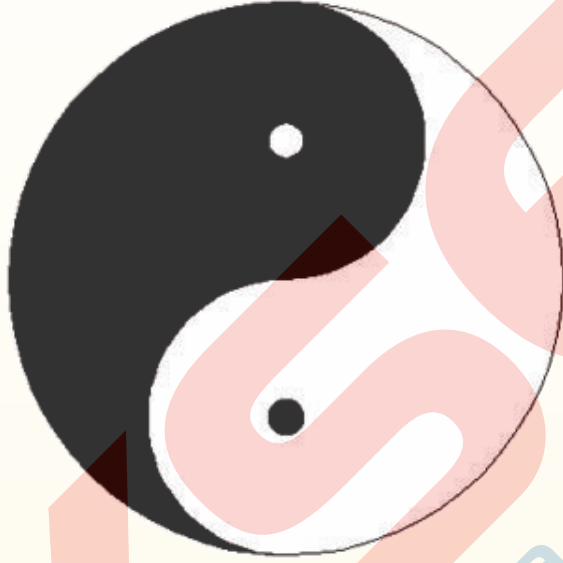
İdeal Varlık	Reel Varlık

Aşağıdaki düşünürlerden hangileri idealist'tir, belirtiniz?

- Marx
- Demokritos
- Platon
- Aristoteles
- Hegel
- Farabi
- Hobbes
- Herakleitos
- Hegel'in "Olgusal olan ussaldır ve ussal olan olgusaldır." sözünü arkadaşlarınızla tartışınız.

..... derken

Ying ve Yang

Çinliler'in, doğal alemi açıklamak için geliştirdikleri temel düşüncelerden biri iki temel kuvvet olan Ying ve Yang'a dayanmaktaydı. Bu kuvvetler, milattan önce dördüncü yüzyılın başında felsefi anlamda kullanılmıştı; Ying, bulutlar ve yağmurla, dişi özelliklerle, bir şeyin içinde bulunma özelliğiyle, soğuk ve karanlıkla bağlantılıydı. Diğer taraftan Yang, ısı, sıcaklık, güneş ışığı ve erkek özellik ile birleştirilmişti. Bu iki kuvvetin biri, diğerinin asli karşılığı olduğundan bunlar, birbirlerinden ayrı olarak bulunamazlardı; ancak her zaman ya biri ya da diğeri hakimdi. Diğer bir ifadeyle bir faktör "dominant (başat)", diğeri "resesif" idi. Benzer bir fikir, çok daha sonra, çağımız genetik terminolojisinde kullanılacaktı.

04

AHLAK FELSEFESİ

Kavram Dizini

- iyi
- kötü
- özgürlük
- erdem
- sorumluluk
- vicdan
- ahlaki eylem
- ahlaki karar
- ahlak yasası
- mutluluk
- eylem
- irade
- hedonizm
- egoizm
- anarşist ahlak
- varoluşçu ahlak
- utilitarizm
- ödev ahlakı
- evrensel ahlak yasası
- değer yargısı

Bu testleri çözdüğümüzde;

- ahlak felsefesinin konu ve kavramlarının neler olduğunu,
- ahlakça olumlu ve olumsuz bulunan davranışların neler olduğunu,
- insanın bilerek ve isteyerek nasıl eylemde bulunduğunu,
- insan davranışlarını düzenleyen genel ilkelerin olup olamayacağını,
- insanı iyiye yönelten, kötünden alıkoyan iç duygunun ne olduğunu,
- ahlaksal eylem sonucunda insanda oluşan psikolojik doğumun ne olduğunu,
- ahlaki eylemin amacının ne olduğunu,
- evrensel ahlak gasasını onaylayan ve karşı çıkan öğretilerin neler olduğunu

kavramış olacağız.

KISA KISA

- Ahlak felsefesi (etik) iyi ve kötü eylemlerin neler olduğunu araştıran bir felsefe çalışma dalıdır.
- İyi, ahlakça olumlu bulunan ve kabul gören davranışlar, kötü, ahlakça olumsuz bulunan ve onay bulmayan davranışlardır.
- İnsanın bilerek ve isteyerek davranışta bulunması onun özgür bir iradeye sahip olduğu fikrinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnsan iradesini kullanırken özgür müdür? sorusu ahlak felsefecilerinin yanıt aradığı temel sorulardan biri olmuştur. Bu konuda üç ana düşünce bulunmaktadır. Bunlardan ilki bireyin davranışta bulunurken iradesini serbestçe kullanabileceğine inanan indeterminizm. İkincisi bireyin iradesini pek çok etkenin belirlediğini söyleyen determinizm ve üçüncü olarak ise, insanın kısmen özgür kısmen topluma bağımlı olduğunu söyleyen oto - determinizm'dir. Bu üçüncü görüş Kant'ın bir ara yol bulmasıyla ortaya çıkmıştır. Kant'a göre "İnsan öyle bir eylemde bulunmalı ki, eylemin kuralına herkesin uymasını isteyebilesin."
- İnsanın tüm eylemlerinin iyiyi istemesi ve özgürlüğünü iyi yönde kullanmasını ahlak felsefecileri "erdem" olarak tanımlamışlardır. Platon'a göre erdem, bilgiyle yaşanan ölçülü bir hayattır. Sokrates ise "Bilgili olan erdemlidir; erdemli olan da mutludur." der.
- İnsanın yerine getirebileceği davranışları üstlenip bunların sonuçlarına katlanabilmesine "sorumluluk" denmektedir. Sorumluluk yaşa, cinsiyete, bedensel ve ruhsal özelliklere göre bireyler arasında değişkenlik göstermektedir.
- İnsanı iyiye yönelten ve kötü sayılan eylemlerden alıkoyan kendine özgü karar verme mekanizmasına "vicdan" denir.
- Çoğunluğun davranışlarını istenilen, olumlu olana göre düzenleyen ve herkesin buna göre davranmasını isteyen kurallara "ahlak yasası" denir.
- Eylemde bulunan insanın ahlaken bulunduğu

eylemlerin ona bir iç huzur, fiziksel veya psikolojik haz sağlamasına ise "mutluluk" denir.

- Evrensel Ahlak Yasasına Karşı Çıkanlar :
Hedonist (hazcı) ahlak anlayışı : Aristippos, Epiküros
Egoist (bencil) ahlak anlayışı : T.Hobbes
Anarşist ahlak anlayışı : Nietzsche, Bakunin, Kropotkin
Varoluşçu (existensiyalizm) ahlak anlayışı : J.P.Sarte, Albert Camus
Faydacı ahlak anlayışı (utilitarizm) : J.Bentham, J.S. Mill
- Evrensel Ahlak Yasasını Savunanlar :
Sokrates, Platon, Farabi, Spinoza, Kant...
- Evrensel Ahlak Yasası (E.A.Y)'na karşı çıkan öğretilerden biri olan hedonizmin kurucusu Aristippos'a göre haz kendi başına bir amaçtır ve insan sadece kendi yaşadığı hazzı bilebilir. Başkalarının hazzını, geçmişteki ve gelecekteki hazları bilemez. Bu akımın diğer bir savunucusu Epiküros'tur.
- Faydacı ahlak anlayışı bireye yarar sağlayan davranışları iyi sağlamayanları kötü olarak kabul eder. Yarar, insanlara göre görece bir değer taşıdığından evrensel bir ahlak yasası yoktur.
- Anarşist ahlak öğretisi toplumsal düzeni ve ortak toplumsal değerleri reddederek kişisel iradeyi egemen kılmak isteyen bir felsefe akımıdır. En önemli düşünürleri arasında Kropotkin, Proudhon ve Bakunin yer alır.
- Varoluşçu ahlak anlayışı insanın kendi varoluşunu ancak özgürce davranarak kişinin kendisinin gerçekleştirebileceğini savunur. Özgürlük kişiye göre değiştiğinden evrensel ahlak yasası yoktur.
- Egoist ahlak öğretisi kendine düşkünlük, kendi çıkarını düşünmek olarak tanımlanır. Felsefi anlamda insanın yalnız kendisine uygun olanı iyyinin ölçütü saymasıdır.

04.1 AHLAK FELSEFESİ

1. İnsanın bireysel ve toplumsal davranışlar ile ilgili sorunlarını inceleyen felsefeye ahlak felsefesi denir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi ahlak felsefesinin ilgi alanına girmez?

- A) Ahlaksal eylemin, amacını açıklama
- B) Ahlaksal değerler ile diğer değerler arasındaki ayrımı belirtme
- C) İnsan iradesinin karar verme biçimini araştırma
- D) Kişi vicdanı karşısında bir yasanın bulunup bulunmadığını araştırma
- E) Olaylar arasındaki değişmez neden sonuç ilişkilerini bulma

2. Ahlak felsefesi, ahlakı genel olarak ele alır, ahlaklı olmanın ne anlama geldiği üzerinde durur. Başka bir deyişle, ahlakın özünü ve temellerini araştırır. Temel değerleri ve erdemleri konu alarak, insan için neyin iyi olduğuna cevap verir. İnsan için özgürlüğün hangi anlamda olanaklı olduğunu sorgulayarak, insanın eylemlerini özgürlüğe dayandırmaya çalışır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi ahlak felsefesinin sorguladığı sorulardan biri değildir?

- A) Ahlaklı olmanın dayandığı temel ilke nedir?
- B) İnsanın doğru bilgiye ulaşmasında yararlanacağı yol ne olmalıdır?
- C) Vicdanlı bir hareketin unsurları nelerdir?
- D) Kişi vicdanı karşısında evrensel bir ahlak yasası var mıdır?
- E) İnsan iradesi, gerçekten istediği biçimde karar verme gücüne sahip midir?

3. Ahlakın varlığı, kişinin kararlarına bağlıdır. Kişi özgür olmadığında, yani iyi ve kötü, değerli ve değersiz karşısında, kendi arzu, istek ve idealleriyle bir seçim yapmadığı zaman, ahlaki eylemden söz edilemez.

Burada ahlakın aşağıdaki hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Ahlakın varlığı, bireyin varlığına bağlıdır.
- B) Ahlakın varlığı, bireyin özgürlüğüne bağlıdır.
- C) Ahlakın varlığı, topluma bağlıdır.
- D) Ahlak ancak bir devlet otoritesiyle varolabilir.
- E) Ahlak, gereksiz kurallar bütünüdür.

İnsan özgür seçimleri sonucunda davranışta (ahlaklı) bulunabilir. Ahlaki eylem özgürlükle ilişki içindedir.

4. Felsefe açısından ahlak, ahlakın, hem felsefeden bağımsız bir alan olduğunu hem de felsefeye konu olabilen disiplin olduğunu göstermektedir. Felsefeden bağımsız ahlak, insanların toplum içindeki davranışlarını ve birbirleriyle olan ilişkileri düzenlemek amacıyla başvurulan kurallar sistemidir.

Buna göre, felsefeden bağımsız olarak ahlak için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Toplumun tartışılmaz, eleştirilemez değerlerini ifade eder.
- B) Dinsel kuralların toplumsal etkinliğini ifade eder.
- C) İnsanların toplum içindeki hareketlerini ve sosyal ilişkilerini düzenler.
- D) Bireylerin faydalarını gerçekleştirilmelerini sağlar.
- E) Toplumdan bağımsız kurallar bütünüdür.

5. İnsan için neyin gerçekten iyi neyin kötü olduğu, filozoflar tarafından ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Buna göre, iyi insan iradesinin ahlaka dayalı bir seçim sonucunda değer verdiği, yararlı bulunduğu şey olarak tanımlanabilir. İhtiyaçlarımızı karşılayan, özelemlerimize uygun düşen bir şey, iyidir. Bu özellikleri taşımayan, bu amaçlara hizmet etmeyen şey ise kötüdür.

Bu ifadeye göre, iyi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Salt ahlaki bir ifadeyi dile getirmez.
- B) İnsan iradesinin dışında mutlak bir varlık tarafından belirlenir.
- C) Ölçüsü toplum değil, birey tarafından belirlenir.
- D) İnsanın ahlaka dayalı bir karar neticesinde faydalı bulunduğu şeydir.
- E) Özelemlerimize uygun olmayan bir ölçüyü de ifade edebilir.

6. Gerçek anlamda iyi olan bir şeye katkı yapan iyilerden söz edilebilir. Burada iyi, kendisi için istenen ya da arzu edilen bir bütünde oynadığı rolden dolayı, iyi olan bir şeydir. Örneğin; yalan söylememek, bu anlamda iyi olan bir şey olarak görülebilir. Ama bazen yalan söylemek dürüst insanın başına dert açabilir. Fakat o ahlaklılık adını verdiğimiz bütün için iyi olan, bütüne katkı yapan bir şey olarak kesinlikle iyidir.

Burada söylenmek istenen düşünce aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

- A) İyi, istenilen bir bütünde yer aldığı bir role ilişkin, iyi olan bir şeydir.
- B) İyi, insanın başına dert açan bir değerdir.
- C) Bazen iyiden uzaklaşmak gerekebilir.
- D) İyi olan bazen kötü olarak da ifade edilebilir.
- E) Herkes için bir iyiden söz etmek mümkün olmayabilir.

7. Özgürlük genel anlamda, kişinin kendi dışında bir baskı ya da zorlama olmadan, seçimlerini kendi kendisini belirlemesi anlamına gelir. Yani, özgürlük kişinin dışarıdan gelen bir etki olmadan, kendi kendisini kontrol etmesi, kendi kendisini yönlendirmesi anlamına gelir.

Buna göre, özgürlük için hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Kişinin dışarıdan bir baskı olmadan kendisini belirlemesidir.
- B) Kişinin, kendi içinden gelen isteklere göre davranabilmesidir.
- C) Kişinin, dışarıdan bir etki olmadan kendi kendini kontrol etmesidir.
- D) Kişinin eylemlerinin nedeninin, yine kendisi olmasıdır.
- E) Kişi isterse her ortamda özgür olabilir.

8. Aristoteles'e göre, cesaret adı verilen erdem, temelsiz bir atılganlık, bilgiye dayanmayan gözüpeklik ile mutlak korkaklık arasındaki doğru ortadır.

Buna göre, Aristoteles'e göre erdem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İyi olmaktır.
- B) Toplumun beklentilerine göre davranmaktır.
- C) İki uç arasındaki dengeyi kurabilmektir.
- D) Cesaretli olmaktır.
- E) Gözü pek olmaktır.

9. Sorumluluk, ahlaki anlamda, kişinin eylemlerinin sonuçlarını üstlenebilmesi anlamına gelir. Sorumluluk ifade özgürlüğünü varsayar. Başka bir deyişle, eylemlere özgürce ve kendi motifleriyle karar veremeyen bir kimse, bu eylemlerinin hesabını verebilmesinden, onların sonuçlarını üstlenebilmesinden söz edilemez.

Parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ahlak sorumluluk sahibi olmayı gerektirir.
- B) Sorumluluk, kişinin davranışlarının sonucunu üstlenmesidir.
- C) Özgür irade, beraberinde sorumluluk getirir.
- D) Özgürce davranmayan bir kimse yaptıklarından sorumlu tutulamaz.
- E) Çocukların sorumluluğundan söz edilemez.

10. Vicdan, kişiyi, ahlaksal özneyi kendi eylemleri hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi iyileri ve değerleri üzerinde doğrudan doğruya ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güççe, denir.

Buna göre, vicdanla ilgili aşağıdakilerden hangisine söylenebilir?

- A) Vicdan, insan davranışları hakkında gereksiz bir yargıyı ifade eder.
- B) İnsanın, başkalarının davranışları hakkındaki değerlendirmeleridir.
- C) Özgürlük vicdanlılığı gerektirir.
- D) Kişinin kendi davranışları hakkında yargıda bulunmasıdır.
- E) Vicdanlı olmak güçlü olmayı gerektirir.

İnsanı iyiye yönelten ve kötüye yönelmesini önleyen içsel duygu ve bilinçe vicdan denir.

04.2 AHLAK FELSEFESİ

1. Vicdan, doğuştan getirilen bir yeti ya da güç değil, insanın kendi tarihi içerisinde, sonradan ortaya çıkan bir şeydir. Buna göre, vicdan, insanın kişisel özellikleri, yaşam koşulları, alışkanlıkları ve içinde bulunduğu toplumsal koşullar tarafından, sonradan oluşturulur.

Bu düşünceden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Vicdan, birtakım ahlaki ilkeler gibi doğustandır.
- B) Vicdan, toplumsal koşullar tarafından sonradan oluşturulur.
- C) Tanrı, insanı doğaya gönderirken vicdanla donatmıştır.
- D) Bazı insanlar doğuştan vicdansızdır.
- E) Vicdan genetik bir olaydır.

2. Ahlaki karar, kişinin, ahlaki tercihlerine göre ve ahlak yasasına uygun olarak, verilmiş olan karardır. Bu karar, sorumluluk temeli üzerinde verilmiştir ve ahlaki eyleme sonuçlanır.

Buna göre ahlaki karar için aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenebilir?

- A) Kişinin, bağlı olduğu dini inancına göre verdiği karardır.
- B) Toplumsal hukuka göre oluşan yasalara göre verilen karardır.
- C) Bireyin, kendi mantığına uygun olarak verdiği karardır.
- D) Kişinin, ahlak yasasına uygun olarak verdiği karardır.
- E) Kişinin, devletin baskısı altında verdiği karardır.

3. Doğruyu söyle! Zor durumda kalmamak için değil, ne olursa olsun; zarar görse de acı çekse de ve hatta hayatına mal olsa bile doğruyu söyle.

Buna göre ahlaki emirler için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bireysel çıkarlara göre şekillenir.
- B) Sonuçlara göre şekillenir.
- C) Koşulsuz buyruklardır.
- D) Toplumsal standartlarca belirlenir.
- E) Mutluluk amacına hizmet eder.

4. Ahlaki eylemin kaynağı, bu eylemi gerçekleştirenlerin duyguları, düşünceleri ve arzuları olabilir. Bir eylemin ahlaki olabilmesi için, söz konusu eylemin bir temele sahip olması gerekir. Yani kişi bu eylemi belli bir duygusunu, düşüncesini, arzusunu ya da idealini gerçekleştirmek için bilerek, isteyerek ve niyete bağlı olarak gerçekleştirmiş olmalıdır.

Buna göre, bir ahlaki eylemin kaynağı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrenselliği
- B) Bir insanın düşüncesi
- C) Eylemi gerçekleştiren kişinin hisleri ve beklentileri
- D) Ortaya konulan eylemin ilkesi
- E) İdealar evreni

Ahlaki eylemin kaynağına ilişkin sorulara filozoflar tarafından farklı yanıtlar verilmiştir.

5. Aramızda bilginler yetismeye başlayalı, iyi insanlar ortadan kayboldu. O zamana kadar Romalılar erdemi yaşadılar, göstermekle kalmışlardı. Erdemin bilimini yapmaya başladıkları gün her şey mahvoldu.

Bu ifadenin, temel aldığı görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Erdemli olmak öğretilir.
- B) Erdemli olmak öğretilerle olanaklıdır.
- C) Erdemli olmak bilimle olanaklıdır.
- D) Erdemli olmak bilgili olmak demektir.
- E) Erdemli olmak erdemli yaşamakla ilişkilidir.

6. Değerlerin göreliliğini savunan görüşlere göre, madem ki farklı toplumlar ve çağlar aynı değerden başka başka şeyler anlıyor veya aynı şeyi bazen iyi deyip herkesçe yapılmasını bekliyor, bazen de kötü deyip yasaklıyor, o halde değişmez bir değer yoktur.

Buna göre, değer için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kural koyucudur.
- B) Zaman ve mekana bağlıdır.
- C) Yaptırım güçleri vardır.
- D) Evrensel niteliklidir.
- E) Değişken ve görelidirler.

7. Değer yargıları ve davranış kuralları kişi eylemlerini değerlendirirken ölçüt olarak kullanılmaz. Değer yargıları ölçü alınarak yapılan değerlendirmeler doğru olamaz.

Bu yargının temel aldığı düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Değer yargıları normatiftir.
- B) Değer yargıları görelidir.
- C) Değer yargıları olgusaldır.
- D) Değer yargıları genellenebilir.
- E) Değer yargıları evrenseldir.

8. J. P. Sartre; "Eğer bir sakat bir koşuda birinci olamıyorsa bundan kendisi sorumludur." demiştir.

Sartre bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini ifade etmiştir?

- A) Toplumsal yaşamda insanların özgürlüğü sınırlıdır.
- B) Sorumluluk bazen kötüye kullanılabilir.
- C) İnsan fizyolojik yapısından kaynaklanan problemlerinden sorumludur.
- D) Özgürlük sorumluluğu ortadan kaldırır.
- E) İnsan özgür olduğu için davranışlarından kendisi sorumludur.

9. Ahlaktan söz edilirken dile getirilmek istenen, insanlar arası ilişkilerde kişilerin uyması gereken davranışlardır. Yapılması-yapılmaması gereken, izin verilen-verilmeyen, övülen-yerilen davranışlardır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi ahlakla ilgili değildir?

- A) Bireylerin birbirleriyle yardımlaşması ve dayanışması
- B) Bir durum karşısında bireyin yalan veya doğru söylemesi
- C) Bireyin iç dürtülerini bastırma çabası
- D) Bireyin ihtiyaçlarını gidermesi için hırsızlık yapması
- E) Bireyin trafik kurallarına uyması veya uymaması

10. Ahlak, hukuka dayanak olur. İnsanları ve insani kurumları yöneten önemli yasalara dayanak sağlar. Aksi takdirde, çalma ya da adam öldürmede, ahlaka aykırı yan bulmayan bir yasanın durumu sarsılır. Bu nedenle, çok az hukuki yasanın ahlakla ilişkisi yoktur.

Buna göre, aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenebilir?

- A) Ahlak kaynağını hukuktan alır.
- B) Hukuk, ahlakın onaylanması ve yasa şekline sokulmasıdır.
- C) Hukukun ahlakın karşısında bir önceliği vardır.
- D) Hukuk ahlakı bilimleştirir.
- E) Toplumsal yapıda hukuka uygunluk esastır.

11. Ortaya konan davranış, bir ilkeye göre gerçekleştirilmiş olan bir eylem olmalıdır. Yani, bir davranış herhangi bir durumda gerçekleştirildi ise, başka bir zamanda da gerçekleştirilebilir. Eğer A olayına yanlış denmişse, bu, sınıfta da, camide de, stadyumda da yanlış olmalıdır. Bir davranış, bir ilkeye bağlı değilse, söz konusu eylem ahlaki demek olanaklı değildir.

Buna göre, ahlaki bir davranış için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Toplumsal normlara uygun olmalıdır.
- B) Olgusal bir niteliği olmalıdır.
- C) Bireyin bir ihtiyacını karşılıyor olmalıdır.
- D) Bir ilkeye göre ortaya konulmuş olmalıdır.
- E) Anlaşılır bir nitelikte olmalıdır.

12. Ahlak, pratik birtakım öğütler yığını değil, bir amacın dile gelişidir. Bir amacın, yani insanı baştan başa kavrayan, kendine bağlayıp, yücelten, ona hem güven hem coşku veren, insanı düşüncesine ve yüreğine yeni atılış gücü sağlayan, yaşama anlam ve soyluluk kazandıran bir amaç.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlak, tüm insanoğluna ve onun yaşantısına soyluluk kazandıran yüce bir etkinliktir.
- B) Ahlak, insanlara pratik öğütler veren bir etkinliktir.
- C) Ahlak, insanlara nasıl davranmalarını öğreten bir etkinliktir.
- D) Ahlak, genel geçer bir nitelik taşıır.
- E) Ahlak, insan davranışlarının yönünü belirlemekten uzaktır.

04.3 AHLAK FELSEFESİ

1. İlk çağda filozoflar, ahlaki eylemlerin son amacını mutluluk olarak görmüşlerdir. Demokritos'a göre, mutluluk, sınırlılık ve ölçülülüktür. Sokrates'e göre, bilgeliğe dayalı erdemdir. Epiküros'a göre ise, acıdan uzaklaşıp hazzla yaklaşmaktır.

Mutluluğun filozoflarca farklı şekillerde tanımlanmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mutluluğun amacının bilinmemesi
- B) Mutluluğun öznellik içermesi
- C) İnsanların mutlu olmasını bilmemesi
- D) Mutluluğun iyi ve kötünün kaynağı olması
- E) Özgür olmayan insanın mutlu olamaması

2. Kant'ın, ahlak felsefesine getirdiği en büyük yenilik, özgürlük problemini incelemiş olmasıdır. Doğrudan doğruya zorunlu bir özgürlük anlayışının insanı kaderciliğe götüreceğini, hiçbir kurala tabi olmayı kabul etmeyen indeterminist görüşünde özgürlüğe sınırsızlık ve sonsuzluk getireceğini açıklamıştır. Ona göre, insan özgür olmaya layık olmak için çalışmalıdır.

Kant'ın bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Özgür olmak bireyin elinde olan bir şeydir.
- B) Birey özgür değildir.
- C) Birey özgürdür.
- D) Özgürlük ve mutluluk birdir.
- E) Özgürlüğün kaynağı mutluluktur.

3. İnsanlar herhangi bir işi yaparken veya bir eylemde bulunurken, kendilerini bir gözleme tabi tutarlar. Yaptıkları işi veya eylemi özgür iradeleriyle mi, yoksa başka bir etkiyle mi yaptıklarını, kendi içlerindeki duygularla da kontrol ederler.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsan davranışlarını başkalarına göre gerçekleştirir.
- B) İnsan davranışlarında duygulardan çok mantık etkilidir.
- C) Davranışta bulunmanın temel amacı mutluluktur.
- D) İnsanlar hareketlerini gerçekleştirirken kendilerini gözleme imkanını bulurlar.
- E) Davranışta başkalarının gözlemleri birey için belirleyicidir.

4. Vicdan, bireye toplum vicdanının bir parçası olarak yansımaktadır. Durkheim'in ifadesiyle "Müşterek duygular bize yukarıdan seslenirler, geldikleri yere göre çok özel ve üstündürler." İnsanlar, bir davranışta bulunurken içinde yaşadığı toplumun töre ve kurallarını daima göz önünde bulundurmaya zorundadırlar.

Burada anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bireyler davranışta bulunurken özgürdür.
- B) Birey davranırken kendini bir gözleme tabi tutar.
- C) Ahlak evrensel ve zorunludur.
- D) Ahlak doğrudan doğruya duygudur.
- E) Bireyler davranışta bulunurken içinde yaşadığı toplumu göz önüne alırlar.

İnsanlar eylemlerini gerçekleştirirken içinde bulundukları toplumun normlarını bilmek zorundadırlar.

5. Kant'a göre, ahlaki kanun, universal ve zorunludur. Bu konu her zaman ve her yerde insan için yürürlüktedir. Ahlaki kanun, bilindiği ve yürürlüğe girdiği anda başlamaz, o her zaman vardır. Ahlak kanunları fizik ve matematik kanunları gibi kesin olmamakla birlikte, akli ve iradesi olan, bütün canlılar için geçerlidir.

Kant'ın bu düşüncesi, aşağıdaki ifadelerden hangisiyle çelişir?

- A) Evrensel bir ahlaktan söz etmek mümkün değildir.
- B) Ahlaki kanunlar evrensel ve zorunludur.
- C) Ahlaki kanunlar her zaman ve her yerde yürürlüktedir.
- D) Ahlaki kanunlar bilimsel yasalar gibi kesin değildir.
- E) Ahlak akli ve iradesi olan, bütün canlılar için geçerlidir.

6. Toplumda, insanın günlük hayatındaki davranışlarını belirleyen ahlaki kurallar vardır. İnsana şöyle davranmalısın, şu şekilde konuşmalısın, şunu yapmamalısın, bunu yapmalısın gibi buyrukları, ahlak kuralları verir. Ancak bütün bu kurallar ve buyrukların dayanağı, insanın kararlarında özgür olmasına bağlıdır. İnsan özgür olmasaydı, ona kural öğretmenin ve buyruk vermenin anlamı olmazdı.

Bu açıklama aşağıdaki yargılardan hangisini destekler niteliktedir?

- A) Toplum bireyin özgür olmasına engeldir.
- B) İnsanlar davranışta bulunurken özgürdür.
- C) Bireyin vicdanı özgürce davranmasını engellemektedir.
- D) Sorumluluk özgürlüğün kaynağıdır.
- E) Özgürlük bilgiyle gerçekleşmektedir.

7. Aristippos'a göre, haz veren şey iyi, acı veren şey kötüdür. Haz insanın yaşadığı bir anlık zevktir. İnsan sadece kendi tattığı hazları bilebilir. Başkasının duyduğu hazı bilemez. Geçmişteki hazları da bilemez, geleceğin durumları da henüz gelmemiştir.

Bu düşünceden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Haz veren şey iyi, acı veren şey kötüdür.
- B) Haz ve acı bir anlıktır.
- C) Her insan tattığı hazı ve acıyı bilir.
- D) Haz ve acı evrensel bir değerdir.
- E) Kişi başkasının duyduğu haz ve acıyı bilemez.

8. Epiküros, hazlar arasında bir ayırım yapar. Ona göre, her haz peşinden koşulacak kadar değerli olmayabilir; buna karşın, her acıdan kaçmak da gerekemeyebilir. Örneğin, okumanın ve öğrenmenin vereceği haz, nitelik ve yoğunluk bakımından başka hiçbir hazla karşılaştırılmaz.

Bu düşünceden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsana fayda sağlayan davranış iyidir.
- B) İyi ve kötünün belirli bir ölçüsü yoktur.
- C) Manevi hazlar, maddi hazzardan daha değerlidir.
- D) Haz ve acı arasında bir farklılık yoktur.
- E) İnsanlar acı çekmeye alışkındırlar.

9. Birey için faydalı olan iyidir. Faydalı olan insanlara göre değişik olduğundan bu görüşte olanlar, evrensel bir ahlak yasasının varlığını kabul etmezler. Onlara göre, faydalı olanın dışında iyi yoktur. İnsan ahlaki eylemlerinde fayda sağlayanı yapmalı, faydasız olanı yapmamalıdır.

Bu düşünceye göre, söylenmek istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrensel bir ahlaktan söz etmek mümkündür.
- B) Ahlak tüm insanlık için gereksiz bir kurumdur.
- C) Ahlak insanın benliğini köreltir.
- D) Her insan kendi özünden kendisi sorumludur.
- E) İnsan için fayda sağlamayan her şey kötüdür.

10. Egoizm; insanın sadece kendi ben'ine uygun olanı, iyi'nin ölçüsü olarak benimseyen bir görüştür. Genel olarak ben düşkünlüğü, kendine düşkünlük, başkalarını hiç düşünmeden ahlaki eylemlerde bulunmayı amaçlayanların düşüncesidir.

Burada söylenmek istenen ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın sadece kendi ben'ine uygun olan iyidir.
- B) Evrensel bir ahlak yasasından söz edilebilir.
- C) Ahlaki davranışlarda ölçü faydadır.
- D) Ahlak toplumsal bir hazı gerektirir.
- E) Her insan kendi özünü kendi var etmiştir.

11. M. Stiner'e göre, insanın gerçekleştirebileceği hiçbir ödev söz konusu değildir. İnsan için iyinin de kötünün de hiçbir anlamı yoktur. Ahlak kuralları, gereksiz yere insanı mahkum eden, oyalayan, anlamsız hayallerden ibarettir. İnsan, kendi üstünde, kendisinden farklı bir gerçekliği tanımamalıdır.

Stiner'in bu düşüncesinden hareketle hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Evrensel bir ahlak yasasından söz edilemez.
- B) İnsanın gerçekleştirebileceği hiçbir ödev söz konusu değildir.
- C) İnsan için iyinin ve kötünün hiçbir anlamı yoktur.
- D) Ahlak bireyin özgürlüğünün kaynağıdır.
- E) İnsanın üstünde hiçbir gerçeklikten söz edilemez.

Stiner bütün ahlaksal değerlerin bir takım soyutlamalardan ibaret olduğunu düşünür.

12. Gönül gözüyle bakan ve tüm varlıklara sevgi ile yaklaşan kişi ahlaklı sayılır.

Yunus Emre bu sözüyle ahlakın temelini aşağıdakilerden hangisine dayandırmıştır?

- A) Varlıkları gönülden sevmek
- B) Tanrıya bağlanma
- C) İyilik ve kötülükleri yok sayma
- D) Bireysel çıkarları dikkate almama
- E) Toplumsal kurallara saygılı olma

04.4 AHLAK FELSEFESİ

1. Sokrates'e göre, kimse bile bile kötülük yapmaz. Kötülükler bilginin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Tüm günahlar, iyi düşünmemekten, nesneleri bütünüyle görmekten doğar.

Sokrates'in bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) İnsan bilgi sahibi oldukça kötülükten uzaklaşır.
- B) Evrensel bir ahlak yasası vardır.
- C) Genel – geçer doğru bilginin kaynağı akıldır.
- D) Ahlak insanlar için gereksizdir.
- E) Ahlak insanı köreltir.

2. Nietzsche'ye göre, bütün değerler yeniden düzenlenmelidir. Bunu gerçekleştirecek olan üstün insandır. Üstün insanlar kendi arzularına göre yaşar, başkaları tarafından belirlenen kuralları bir tarafa bırakır ve merhameti öldürür.

Aşağıdakilerden hangisi bu düşünceyle çelişir niteliktedir?

- A) İnsanın arzuları ve istekleri yaşama yön vermelidir.
- B) Yeni bir ahlak yasası oluşturulmalıdır.
- C) Erdemlilik, varolan kurallara karşı gelmektir.
- D) Hiçbir kurala göre yaşamamak mutluluğa giden yoldur.
- E) İyi davranış, toplumsal kurallara uygun olan davranıştır.

3. İnsanların eylemleri üzerinde fikir yürütmek isteyenler, bu eylemleri birbirine uydurmak ve hepsini bir kalıba sokmak için, çektikleri zorluğu hiçbir yerde çekmezler; çünkü bu eylemler çoğu zaman birbirine öyle aykırıdır ki, aynı tezgahtan bu kadar çeşitli kumaşın çıkması insana imkansız gelir.

Bu düşünceden hareketle, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsan farklı durum ve koşullara göre eylemde bulunabilir.
- B) Evrensel ahlak yasası vardır.
- C) Ahlaki önyargılar, bireyi doğru davranışlardan uzaklaştırır.
- D) Evrensel bir ahlak yasasından söz edilemez.
- E) İyi ve kötünün herkesçe bilinen bir ölçütü vardır.

4. Doğal utanma duygusu türünden tanımlamaların her zaman geçerli olamayacağını ileri süren sofistlere göre, utanmanın doğal bir şey olması için, doğuştan getirilmiş olması gerekirdi. Oysa çıplak görünmekten utanmak doğal, yani doğuştan gelme bir şey değildir. Arlanma ya da arlanmama öncelikle toplumun gelenek ve göreneklerine bağlı bir şeydir.

Sofistlerin bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlak kuralları insanları yönetenler tarafından üyürlümlü kurallar yığınınır.
- B) İyi, insanı yönlendiren, kendisini koruyan ve sevmegüdüüne uygun davranışlardır.
- C) Ahlaki kurallar toplumsal yaşam içinde oluşur.
- D) İyi toplumun tüm bireylerini kuşatır.
- E) Ahlakın amacı, bireyi Tanrı'ya ulaştırmaktır.

Ahlak, ahlaki davranış tamamen insanın bir arada yaşamamasının sonucunda oluşmuş değerlerdir. İlk insan için ahlaklı davranıştan söz etmek olası değildir.

5. J. P. Sartre'a göre, insanların mutlak bir doğası yoktur. Bu yüzden genel olarak hayatın anlamını sormanın da bir anlamı olmaz. Bizlerde ne önceden belirlenmiş bir rolü ne de bize ne yapacağımızı fısıldayan suflörleri olmadan sahneye bırakılan oyuncular gibiyiz. Nasıl davranacağımızı kendimiz seçmek zorundayız.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi J. P. Sartre'nin ahlak görüşünü ifade eder?

- A) İnsanın amacı doğaya uygun yaşamaktır.
- B) İnsan, eylemlerini kendi iradesiyle gerçekleştirir.
- C) İnsan davranışlarını içinde bulunduğu toplum belirler.
- D) Her şeyi Tanrı yarattığı halde, Tanrı davranışlara müdahale etmez.
- E) Herkesin uyabileceği bir kuraldan söz etmek mümkündür.

6. Ölümün bizi hiç ilgilendirmedeği düşüncesine kendini alıştı. Çünkü her iyilik ve kötülük duyguya dayanmaktadır. Ölüm gerçektir diye acı çekmek aptallıktır. Ölüm varken biz yokuz, biz varken ölüm yoktur. Onunla hiçbir zaman buluşamayız.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ruhun ölümsüzlüğüne
- B) Alın yazısına boyun eğmeye
- C) İnsanın kendi kaderinin kendisinin belirlediğine
- D) Mutluluğa, temelsiz korkulardan kurtularak varılabileceğine
- E) Mutluluğa, acı ve çile çekerek varılabileceğine

7. Mevlana ahlaki eylemle ilgili düşüncesini şöyle ifade eder. "Tuzağa saçıttığın taneler cömertlik sayılmaz ki."

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İnsan ahlaki eylemlerde özgürdür.
- B) Ahlaki görüşlerin ölçütü vicdandır.
- C) Ahlaki eylem faydalı olduğu ölçüde doğrudur.
- D) Altında başka niyetler gizleyen eylemler kötüdür.
- E) Ahlaklılık görecelidir.

8. Gazali'ye göre, ahlak ruhun Tanrı'yla birliğine giden yolda en önemli hazırlıktır. Ruhun Tanrı'yla birleşmesi ise dinin en yüce kısmıdır.

Gazali'nin bu düşüncesinden çıkarılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahlak kuralları insanları bağlanmak için ortaya atılan soyutlamalardır.
- B) Mutlu olmak için doğaya uygun yaşamak gerekir.
- C) En yüce erdem Tanrı'ya ulaşmaktır.
- D) Mutluluğa ulaşmak için boş inanç ve kuruntulardan uzak durulmalıdır.
- E) Ahlak, davranışın yönünü belirtmekten uzaktır.

9. Konfüçyus'a göre, ideal yaşam insanların karşılıklı ilişkilerinin zorunlu sonucu olan bazı yükümlülükleri yerine getirmekten oluşur. Karı ile kocanın, baba ile oğulun, öğretmen ile öğrencinin birbirlerine karşı yükümlülükleri vardır. Tüm ilişkilerde ideal olan, aşırılıktan sakınmaktır.

Konfüçyüs'ün bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İdealar gerçekliğin bilgisini verir.
- B) İnsanlar birbirlerine karşı yükümlülüklerini yerine getirip aşırılıktan uzaklaştıklarında ideal yaşama kavuşulur.
- C) İdeal yaşam, aşırılıktan sakınmakla birlikte bazen aşırıya kaçmayı da gerektirir.
- D) Gücsüzler, güçlülere itaat etmek zorundadır.
- E) İnsan davranışlarını doğuştan beraberinde getirir.

10. Ahlak ilkeleri, içinde yaşadığı toplumca belirlenir. Bir davranışın ahlaka uygun olması için tek bir bireyin uyması yeterli değildir. Toplumun çoğunluğunun bir düşünceyi ahlaka uygun olarak benimseyip davranışlarına yansıtması o düşüncenin ahlaka uygun olması için gereklidir. Ne kadar çok insan bir davranış ahlaka uygun buluyorsa, davranış evrensel bir doğru olmaya çalışacaktır.

Bu düşünceye yapılabilecek eleştiri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahlak ilkelerinin evrenselliği önemlidir.
- B) Bireyin düşünceleri ve özgünlüğü dışlanmaktadır.
- C) Dini, ahlakın temeline yerleştirmektedir.
- D) Çoğunluğun düşüncesi göz ardı edilmektedir.
- E) Toplumun yararı bireyin yararına adanmıştır.

11. Mevlana'ya göre benliği yenmek ancak aşkla olur. Yaratılmış her varlığı Tanrı adına sevmek gereklidir. Bu nedenle varlığı sevmek iyi, sevmemek ise kötü davranış olarak nitelenir.

Parçaya göre, Mevlana'nın ahlak anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Ahlaklı davranışın temeli sevgidir.
- B) Ahlakın ilkelerine ulaşılabilir.
- C) Ahlak yasaları yanlıcıdır.
- D) Ahlaklı insan benliğini korumalıdır.
- E) Ahlak toplum ve birey ayrımı yapar.

04.5 AHLAK FELSEFESİ

1. Platon'a göre en yüksek iyi; mutluluktur. Mutluluğun gerçekleşmesi için, ahlaki eylemin son amacı olan en yüksek iyunin gerçekleşmesi, iyunin tek kişide gerçekleşmesi, iyunin topluluk yaşantısında gerçekleştirmesi gereklidir. Mutluluk herkesin istediği bir şeydir. İyilik varlığını idealar dünyasındaki iyi ideasından alır.

Platon'un bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Herkese göre bir iyiden söz etmek mümkün değildir.
- B) İdeal bir iyiden söz edilemez.
- C) Evrensel ahlak yasası yoktur.
- D) Herkese göre iyi varlığını idealar dünyasından almaktadır.
- E) İdealar dünyasının gerçekliğinden söz edilemez.

Platon iyi deasının bilgisine ulaşan bir kişinin ahlak yasasına da ulaşmış olduğunu savunur.

2. Farabi'ye göre, iyunin bilgisine etkin akıla varılarak ulaşılır. Etkin akılın bilgisi insana, ahlaki eylemlerinde uyması gereken yasayı verir. Bu yasaya uygun hareket etmek iyi, yasaya uymamak ise kötüdür. İnsan ahlak yasasına uygun davrandığı sürece, hem kendisi için hem başkaları için iyi olanı yapmış olur.

Farabi'nin bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Herkese göre bir iyiden söz edilemez.
- B) İyunin bilgisine etkin akıla varılarak ulaşılır.
- C) Etkin akıl, ahlaki olarak insanın uyması gereken yasayı verir.
- D) İnsan ahlak yasasına uygun davrandığı sürece hem kendi, hem de başkaları için iyiyi yapmış olur.
- E) Herkese göre bir ahlak yasasından söz edilebilir.

3. Kant'a göre iradenin yasayla belirlenmiş bir iç birliği olmazsa özgürlük kötülüğe dönüşür. Yasayla belirlenmiş bir özgürlüğü istemek akılsız hayvanlar olmayı istemek demektir.

Kant'ın bu düşüncesinden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Özgürlük herkese tanınmalıdır.
- B) Evrensel ahlak yasasına uygun davranılmalıdır.
- C) Faydalı olmayan ahlaki değildir.
- D) Herkes için ortak yasanın olması imkansızdır.
- E) Topluma ve ortama göre davranışlar değişebilir.

4. Gerçeği insanların ölçüleri ile değil, insanları gerçeğin ölçüsü ile tartın.

Bu ahlaki görüş, aşağıdaki yargılardan hangisine dayandırılabilir?

- A) Ahlak yasası her bireyin kendi içindedir.
- B) Herkesin aynı yasaya uymasını beklemek imkansızdır.
- C) Ahlak yasası bireyin dışındadır.
- D) Davranışları belirleyen ölçütler çağlarına uygun olmalıdır.
- E) Her toplum kendine göre bir ölçü oluşturur.

5. Kendi aleyhine olsa bile, toplumun genelinin menfaatleri açısından değerli olan bir eylemi desteklemek benim hayat felsefemdir.

Bu düşünceye göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Doyuma ulaşmak, bedeni arzulardan geçer.
- B) Ruhun dirilişi, bireysel menfaatlere bağlıdır.
- C) Hazzın ölçüsü, sağladığı faydadır.
- D) İnsanların mutluluğa ulaşması imkansızdır.
- E) Mutluluk, toplumsal hazla elde edilir.

6. Kamu çıkarına hırsızlıktan kaçınacağım. Etkili bir ceza yasasının bulunması sadece kendi çıkarıma. Böylece ceza yasası, bireyin çıkarlarının toplumun çıkarlarıyla uyumunu sağlama yöntemidir.

Bentham'ın bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Bireyin çıkarları her şeyin üzerinde tutulmalıdır.
- B) Yasalar kamu çıkarlarıyla özel çıkarlar arasında denge sağlamalıdır.
- C) Hiçbir yasa bireyin özgürlüğünü sınırlamak için çıkarılmamalıdır.
- D) Bireyin ezildiği ortamda yasaların yaptırımını dikkate alması gerekir.
- E) Genel çıkarlarla bireysel çıkarlar daima çatışma halindedir.

7. Toynbee'ye göre, bir insan çıkarılıktan uzak, özverili, şefkatli, sevecen ve evrendeki diğer canlılara bağlı olduğu ölçüde saygındır. Aç gözlü ve saldırgan olduğu halde de saygınlıktan uzaktır. Aç gözlü ve saldırgan olmaya bu derece açık olmamız aşağılayıcıdır ve ahlakımızdaki bu zayıflık teknolojik başarımızın parlaklığı karşısında daha da aşağılayıcı hale gelmektedir. Saygınlık olmadığı sürece yaşamımızın bir değeri olmayacağı gibi mutlulukta olmayacaktır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine kesinlikle ulaşılamaz?

- A) Bireysel menfaatleri gözetmek ve korumak saygın bir davranıştır.
- B) Diğer canlıları dikkate alanlar saygındır.
- C) Ahlaki zaafılık, teknolojiye başarılarının aksine artmaktadır.
- D) Açgözlülük ve saldırganlık insani değerleri yok eder.
- E) Yaşamın değeri ve mutluluk ancak saygınlıkla elde edilir.

8. Her toplumda şeref, adalet, sorumluluk, iffet, namus gibi insanların genel olarak kabul ettiği ortak anlayışlar vardır. İnsan yaşamında aile düzeni, meslek disiplini ve vatandaşlık görevlerini düzenleyen örfler ve adetler mevcuttur. Bu örfler ve adetler toplumda kamu vicdanı denilen ortak bir anlayışı meydana getirir. Kamu vicdanı, zorlayıcı bir otoritedir.

Bu düşünceden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Erdemler, dostluğun biçimlerinden ve zevkin türlerinden oluşur.
- B) Evrensel ahlak yasasından söz edilemez.
- C) Evrensel ahlak yaşamını subjektif özellikler belirlemektedir.
- D) Ahlak yasası ideal bir düzende gerçekleşebilir.
- E) Evrensel ahlak yasası bireyin dışında toplumca belirlenir.

Evrensel ahlak yasasının, içinde yaşanılan toplum tarafından oluşturulduğunu bu nedenle bu yasanın herkes için genel geçer olduğunu kabul eden filozoflar vardır.

9. J. Stuart Mill'e göre, bütün insan eylemlerinin en son amacı en yüksek iyidir. Tek tek insan için olsun bütün insanlar için olsun, elden geldiğince acıdan kurtulmak ve elden geldiğince sevinç duymak önemlidir. Bunun için iyiyi kötünden ayırt etmek, onun insana faydalı olup olmadığına bakmak gereklidir. Ancak böyle bir ayırmada, her insanın özel yararını, bütün insanların genel yararıyla oluşturmak zorundadır.

J. S. Mill'e göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Birey sadece toplumda kendi ihtiyacını karşılamalıdır.
- B) Toplumsal ihtiyaçların, bireysel ihtiyaçların önüne geçmesi gerekir.
- C) Toplumsal ve bireysel ihtiyaçların uyusması gerekir.
- D) Faydalı olacakları toplum belirlemelidir.
- E) Bireyin haz veren davranışları seçmesi gerekir.

10. Mevlana'ya göre insanın asıl varlığı, Tanrı ile olan bağlantısı sonucu ortaya çıkar. İnsan yeryüzündeki gelip geçici zevklerden arınıp asıl özüne benliğine yaklaştıkça Tanrı'ya da yaklaşmış olur. Böylece Tanrı'yı bilme ve sevmeye seviyesine yükselir.

Mevlana'nın ahlaki anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İnsanlar bedeni hazlara ulaştıkça ahlaklı olur.
- B) Ahlak, toplumun bireylere dayattığı kuralları bütünüdür.
- C) Ahlak, insanlar arası ilişki sonucunda ortaya çıkar.
- D) Ahlak, Tanrı ile insan arasındaki ilişkiye dayanır.
- E) İnsanın kendi çıkarına uygun olan ahlaklıdır.

11. Aristoteles, ahlak anlayışında, insanın yaşamındaki amacının mutluluk olduğunu söyler. Bu bakımdan Aristoteles mutluluk amacı güden bir filozoftur. Ona göre mutluluk, zaman zaman dış koşullara, başka şeylere ve insanlara bağlı olabilir. Ama ahlakın asıl konusu, insanın kendisine özgü faaliyeti, kendi fonksiyonuyla gelen mutluluktur.

Aristoteles'in bu düşüncesine göre, ulaşılabilecek yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahlakın amacı bireysel fayda sağlamaktır.
- B) Mutluluk, insanın gerçekleştirmiş olduğu işlerle gerçekleşebilir.
- C) İnsanlar hiçbir şekilde mutlu olamazlar.
- D) Mutluluk, gereksiz kaygı ve korkulardan arınmaktır.
- E) Mutluluk, acıdan uzaklaşıp hazzı yaklaşımdır.

04.6 AHLAK FELSEFESİ

1. Etik, toplumda var olan ahlak üzerine düşünmek, onun kurallarını araştırmak ve belirli sonuçlara ulaşma çabasıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi ahlak felsefesinin cevap aradığı sorulardan biri değildir?

- A) Ahlaki eylemin amacı nedir?
- B) Ahlaki yargıların niteliği nedir?
- C) Kişi vicdanı karşısında, evrensel ahlak yasası var mıdır?
- D) Devletteki otoritenin kaynağı nedir?
- E) İnsan, davranışlarında özgür müdür?

2. Bilim; gözlem, deney ve düşünmeye dayandığından, elde ettiği yargılar, herkes tarafından kabul edilen evrensel yargılardır. Buna karşılık ahlaki yargılar, değerlere ilişkin yargılardır. Bu yargılarda bir "övme" ya da "yerme" ögesi işe karışır. Oysa olgularla ilgili yargılarda bu öznel öge yok gibidir. Nitekim, bilimde bir bilginin doğru kabul edilebilmesi için onun kesinlikle doğrulanmış ya da belgelenmiş olması gerekir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilimdeki gibi ortak ahlaki yasaların olabileceğine
- B) Toplumun çıkarı için yapılan her eylemin, hem bilimsel hem de ahlaki olacağına
- C) Ahlaki yargıların, bilimsel yargılardan farklı olduğuna
- D) Ahlaki eylemin amacının mutluluk, kaynağının ise bilim olduğuna
- E) Bilimsel ve ahlaki doğruların zamanla değişebileceğine

Ahlaki yargılar bilimsel yargılar gibi kesinlik taşımazlar.

3. Değer yargıları, nesneler dünyasına ilişkin yargılar değildir. Gözlem ve deneye dayanmadıkları için nesnel değildirler. Kişiden kişiye, zamandan zamana, toplumdan topluma değişme gösterirler. Bu yargılar kişinin bir eylem, bir tutum, bir durum karşısındaki tepkisini dile getirdiğinden öznelirler.

Bu parçaya göre değer yargıları için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Eylem alanıyla ilgili yargılardır.
- B) Objektif içeriğe sahip yargılardır.
- C) Bireysel değerlendirmeyi içeren yargılardır.
- D) Tanımlanamaz nitelikte yargılardır.
- E) Yaptırım gücüne sahip yargılardır.

4. – Bakunin'e göre, ahlakın yıkılması gerekir; çünkü ahlak insanları daha kolay yönetmek için uydurulmuş kurallardır.

- Stinner'e göre, ahlaki değerler birtakım soyutlamalardır. Kendisine yönelinmesi gereken bir gerçek yoktur. Nasıl bitki ve hayvana düşen bir "ödev" yoksa, insan için de böyle bir "ödev" yoktur.

Buna göre, her iki düşünürün ahlak hakkındaki ortak görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanların doğalarına uygun ahlak yasaları oluşturulmalıdır.
- B) Evrensel bir ahlak yasası yoktur.
- C) İnsan ahlaki eylemlerinde özgür olmalıdır.
- D) İnsan özgür olmadığı için eylemlerinden sorumlu değildir.
- E) Yapılan her eylem ahlak yasalarına uygun olmalıdır.

5. – Vicdan, duygudan gelme sezgidir.
– Vicdan, hazları tartıp hesaplamadır.
– Vicdan, iyilik hakkındaki felsefe bilgisidir.

Bu bilgilere dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Vicdanın amacı haz almaktır.
- B) Vicdan, insanı doğruya yönlendiren itici güçtür.
- C) Vicdan, eylemlerde ölçülü olmaktadır.
- D) Vicdan, iyiyi sorgulama etkinliğidir.
- E) Vicdan, duyusal bir sesleniştir.

6. Mevlana'ya göre, insan için Tanrı katına ulaşmanın tek yolu aşktır. Evrensel ahlak yasası da aşkla temellendirilebilir. Buna göre, insan yaşadığı sürece her şeyi Tanrı adına sevmeli, öğrenmeli ve korumalıdır.

Buna göre Mevlana'nın ahlak anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İnsanın eylemlerini, doğruyu bilmekle açıklamaktadır.
- B) Ahlakın doğa yasalarına uygun olması gerektiğini savunmaktadır.
- C) Evrensel ahlaki Tanrı'ya ulaşma hedefiyle ilişkilendirmektedir.
- D) İnsanlar davranışlarında özgürlüğü öncelemektedir.
- E) Toplumun kurallarına uyulmasını gerekli görmektedir.

7. Ahlaki yargılar, eylem alanıyla ilgili yargılardır. Bunlar biçim değiştirebilen yargılardır. Örneğin "Yalan söylemek kötüdür.", "Ölçülü yaşamak iyidir." yargıları aslında "Yalan söyleme.", "Ölçülü yaşa." biçiminde birer buyruktan başka bir şey değildir. Bu buyruklar kuşkusuz toplumdan topluma ve aynı toplumda zamanla değişirler. Ama değişmeyen, her toplumun kendi ahlak kurallarını geçerli sayması ve gerektiğinde yaptırımlarla korumasıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Devletin koyduğu kurallarla, toplumun kuralları örtüşmektedir.
- B) Toplumun oluşturduğu ahlak kuralları bireylerin sosyalleşmesini sağlamaktadır.
- C) Ahlaki kurallar toplumsal değişmeyi yavaşlatmaktadır.
- D) Toplum kendi koyduğu kuralları yine kendi korumaktadır.
- E) Ahlaki kurallar insanlar arası iletişim ve işbirliğini sağlamaktadır.

8. Özgür olmayan bir kimseyi eylemlerinden ötürü sorumlu tutmak akıl ve gerçeklerle çelişir. İnsan özgür değildir, dersek o zaman ahlaki ortadan kaldırmış oluruz. Çünkü bir kişinin, yaptığı eylemlerden sorumlu tutulabilmesi, kararlarını özgürce alabilmesine bağlıdır.

Bu parçadan çıkarılabilecek yargı, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan eylemlerini sınırlayan bütün kurallar ortadan kaldırılmalıdır.
- B) İnsan özgür olarak doğmuştur ve özgür olarak kalması gerekmektedir.
- C) İnsan, doğası gereği bencildir; onu özgür bırakmak imkansızdır.
- D) Özgürlük, insanın doğasına uygun olarak yaşamasına bağlıdır.
- E) Özgürlük ile sorumluluk birbiriyle ilişkilidir.

9. Sokrates'e göre, ahlaki eylemin amacı, mutluluk; kaynağı ise bilgidir. Bilgi, insanları doğru eyleme, bilgisizlik yanlış eyleme götürür. Bilginin yolunu izleyen insanlar erdemli ve mutlu olur.

Buna göre, Sokrates aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

- A) Ahlaklılık ile mutluluğun aynı şey olduğunu
- B) Eylem kadar, eylemde bulunan kişilerin niteliklerinin de önemli olduğunu
- C) Ahlakın, eylem alanına taşınması gerektiğini
- D) İnsanın, eylemlerinde toplumsal kuralları göz önünde bulundurması gerektiğini
- E) Eylemin amacının, eylemin sonucu kadar önemli olduğunu

10. İnsan, günlük yaşamında birçok şeyin etkisi altındadır. İnsanı olumsuz olarak etkileyenlerin başında da tutkular gelir. İnsanın kendini bu tutkulardan kurtarması gerekir. Çünkü tutkularının esiri olan insan zayıf, güçsüz ve iradesiz biri haline gelir. Özgürlüğünü kötü bir şey için kullanan herkes bunu fark eder ve dile getirir. Ama kendini bundan kolay kolay kurtaramaz. Ancak bilgilendikçe ahlaklanacağı ve ahlaklandıkça tutkularımızı yeneceğiz.

Bu parçaya göre insan, tutkularından nasıl kurtulabilir?

- A) İçindeki doğal eğilimleri sınırlayarak
- B) Tanrısal güçlere bağlanarak
- C) Bilerek, kavrayarak, düşünerek
- D) Eylemlerini özgürce yaparak
- E) Hukuk kurallarına uygun davranarak

11. Haz veren şeyler iyi, acı veren şeyler ise kötüdür. Haz insanın yaşadığı bir anlık zevktir. İnsan sadece kendi yaşadığı ve tattığı hazları bilebilir. Başkasının duyduğu hazzı bilemez. Geçmişteki hazları da bilemez; çünkü geçmişin duyumları artık yoktur, geleceğin duyumları da henüz gelmemiştir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılr?

- A) Haz duygusunun evrensel bir tanımı yapılamaz.
- B) İnsanlar eylemlerinde haz almaya önem vermektedirler.
- C) İnsanlar yaşamlarında ölçülü davranmalıdırlar.
- D) Evrensel bir ahlaki değeri her zaman yakalamak mümkündür.
- E) Mutlu olmak bilgili yaşamaya dayanmaktadır.

Haz kendi başına bir amaçtır ve insan sadece kendi yaşadığı hazzı bilebilir.

Birlikte Çözelim

Çözüm 74 / 2

B seçeneğinde verilen "İnsanın doğru bilgiye ulaşmasında yararlanacağı yol ne olmalıdır?" sorusu bilgi felsefesinin alanına girmektedir. Bu seçenek dışındaki sorular ahlak felsefesi tarafından sorulmaktadır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 75 / 9

Parçada sorumluluğa ilişkin tanımlar yapılmaktadır. Bunlara ek olarak sorumluluk, kişinin yaş, zeka, fiziki yeterlilik, mesleki özellikler gibi farklı durum ve koşullarda da değişen eylemleri üstlenebilme gerekliliği taşır. Ayrıca her yaşın belli bir sorumluluğu vardır. Bir yetişkinden beklediklerimizi bir çocuktan bekleyemeyiz. Fakat bu durum, çocukların her durumda sorumsuz olacakları anlamına gelmez. Bu nedenle parçaya göre E seçeneği söylenemez.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 76 / 3

Soru metninde ne pahasına olursa olsun doğruyu söylemek gerektiği vurgulanmaktadır. Bu şekilde herhangi bir nedene bağlı olmadan oluşturulan zaman ve mekana göre değişmeyen ahlaki emirler koşulsuz buyruklar olarak karşımıza çıkarlar. Bu nedenle yanıt C seçeneği olacaktır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 76 / 6

Soru metninde değerlerin çağlara ve toplumlara göre değiştiği vurgulanmaktadır. O halde değişmez bir "değer" olmadığına göre değerlerin evrensel nitelikte olduklarını söyleyemeyiz.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 78 / 5

Parçada Kant'ın ahlaki evrensel ve zorunluluk taşıyan bir yasa olarak kabul ettiği ve bütün canlılar için geçerli gösterdiği belirtilmektedir. Bu durumda evrensel ahlak yasasının Kant tarafından benimsendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle A seçeneğindeki yargı Kant'ın düşüncesiyle çelişmektedir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 79 / 8

Soru metninde Epiküros'un okumak, öğrenmek gibi manevi hazların diğer hazlardan daha değerli olduğunu ve her hazzın aynı değer taşımadığını söylediği belirtilmektedir. Parçada Epiküros açıkça maddi hazlarla manevi hazları ayırt etmektedir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 80 / 5

Parçada Sartre insanın, yaşamdaki tüm rollerini kendisinin seçmek zorunda olduğunu, bu nedenle sahneye bırakılan bir oyuncu gibi olduğunu ve rollerinin önceden belirlenmediği vurgulanmaktadır. Bu nedenle Sartre'a göre insan, eylemlerini kendi iradesiyle gerçekleştiren bir varlıktır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 81 / 7

Mevlana'ya göre gösteriş için cömertlik eylemi sergilemek kötü bir ahlak davranışı olarak gösterilmiştir. Ona göre niyet ve eylemler örtüşmelidir. Altında başka niyetler gözleyen eylemler kötüdür.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 82 / 5

Soru metnine göre seçtiğimiz eylem kendi çıkarımıza uymasa da çoğunluğun benimseyip kabul ettiği bir eylemse onu desteklemek gerekir. Buna göre, ahlaki eylemin bireyi mutlu etmesi için çoğunluğa haz veriyor olması gerekir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 83 / 9

Parçada J.Stuart Mill'in özellikle son ifadesinde yer alan "Her insanın özel yararını, bütün insanların genel yararıyla oluşturmak" gerektiği anlayışını C seçeneğinde yer alan toplumsal ve bireysel ihtiyaçların uyuşmasıyla açıklayabilmekteyiz.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 84 / 3

Parçada değer yargılarının nesnelere ilişkin gözlem ve deneye dayalı yargılar gibi nesnel nitelik taşımadıkları, kişiye, zamana ve topluma göre değişkenlik gösterdiği vurgulanmaktadır. Değer yargılarının öznel değerlendirme gerektirdiği ve bu yönüyle onları anlamanın doğru olduğuna işaret edilmektedir. Bu nedenle yanıt C seçeneği olacaktır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 85 / 8

Parçada bir kişinin yaptığı eylemlerden sonumlu tutulabilmesi için kararlarını özgürce alabilmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Görüldüğü üzere burada özgürlük ve sorumluluk kavramları birbiriyle ilişkilendirilmiştir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Dört Köşe

1. Ahlak yasası, kişinin, ahlaksal öznenin eylemini yönlendiren, düzenleyen, sınırlayan ve belirten kurallar ya da idealler bütünü olarak tanımlanır. Bu ahlaki ve idealler bütünü, bizi ahlaklı bir varlık olarak, yaşamda hangi amacın peşinde koşmamız gerektiğini gösterir ve hatırlatır.

Parçada vurgulanmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahlak yasasını özne belirler.
- B) Özgür birey, ahlaki yasaya göre davranmayan bireydir.
- C) Toplumdaki tüm kuralları ahlak yasası belirler.
- D) Ahlak yasası ile doğa yasası bir yaratıcı tarafından belirlenmiştir.
- E) Ahlak yasası, kişinin davranışlarını belirleyen kurallar bütünüdür.

2. İster oyunu kaybedelim, ister kazanalım, Yüce Tanrı onu ne kadar dürüst oynadığımıza göre hükmünü verecektir.

Buna göre, bir davranışın ahlaki açıdan olumlu ya da olumsuz olmasını belirleyen faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eylemin genelin menfaatini gözetmesi
- B) Eylemin öncesindeki niyetin ne olduğu
- C) Bireyin hazlarını, ilahi olana yöneltmesi
- D) İnsanın hiçbir kural tanımadan yaşaması
- E) İnsan davranışları önceden Tanrı tarafından belirlenmiş olması

3. Stoacılar'a göre, dünya maddi bir düzendir. Bu düzeni besleyen ve ayakta tutan ise ateştir. Stoacılar'ın ahlaki, işte bu doğa ve insan anlayışına uygun olarak, bir yandan akla ve bilgiye, bir yandan da doğal düzene boyun eğmeye dayanır. Erdemlilik insanın kendisini doğanın ayrılmaz bir parçası olarak görmesiyle ve doğanın gidişine ayak uydurmasıyla elde edilir.

Stoacılar'ın ahlak anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Erdemlilik, özgürce yaşanan bir yaşamla gerçekleşebilir.
- B) Mutluluk bireysel hazlarla gerçekleşebilir.
- C) Mutluluk yersiz korku ve kaygılardan kurtulmakla gerçekleşebilir.
- D) Erdemlilik, doğanın yasasına boyun eğmekle gerçekleşebilir.
- E) İnsanlar hiçbir zaman mutlu olamazlar.

4. Zenon'a göre insanın amacı mutluluğa ulaşmak olmalıdır. Bu da doğaya uygun davranmak, doğa yasalarına uymakla olur. Ona göre doğru; seçen, sabırla katlanan, en ölçülü olan ve en adaletli bölüştüren doğadır. Doğaya uyduğumuzda zorunlu olarak erdemli oluruz. Erdem de bize en yetkin olan mutluluğu sağlayabildiği için erdem dışı kalanlar fazla değer taşımazlar.

Bu parçaya göre Zenon aşağıdakilerden hangisini ifade etmeye çalışmıştır?

- A) Ödev duygusu ile hareket etmenin gerekliliğini
- B) Mutluluğun ölçütünün kişilere göre değişebileceğini
- C) Mutlu olmak için erdemli ve doğaya uygun yaşamın yeterli olduğunu
- D) İnsanın tutkularından kaçınarak, mutluluğa ulaşabileceğini
- E) Bireyin kişisel çıkarının, onu mutlu etmeye yeteceğini

Kontrol Noktası

A	T	E	G	O	İ	Z	M	A	T	İ
S	O	R	U	M	L	U	L	U	K	N
L	G	D	İ	U	K	A	L	H	A	L
B	A	E	T	T	P	E	R	D	R	O
E	K	M	N	L	S	Ö	C	K	A	E
D	B	L	B	U	U	İ	Ö	Z	R	V
A	O	Y	S	L	V	E	Y	E	Ş	M
R	T	E	Y	U	E	R	A	İ	G	İ
İ	L	V	U	K	Ö	T	Ü	B	T	C

Aşağıdaki kavramları örnekteki gibi tablodan bulunuz.

- Egoizm
- Sorumluluk
- Erdem
- Eylem
- Mutluluk
- İyi
- Kötü
- Karar
- Vicdan
- Ahlak
- İrade

..... derken

İnsana Güven Göstermenin Yararı

Adamın biri evimi ve beni bir pusuya düşürmeyi kurmuş. Kurnazlığı kapıma önce yalnız gelip içeriye girmekte biraz telaş göstermek oldu. Kendisini adından tanıdım; komşum ve az çok da benden yana olduğu için ona güvensizlik gösteremezdim. Herkes gibi ona da kapımı açtırdım. Bir de baktım adam korkular içinde, atı soluk soluk, bitik bir halde. Şu masalı anlattı bana: Bizden yarım fersah ötede, benim de tanıdığım, kavgalı olduklarını bildiğim bir düşmanıyla karşılaşmış; düşmanı dolu dizgin ardına düşmüş; gafil avlandığı ve yanında az adamı olduğu için can havliyle benim kapıya dar atmış kendini; adamlarını çok merak ediyormuş; ya ölmüş ya da yakalamışlarmış. Ben saflıkla onu avutmak, güvenlendirmek ve ferahlatmak için elimden geleni yaptım. Az sonra, askerlerinden dördü beşi aynı surat ve aynı telaşla içeri girmek istediler; ardından başkaları, daha başkaları sökün etti; yirmi beş otuz kadar oldular; hepsi tepeden tırnağa silâhlı ve hepsi düşmanlarından kaçma numarası yapmakta idiler. Bu kadarı bende kuşku uyandırmaya başladı. Ne zamanlarda yaşadığımızı, benim evime ne kadar göz dikildiğini biliyordum ve tanıdıklarımı arasında böyle baskınlara uğramış olanlar vardı. Ne var ki, başladığım nezaketi sonuna götürmemekte bir kazancım olmayacağı ve caymakla bütün ipleri koparmış olacağımı düşünerek, her zamanki gibi, işi oluruna, en doğal ve basit yoluna bırakıp hepsine kapımı açtırdım. Doğrusu, ben aslında yarıdiliştan güvensizliğe ve kuşkulara düşmeyen bir insanımdır. Bana kötülük

edenleri dinlemeye, hoşgörmeye çalışırım. Ejderhalara ve mucizelere inanmıyorsam, çok büyük tanıklar olmadıkça insanlarda doğa dışı korkunç canavarlıklar olacağına inanmam. Ayrıca ben kadere seve seve boyun eğebilir, kendimi onun kollarına bırakabilirim. Böyle oluşumdan da bugüne dek zarardan çok yarar gördüm. Kader hep benden daha akıllı davranıp benim çıkarımı benden daha iyi sağladı. Yaşamımda başarılıymış zor, ya da belki akıllıca denebilecek birkaç eylem vardır. Bilin ki bunlarda benim payım üçte bir, kaderin payıysa en az üçte ikidir. Bence başarısızlıklarımız kadere yeterince güvenmemekten ve elimizde olmayan bir gücü kendi davranışımıza bağlamaktan geliyor. Dilediklerimize varmayışımız çok kez bundan ötürüdür. Kader insan aklına, onun zararına olmak üzere verdiğimiz hakları kısıtlıyor ve biz ne kadar artırırsak o da o kadar azaltıyor bu hakları... Uzatmayalım, o adamlar at üstünde evimin avlusunda beklediler. Şefleri benimle içeri girmiş, adamlarından haber alır almaz gideceğini söyleyerek atının ahıra götürülmesini istememişti. Giriştiği işi artık avcuna almış durumdaydı; geri kalanı eyleme geçivermesiydi yalnız. Sonradan çok kez anlatmıştır bana; çünkü bu yaptığını anlatmaktan sakınmıyordu hiç. Yüzüm, davranışım, açık yürekliliğim kallesliği söküp atmış içinden. Adamları vereceği işaret için hep gözlerine bakıp dururken o birden atına bindi ve onlar bu kazançlı durumunu nasıl tam sonunda bırakmasına şaşadursunlar, çekti gitti.

Montaigne Denemeler

05

SANAT ve
DİN FELSEFESİ

Kavram Dizini

- sanat
- doğa
- eser
- yaratma
- taklit
- oyun
- güzel
- yüce
- zanaat
- alımlayıcı
- hoş
- sanat objesi
- estetik özne
- estetik nesne
- estetik yargı
- estetik tavır
- estetik haz
- duyusal haz
- heyecan
- özgünlük
- tanrı
- teoloji
- dogma
- vahiy
- peygamber
- ibadet
- inanç
- kutsal
- iman
- teizm
- deizm
- ateizm
- agnostisizm
- panteizm
- ahiret
- eleştiri

Bu testleri çözdüğümüzde;

- estetiğin sanatta ve doğada var olan bütün güzellikleri nasıl incelediğini,
- estetiğin bir alt dalı olan sanat felsefesinin konu ve açıklamalarının neler olduğunu,
- felsefe açısından sanat etkinliklerinin nasıl değerlendirildiğini,
- taklit, yaratma ve oyun kuramlarının neler olduğunu,
- estetik problemlerin ve bu problemlere düşünürlerin verdiği yanıtların neler olduğunu,
- ortak estetik yargıların olup olmadığını,
- sanatsal bir etkinlikte aktif olan etmenlerin neler olduğunu,
- sanat ve zanaat etkinliklerinin nasıl ayırt edildiğini,
- teoloji (ilahiyat)'ın hangi kavram ve savlara ne gibi açıklamalar getirdiğini,
- din felsefesinin kurumsal olarak dinin ortaya koyduğu açıklamalara nasıl yaklaştığını,
- dogmacı düşünceyle eleştirel düşünce arasındaki farkın ne olduğunu,
- din felsefesinin ele aldığı temel kavramların neler olduğunu,
- din felsefesindeki tanrı problemlerinin neler olduğunu,
- geçmişten günümüze insanların inanma biçimlerinin nasıl değiştiğini

kavramış olacağız.

KISA KISA

- Güzellik Felsefesi (estetik) doğada ve sanat ürünlerinde yer alan güzellikleri inceler. Estetiğin yalnızca sanat güzelliklerini inceleyen alt dalına ise “sanat felsefesi” denir. Sanat felsefesi çoklukla suje (sanatçı) ile obje (sanatçının algıladıkları) arasında kurulan etkileşimi inceler.
- Sanatsal etkinlikler, insanla doğadaki varlıklar arasında kurulan estetik ilişkinin bir ürünüdür. Sanat etkinliklerine konu olan varlıklar “sanat objesi” olarak tanımlanırlar. Sanat nesnesini sahip olduğu duygu, düşünce, heyecan, inceleme, yetenek ve yaratıcı zeka ile bir sanat ürününe dönüştürebilen ve bu şekliyle insanlarda estetik bir heyecan uyandırmaya çalışan özneler “sanatçı” adı verilir. Estetik hazın ortaya çıkmasını sağlayan nesnelere “estetik nesne”, estetik hazı yaşayan kişilere ise “estetik özne” adı verilir. “Bu güzeldir ya da bu çirkindir.” şeklindeki beğeni yargılarına “estetik yargı”lar denir. Kişinin açlık, susuzluk gibi temel dürtülerini gidermesiyle duyduğu hazza “duyusal haz”, estetik objeler karşısında duyduğu heyecan ve coşkuyu dile getiren hazlara ise “estetik haz” adı verilir. Ortaya konan sanat yapıtlarını izleyen, dinleyen, okuyan vb. özneler ise “alımlayıcı” adı verilir.
- Felsefe açısından sanat irdelendiğinde “bir sanat ürünü nasıl ortaya konulmalıdır?” sorusuyla karşılaşmaktadır. Bu soruya cevap arayan ve aynı zamanda sanata bakış şeklini de belirleyen üç temel kuram karşımıza çıkmaktadır.

1. Taklit Kuramı (Yansıma) : Bu yaklaşıma göre doğada kusursuz güzelliklere sahip varlıklar yer almaktadır. Bu nedenle sanatın görevi bu varlıkları asıllarına uygun bir şekilde kopyalayabilmektir. Aslına en yakın şekilde taklit edilen eserler güzel olarak kabul edilecektirler. Doğadaki varlıkları asıllarına sadık kalarak güzel bir biçimde yansıtmayı başarabilen kişiler ise sanatçı olarak görülmektedirler. Bu sanat kuramı daha çok İlk Çağ’da kabul görmüştür. Platon ve Aristoteles önemli temsilcileridir.

2. Yaratma Kuramı : Bu yaklaşıma göre doğadaki varlıklarda güzeli aramak mümkün değildir. Güzeli olanı ortaya koyan sanatçının yaratıcı zekası ve hayal gücüdür. Sanatçı doğada olandan

daha farklı bir şey vücuda getirebilmelidir. Bu şekliyle ortaya konan sanat ürünleri alımlayıcı da daha çok heyecan yaratacak ve meydana gelen sanat eserleri de güzel olacaktır. Bu yaklaşımın en önemli temsilcisi Benedetto Croce’dur.

3. Oyun Kuramı : Bu yaklaşıma göre sanatsal etkinlikler bir oyun gibi ele alınmalıdır. Sanata bu şekilde yaklaşıldığında fayda güdüsü ortadan kalkar. Oyun içinde insan daha yaratıcı ve üretken olur. Dolayısıyla sanatsal etkinlikler bir oyun gibi meydana getirilirse insan gündelik korku ve kaygılardan uzaklaşır ve bu zaman diliminde ortaya çıkan eserler daha çok heyecan veren güzel ürünler olarak kabul görürler. Bu yaklaşımın en önemli temsilcisi F. Schiller’dur.

- Din felsefesi, çeşitli dinlerin ortaya koydukları yaklaşım ve açıklamaları, bu dinlerin uygulamaya biçimlerini aklı dayalı bir sorgulama sürecinden geçirerek anlamaya çalışma çabasıdır. Burada felsefe herhangi bir dinin haklılığını kanıtlama iddiası taşımaz. Temel amaç ortaya atılan tezlerin kavramların ne denli doğru olup olmadığını anlaşılır kılmaktır.

- Din problemi, diğer alanlar gibi felsefenin yakından ilgilendiği bir problemdir. Din ile felsefe arasındaki ilişki çok eski zamanlara kadar gitmektedir. Dinin, temelde irrasyonel bir alan olduğunu söyleyen filozoflar vardır. Fakat pek çok filozof, din ve felsefeyi aynı gerçeğin iki ayrı görünüşü olarak kabul etmişlerdir. Fârâbi, İbnî Sinâ, İbnî Rüşd gibi İslâm filozoflarının yanı sıra F. Bacon, Descartes, Malebranche, Leibniz, Locke ve Hegel gibi birçok Batılı filozof da din felsefesi ile yakından ilgilenmişlerdir.

- Belirli bir dinin kavramlarına açıklık getirme ve savlarına dayanak gösterme girişimini gerçekleştiren disipline teoloji (ilahiyat) adı verilir. Tek tanrılı dinlerin kendi kutsal kitap ve vahiylerine göre bir yaşam biçimleri vardır. Teoloji bunları anlamaya, açıklamaya ve aktarmaya çalışır. Müslümanlık, Hristiyanlık ve Yahudilik tek tanrılı dinlere dayalı teolojilerdir. Bunların her biri benimsenen dinin inanç ve uygulamalarını açıklamak, haklı kılmak ve bunları insanlara yaymak amacını taşımaktadır.

05.1 SANAT FELSEFESİ

1. Sanat felsefesi, özel olarak sanat eserleri ile ilgili olarak ortaya çıkan kavramların analizi ve problemlerin çözümü ile meşgul olan bir felsefedir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi sanat felsefesinin soracağı sorulardan birisi değildir?

- A) Hangi alandaki sanat eserleri insanları daha çok etkiler?
- B) Sanat eserleri ne anlama gelir?
- C) Genel olarak sanatın tanımı yapılabilir mi?
- D) Bir sanat eserini başarılı kılan özellikler nelerdir?
- E) Doğadaki varlıkları güzel kılan nitelikler nelerdir?

2. Estetik, felsefenin hem doğada hem de sanat alanındaki güzeli ve güzelliği konu alan dalıdır. Estetik terimi Yunanca'da ilk, temel duyum anlamına gelir. Varolan şeyler karşısında duyumları, duyguları ve sezgileri ifade etme anlamına gelir.

Bu tanımdan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Estetiğin konusu metafizik olandır.
- B) Estetik akılsal olandır.
- C) Estetik duysal olan güzele yönelir.
- D) Estetik değer yargılarını esas alır.
- E) Estetik salt Yunanlılara özgü bir çabayı dile getirir.

Estetik, ruhun özgürleşmesinin, kalbin atmasının, haz ve heyecanın doruğa çıkmasının ifadesidir.

3. Sanat, bazı düşüncelerin, amaçların, duyguların, durumların ya da olguların beceri ve düşgücü kullanılarak ifade edilmesine ya da başkalarına iletilmesine yönelik yaratıcı bir etkinliktir.

Buna göre, sanat için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Doğada görülen doğa harikaları ne denli güzel olsalar da sanat eseri sayılmazlar.
- B) Sanatsal etkinlik fayda amacı taşıyorsa, o etkinlikten doğan ürün sanat eseri sayılmaz.
- C) Sanat, insana özgü bir etkinliktir.
- D) Sanat, tasarım sonucunda üretilen nesnenin düşgücü, yaratıcılık ve beceri sunucunda ortaya çıkmasıdır.
- E) Sanatta doğal ve sosyal çevrenin etkisi yoktur.

4. Sanatın görevi dünyanın sanatsal olarak çizimidir. İnsan, insanın toplumsal ilişkileri, tarihsel koşullar içinde insan yaşamı, etkinlikleri her zaman için bütün sanat yapıtlarının odak noktasında yer almıştır. Çok çeşitliliği içinde yaşam, sanatçı tarafından kendine özgü bir yansıtma biçimi olarak sanatsal imgeler halinde kuşatılıp sunulmuştur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi sanat için uygun bir tanımdır?

- A) İnsan davranışlarını yönlendiren, iman temelli kurallar bütünüdür.
- B) Kendisine gerçeğe ulaşmayı amaç edinen yaratıcı bir çabadır.
- C) Belli yöntemlerle elde edilmiş, sistemli ve düzenli bilgiler bütünüdür.
- D) Varlığı, hayat ve insanı, yaratıcı bir zeka ile kavrayan ve yorumlayan bir etkinliktir.
- E) Bilimsel verilerin yaşamı kolaylaştıracak biçimde hayata geçirilmesidir.

5. Doğada güzel bulduğumuz bir manzara, yetenezsiz sanatçının elinde sanat değeri taşımayan tablo haline gelebileceği gibi, tersi de olabilir.

Bu ifade, sanatın hangi özelliğini dile getirmektedir?

- A) Özne olması
- B) Haz duygusunu vermesi
- C) Zamanla değerini yitirmesi
- D) Bir defalık olması
- E) Güzellik kavramına ait olması

6. Bir sanat eseri karşısında bir bireyde oluşan duygu hali bir başka bireyde farklı yoğunluktadır. Bir sanat eseri karşısında her defasında aynı duygulara kapılmak da mümkün değildir.

Aşağıdakilerden hangisi bu ifadeyle çelişir niteliktedir?

- A) Sanat eseri öznel duygularla meydana getirilir.
- B) İnsanların duyguları değişkendir.
- C) Herkese göre ortak estetik yargılar vardır.
- D) Sanat eserinin yarattığı beğeni, ortamına göre değişir.
- E) Duygularımız algılarımız üzerinde etkilidir.

7. Bir sanat tarihçisinin bir cami ile ilgili olarak, onun ne zaman, kimin tarafından, hangi üslupla, hangi malzeme kullanılarak, hangi plana göre yapılmış olduğuna ilişkin tavrı estetik tavrı değildir. Sadece bilgisini artırmaktan ibarettir.

Buna göre, estetik tavrın aşağıdaki hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Bilgi alıcı veya bilgi verici olmaması
- B) Estetiğin alanının geniş olması
- C) Maddi bir çıkara dayanmaması
- D) Estetik tavrın bilimler tarafından ele alınması
- E) Nesnenin sanatçı tarafından ele alınması ve işlenmesi

8. Nesnel bir felsefe sistemi olmadığı gibi nesnel sanatsal etkinlikler de yoktur. Sanatçı kimliğini taşıyanlar, sanatsal faaliyetlerde kendi ruhunu gezdiren, kendi serüvenini yaşayan kişidir.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Sanat faaliyetlerinde nesnellik kadar öznellikte önemlidir.
- B) İyi bir sanatçı doğayı taklit etmelidir.
- C) Sanatçı, yaptığı etkinlikte kendi duygu ve düşüncelerini ortaya koyar.
- D) Her sanat eserinin kendine özgü bir eleştiri yöntemi vardır.
- E) Gerçek sanatçılar gerçeğe bağlı kalmazlar.

9. Sanat, insan ilişkilerinin kesintisiz, çatışmasız ve mümkün olan hoşgörü ve barış içinde sürdürülmesini sağlayan yollardan biridir.

Bu düşünceyle vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanatın ürünleri tektir.
- B) Sanatın bilgisi öznedir.
- C) Sanat yaratıcılık gerektirir.
- D) Sanatın ürünleri somuttur.
- E) Sanat bir iletişim kurma biçimidir.

10. Sanat eseri yarar amacı ya da pratik kullanım değeri taşımaz. İşte güzel sanatlar deyimi, sanat eserinin söz konusu özelliğinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Güzel sanatların, ilk ve temel işlevleri, ekonomik ya da pratik değeri hiç dikkate almadan, yalnızca estetik bir güzellik tecrübesi yaratmak olan sanatlardır.

Bu görüş aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Sanat güzelliği, doğa güzelliğini yansıtmalıdır.
- B) Sanatçı eserini, kendi sanat anlayışına göre biçimlendirir.
- C) Sanatçı olabilmek için gerçek bir sanat duygusuna sahip olmak gerekir.
- D) Nesneler dünyası, sanat için daima bir model oluşturur.
- E) Günlük yaşamda kullanmak amacıyla üretilen ürünler, sanat değeri taşımaz.

11. Güzelliğin on para etmez

Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulamaz
Gönlümdeki köşk olmasa...

Bu dizelere en yakın yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güzellik doğanın yansımasıdır.
- B) Güzellik algılananda değil, algılayandır.
- C) Evrensel değerde güzel vardır.
- D) Estetik yargılar topluma göre değişir.
- E) Güzellik evrensel aklın nesneye yansımasıdır.

Milyonları peşinden sürükleyen bir Rock şarkısı klasik müzik hayranı bir kişi için gürültüden başka bir anlam ifade etmiyor olabilir. Bunun için güzellik göreceli ve kişiye bağlı bir kavramdır.

12. Bir kimsenin müziğe hayran olduğunu, müzikten haz duyduğunu, bütün bunları güzel olarak nitelediğini; fakat notalardan hiç anlamadığını kabul edelim. Böyle bir insanın müzikten de anlamadığını söyleyeceğiz.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Estetik yargıların temelinde haz vardır.
- B) Estetik yargılar uzmanlığa dayanır.
- C) Doğru estetik yargılar uzmanlıkla edinilir.
- D) Estetik yargının ölçütü mantık alanındadır.
- E) Müzik beğenisi eğitime dayalıdır.

05.2 SANAT FELSEFESİ

1. Sanat toplumun eli, ayağı, gözü, kulağıdır. Sanatsız bir toplumda, toplumsal birikim, nereye akacağını bilmeyen taşkın bir nehir gibidir. Sanat bu coşkuyu düzenleyen, forma sokan bir öğedir.

Buna göre, sanatla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat toplumun sorunlarını dile getirir.
- B) Toplumun beğenileri sanata yansır.
- C) Sanat toplumsal birikimin taşıyıcısıdır.
- D) Toplum bireylerinin düşünceleri, sanatla dillenir.
- E) Sanat, sürekli aynı yargıyı işleyen uğraştır.

2. Aristoteles'e göre, sanatın ahlaki bir yönü vardır. Tragedyanın ödevi, uyandırdığı acıma ve korku duygularıyla ruhu tutkulardan kurtarmaktır. Güzellik bizi ahlakın varmayı amaçladığı ruhsal huzur ve rahatlığa ulaştırır. Şu halde, güzel olan aynı zamanda iyidir. Dünyada en doğal güzellik, dürüstlük ve ahlaki doğruluktur.

Aristoteles'in bu görüşünde vurguladığı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanattaki güzellik ile ahlaktaki iyi aynı şeydir.
- B) Sanatın alanı ahlakın alanı ile karıştırılmamalıdır.
- C) İyi kavramı ahlak felsefesinin konusudur.
- D) İyi toplumsaldır, güzel bireyseldir.
- E) Güzelin amacı doğruya ulaşmaktır.

3. Doğada bulduğumuz güzellik ile sanatta bulduğumuz güzellik aynı değildir. Eğer aynı olsaydı, doğada bulduğumuz bir şeyin sanatta da zorunlu olarak güzel olması, yine doğada çirkin bulduğumuz bir şeyin sanatta da çirkin olması gerekirdi. Ama durum hiç de öyle değildir. Doğada çirkin olan sanatta güzel olabileceği gibi, doğada güzel olan sanatta çirkin olabilir.

Parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Doğadaki güzel, sanattaki güzelden daha önemlidir.
- B) Doğadaki güzelde hareketlilik ve canlılık vardır.
- C) Sanattaki güzel en mükemmel güzelliştir.
- D) Doğada bulduğumuz güzel ile sanatta bulduğumuz güzel birbirini tamamlar.
- E) Doğadaki güzellik ile sanattaki güzellik aynı olmaya bilir.

4. Hegel, güzel sanatları açıklarken, İlk Çağ'ın sanatının sembolik olduğunu, Yunan sanatının klasik unsurlara dayandığını, on sekizinci yüzyılın sonunda ise romantik sanatın ortaya çıktığını söyler.

Hegel'in bu yaklaşımından aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat eserleri düşüncelere dayanır.
- B) Sanat toplumsal gerçekliğin dışında oluşur.
- C) Güzel sanatlar, yaşam koşullarından etkilenir.
- D) Her sanat farklı bir yaşamı ortaya çıkarır.
- E) Sanatsal yaşam belli bir evrime göre oluşur.

5. Bir köylüye; kaşı gözü düzgün, tüyleri parlak olan değil, daha çok süt veren koyun güzel gelir.

Buna göre, güzeliğin ölçütüne ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Güzellik, karşılık beklemeden hoşlanmanın ifadesidir.
- B) Objenin faydalı olması, güzel olarak algılanmasını sağlar.
- C) Güzellik, süjenin değil, objenin ifadesidir.
- D) Güzellik, tanrısal ışığın objedeki yansımasıdır.
- E) Güzelliğin ölçütü belirlenemez.

6. Bir yapıtın sanatsal değeri, mesajın doğruluğu veya yanlışlığından sonra gelir. Sanatçı yapıtında gerçeği dile getirmek zorundadır. Eğer varolmayan şeyleri varmış gibi gösteriyorsa ve üstelik halkı buna inandırıyorsa o sanatçıya en ağır cezalar verilmelidir.

Paragrafa göre, sanatla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sanat, ideaların yansıması olan nesnelerin taklididir.
- B) Sanat, sanatçının kendi hayal gücüyle yeni baştan yarattığı bir gerçekliktir.
- C) Sanat, sanatçının eserlerinde nesnelerle oynayarak özgürlüğe kavuşabileceği bir uğraştır.
- D) Sanat, sanatçının var olanı olduğu gibi ifade ettiği bir etkinliktir.
- E) Sanat, kişide estetik haz uyandıran eserleri üretme sürecidir.

Sanatçının görevi verdiği eserle, kitlesine doğru olan bilgisini vermek olmalıdır.

7. Estetik problemler estetik tavır ile ilgili olduğuna göre, estetiğin elbette psikoloji ile organik bir ilgisi olacaktır. Öte yandan estetik problemler, bir anlam ve değer ile de ilgilidir. Anlam ve değer ise, estetikçiye psikolojinin dışına felsefeye götürür.

Estetiğe dair bu görüşten hareketle, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Estetik problemler özü gereği, hem psikolojinin hem de felsefenin alanına girer.
- B) Estetik araştırmalarda hem subjektif hem de objektif yöntem kullanılmalıdır.
- C) Estetik olanın meydana gelmesi, estetik algıya dayanır.
- D) Güzellik yalnızca onu algılayan değil, algılanan objenin niteliklerine bağlıdır.
- E) Estetik problemler spekülasyonlardan kurtarılıp bilimsel temellere oturtulmalıdır.

8. Umberto Eco'ya göre; sanat eseri, sanatçının iletişimsel etkinliklerinin örgüsünü organize ettiği bir objedir. Bu anlamda sanatçı, kendi içinde kapalı bir biçim üretir ve ister ki, bu biçim meydana getirdiği gibi anlaşılsın. Ancak onu algılayacak olan suje, duyarlılığı ve yaratıcılığı olan bir varlıktır. Her estetik ilgide alımlayıcı kendine özgü, belli bir tavır ile sanat eserine yönelir. Böylece her sanat eseriyle ilgi, yeni bir ilgi her seferinde sanat eseri yeni bir eser olur.

Buna göre, bir sanat eserinin sanatçının ürettiği şekliyle algılanmamasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanatın evrensel değerlere dayanmaması
- B) Sanatçının sujeyi değil de kendilerini baz alarak eser yaratması
- C) Sanat eserini, alımlayıcının kendi tavrı çerçevesinde yorumlaması
- D) Sanat eserinin algılanmasının güç olması
- E) Sanat eserini alımlayanların sanatçı kadar yaratıcı olmaması

9. "Ressam, çizdiği resime konu olan şey ne olursa olsun, aslında kendisini çizer."

Bu ifadeden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Sanat eseri nesnel ölçütlere göre değerlendirilmelidir.
- B) Sanat, yaşanan dönemin koşullarından etkilenir.
- C) Sanatçı, objeyi aslına uygun şekilde taklit ettiği ölçüde başarılıdır.
- D) Sanatçı, eserlerinde iç dünyasını yansıtır.
- E) Sanatçılık doğuştan getirilen bir yetenektir.

Sanat, sanatçıya bağlı ve bağımlı gelişen bir etkinliktir. Böyle oluncada verilen eser, sanatçının kendi imgelemine dışa yansımış ürünüdür.

10. Adorna'ya göre, sanatın, içinde doğmuş olduğu toplum, burjuva toplumdur. Burjuva toplumu, doğrulardan yoksun, kötü ve yanlış bir toplum olduğuna göre, sanatın böyle bir toplum içinde alacağı yerin ne olacağı sorgulanmalıdır. Ona göre bu yer bireylerin sığınacağı bir sığınak olmalıdır. Bu sığınak, yani sanat, burjuva toplumunun yanlışlığı ve kötülüğü içinde doğru kalan en son yer olarak anlaşılmalıdır.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi Adorna'ya ait olamaz?

- A) Sanat alanı yanlış içinde doğruyu kendi içinde saklar.
- B) Sanat, yanlışlığı aşma olanağına sahiptir.
- C) Sanat, daha iyi bir geleceğin habercisidir.
- D) Sanat, yanlışlar dünyasında bir tutanak noktasıdır.
- E) Sanat, dogmalara karşı bir direniştir.

11. Nietzsche'ye göre, doğa bilimleri ve tarih ile uğraşma Orta Çağ'a karşı zorunlu olmuştur. İnanca karşı bilgi gerekliydi. Oysa şimdi bilgiye karşı sanatla direnme zamanı gelmiştir. Çünkü sanat yaşama dönüşür. İnsanı yaşam içinde etkin kılan bir başarıdır. Bu yüzden de günümüzde artık sanatın bilgi ile savaşımı söz konusudur.

Nietzsche'nin sanat ile ilgili bu görüşlerinden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Sanat inançtan önce gelmelidir.
- B) Sanat, diğer bilgi ve bilimlerin yerini almalıdır.
- C) Sanat, bilim, ve inanç birbirine bağlı olarak ilerler.
- D) En doğru bilgi bilimsel bilgidir.
- E) Sanat bir mücadele etme biçimidir.

05.3 SANAT FELSEFESİ

1. Doğadaki güzellik, insandan bağımsız olarak var olan, insandan her bakımdan önce gelen bir güzelliştir. Buna karşın, sanattaki güzellik insanın yaratıcılığının bir sonucu olarak, sonradan ortaya çıkan bir güzelliştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Doğadaki güzellik ile, sanattaki güzellik birbirinden farklıdır.
- B) Doğadaki güzellik insandan bağımsız olarak vardır.
- C) Sanattaki güzellik insanın yaratıcılığının bir sonucudur.
- D) Sanattaki güzellik sonradan ortaya çıkan bir güzelliştir.
- E) Sanattaki güzellik, doğadaki güzelliğin bir yansımasıdır.

2. Delacroix, "Biz romantik olduktan sonra dağlar güzelleşti." demiştir. Ona göre, sanat bizi doğaya, doğal güzelliğe götürür; sanat güzelliği, doğadaki güzellikleri kavramada kılavuzluk eder. Çünkü, doğadaki güzelliğin fark edilmesi için, belli bir estetik tavra ulaşmak gerekir; bu tavrı ise, insan ancak sanat eğitimiyle elde edebilir.

Delacroix'in bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Doğadaki güzellik, estetik tavrı ile fark edilebilir.
- B) Doğada güzellik yoktur.
- C) Sanattaki güzellik, doğadaki güzelliğin bir yansımasıdır.
- D) Güzellik kişiden kişiye değişir.
- E) Güzellik objektif, değişmeyen bir değerdir.

3. Natüralist anlayışa göre, doğa bütün güzelliklerin ortaya çıkmasını sağlar. İnsan doğadaki güzellikleri göre göre, sanat güzelliğine yükselir. Bundan dolayı, doğa sanat için bir kılavuz olmak zorundadır.

Natüralistler'in bu anlayışından aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanatsal güzellik bütün güzelliklerin kaynağıdır.
- B) Doğada gerçek güzellik yoktur.
- C) Doğadaki güzellik bütün güzelliklerin kaynağıdır.
- D) Sanat eserleri doğada olandan farklı bir durumu dile getirmektedir.
- E) Doğa güzelliği sanat güzelliğine dayanmalıdır.

4. Platon'a göre, güzellik, evrendeki aktif güçlerden biri olarak görülür. Bu bakımdan güzellik; doğruluk, aşk, iyilik ve adalete çok benzer. Güzellik, evrendeki her şeyi daha ileriye doğru götüren ideal ve manevi bir güçtür. Güzellik, kişiden kişiye değişmeyen objektif değer, ideal ve yetkin bir özür.

Buna göre, Platon'un güzellik anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Güzellik, doğanın kendisidir.
- B) Güzellik kişiden kişiye değişmeyen ideal bir özür.
- C) Doğadaki güzellik, sanattaki güzelliğin yansımasıdır.
- D) Güzellik, kişiden kişiye değişen öznel bir ifadedir.
- E) İnsanlar için gerçek güzellikten söz edilemez.

Platon evrensel bir güzelliğin var olacağını savunur. Onun düşüncesinde güzellik kişiye bağlı olarak değer kazanmaz.

5. Aristoteles'e göre, ister doğal eserler, ister sanat eserleri olsun, güzel şeyleri güzel kılan ilke, içerikleri değil de, formları ya da biçimleridir. Form güzelliği ise, sayı ve sayıların orantısından doğan matematik bir güzelliştir. Böyle bir güzellik, aynı zamanda düzeni ve uyumu içerir.

Bu düşünceden çıkarılabilecek sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrende varolanlar idealardan pay aldıkları sürece güzeldir.
- B) Güzellik mutlak ruhun yansımasıdır.
- C) Güzel, doğanın kendisidir.
- D) Güzel, matematiksel olarak orantılı ve ölçülü olandır.
- E) Herkese göre bir güzellik anlayışından söz etmek imkânsızdır.

6. Kant'a göre, bizim dışımızda güzel diye nitelenen bir gerçeklik yoktur. Sanat eserine bu sıfatı veren biziz. Ona göre, sanat, teorik bilimlerle pratik ahlak arasında yani doğrulukla iyilik arasında bulunan aracı bir terimdir. Bundan dolayı güzel, aynı zamanda ahlaklılığımızı temsil eder.

Kant'ın güzellik anlayışından hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bizim dışımızda güzel diye nitelenen bir gerçeklik yoktur.
- B) Sanat eserine güzel sıfatını biz veririz.
- C) Sanat, bilim ve ahlak arasında bir aracıdır.
- D) Güzel, ahlaksızlığımızı temsil eder.
- E) Güzel, bizi ileriye doğru götüren manevi bir güçtür.

7. Sanat çıkar gütmeyen bir faaliyetir; bu nedenle o, taşıdığı güzellik aracılığıyla, bizi her çeşit bencil eğilimden kurtarır. Çünkü gerçek güzellik, hiçbir amaca bağlı olmayan, özgür ve canlı bir kavramdır.

Burada anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güzel doğal ve objektif olarak algılanmalıdır.
- B) Tamlık ve mükemmellik taşıyan şeyler güzeldir.
- C) Güzellik bizi bencil eğilimlerden kurtarır.
- D) Güzelliğe ulaşmak imkansızdır.
- E) Doğa bütün güzelliklerin kaynağıdır.

8. Sanat eseri, her şeyden önce doğal nesnelerden farklılık gösterir. Zaten, sanat eserinin doğal nesnelerden farkı, sanatın gerçek doğasını ortaya çıkarır. Buna göre, doğal süreçler ve oluşumlar sonucunda ortaya çıkan doğal nesneler ve doğal manzaraları, bir şekilde güzel diye nitelendirse de, sanat eseri olarak görülmez.

Burada anlatılmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanat eseri ile doğal nesnelerin birbirinden farklılığı
- B) Doğadaki güzelliğin gerçek güzellik olduğu
- C) Sanattaki güzelin, doğal güzelliğin bir yansıması olduğu
- D) Güzelin objektif bir değer olduğu
- E) Sanatın, zanaattan farklılığı

9. İnsan tarafından yaratılan her şey sanat eseri değildir. Sanat eserini insan elinden çıkmış başka nesnelerden ayırmak için belirli birtakım ölçütlere ihtiyacımız vardır. Bu ölçütler, sanat eserinin özgünlüğünün, sanatçının kendine özgü üslubunun bir sonucu olarak ortaya çıkar.

Buradan vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın yarattığı her şey sanattır.
- B) Sanat eserini diğer etkinliklerden ayıran onun özgünlüğüdür.
- C) Sanat eseri, sanatçının kendi yararına yaptığı eserdir.
- D) Sanatçının kendine özgü bir üslubundan söz edilemez.
- E) Sanat eserinin belirli bir ölçütünden söz edilemez.

İnsan üretimi olan her şey sanat eseri olamaz. Sanat eseri yaratıcısının özgün, farklı ve biricik olmasından izler taşır.

10. Sanat eserinin tek ve biricik oluşu, onun bir eşinin daha bulunmadığı ve bulunamayacağı anlamına gelir. Çünkü, onu yaratan sanatçı, yaratma sürecinde söz konusu olan ilham ve duyguları, yalnızca bir kez yaşayabilir. Onun yaşadıklarını kendisinde söz konusu olan ifadeyi dışlaştırması da, yalnızca ona özgüdür ve yinelenemez.

Buna göre, sanat eseri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sanat eserinin bir eşi yoktur.
- B) Sanatçı yaratma sürecindeki duygu ve ilhamları bir daha yaşayamaz.
- C) Yaratma anındaki ilham ona özgüdür, tekrarlanamaz.
- D) Sanatçının duygu ve ilhamında bir süreklilik vardır.
- E) Sanat eserinin bir eşi bulunmadığı gibi, olmayacaktır da.

11. Mimar Sinan var olmasaydı eğer, onun eşsiz eserlerini hiçbir zaman seyrederemeyecektik. Bütün sanat eserleri, onları yaratan sanatçıya özgüdür ve bir başkasına bağlanamaz. Bundan dolayı, yüksek bir üretim teknolojisine göre, seri olarak üretilen ve birbirlerinin her bakımdan eşi olan ürünler, güzel olsalar bile, sanat eseri sayılmazlar.

Parçada vurgulanmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanattaki güzelliğin teknolojik gelişmeyle yok olduğu
- B) Teknolojik olarak üretilen eserlerin daha güzel olduğu
- C) Mimar Sinan'ın eserlerinin günümüze cevap veremediği
- D) Sanat eserinin tek ve biricik olduğu
- E) İnsanlar tarafından yaratılan bütün eserlerin sanat eseri olduğu

05.4 SANAT FELSEFESİ

1. Eğer sanatçı, büyük bir sanat eseri meydana getirmek istiyorsa , gözlerini, idealara dikmelidir. Tıpkı Tanrı gibi. Çünkü Tanrı, önce mümkün olan ideleri, cevherleri yaratmıştır; sonra bu edebi örneklere bakarak da büyük sanat eseri olan alemleri yaratmıştır. O halde, gerçek bir sanatçı da bu idealleri taklit etmelidir. Çünkü böyle bir modelden faydalanan sanatçı, mükemmel bir güzelliğe sahip bir bütün meydana getirir.

Bu parçadan çıkarılacak en iyi sonuç aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) İdealleri taklit eden sanatçı mükemmel güzelliği yaratır.
- B) Doğal alemleri taklit etmek her sanatçının ideali olmalıdır.
- C) Sanatçı kendi ruhunu, nesnelere yansıtmalıdır.
- D) İdeallerin varlığı nesneleri anlamlı kılar.
- E) Somut gerçeklik her zaman sanat olarak değerlendirilmelidir.

2. Asıllarına hayran olmadığımız şeylerin benzerlerine hayran olmamız şaşılacak şeydir.

Pascal'ın bu görüşünden, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat, insanı gündelik kaygıların, sıkıntıların, korkuların üstüne çıkararak oyun gibi insanı özgürlüğe kavuşturan etkinliktir.
- B) Sanat, sanatçının yaratıcı hayal gücü ile doğayı mükemmelleştirme etkinliğidir.
- C) Sanat, sanatçının gerçekleri veya gördüğünü taklit etmesiyle ortaya çıkan bir etkinliktir.
- D) Sanat, sanatçının ruhunda meydana gelen yaratıcılığın haz ile eşlik eden etkinliğidir.
- E) Sanat, faydacı ve ahlaksal olmayan tamamen neşe verici bir etkinliktir.

3. Picasso, "Hiç doğal bir sanat eseri görmüş olan var mıdır? Bilmek isterdim. İki ayrı şey olan doğa ile sanat aynı şey olamaz. Biz sanat yoluyla, nesnelerde doğal durumda bulunmayan şeyi dile getiriyoruz." demiştir.

Buna göre, Picasso, aşağıdaki görüşlerin hangisini eleştirmektedir?

- A) Güzel, ile doğruluk arasında ayırım yapanları
- B) Sanatın mükemmelliğini, sanatçının hayal gücüne dayandıranları
- C) Doğada güzelin bulunduğunu savunmayanları
- D) Sanatın doğanın taklidi olduğunu savunanları
- E) Sanatın insanları mutlak özgürlüğe kavuşturduğunu iddia edenleri

4. Schiller'e göre, "İnsan oynadığı sürece insandır." İnsan gerçek özgürlüğe ancak sanat yoluyla ulaşabilir. Kendimizi zamandan koparılmış gibi hissederiz. Bu ise, oyun oynarken zamanın nasıl geçtiğini fark etmeyişimize benzer.

Buna göre, Schiller'in sanatı oyun olarak kabul etmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisinde belirtilmiştir?

- A) Sanatın doğada olan ahenk ve düzeni yansıtmaması
- B) Sanatında oyun gibi insanı problemlerden uzaklaştırarak, mutlak güzelliğe ulaşmasını sağlaması
- C) Sanatın gerçekte var olmayan mükemmelliği yaratması
- D) Sonunda oyun gibi faydalı bir amacı olmaması
- E) Sanatın güzelliği yoluyla doğal güzelliğin kavranması

5. Bir manzaranın fotoğrafını çekersiniz bu bir fotoğraf olur. Ama ressam, çizgilerine kendi yorumunu katarak o manzarayı canlandırırsa bu bir sanat olur.

Schiller'e göre, bir yapıtın sanata dönüşmesinin temel koşulu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanatın ancak yaşanırken gerçeklere bağlı kalınarak yapılabileceği
- B) Olana değil, olması gerekene yönelmiş olması
- C) Doğayı, zengin bir hayal gücüyle yansıtmaması
- D) Sanatçının tamamıyla duygulara ve hayal gücüne yönelmesi
- E) Sanatçının yorumuyla içeriğinin doldurulmuş olması

Sanat ve sanat eseri yaratıcısının varlığıyla anlam bulur. Sanat eserini doğadaki benzerinden ayıranda sanatçının ona yüklediği anlamdır.

6. Croce, güzelliğin objektif olarak ortak yargılamalarla anlatılmaz olduğunu söyler. Asıl estetik olan içsel bir şeydir, bir ilhamdır, bir sezgidir. Güzel olan başarılı bir ifadedir, çirkin olan ise ifadenin eksikliğidir. Sezgi, her sanatçının kendi öz benliğinden ve yaşantısından kaynaklandığı için herkes için geçer estetik yargıların olması imkansızdır.

Croce'un bu görüşüne dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Estetik yargılar öznelidir.
- B) Sanatçı yarattığı eserine kendi benliğini aktarır.
- C) Sanat eseri ilham sonucu ortaya çıkar.
- D) Sanat eserinin başarılı bir şekilde dile getirilmesi güzeldir.
- E) Öznel nitelikteki sanat eserinden nesnel yargılara ulaşılabilir.

7. Kant'a göre, "Bu tablo güzeldir." yargısına varan insan herkesin bu yargıyı paylaşmasını ister, çünkü bu duygu insanın özel bir duygusu değil, herkeste bulunan ortak bir duygudur.

O halde Kant'ın estetik anlayışını aşağıdakilerden hangisiyle açıklayabiliriz?

- A) Ortak estetik yargılar vardır.
- B) Ortak estetik yargılardan söz edilemez.
- C) Estetik yargılar içsel bir şeydir.
- D) Sanat eseri doğanın güzelliğinin bir taklididir.
- E) Güzel öznel bir nitelik taşır.

8. Hayal gücü, akıl ve zekadan farklı ve hatta onlardan üstün bir yetidir. Hem yaratır hem de doğayı betimler. O doğadan gelen verileri sadece derleyip toplamaz, tersine veriyi çözümler, dönüştürür ve yeniden yaratır. İşte sanat, bu yaratma sürecinin adıdır.

Bu açıklamaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Sanat, bir yeniden yaratma sürecidir.
- B) Sanatçı, sanat eserine kendi iç dünyasını katar.
- C) Sanatın esin kaynağı dış dünyadır.
- D) Sanatçı, sanat alanında artık tamamen özgürdür.
- E) Sanatçının görevi dış dünyaya ayna tutmaktır.

Sanatsal ürün, yaratıcısının düşünsel dünyası ve yorumlarının eserlerine yansıttığı noktalardır.

9. Aristoteles'e göre, sanat doğayı taklid eder. Ama, onları sadece oldukları gibi değil, olmaları gerektiği gibi de yansıtabilir. Ona göre, bu yanıyla sanat ahlaki bir amaç da taşımaktadır.

Buna göre, Aristoteles'in sanat anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sanat, doğayı yansıtmaya, benzetmeye, ya da taklit etme eğilimidir.
- B) Sanat eseri insanın ruhunu da arındırmalıdır.
- C) Sanat, sadece olanı değil, olması gerekeni de yansıtmalıdır.
- D) Sanat eseri, toplumsal gerçekleri yeniden yaratmaya çalışmalıdır.
- E) Sanatın bir görevinde ahlaki duygular uyandırmaktır.

10. Doğada tiksiniyor baktığımız şeyler bir sanat eseri haline gelince onlara hoşlanarak bakarız.

Bu yargı ile aşağıdakilerden hangisi anlatılmak istenmiştir?

- A) Doğada güzel olan, sanat eseri haline geldiği zaman da güzeldir.
- B) Doğadaki güzellik, sanat eserindeki güzellikten farklıdır.
- C) Sanat eseri, daima tek bir güzelliği yansıtır.
- D) Doğadaki güzelliğin sanat eserine yansması imkansızdır.
- E) Bir nesnenin estetik hale gelmesi insanların yeniden yorumlamasına bağlıdır.

11. Platon'a göre: "Sanat doğanın taklididir, gerçeğin ışmasıdır." Aristoteles'e göre, "Sanat nesnelerin değil, doğadaki yaratıcı gücün taklididir.

Buna göre, Aristoteles'in sanat anlayışı aşağıdakilerden hangisiyle Platon'dan ayrılır?

- A) Doğanın taklidi olarak görmesiyle
- B) Yaratma yetisinin varlığını da kabul etmesiyle
- C) Sanatı özgürleştirici bir eylem olarak görmesiyle
- D) İdealar evreninin yansıması olarak görmesiyle
- E) Mükemmelleşmemiş olanı, mükemmelleştirme etkinliği olarak görmesiyle

05.5 SANAT FELSEFESİ

1. Sanatçının üstün yeteneğiyle; özgürlükten kaynaklanan yapıp etmesiyle ürettiği her sanat eseri doğa ürünlerinden daha üstündür. Çünkü sanatçı doğadan aldığı izlenimleri ayıklar, birleştirir, onlara düş gücünü katar ve bir esere dönüştürür.

Bu parçaya göre bir yapıp etmenin, sanat ürünü olabilmesi için aşağıdakilerden hangisi gereklidir?

- A) Özgün ve tek olması
- B) Fayda gözetilmeden yapılması
- C) Estetik beğeni kazanması
- D) İnsana hoş duygular yaşatması
- E) İnsan doğasını yansıtmaması

2. Kant'a göre insan bir sanat eseri karşısında "Bu güzeldir." derken, diğer insanların da o şeyi güzel bulmasını bekler. İnsanlar, hoşlarına giden ya da gitmeyen bir şeyi duygularına dayanarak değerlendirirler. İşte bu duygu, "ortak estetik duygu" adını alır ve tüm insanlarda ortakdır. Ortak estetik duygu deneyden gelmez. O halde, ortak estetik yargıların herkes için geçerli ve zorunlu olması gerekir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Estetiğin de nesnel özellikler taşıdığına
- B) İnsanların estetik karşısında aynı duygulara ulaştığına
- C) Ortak bir estetik niteliğin yokluğuna
- D) Evrensel bir estetiğin var olduğuna
- E) Ortak estetik yargıların varlığına

3. Bir sanatçı dış dünyadan aldığı izlenimleri kendisine göre bir senteze, bir ifadeye ulaştırıyorsa aynı şey onun ortaya koyduğu eserden izlenimler alan bireyler için de söz konusu olur. Bireyler de sanatçının eserlerinde kendi ruhsal yapılarına göre farklı izlenimler alırlar ve farklı bir senteze ulaşırlar.

Buna göre sanat eserleriyle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) İzleyicileri geliştirdiğine
- B) İzleyicilerde ortak duygular oluşturduğuna
- C) İzleyicilerde farklı izlenimler oluşturduğuna
- D) İzleyicilerin de estetik tavırlar taşıması gerektiğine
- E) İzleyicilerin de sanata bakışını etkilediğine

4. Doğa, sanatçı için bir model değil, onun için bir esinlik kaynağıdır. Croce'ye göre doğa güzelliği, ona müdahale eden, onu değiştiren, bütün bunları yaparken de madde olan doğayı manevi hale getiren, onu hayal gücü ile bezeyen, süsleyen bir etkinlikte elde edilir. Sanatçının hayal gücünün katılmadığı bir doğa, ne güzeldir ne de çirkin.

Buna göre Croce'nin sanatla ilgili yaklaşımı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sanatı, sanatçının bir yaratması olarak gördüğü
- B) Sanatta yararın önemli olduğu
- C) Sanatı bir oyun olarak değerlendirdiği
- D) Sanatı doğanın bir taklidi olarak kavradığı
- E) Sanatın insanı günlük yaşamdan uzaklaştırdığı

Doğadaki varlıklar ona şekil ve anlam veren sanatçı olmadan herhangi bir yargı taşımaz. (Güzel-çirkin) Asıl olan sanatçının imgelemidir.

5. Sanat eserlerinde görülen, insandır; sanatçı, eserlerinde hayatı nasıl algıladığını bize aktarır. Bunu yaparken birtakım nesneleri düşüncelerini aktarmada bir araç olarak kullanır. Biz bir yazarın eserini okurken onunla beraber olaylara bakarız, onunla beraber iyiyi - kötüyü, doğruyu - yanlış belirleriz. Sanat, sadece sanatçıda başlayıp onda biten bir olay değildir.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat, sanatçının yaratıcılığın bir ürünüdür.
- B) Sanat insanların ortak duygularının ürünüdür.
- C) Sanat, doğanın eksikliğinin insan eliyle tamamlanmasıdır.
- D) Sanat, hem sanatçı hem de izleyici ile bir bütünlük oluşturmaktadır.
- E) Sanat çeşitlendikçe, insanları da eğiterek geliştirmektedir.

6. Günümüzde soyut sanat, yanlış bir biçimde, artık hiçbir şey yapamayanların ardına gizlendiği bir etkinlik olarak anlaşılabilir. Halbuki sanat doğal bir yapabilme yeteneğinde gizlidir. Bazı çocuklar hiçbir eğitimden geçmeden dans edebilir, şarkı söyleyebilirler. Onlara, hareket biçimlerini ve ritimleri doğal olarak yapma gibi bir yetenek bahsedilmiştir. Mozart gibi bir sanatçının sahip olduğu güçleri gözümüzde canlandırmak bile bizim kavrayış gücümüzü aşmaktadır.

Bu parçada sanatla ilgili olarak vurgulanan, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eğitimle kazanılan gizli bir güç olduğu
- B) Sanatçının duygularını dile getiren bir ifade aracı olduğu
- C) Doğuştan getirilen bir yapabilme yeteneği olduğu
- D) İnsana beğeni duygusunu kazandıran bir etkinlik olduğu
- E) Sanatçının madde ve biçimle oynaması olduğu

7. Estetik yargılar nesnel yargılardır. Bir sanat eserine estetik değer atfettiğimizde bunun nedeni, o eserin estetik bir değere sahip olmasıdır. Estetik değer, öznenin bağımsız olarak nesnede mevcut olduğu içindir ki ortak estetik yargılar mümkündür. Çünkü güzellik bütün estetik nesnelerde farklı derecelerde mevcuttur ve benim kişisel deneyimlerimden, alışkanlıklarımdan, tercihimden bağımsız olarak vardır.

Bu parçadan, aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılır?

- A) Hiçbir yargı nesnel nitelik taşıyamaz.
- B) Sanatta öznel yargılar ön plana çıkmaktadır.
- C) Genel geçer bir estetik görüş yoktur.
- D) Estetik yargılar nesnel yargılardır.
- E) Sanat estetik kaygı taşıyamamalıdır.

8. Güzellik problemi hem doğadaki hem de sanattaki güzelliği kapsar. Renk renk çiçeklerle donanmış bir meyve bahçesinin güzelliği, o bahçeyi model olarak alan bir ressamın tablosundaki güzellikten farklıdır. Çiçeklerle donanmış meyve bahçesinin güzelliği kişiden önce gelen, ondan bağımsız olan bir güzelliktir. Ressamın tablosundaki güzellik ise ressamın yetenek, düşünce ve yaratıcılığından oluşmaktadır.

Bu parçadan, aşağıdakilerin hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat eserlerindeki güzellik ile doğal nesnelerin güzelliğinin birbirine benzediğine
- B) Doğal nesnelerin, sanat eserlerinden daha güzel olduğuna
- C) Doğadaki güzellik ile sanattaki güzelliğin birbirinden farklı olduğuna
- D) Doğanın ve sanatın bir güzellik yaratması olduğuna
- E) Sanatın ve sanatçının, doğadan etkilenecek güzele ulaştığına

Güzellik sanatta ve doğada farklı anlamları kapsar. Sanattaki güzellik yaratıcısına ve alıcısına bağlı olarak değişirken, doğadaki güzel alıcısından bağımsız olarak güzeldir.

9. Soruşturmadan bir kavramı ya da fikri kabul etmek, soruşturmadan bir insanı tutuklamak gibidir. Soruşturma bir tür son başvurma mahkemesi gibidir. Biz kendi kültürümüzde fikirleri tartışmadan, araştırmadan kabul ederiz. Doğu'daki ve Batı'daki otoriteleri olduğu gibi ya kabul etmekte ya da reddetmekteyiz. Bu durum, kültürümüzün bir yaklaşım biçimi olarak ne yazık ki hala sürmektedir.

Bu parçada, kültürümüzün hangi yönü eleştirilmektedir?

- A) Araştırma, deney ve gözleme yeterince önem vermediği
- B) Eleştirme ve sorgulama yapmadığı
- C) İnsanın eylemlerinde, belirli ilke ve kurallara uymadığı
- D) Evrensel ahlak kurallarını yakalayamadığı
- E) Bireylerin sosyalleşmesini yeterince sağlamadığı

05.6 DİN FELSEFESİ

1. Deizm'e göre Tanrı evreni yaratmış ve kendi haline bırakmıştır. Deizm , Tanrı'nın varlığına inanmakla birlikte, Tanrı'nın evrene aşkın olduğunu, evrenin dışında bulunduğunu, evreni bir kez planlayıp yarattıktan sonra evrene müdahale etmediğini savunur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi Deizm'e ters düşer?

- A) Tanrının etkinliği başlangıçtadır.
- B) Tanrı bu evrenin mimarıdır.
- C) Tanrı evreni yarattıktan sonra müdahale etmemiştir.
- D) Tanrı evrenin tek ve biricik yaratıcısı ve müdahale edenidir.
- E) Tanrı evrene aşkındır.

Deizm'de Tanrı evreni yaratmış ve sonrasına karışmamıştır. Bu anlayışta evren kendi oluşum yasaları çerçevesinde şekillenmiştir.

2. Din felsefesi, dini konu edinen, dinin temellerini ve öğelerini ele alan, sorgulayan felsefedir. Başka bir deyişle, dinin felsefe açısından ele alınması, din hakkında bir düşünme ve araştırmadır. Buna göre dinle ilgili olan her şey, din felsefesinin konusuna girer.

O halde din felsefesi aşağıdakilerden hangisini konu olarak ele almaz?

- A) Dinin tanımlarını
- B) Tanrı ile evren arasındaki ilişkiyi
- C) En uygun dinin hangisi olduğunu
- D) Evrenin yaratılış problemini
- E) Tanrının temel niteliklerini

3. Gazali'ye göre, Allah'ın varlığına ve birliğine inanılmalıdır. Çünkü Allah'ın varlığı ve birliği üzerine fazla bir şey bilinemez.

Gazali'nin bu görüşlerinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Allah'a inanmak için onu bilmek gerekir.
- B) Allah hakkında her şey açık seçik bilinebilir.
- C) Allah hakkındaki bilgilerin kanıtlanması gerekir.
- D) Allah'ın varlığı bütünüyle kanıtlanabilir.
- E) Allah hakkında her şey bilinemeyebilir, ama O'na inanmak gerekir.

4. Din, çok eskilerden beri, felsefenin konusu olagelmıştır. Hatta denilebilir ki, felsefe Yunan'da mitolojinin, yani eski dini inançların eleştirilmesiyle başlamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi dini temellendirirken felsefi bir bakış açısı olarak değerlendirilemez?

- A) Dine rasyonel açıdan bakmak
- B) Konuya olabildiğince genel yaklaşmak
- C) Dini temellendirme çabasında tutarlı olmak
- D) Nesnel ve eleştirel bir tavırla açıklamak
- E) Olabildiğince Tanrı kavramını güçlendirmek

5. Teoloji de, din felsefesi gibi dini konu edindir. Tanrının varlığını, temel niteliklerini, Tanrının evrenle, yaratılmış olan varlıklarla ilişkisini temellendirmeye ve açıklamaya çalışır. Ancak teoloji ve din felsefesinin temellendirmeleri farklı açılardandır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi teoloji ve din felsefesinin temellendirmelerine aykırı düşer?

- A) Teoloji, Tanrının varlığını ve niteliklerini açıklarken dayanak noktasını kutsal kitapta bulur.
- B) Teoloji, temellendirmelerini inanca dayandırarak yapar
- C) Teolojinin amacı insanların inançlarını güçlendirmektir.
- D) Din felsefesi, temellendirmelerinde kutsal kitaplardaki bilgileri ön kabul olarak benimser.
- E) Din felsefesi, dinin temel inançlarını mantıksal bir analize tabi tutar.

6. Din felsefesi yapmak, dinin temel iddiaları hakkında rasyonel, objektif, kapsamlı ve tutarlı bir tarzda düşünmek ve konuşmaktır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi din felsefesinin konularından biri değildir?

- A) Varolanın güzelliği ve doğruluğu sorunu
- B) Tanrı'nın varlığı ve vahyin imkanı sorunu
- C) Evrenin yaratılış sorunu
- D) Ruhun ölümsüzlüğü sorunu
- E) İnsan ve ibadetin kutsala göre eylemselliği sorunu

7. Dinin amacı, insanın manevi yaşantısına temel olmak, onun bu dünyadaki varoluşunu anlamlandırmaktır. Çünkü insan maddi olduğu kadar, manevi bir varlıktır. Din, insanı sonluluğunun ve ölümlülüğünün yarattığı sıkıntıdan kurtarır, onu manevi bakımdan arındırır. Sonlu ve ölümlü varoluşun sonsuz ihtiyacı içinde olan insan, bir dine girdiğinde, bu dine kendisine sunulan bilgileri olduğu gibi benimser.

Parçada aşağıdakilerin hangisinden söz edilmektedir?

- A) Tanrı fikrinin reddedilmesi gerektiğinden
- B) Dinin insanlar için gerekliliğinden
- C) Dinin kesin ve mutlak bilgilerden oluştuğundan
- D) Tanrı'nın yasaları ile evrenin yasalarının aynı olduğundan
- E) Dinin, devlet ve otorite fikrine karşı olduğundan

8. Din üzerine düşünen filozoflar dini ele alırken ona eleştirel yaklaşır. Ancak filozof bunu yaparken dinden yana veya ona karşıt olmak gibi bir amaç gütmmez. Ayrıca din filozofları dini bir yönüyle değil, her yönüyle, akla dayalı ve nesnel olarak ele alır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi din felsefesinin özelliklerinden değildir?

- A) Kapsamlı olma
- B) Nesnel olma
- C) Akılcı olma
- D) Sorgulayıcı olma
- E) Bir dine bağlı olma

9. Dinin felsefi bir biçimde temellendirilmesi dinin, felsefenin eleştirisi, sistemeleştirici, genel ve objektif bakış açısından ele alınması ve temellendirilmesi demektir.

Buna göre, hangisi din felsefesinin özelliklerinden biri değildir?

- A) Dinlere tarafsız bir bakış açısıyla yaklaşmak
- B) Belli bir dini değil, genel olarak dinleri konu edinmek
- C) Dini akla dayalı olarak temellendirmek
- D) Dini ciddi ve entelektüel, incelemekten geçirmek
- E) Dini toplumda meşrulaştırmaya çalışmak

10. Din ve dinsel bilgi insana nasıl yaşaması ve davranması gerektiğini, uygulaması gereken pratiğe yönelik, duygu yoğunluklu bilgiler sunar. Oysa dini felsefi tarzda araştırmayı üstlenmiş olan din felsefesi, dini ve dinsel bilgileri, çeşitli görüş türlerine temel kavram ve iddialarıyla eleştirel, tutarlı, sistemli ve akla uygun bir inceleme konusu yapmıştır.

Buna göre, din felsefesi hangi özelliğiyle dinin kendisinden ayrılmaktadır?

- A) Normatifliği
- B) Öznelliği
- C) Teorik bir çaba olması
- D) Eleştirel olması
- E) Yığılan bir bilgi olması

Din eleştiriyeye kapalı dogmaları ve kendi doğruları olan alandır. Din felsefesi ise dinleri eleştirel bir tarzda tarafsız olarak ortaya koymaya çalışan bir disiplindir.

11. – St. Thomas'a göre; "Nesneler ilkelden mükemmel doğru bir sıra takip ederler. En üstteki en mükemmel varlık Tanrı'dır."
- Descartes şöyle der; "Ruhumda sonsuzluk fikri var. Bu fikri kendi zihnime kendim koyamam. Çünkü ben sonlu bir varlığım. Bu fikri bana sonsuz bir varlık olan Tanrı verdi."

St. Thomas ve Descartes'in görüşlerinin ortak yanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tanrı'nın olmadığını savunmaları
- B) Tanrı'yı insani özellikte tasarlamaları
- C) Tanrı ile evreni özdeş saymaları
- D) Tanrı'nın evrene müdahale etmediğini savunmaları
- E) Tanrı'nın var olduğunu savunmaları

05.7 DİN FELSEFESİ

1. Felsefe, dini temellendirirken, konuyu olabildiğince açıklık ve seçiklikle ifade etmek durumundadır. O kavramlarında ve akıl yürütmelerinde de tam bir açıklığa kavuşmalıdır. Zira din konusu zaman zaman yanlış anlaşılabilen ve yorumlanabilen bir konu olmuştur. Gerçekten de, din konusunu bilmeyenlerin elinde din, farklı ve aykırı görünümler alabilir. Yine, din, farklı gösterilebilir ve farklı amaçlar için kullanılabilir.

Burada vurgulanmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din felsefe olarak temellendirilemez.
- B) Dine rasyonel açıdan yaklaşmak dine aykırıdır.
- C) Din, din konusunu bilmeyenlerin elinde farklı görünümler alabilir.
- D) Din salt dogmatik olarak ele alınmalıdır.
- E) Felsefeciler dini kendi amaçları doğrultusunda kullanabilirler.

2. Tanrı kavramı doğa üstü bir kavramdır. Doğa üstüçülük, doğa dediğimiz şeyden herhangi bir bakımdan daha üstün ve yüce bir varlığın bulunduğunu kabul eden görüştür. Bu çerçevede içinde, Tanrı doğanın üstünde ve ötesinde olan, doğanın ve insan yaşamının çeşitli görüntülerini yöneten yüce varlıktır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Tanrı, doğa üstü bir kavramdır.
- B) Tanrı, doğa dediğimiz şeyden daha üstün ve yüce bir varlıktır.
- C) Tanrı, insan yaşamının çeşitli görüntülerini yöneten yüce varlıktır.
- D) Tanrı'ya zaman ve mekan kavramı uygulanamaz.
- E) Tanrı gücünü doğadan alır.

3. Eğer Tanrı'yı Tanrı olduğu için seversen, ruh, şahıs, simge gibi bütün değerleri bir yana atmalısın, çünkü sen onu olduğu gibi sevmelisin.

Bu düşünceyi en iyi ifade eden yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tanrı'yı mutlu olmak için sevmeliyiz.
- B) Tanrı'yı kendi güzelliklerinden dolayı sevmeliyiz.
- C) Tanrı'yı her türlü ikilikten ayrı olarak sevmeliyiz.
- D) Tanrı'yı yaratıcı olduğu için sevmeliyiz.
- E) Tanrı'yı ruh olarak sevmeliyiz.

4. Tanrı, varlığın nedeni, değer ve anlamın kaynağıdır. Tanrı'ya zaman ve mekan kavramı uygulanamayacağı için, Tanrı'nın varlığa gelmiş olması düşünülemez. Tanrı ezeli ve ebedidir. Buna karşılık, doğa ve insan, varlığını Tanrı'dan almak zorundadır. Tanrı doğadan daha güçlüdür, çünkü, eğer doğa ve doğadaki tüm değerlerin Tanrı'dan çıktığı düşünülürse güç ve değerinde çok daha yüksek bir ölçüde Tanrı'ya ait olması gerekir.

Parçada belirtilen düşünce aşağıdakilerden hangisiyle çelişir?

- A) Tanrı, bütün varlıkların kaynağıdır.
- B) Tanrı'ya zaman ve mekan kavramı uygulanmaz.
- C) Tanrı, yaratılmamış, ezeli ve ebedidir.
- D) Tanrı, gücünü doğadan alır.
- E) Tanrı, doğadan daha güçlüdür.

5. Vahiy, Peygamberlere gelen ilahi ilham anlamına gelir. Vahiy, Kur'an'ın bildirdiğine göre, oku anlamına gelen ifadeyle başlamış, Kur'an tamamlanınca son bulmuştur. İlahi bir nitelik taşıyan ana düşünce, vahiy yoluyla peygambere bildirilir.

Buna göre, vahiy'in temel amacı aşağıdakilerden hangisinde ifade edilmiştir?

- A) Dini felsefi olarak temellendirmeye çalışmak
- B) Felsefeyi dinsel bir temele oturtmak
- C) İlahi nitelik taşıyan düşünceleri peygamberlere bildirmek
- D) Bilimin sonuçlarının tutarsızlığını ilahi bir ifadeyle dile getirmek
- E) Dinsel ve bilimsel olayların felsefi boyutunu ifade etmek

6. Dinden vazgeçilemeyeceği gibi, felsefeden de vazgeçilemez. Öyleyse, bu iki disiplin arasındaki ilişkilerde, öncelikle disiplinleri ilişkiye sokanların her iki disiplini de tanımları, onları oldukları gibi kabul edip onaylamaları esastır. Bu çerçevede içinde, dine felsefi yaklaşım, her şeyden önce, din gerçeğini kabul eden ve anlamlandırmaya çalışan yaklaşımdır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Dinden ve felsefeden vazgeçilemez.
- B) Felsefeyi dinin emrine sokmak gerek.
- C) Din ve felsefe birbirine yaklaştırılırken bu alanların bilinmesi gerekir.
- D) Din ve felsefenin olduğu gibi kabul edilmesi gerekir.
- E) Felsefe dine yaklaşırken din gerçeğini kabul etmelidir.

7. Evren Tanrı tarafından yaratılmış mıdır, yoksa evren ezeli ve ebedi midir? Buna göre, içinde bulunduğumuz evren, her şeye gücü yeten, sonsuz ve iyiliksever bir varlık olarak, Tanrı tarafından yaratılmış olabilir. O, öte yandan, Tanrı tarafından yaratılmamış da olabilir.

Burada vurgulanan temel problem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tanrının varlığı problemi
- B) Vahyin imkanı problemi
- C) Evrenin yaratılış problemi
- D) Ruhun ölümsüzlüğü problemi
- E) Tanrı'yla evren arasındaki ilişkilerin ne olduğu problemi

8. Dinin doğrudan içsel yaşantılar yoluyla kavranmasını öngören, bunun için de ruhsal eğitimin gerekliliğini vurgulayan yaklaşım tasavvuf adı verilir.

Buna göre, tasavvuf hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Dini yaşayışta ruhsal derinliği vurgular.
- B) Dini hakikatlere kalple ulaşılacağını savunur.
- C) Dini yaşayışta şekilciliği eleştirir.
- D) İnsanı, insan oluşu nedeniyle saygıdeğer görür.
- E) Dini yorumlamada akli esas alır.

Tasavvuf insanı Tanrı'nın bilincine ulaştıran, bunu yaparken sezgiyi yöntem olarak kullanan bir düşünce tarzıdır.

9. "Bütün dinler dogmatiktir" sözünden aşağıdakilerden hangisi anlaşılabilir?

- A) Deney ve gözleme dayanarak kabul edilir.
- B) Akılla temellendirilir.
- C) Deney ve gözleme ihtiyaç duyulmadan doğruluğu kabul edilir.
- D) Tartışmalar sonucunda doğruluğuna inanılır.
- E) Mutlaka akıl yürütmeye dayandırılmalıdır.

10. İnsan varoluşunu Tanrı'nın istemesine borçlu ise, o halde insan hayatının tek anlamı, Tanrı'nın isteğini yerine getirmektir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bu düşünce ile çelişir?

- A) Bütün varlıklar Tanrı istediği için vardır.
- B) Tanrı bütün varlığın merkezidir.
- C) Tanrı'nın önünde alçak gönüllü olmak en büyük erdemdir.
- D) İnsan ile Tanrı içten yakındırlar ve özde eşittirler.
- E) Bu dünyadaki bütün otoriteler Tanrı'nın izniyle iş görürler.

11. Deizm, Tanrı'ya inanmakla birlikte, belirli bir dinin dogmalarını ve ilkelerini benimsemeyen bir Tanrı öğretisidir. Bu öğreti, Tanrı'nın evreni yarattıktan sonra, onu kendi yasalarına göre, işlemek üzere kendi başına bıraktığını öne sürer.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi deizmin temel ilkelerini arasında yer almaz?

- A) Tanrı, ilk neden olarak evreni yaratmıştır.
- B) Tanrı, evreni yöneten değişmez yasaları da yaratmıştır.
- C) Tanrı, hep etkin bir güç olarak evrenin içinde yer almaktadır.
- D) Tanrı, evreni yarattıktan sonra müdahale etmemiştir.
- E) Akıl ve din uyum içindedir.

Birlikte Çözelim

Çözüm 94 / 5

Soruda yer alan ifadede bir manzaranın yetenezsiz bir ressamın elinde beğeni oluşturmayan bir tabloya dönüşebileceği gibi tersi bir durumda söz alabileceği vurgulanmıştır. Yani bu durumda yetenekli bir ressamın fırçasına değen manzara tablosu güzel bir resim olarak beğeni toplayacaktır. Burada sanatçıların yetenek ve algılayış becerisi öznel bir farklılık olarak gösterilmiştir.

A B C D E

Çözüm 96 / 5

Soru ifadesinde bir köylünün süt veren koyunu güzel bulmasından söz edilirken güzeli algılamada objenin bireye sağladığı fayda vurgulanmaya çalışılmıştır.

A B C D E

Çözüm 94 / 6

Soruda sanat eserinin oluşturacağı duygu halinin bireylere göre değişkenlik göstereceği ifade edilmektedir. Buna göre, C seçeneğinde yer alan “Herkes için ortak estetik yargılar vardır” dediğimizde bu ifadeyle çelişmiş oluruz.

A B C D E

Çözüm 97 / 8

Parçada her sanat eserinin sanatçının algılayış biçimiyle yorumlanmasındaki güçlük vurgulanmıştır. Burada bir eseri yorumlayan her alımlayıcının kendine göre bir bakış açısı geliştirdiği belirtilmiştir. Dolayısıyla her ne kadar sanatçı eserinin kendi meydana getirdiği biçimle algılanmasını istese de her algılayan bunu kendi tavrı çerçevesinde yorumlayacaktır.

A B C D E

Çözüm 95 / 9

Soru metninde sanat, insanlar arasındaki ilişkilerin kesintisiz ve hoşgörü içinde sürmesini sağlayan bir iletişim şekli olarak sunulmuştur. Bu nedenle yanıt E seçeneği olacaktır.

A B C D E

Çözüm 98 / 2

Delacroix'e göre doğadaki güzellik ancak belli bir sanatsal birikimle kavranabilir. Sanat eğitimi bizde bu birikimin dolayısıyla estetik tavrın ortaya çıkmasını sağlar. Bu estetik tavır sayesinde de doğadaki güzellik farkedilebilir.

A B C D E

Çözüm 99 / 10

Parçada sanat eserlerinin tek ve biricik olduğu ve sanatçının özgün yetenekleriyle bir daha tekrarlanamayan bir duyguyla onu meydana getirdiği belirtilmiştir. Bu durum böyleyken sanatçının duygu ve ilhamında bir süreklilik olduğunu söylemek doğru değildir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 100 / 3

Picasso, "Biz sanat yoluyla, nesnelerde doğal durumda bulunmayan şeyi dile getiriyoruz." derken yaratma kuramının önemini göstermekte ve sanatın taklit yoluyla yapılamayacağını dile getirmektedir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 101 / 7

Kant'a göre "Bu tablo güzeldir." yargısı herkes için geçerli olmalıdır. Bu duygu kişiye özgü olmayıp herkes için ortaktır. Dolayısıyla Kant'a göre estetik yargılar herkes için geçerli yargılar olup bu durumda ortak estetik yargılara ulaşmak mümkündür.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 102 / 3

Sanatçının ortaya koyduğu ürünler bu ürünleri takip edenler için farklı izlenim ve sentezlerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmektedir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 104 / 6

A seçeneğinde yer alan "Varolanın güzelliği ve doğruluğu sorunu" sırasıyla estetik ve epistemolojinin ilgi alanını oluşturmaktadır. Diğer seçeneklerde dile getirilen problemler din felsefesinin kapsamında yer almaktadır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 106 / 2

Parçada Tanrı'nın doğanın üstünde ve ötesinde yüce bir güç olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle E seçeneğinde belirtilen "Tanrı gücünü doğadan alır." ifadesinde bulunmak doğru olmaz.

(A) (B) (C) (D) (E)

Dört Köşe

1. Sanat insana özgü en özel alanlardan biridir. Çünkü sanat insanın diğer etkinliklerine benzemez. Sanatı özel yapan insanın özgür alanı olan hayal dünyasında gerçekleşmesidir. İnsanın sadece kendisinin girebildiği bu alandaki üretimlerine diğer insanlar etki edemezler.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sanat, insanın en özgür alanıdır.
- B) Sanat, gerçekliğin yansımasıdır.
- C) Sanat, doğanın taklit edilmesidir.
- D) Sanat, ruhun huzur bulmasıdır.
- E) Sanat, gerçeğin bireyde yansımasıdır.

2. Kitap okumayı sevdiği için roman okuyan ve bundan büyük haz alan insanın tavrı sanatsal etkinliktir. Ancak yemek tarifi almak için yemek kitabı okuyan bir kadının tavrı sanatsal değil, pragmatiktir.

Parçaya dayanarak, bir davranışın sanatsal olarak kabul edilebilmesi için hangi özelliği taşıması beklenir?

- A) Nesneye çıkar gözetmeden yaklaşılması
- B) Nesneden haz almasını bilmesi
- C) Nesnelere duygusal olarak yaklaşması
- D) Nesneye belirli bir amaç için yaklaşması
- E) Nesnesine doğrudan bir çıkar güderek yönelmesi

3. Doğanın mükemmel olduğunu savunanlar yanılgı içindedirler. Doğada mükemmellik yoktur. Doğa, hiçbir kusursuz nesneye sahip değildir. Kusursuz olan, insanın kişiliğinden izler taşıyan sanat ürünleridir. Bir sanatçı ne kadar özgün yapıtlar verirse o kadar mükemmelleşir ve yapıtları mükemmelliği yansıtır.

Bu düşünce aşağıdakilerden hangisi ile çelişir?

- A) Sanat yapıtı mükemmelliğe yaklaşabilir.
- B) Sanat yapıtının özgünlüğü, onu mükemmelleştirir.
- C) Sanat yapıtı, özgünleştikçe değeri artar.
- D) Sanatın önemi, doğayı gerçeğe yakın anlatmasıdır.
- E) Sanat yapıtı, doğanın taklidinden uzak durmalıdır.

4. Sanat felsefesinin güzellik objesi bir şiir, bir müzik parçası, bir roman kahramanı, bir tablodur. Estetik ise, geceleri denize yansıyan yakamozu, papatyalarla bezenmiş bir bahçeyi güzel bulduğu gibi, bir tabloyu, bir şarkıyı da güzel olarak değerlendirebilir.

Buna göre estetik, sanat felsefesinden hangi yönüyle ayrılır?

- A) Doğadaki güzeli ele almasıyla
- B) Güzelin tanımını yapmasıyla
- C) Hem sanat, hem de doğadaki güzeli ele almasıyla
- D) Sadece doğal güzelliklere önem vermesiyle
- E) Güzel duygusunun, gerçek olmadığını kanıtlamasıyla

Kontrol Noktası

Aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1. Estetik hem ..... hem de ..... güzeli incelerken sanat felsefesi salt ..... güzeli inceler.
2. Sanat yapıtlarını izleyen, dinleyen, okuyan, seyreden öznelere ..... adı verilir.
3. Picasso, "Biz sanat yoluyla, nesnelerde doğal durumda bulunmayan şeyi dile getiriyoruz." derken ..... kuramının savunucusudur.
4. Sanatçının meydana getirdiği resim, heykel, müzik, şiir gibi ürünlere ..... adı verilir.
5. .... olan yargılar "Bu güzeldir." ya da "Bu çirkindir." şeklinde olan yargılardır.

NEDEN?

- a. Neden Platon Devlet ütopyasında sanatçı sınıfına yer vermez?
- b. Neden Güzellik Felsefesiyle Sanat Felsefesi aynı şey değildir?
- c. Neden güzeli ortaya koymaya çalışan herkese sanatçı diyemeyiz?
- d. Neden sanatla zanaat aynı etkinlikler değildir?

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız ve tartışınız.

- Duyusal (fizyolojik) hazla estetik haz arasındaki fark nedir?
- Güzellikle doğruluk aynı mıdır?
- Güzellikle yücelik aynı mıdır?
- Güzellikle iyilik aynı mıdır?
- Ortak estetik yargılar var mıdır?

Aşağıdaki boşluklara uygun kavramları getiriniz.

1. Tanrı'nın vahiy yoluyla bildirdiği bilgiyi iletmek üzere insanlara gönderdiği haberciye ..... denir.
2. .... evrenin Tanrı tarafından yaratıldığını ancak kendi işleyişine terk edildiğini söyler.
3. Belirli bir dinin kavramlarına açıklık getiren ve iddialarına gerekçe gösteren disipline ..... adı verilir.

..... derken

Kumarbaz Argümanı

Filozof ve matematikçi Blaise Pascal (1623-1662)'in yazılarından çıkartılan ve genellikle "Pascal'ın tutuşturduğu bahis" diye bilinen, Kumarbaz Argümanı oldukça ilginçtir. Onun amacı, Tanrı'nın varoluşuna ilişkin bir kanıt sağlamak yerine, akıllı bir kumarbazın Tanrı'nın varolduğu alternatifine oynamasının yapılacak en iyi iş olduğunu göstermektir.

O bir agnostik, yani Tanrı'nın gerek varolduğuna ve gerekse varolmadığına karar vermek için elde yeterli delil olmadığına inanan birinin konumundan hareket eder. Bir agnostik Tanrı'nın varolma olasılığının hakikaten söz konusu olduğuna, fakat buna kesin olarak karar vermek için yeterince delil bulunmadığına inanır. Bir ateist ise, bunun tam tersine, tipik bir biçimde Tanrı'nın varolmadığını kanıtlayan kesin sonuçlu deliller bulunduğuna iman eder.

Kumarbaz Argümanı şu şekilde gelişir: Biz Tanrı'nın varolduğunu ya da varolmadığını bilmediğimiz için, bir kumarbazın at yarışı başlamadan veya kağıtlar dağıtılmadan önceki durumuyla tam tamına aynı konumda bulunmaktayız. Öyleyse, yapmamız gereken şey ihtimal oranlarını hesaplamaktır. Agnostikçe Tanrı'nın varolması, varolmamasıyla tam tamına aynı ölçüde muhtemel görünür. Onun eylem tarzını belirleyen şey, lehte ya da aleyhte hiçbir karar vermemek, hangi tarafa yöneleceğini bilmemektir. Oysa Kumarbaz Argümanı, yapılması en akıllıca olan şeyin, kaybetme ihtimalimizi olabildiğince az tutarak, mümkün olduğu ölçüde büyük bir ödül kazanma şansına sahip olmak olduğunu söyler. Başka bir deyişle, muhtemel kazanımlarımızı olabildiğince yüksek tutarak, kayıplarımızı en aza indirmeliyiz Kumarbaz Argümanına göre, bunu yapmanın en iyi yolu Tanrı'ya iman etmektir.

Dört muhtemel sonuç vardır. Tanrı'nın varoluşuna oynayıp kazanırsak (yani, Tanrı var ise eğer), o zaman kazancımız —bir büyük ödül olarak— ebedi yaşamdır. Bu seçimi yapmış isek ve de Tanrı'nın varolmadığı bir şekilde ortaya çıkmış ise, kaybımız ebedi yaşam imkanıyla kıyaslandığında pek büyük bir kayıp sayılmaz. Dünyevi birtakım hazları kaçırmış, birçok saati ibadetle geçirmiş ve hayatımızı bir yanılsama içinde geçirmiş olabiliriz. Bununla birlikte, Tanrı'nın varolmadığı alternatifine oynamayı seçer ve kazanırsak (yani, Tanrı var değilse eğer), bu takdirde (en azından bu bakımdan) yanılsama içinde olmadan yaşar ve bu dünyadaki hayatın hazlarına, ilahi ceza korkusu duymadan, düşkünlük göstermek açısından tam bir özgürlüğün keyfine varırız. Fakat bu alternatifte oynar ve kaybeder isek (yani, Tanrı'nın varolduğu ortaya çıkarsa), bu takdirde en azından ebedi yaşam şansını kaçırdığımız gibi, ebedi bir cehennem mahkûmiyeti tehlikesiyle dahi karşı karşıya kalabiliriz.

Pascal, kumarbazların bu alternatiflerle karşı karşıya kalması dolayısıyla, bizim için en akıllıca eylem tarzının Tanrı'nın varolduğuna inanmak olduğunu savunmuştur. Seçimimizin doğru olması durumunda, bu yolda ebedi hayata aday veya çok yakın oluruz. Tanrı'nın varolduğu alternatifine oynamış fakat yanılmışsak da, Tanrı'nın varolmadığına inanmayı seçmiş ama yanılmış olmamızla kıyaslandığında, çok fazla şey kaybetmemiş oluruz. Bu nedenle, muhtemel kazançlarımızı en yüksek düzeye çıkarırken, kayıplarımızı en aza indirmek istiyorsak eğer, bizim Tanrı'nın varoluşuna iman etmemiz gerekir.

Felsefeye Giriş

Nigel Warburton

Çeviren Ahmet Cevizci

06

SİYASET FELSEFESİ

Kavram Dizini

- ideal düzen
- birey
- toplum
- devlet
- iktidar
- hükümet
- sivil toplum
- yönetim
- meşruiyet
- bürokrasi
- hak
- hukuk
- kanun
- doğal düzen
- güçler ayrılığı
- demokrasi
- egemenlik
- ütopya
- liberalizm
- sosyalizm

Bu testleri çözdüğümüzde;

- ideal bir düzen arayışı için hangi fikirlerin ortaya atıldığını,
- toplumsal düzenin oluşmasına ilişkin görüşlerin neler olduğunu,
- iktidarın kaynağını nereden aldığını,
- meşruiyetin ölçütünü belirleyen koşulların neler olduğunu,
- hukuk sisteminde toplumdaki bireylerin hak ve ödevlerinin neler olduğunu,
- devletin yurttaşlarına karşı görevlerini,
- bürokratik kurumların yetki ve özelliklerinin neler olduğunu,
- sivil toplum örgütlerinin organize olma ve işleyiş biçimlerini,
- özgürlük, eşitlik ve adalete dayalı yaklaşımların nasıl geliştirildiğini,
- istenilen ütopyalar ile korku ütopyalarının neler olduğunu

kavramış olacağız.

KISA KISA

- Siyaset felsefesi en iyi yönetim biçimi ve düzenin nasıl kurulması gerektiğini araştıran bir felsefe bölümüdür.
- Bir arada yaşamak için tek tek bireylerin oluşturduğu bütüne toplum denir.
- Toplumdaki bireylerin aynı ilke ve amaçlar etrafında bir toprak parçası üzerinde oluşturdukları vatani koruyan ve devamını sağlayan siyasi egemenlik gücüne sahip örgütlü kuruma "devlet" denir. Devletler farklı organizasyonlar şeklinde ortaya çıkabilir. Laik, demokratik, hukuk modelini benimseyen devletler, teokratik devletler, oligarşik ve monarşik devletler şeklinde yapılanma biçimlerine göre tanımlanabilirler.
- Devletin elindeki egemenlik gücünü kullanan organa iktidar denir. İktidar kaynağını halktan, karizmatik liderden ya da toplumdaki gelenek ve göreneklerden alabilir. Demokratik yönetime dayalı Cumhuriyet rejimlerinde iktidarlar seçimle iş başına gelirler. Seçimle iş başına gelen siyasi parti hükümeti oluşturur. Hükümet yürütme organıdır. Yasama meclis, yargı ise bağımsız mahkemelere bırakılmıştır. Demokratik toplumlarda yasama, yürütme ve yargı ayrı güçlerde toplanmıştır. Buna güçler ayrılığı ilkesi denmektedir.
- Devlet işlerini yürüten memurlar sınıfının oluşturduğu ast - üst ilişkisine dayalı hiyerarşik yapıya "bürokrasi" denir. Siyaset felsefecilerinin en çok tartıştığı sorulardan biri de "Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?" sorusudur.
- Devlete bağlı olmayan ve dışardan kamuoyu oluşturarak devlet politikalarını yönlendirmeye çalışan sivil inisiyatiflere dayalı yurttaş girişimlerinin oluşturduğu demokratik, organize yapılara "sivil toplum" denir. Dernekler, vakıflar, sendikalar, kulüpler birer sivil toplum örgütleridir.
- İktidarın aldığı kararların ve yaptığı uygulamaların yasalara ve halkın iradesine uygun gerçekleştirilmesine "meşruiyet" denir.
- Siyaset felsefesi toplumsal düzen (devlet) fikrinin nasıl ortaya çıktığını da ele alır. Bu konuda

İlk Çağ'ın en temel düşüncesi Platon ve Aristoteles'in de savundukları "Toplumsal düzen, doğal düzenin devamıdır." anlayışıdır. Buna karşılık T.Hobbes, J.J.Rousseau gibi düşünürler toplumsal düzenin yapay olarak oluşturulduğu görüşünü savunurlar. Ayrıca sofistler ve nihilistlere göre ideal bir düzen oluşturmak mümkün değildir.

- İdeal düzenin olabileceğini söyleyen düşünürlerden A.Smith ve J.S.Mill özel mülkiyet ve özgürlüğü temel alan Liberalist anlayışın ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Buna karşılık K.Marx ve S.Simon kamusal mülkiyet ve eşitliği temel alan Sosyalist anlayışı dile getirmişlerdir.
- Gerçekleşmesi mümkün olmayan düşsel düzen tasarımlarına "Ütopya" denir. Ütopyalar genellikle düşünürlerin içinde yaşadıkları olumsuz koşullara dikkat çekmek için dile getirdikleri kurgusal sistemlerdir. Bunlar sırasıyla;

a. İstenilen (arzu edilen) Ütopyalar :

1. Devlet → Platon
2. Medinet'ül Fâzılâ → Farâbi
3. Ütopya → T.More
4. Güneş Ülkesi → T.Campanella
5. Yeni Atlantis → F.Bacon

b. Korku (istenilmeyen) Ütopyaları :

1. "1984" → G.Orwell
2. "Yeni Dünya" → A.Huxley

Felsefe tarihindeki bazı düşünürlerin birey - devlet ilişkisine ilişkin görüşleri

Yusuf Has Hacip : Kutadgu Bilig adlı eserinde hükümdarın görevinin halka hizmet etmek ve adalet dağıtmak olduğunu savunur.

J.Locke : Ona göre devlet, bireyin yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarını korumak için vardır. Bu anlamda birey ve devlet arasında sözleşme söz konusudur. Bireyin haklarından vazgeçtiği yerde devletin varlık nedeni ortadan kalkar.

06.1 SİYASET FELSEFESİ

1. Siyaset felsefesi, devletin oluşumu, kaynağı, bireyle ilişkisi, varlığını sürdürüşü, bugünkü yönetimden daha iyi bir yönetimin olup - olmadığı gibi konuları felsefi açıdan inceleyen felsefe dalıdır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi siyaset felsefesinin cevaplamaya çalıştığı sorulardan biri olamaz?

- A) İktidar kaynağını nereden alır?
- B) Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?
- C) Evrende bir düzen var mıdır?
- D) Sivil toplum ne anlama gelir?
- E) Bireyin temel hak ve özgürlükleri ne anlama gelir?

Siyaset felsefesi, devlet-toplum-birey ilişkilerini inceleyen, ideali arayan felsefenin bir altı dalıdır.

2. Siyaset, toplum içinde yaşayan insanlar arasında bir çatışma, bir mücadele ve kavgadır. İnsanlar yaratılışları ve sosyal durumları bakımından değişik fikirlere ve çıkarlara sahiptirler. Aralarındaki düşünce, çıkar ve psikolojik eğilim farklılıklarından doğan çatışma, politikanın temelini oluşturur.

Buna göre, siyasetin temelinde aşağıdakilerden hangisinin bulunduğu söylenebilir?

- A) Toplumsal görüş farklılıklarının bulunması
- B) Toplumsal düzenin gerçekleştirilmesi
- C) Toplumsal bütünlüğün sağlanması
- D) Özgür düşünce ortamının doğması
- E) Farklı görüşlerin uzlaşma çabası

3. Siyaset hem bilimin, hem de felsefenin konusudur. Siyaset bilimi, sivil ve siyasal problemleri konu alıp bu problemlere çözüm getirmeye çalışır. Olanı olduğu gibi inceleyerek, genel sonuçlara ulaşmaya çalışır. Siyaset felsefesi ise, felsefenin siyasi yaşamı konu alan, özellikle de devletin özü, kaynağı ve değerinin ne olduğunu araştırır. Siyaset felsefesi olanı betimlemek yerine, olması gerekene yönelir.

Buna göre aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılmaz?

- A) Siyaset hem bilim, hem de felsefenin konusudur.
- B) Bilim ve felsefenin siyaseti inceleme yöntemleri aynıdır.
- C) Siyaset bilimi siyaset problemlerine çözüm getirmeye çalışır.
- D) Siyaset bilimi, siyaset ile genel sonuçlara ulaşmaya çalışır.
- E) Siyaset felsefesi olması gerekene yönelir.

4. Sınırları çizilmiş belli bir toprak üzerinde yaşayan, üstün otoriteye bağlı insanların oluşturduğu sürekli, siyasal, hukuksal bütüne devlet denir. Buna göre devletin önemli özelliklerinden biri de sürekliliğidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi devletin sürekliliğini sağlayan özelliktir?

- A) Anayasa ve yasaların uzun süreli oluşu
- B) İnsanların dini duygularının güçlü olması
- C) Bürokrasinin sağlıklı işlemesi
- D) Devamlılığı olan bir kurum olması
- E) Halkın devlete zorunlu üyeliği

5. Siyaset, en genel biçimde devlet işlerini düzenleme ve yürütme faaliyeti olarak tanımlanır. Siyaset felsefesi, devletin özü, kaynağı ve değerinin ne olduğunu araştırır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, siyaset felsefesinin inceleme alanına girmez?

- A) İnsanın gelişme süreci içinde, devletin kaynağı, amacı ve önemi
- B) Devletlerin sınıflaması ve bu devletlerin oluşumunda etkili olan felsefi görüşler
- C) Bireyle devlet arasındaki ilişki
- D) Adalet, özgürlük, eşitlik gibi kavramların analizi
- E) Siyasal problemlere çözüm getirme

6. Siyaset felsefesi Aristoteles için, teorik bir disiplin olmaktan çok, pratik nitelik taşıyan bir bilgi türüyü. Onun gözünde, siyaset felsefesi, ahlak felsefesinin bir dalıdır. O grup faaliyetini ya da bir toplum içindeki insanı ele almıştır.

Aristoteles'in siyaset felsefesi ile ilgili düşüncesi aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

- A) Siyaset felsefesini teorik bir çalışma olarak ele almıştır.
- B) Siyaset felsefesinin konusunun ahlâk olduğunu belirtmiştir.
- C) Siyaset felsefesinin alanını pratik nitelik taşıyan bir bilgi olarak nitelemiştir.
- D) Siyaset felsefesinin konusu salt biyolojik varlık olarak insandır.
- E) Siyaset felsefesinin konusu soyut siyasi kavramlardır.

7. Günümüzde siyaset felsefesi, siyasi otoriteyi, siyasi otoritenin gücünü, doğasını ve kaynağını, siyasi otoriteyle birey arasındaki ilişkileri ele alır; ayrıca siyasi kurumların ve bu arada devletle birey arasındaki ilişkilerinin nasıl geliştirilebileceğini inceler. Demokrasi problemini, sivil toplum devlet kavram çiftiyle, özgürlük ve eşitlik ideallerinin oluşturduğu temel üzerinde ele alır.

Buna göre, çağdaş siyaset felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Siyasi otoriteyi, gücünü ve kaynağını konu edinir.
- B) Birey – devlet ilişkisini inceler.
- C) Demokrasi problemini inceler.
- D) Özgürlük ve eşitlik ideallerini inceler.
- E) Devleti yönetenlerin görevlerini ve yetkilerini belirler.

8. Devlet, ortak bir toprak bütünlüğüne dayanan siyasi örgütlenmeye verilen addır. Devletin, sözü edilen toprak parçasında yaşayan insan topluluğu üzerinde bir denetim gücü vardır. Yani, devlet, belli bir ülkede yaşayan insan topluluğunun, egemenlik ve bağımsızlık temelini de oluşturduğu siyasi örgütlenmedir.

Buna göre, devlet için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Devlet, özgürlük ve eşitlik temeli üzerinde kurulan bir yapıdır.
- B) Toprak bütünlüğüne dayanan siyasi bir örgütlenmedir.
- C) Toprak parçası üzerinde yaşayan halk üzerinde denetim gücü vardır.
- D) Ülkede yaşayan insan topluluğunun bağımsızlık temelinde oluşturduğu örgütlenmedir.
- E) Devletin varlığı, insan topluluğu, ülke ve egemenlikle gerçekleşmektedir.

9. Siyaset felsefesinin görevi, olması gerekeni ideolojiler üstü bir zeminde aramaktır. Öyle ki, siyaset felsefesi, tüm siyasal etkinliğin anlamını objektif bir ölçüte dayandırmayı dener. Bize göre bu objektif ölçüt, hukuksal eşitliktir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi siyaset felsefesi için söylenemez?

- A) Siyaseti ideolojilere dayandırmaz.
- B) Olması gerekene yönelir.
- C) Ölçüt olarak hukuku alır.
- D) Siyasetin neliğini kavramaya çalışır.
- E) Olanı olduğu gibi somut olarak açıklar.

Siyaset felsefesi gelecekte toplumların nasıl idare edilmesi gerektiğini ortaya koyabilmek için onların dününü ve bugününü inceler.

10. Siyasal örgütlenmelerin amacı sadece bireysel hayatın korunması değil aynı zamanda onun kalitesinin iyileştirilmesi, niteliğinin yükseltilmesi de olmalıdır.

Aşağıdaki yargılardan hangisi bu açıklamalarla çelişir niteliktedir?

- A) Siyaset sürekli daha iyi olanı amaç edinmelidir.
- B) Tüm bireyler ve kamusal alan devlete hizmet etmelidir.
- C) Birey kendi yaşam kalitesini artırmak için siyaset yapmalıdır.
- D) Siyasetin temel amacı daha iyi bir yaşam olmalıdır.
- E) Siyaset en temelde insan için yapılmalıdır.

11. İnsan bencilliğinden dolayı sürekli bir çıkar savaşı içindedir. Ancak bu savaş insanın kendi varlığını da tehlikeye sokmaktadır. Bu risk karşısında insanlar zarardan kurtulmak için bazı haklardan vazgeçip devleti oluşturmuşlardır.

Buna göre, devletin ortaya çıkmasının temelinde yatan etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eşitliğe dayalı toplum kurma isteği
- B) Uzlaşma zorunluluğu
- C) Dayanışma içinde olma ihtiyacı
- D) Hoşgörülü toplum kurma özelliği
- E) Bencilliği yenme isteği

12. – Anarşizme göre, devlet bireyin özgürlüklerini kısıtlayan bir kurum olarak kabul edilir. Bu nedenle devletsiz ve hükümete bir toplum bireyin özgürlüğü için en uygun ortamdır.

- Liberalizme göre ise, devlet bireyler arasındaki anlaşmazlıkları çözen, siyasal ve hukuksal yetkiyi organize bir şekilde bireylerin yararına kullanan bir kurumdur.

Buna göre, anarşizm ile liberalizm arasındaki görüş ayrılığının aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

- A) Devletin doğal ve yapay bir kurum olması
- B) İnsan doğasının siyasal yapıya etkisi
- C) Devletin gerekli bir kurum olup olmadığı
- D) Egemenliğin nasıl kullanılması gerektiği
- E) İdeal yönetim ölçütlerinin belirlenmesi

06.2 SİYASET FELSEFESİ

1. Egemenlik, başka devletlerle olan ilişkilerde bağımsızlık şeklinde ortaya çıkar. Egemenlik, devletin hukuki düzenini belirleyen en üstün otorite ve en üstün iradedir. Bu bağlamda bağımsızlık, bir devletin başka devletlerden emir almaması ve onları iç egemenlik haklarına karıştırmaması hak ve yükümlülüğünden oluşur.

Buna göre, egemenlik kavramı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Başka devletlerle kurulan ilişkilerde ortaya çıkar.
- B) Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- C) Devletin en yüksek otoritesi ve üstün iradesidir.
- D) Egemenlik, başka devletlerin iç egemenlik haklarına karışmamasıdır.
- E) Egemenlikte bağımsızlık, devletin başka devletlerden emir almamasıdır.

2. İlk insan, yiyeceğini kendisine rahat sağlayan bol yemişli ormanlarda dolaşarak yaşıyordu. Onun dili, evi ve işi yoktu. Savaşı, dostluğu bilmiyordu, öteki insanlarla beraber değildi, tek başına yaşıyordu ve bu doğal durumundan mutlu idi. Bu mutlu ve esen yaşayışta tam bir eşitlik vardı. Herkes kendisi için yaşıyor ve kendi kendisiyle yetiniyordu. Ama bu insanlardan biri bir başkasının gereksinimini duyduğu an, bu eşitlik sona ermiş oldu. Böylece devlet örgütlenmesinin temelleri atılmış oldu.

J.J. Rousseau'ya göre, devletin oluşumunun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğadaki kaynakların yetersizliği
- B) Kaynakların insanlar arasında eşit bölünmesi
- C) İş bölümünün ortaya çıkması
- D) İnsanların birbirine ihtiyaç duyması
- E) İnsanların özgür yaşamak istemesi

3. İnsanlar, kendi istekleriyle iş birliği yaparak devleti kurup siyasi düzene geçmişlerdir.

J. Locke'un bu düşüncesinden aşağıdakilerin hangisi daha az çıkarılmaktadır?

- A) Devletin gücü toplumsal sözleşmeyle oluşturulmuştur.
- B) Devletin işleyişinde son söz halktadır.
- C) Bireyler bazı haklarından kendi istekleriyle vazgeçmişlerdir.
- D) Birey – devlet ilişkisi iki tarafın karşılıklı çıkarına dayanmalıdır.
- E) Çıkarları gerçekleşmediği zaman, bireyler içinde yaşadığı düzeni sürdürmezler.

4. M. Weber'e göre, geleneksel, karizmatik ve hukuki otorite olmak üzere üç egemenlik biçimi vardır. Hukuki olan demokratik olandır, geleneksel olan, yerleşik inanışlara ve kutsal iradeye denk düşendir, karizmatik ise gücünü liderin olağanüstü özelliklerinden alır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi, bu egemenliklerden birine karşılık gelmeyen bir ifadedir?

- A) İktidarı kullanacak olan halktır.
- B) İktidarın yolu seçimden geçer.
- C) İktidarın kaynağı doğrudan liderin özellikleri ve davranışlarıdır.
- D) İktidar gücünü toplumdaki geleneklerden alır.
- E) İktidar gücünü belli bir zümreden alır.

5. Demokrasi halkın kendini yönetmesi veya kendi yöneticilerini kendi iradesi ile belirlemesidir. Demokrasi insan haklarının korunduğu temel hak ve özgürlüklerin devletin garantisi altında olduğu yönetim şeklidir. Demokrasi hukukun üstünlüğünü kabul eden ve yönetme yetkisinin hukuka dayandığı yönetim biçimidir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisinin demokratik yönetimlerde olması mümkün değildir?

- A) Temel hak ve özgürlüklerin olması
- B) Sivil toplum örgütlerinin yaygın olması
- C) Siyasal eşitliğin olması
- D) Üretim araçlarının devletin elinde olması
- E) Çoğunluğun yönetme hakkına sahip olması

Demokrasilerde asıl olan bireydir. Bireyin devlete değil devletin bireye tabii olması beklenir. Ekonomik yaşamda da birey özgür bir şekilde üretim araçlarından faydalanabilir.

6. Siyaset alanında birey, tek insan anlamına gelir. Birey, kendisini başka insanlardan ayıran kendisine ait olan bir kimliği olan varlıktır. O kendi kendine yeterli olan, kendi kendini yönlendiren, görelî olarak özgür bir varlıktır. Onun en somut temel özelliği, ancak başka bireylerle birlikte varolabilmesi ve kendisini tam olarak gerçekleştirebilmesi için, bir düzenin ve devletin varlığına ihtiyaç duymasındır.

Siyasi bir varlık olarak birey için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kendisine ait bir kimliği olan bir insandır.
- B) Kendi kendine yeten, kendi kendini yönlendiren insandır.
- C) İradesi başkaları tarafından yönlendirilen insandır.
- D) Özgürce düşünebilen bir insandır.
- E) Varolabilmesi için bir düzene ihtiyaç duyan insandır.

7. Devletin son amacı, insanlara hükmetmek, onları korutmak, baskı altında tutmak veya onları başkalarının arzularına tabi kılmak değildir. Tam tersine, onun hedefi vatandaşların güvenlik içinde fikir ve beden yeteneklerini geliştirmesini, akıl ve idrakından serbestçe faydalanmasını sağlamak olmalıdır. Çünkü devletin temel amacı özgürlüktür.

Parçadaki düşünceyle, aşağıdakilerden hangisi çelişir?

- A) Devletin yaşaması, halkı baskı altında tutmasına bağlıdır.
- B) Devletin görevi, insanlar arasında adaleti uygulamaktır.
- C) Vatandaşlarını baskı altında tutan devlet özgürlükleri yok eder.
- D) Devlet vatandaşların hakkını korumak için olmalıdır.
- E) Düşünce özgürlüklerini kısıtlayan devleti, korumak gereksizdir.

Günümüz modern devletlerinin asli görevi vatandaşlarının beden ve düşünce dünyalarını geliştirecek ortamı hazırlamaktır.

8. İnsan, yalnız başına varolmayan, ancak bir toplum içinde başka insanlarla varolabilen bir canlıdır. İşte hukuk, belirli bir toplumda bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve devletin yaptırım gücüyle uyulması zorunlu bulunan davranış kurallarının oluşturduğu sistemin adıdır.

Buna göre, hukuk kuralları için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Devleti devlet yapan temel özelliktir.
- B) İnsanlar arası ilişkileri düzenleyen tek sistemdir.
- C) Yaptırım gücünü dinin kutsal kitabından alır.
- D) Toplumda belirli bir kesime uygulanan kurallar bütünüdür.
- E) İnsanlar arası ilişkileri düzenleyen, devletin yaptırım gücüyle uyulması zorunlu kılınan sistemdir.

9. Toplum, kendi başına varolmayan, kendisine tam olarak yetemeyen bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve birbirlerini tamamlamak üzere meydana getirdikleri bütüne verilen addır. Bireyle toplum arasında zorunlu ve doğrudan bir ilişki vardır. Bireysiz toplum olamayacağı gibi, toplum olmadan da birey olmaz.

Bu paragrafta aşağıdaki sonuçlardan hangisine varılabilir?

- A) Toplum bütün canlıları kapsayan bir bütündür.
- B) Birey ve toplum birbirini karşılıklı tamamlayan bütündür.
- C) Birey, toplum olmadan da varlığını gerçekleştirebilir.
- D) Bir toplumun üyesi olmayan bireyler daha başarılı olurlar.
- E) Bireysel özellikler toplumdaki topluma değişir.

10. Siyaset daha çok demokratik rejimlere özgü bir etkinliktir, çünkü monarşilerde ve diktatörlüklerde halkın, devlet ve toplum işleriyle ilgili olarak yapabileceği bir şey yoktur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Nerede bir iktidar varsa orada siyasetin konusu vardır.
- B) Siyaset, demokratik katılımı öngören bir etkinliktir.
- C) Yönetilenler boyutunun eksik olduğu durumlarda siyaset yoktur.
- D) Yönetenlerin seçimle iş başına gelmediği durumlarda siyaset de yoktur.
- E) Baskıcı rejimlerde, halk yönetimin dışında kaldığından orada siyasetten söz edilemez.

06.3 SİYASET FELSEFESİ

1. Toplumun, devletin gücü ve kurumları dışında, kendi kendisini yönlendirmek için meydana getirdiği demokratik yapıya sivil toplum adı verilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi sivil toplumun bir özelliği olamaz?

- A) Tümüyle özgür vatandaşlardan oluşur.
- B) Bireyler daha çok devlet için vardırlar.
- C) Devletin karşısında ileri bir otonomiye sahiptirler.
- D) Bireyler devletin baskısı altında ezilmezler.
- E) İktidar karşısında baskı grupları meydana getirerek, kamuoyu oluşturabilirler.

2. Hukuk devletin en önemli özelliklerinden biri, yargının bağımsız mahkemelerce yürütülmesidir.

Hukuk devletindeki bu uygulama özellikle aşağıdakilerden hangisini gerçekleştirmeye yönelik olabilir?

- A) Yargıyı çeşitli etki ve yönlendirmelerden korumak
- B) İç huzuru ve toplumsal barışı sağlamak
- C) Devletin geleceğini garanti altına almak
- D) Kanunların sürekliliğini sağlamak
- E) Kanunların uygulanmasını çabuklaştırmak

3. Bir toplumun sivil topluma dönüşebilmesi için devletinde hukuk devletine dönüşmesi gerekir. Ancak her ikisi de bir idealdir. Çünkü uygulamada ne sivil toplum olması gerektiği gibi sivil, ne de devlet olması gerektiği gibi tam bir hukuk devletidir. En büyük sorun da budur.

Bu sorunun çözümü için ilk önce aşağıdaki süreçlerin hangisinin gerçekleşmesi zorunludur?

- A) Toplumsal dayanışmanın güçlü olması
- B) Devletin demokratik talepler karşısında zor kullanmaması
- C) Sivil toplumun örgütlenmelerinin iktidar tarafından teşvik edilmesi
- D) Devletin yazılı kurallarının bazılarının tartışılmaya açılması
- E) Devlette ve toplumda demokratikleşme sürecinin hızlandırılması

4. Sivil toplum kavramı, toplumun diğer kurumlarının dışında kendi kendini yönlendirmek için oluşturduğu demokratik yapıyı belirtir. Sivil toplumun başlıca özellikleri, özgür vatandaşlardan meydana gelmesi devlet karşısında daha çok özgürlüğe sahip olması, kolayca kamuoyu oluşturması ve demokratikleşmede oldukça ileri bir aşamaya ulaşmış olmasıdır.

Buna göre, toplumun sivil toplum özelliği taşıyabilmesi için özellikle aşağıdakilerden hangisi gereklidir?

- A) Gençlerin tümüne yükseköğrenim sağlamak
- B) Uluslararası ekonomik örgütlere üye olmak
- C) Demokratikleşme sürecini hızlandırmak
- D) Gelişmiş ülkeler ile politik ilişkiler gerçekleştirmek
- E) Teknolojik yatırımlara hız vermek

5. Bir devlet için rejim, o devletin yönetim ya da düzenleme biçimine verilen addır. Burada söz konusu olan şey, yönetme tarzı ya da biçimidir. Buna göre devlet yönetiminde, demokratik rejimden ya da başka rejimlerden söz edilebilir. Rejim bunalımı ise, bir toplumun varolan yönetim biçimiyle yönetilemediğini dile getirir.

Bu tanımlamadan hareketle rejimle ilgili aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Rejim, devletin düzenleme biçimidir.
- B) Devletin yönetim tarzını ifade eder.
- C) Demokratik ve demokratik olmayan rejimler vardır
- D) Rejim, yöneticinin yönetimdeki etkinliğinin anlayışıdır.
- E) Rejim bunalımı, yönetim biçiminin olmayışıdır.

Rejim ülke yönetiminin nasıl olduğuna dair verilen isimdir. Her yapılanmış ülkede belli bir rejimde vardır. (Cumhuriyet, diktatörlük, monarşi gibi)

6. Hukukta olduğu gibi, siyasette de yasa, bir otorite, ya da devlet tarafından, bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla konulmuş olan kurallardır. İnsanlara nasıl davranacaklarını gösteren kurallar sistemidir.

Bu ifadeden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Yasalar birer soyutlamadan ibarettir.
- B) Bireyler arası ilişkileri düzenleyen kurallardır.
- C) Devletin olmadığı toplumlarda da yasa vardır.
- D) Yasalar tüm kurumlar için zorunludur.
- E) Yasalar otoritenin olmadığı toplumların etkinliğini gösterirler.

7. Günümüz çağdaş toplumlarında kanunlar, dini inanç ve yargılara göre değil, yaşamın gereklerine, akıl ve mantığa dayalı olarak düzenlenmelidir.

Bu durum, aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Hukuki alanındaki laikleşmenin
- B) Manevi kültürün hızla değişmesinin
- C) Toplumlararası etkileşiminin zorunluluğunun
- D) Toplumsal değişimin kaçınılmazlığının
- E) Bazı değişmelerin sorunlara yol açığının

Laiklik Rönesans ve Reform hareketleri sonrasında gündelik yaşamda ve devletin yapısında akıllı ve bilmin sonuçlarını ön plana çıkarmıştır.

8. En basit biçimiyle özgürlük, insana kendisinin dışından getirilen birtakım baskı ve sınırlamaların bulunmaması olarak tanımlanabilir. Fakat, bu mutlak özgürlük hali insan için, o bir toplumda yaşadığı sürece, kesinlikle söz konusu olamaz. Mutlak bir özgürlük halinin, yani hiçbir baskı ve sınırlamanın söz konusu olmaması durumunda, Hobbes'un da söylemiş olduğu gibi, sonuç herkesin herkesle savaşımasıdır.

Buna göre mutlak bir özgürlük durumunda aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Demokratik bir devlete
- B) Sosyal devlet anlayışına
- C) Herkesin herkesle çatıştığı bir topluma
- D) Baskıcı bir devlet biçimine
- E) Kapitalist bir topluma

9. İnsanın dışındaki baskı ve sınırlamalar çok yoğun olursa, tiranlık ya da zorbalığın varlığından söz etmek mümkündür. Şu halde, özellikle demokraside, siyasi düşünce ve eylemin temel amacının, özgürlüklerle düzen arasında bir denge kurmak olduğunu söyleyebiliriz. Bu ise, insana geniş özgürlükler tanımak ve onun temel ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlamakla olur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşabiliriz?

- A) Baskının olmadığı yerde toplumsal yaşamdan söz edilemez.
- B) En ideal yönetim şekli tiranlıktır.
- C) Baskı, karmaşa ve anarşiyi doğurur.
- D) Demokratik rejimlerin sonucunda karmaşa vardır.
- E) Demokrasi, özgürlükle düzen arasında bir denge kurmaktadır.

10. Bürokrasi, bir toplumda tabandan yukarıya doğru çıktıkça daralan bir yapı içinde örgütlenmiş olan, kişiselikten uzak genel kurallar ve işleyiş ilkelerine göre çalışan profesyonel görevliler grubunun adıdır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bürokrasinin taşıdığı nitelikler arasında sayılmaz?

- A) Her şeyin belirli ve ayrıntılı kurallara bağlanmış olması
- B) İş güvenliği ve gelecek güvenliği sağlama
- C) Ast – üst ilişkilerinden oluşan bir piramit görünümünde olması
- D) Yetkilerin yasa ve yönetmeliklere değil, bireyin kendisine ait olması
- E) Yetkilerin görevde bulunulduğu sürece kullanılması

11. İnsanlar, yalnız başlarına yaşayamadıklarına ve bir toplum içinde başka insanlarla birlikte var olabildiklerine göre, insanların birbirleriyle çıkar çatışması içine girmeleri kaçınılmazdır. Bu durum insanların farklı olmalarından kaynaklanmaktadır. İşte adalet, bu noktada gündeme gelir. Bu anlamda adalet, devletin en önemli davranış kuralı olmak durumundadır. Hukuk düzeni, ancak zayıfları koruyucu bir güvenlik düşüncesine dayanıyorsa, adaletlidir.

Bu açıklamalardan aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Toplumsal yaşamla birlikte, insanlar arası çatışmalar bitmiştir.
- B) Adalet insanlar arası çatışmaları ortadan kaldırmak için gereklidir.
- C) Hukukun olduğu her yerde adalet vardır.
- D) Siyasi anlamda adalet, egemenliği ifade eder.
- E) Adalet toplumsal değişmezliğin bir sonucudur.

06.4 SİYASET FELSEFESİ

1. Bürokrasi devletin işleyişinde görev alan memurlar öbeğidir. Bu görevliler, hiyerarşik bir yapı içinde örgütlenmiş olup kişisel olmayan genel kurallara göre çalışırlar. Bu memurlar, yaptıkları hizmete, seçilerek değil de, uzmanlıklarından dolayı, atanarak gelirler. Buradan da anlaşılacağı gibi, bürokrasinin devlet işleyişinde çok önemli bir rolü vardır.

Paragrafta aşağıdakilerden hangisi ifade edilmiştir?

- A) Bürokrasinin gereksiz bir yapılanma olduğu
- B) Bürokraside bazı düzenlemeler yapılması gerektiği
- C) Devletin bürokratlarca yönetilmesi gerektiği
- D) Bürokrasinin devlet yapılanmasında gerekli ve önemli olduğu
- E) Bürokratların seçimle iş başına gelmesi gerektiği

2. Günümüz toplumlarında faaliyet alanları, kurumlar ve iş bölümü arttığı için, modern toplumlar giderek bürokratikleşen toplumlar haline gelmişlerdir. Bazı düşünürler, bürokrasinin işte bu durumun sonucunda, siyasi bir egemenlik sistemi olarak ortaya çıktığını iddia ederler. Buna göre, bürokrasi artık devletin işleyişindeki vazgeçilmez bir araç olmaktan çıkar. O yeni toplumda, egemenliği elinde tutan grup haline gelir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bürokrasi çağdaş devletin en temel unsurudur.
- B) Baskıcı devletlerde bürokrasiden söz edilemez.
- C) Bürokrasi giderek siyasi bir egemenlik sistemi olarak ortaya çıkmaktadır.
- D) Geleceğin devletinde bürokrasiye yer verilmeyecektir.
- E) Bürokrasiyi oluşturanlar devleti yönetenler olmalıdır.

3. 1789 Fransız Devrimi ile insanlık için bir amaç olan özgürlük, eşitlik ve adalet ilkeleri aynı zamanda ideal devletin ölçütleri olarak gösterilir.

Buna göre, ideal devletten kastedilen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teokratik devlet
- B) Monarşik devlet
- C) Demokratik ve hukuksal devlet
- D) Egemenliğe dayalı devlet
- E) Ütopik devlet

Günümüzde demokratik devletten kast edilen, insan haklarını koruyan, özgürlüklere önem veren, yurttaşları arasında ayırım yapmayan, hukuk kurallarıyla yönetilen bir yapıdır.

4. Bireylerin farklı düşünceleri, çıkarları, istek ve arzuları birbiriyle çatışmaya başladığında, sonuç, herkesin herkesle gizli ya da açık savaşıdır. İşte bu savaş, bir karmaşa ve kaos halidir. Bu durumda tüm insanların varoluşu tehdit altında kalır; onlar, temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları gibi, yok olma tehlikesiyle bile karşı karşıya kalırlar.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Mutlak özgürlüğün olmadığı yerde karmaşa durumu yaşanır.
- B) Bireylerin farklı düşünce ve çıkarları çatıştığında bu herkesin herkesle savaşıdır.
- C) Herkesin herkesle gizli ya da açık savaşı karmaşanın temel nedenidir.
- D) Karmaşa durumunda tüm insanların varlığı tehdit altında kalır.
- E) Karmaşa durumu insanlığın yok olmasına neden olabilir.

5. İnsanlar bir düzene, içlerinde kendi yerlerini bulabilecekleri, kendilerinin varlığını teminat altına alacak ve başkalarıyla olan ilişkilerini belirleyebilecekleri bir düzene ihtiyaç duyarlar. İnsanlar bu düzen sayesinde ihtiyaçlarını karşılayıp temel isteklerini gerçekleştirebilirler. Düzen sayesinde, kişiliklerini ve kendilerini gerçekleştirebilirler.

Bu düşünceden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) İnsanlar, kendi varlıklarını teminat altına alabilecekleri bir düzene ihtiyaç duyarlar.
- B) Düzen sayesinde, insanlar temel ihtiyaçlarını karşılarlar.
- C) İnsanlar kişiliklerini ve kendilerini düzen içinde geliştirebilirler.
- D) Düzen içinde insanlar başkalarıyla normal ilişkiler kurabilirler.
- E) Düzen, devleti yönetenlerin çıkarlarını koruyan bir gerekliliktir.

6. İnsan yalnızca iyiliğe yönelmiş olan bir varlık değildir. Çıkarları çatıştığında, başkalarıyla fikir ayrılığına düştüğünde, o, her zaman aklının ve vicdanının sesine kulak vermeyebilir. Bu yüzden toplumsal yaşamda, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyecek ve bir yaptırım gücü olacak kurallara, yasalara gerek duyulur. Bu kurallar ve yasalar sayesinde, toplum düzene, barış ve huzur dolu bir yaşama kavuşur.

Burada anlatılmak istenen, aşağıdakilerden hangisiyle çelişir?

- A) İnsanlar yalnızca iyiliğe yönelmiş bir varlık değildir.
- B) İnsanlar doğaları gereği düzene karşıdır.
- C) İnsanların birbirleriyle ilişkilerini düzenleyecek bir düzen olmalıdır.
- D) Düzen sayesinde toplumsal barış sağlanır.
- E) Huzur dolu bir yaşam düzen sayesinde gerçekleşir.

7. Bütün toplumsal kötülükler, insanların özgür olmamalarından kaynaklanır. Öyleyse insanı sınırlayan bütün değer, kurum ve düzenler kötü olup yıkılmalıdır. Bakunin yıkma tutkusunun aynı zamanda yaratıcı bir dürtü olduğunu söyleyerek, başta devlet olmak üzere, var olan kurumların tümünün birden ortadan kaldırılması gerektiğini savunur.

Burada vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanlar için bir otorite ya da devlet gereksizdir.
- B) Özgürlüğün olduğu bir devlet ideal bir devlettir.
- C) Eşitliğin olduğu bir devlet ideal bir devlettir.
- D) Toplumsal refahla birlikte ideal düzene ulaşılabilir.
- E) İnsanlar doğal olarak bir düzen içinde yaşama eğilimindedirler.

8. Devlet, insanın ilkel dönemine ait modası geçmiş bir kurumdur ve yerle bir edilmelidir.

Bakunin'in bu görüşü doğrultusunda aşağıdakilerden hangisi savunulamaz?

- A) Her türlü siyasi düzen reddedilmelidir.
- B) Devlet seçkin bir azınlığa, çokluk üzerinde büyük ayrıcalık tanır.
- C) Devlet insanın doğasını alçaltır ve bozar.
- D) İdeal devlet düzeni gelecekte kurulacaktır.
- E) Devlet gerçek ahlâka karşı bir kurumdur.

Bakunin devleti insan doğasıyla uyumlu olmayan, zoraki bir güç olarak görmektedir. Onun için en iyi yaşam, devletin (gücün) olmadığı yaşamdır.

9. Toplum üzerine düşünen tüm filozoflar, insanların tam olarak gelişebilecekleri, gerçek bir refah ve mutluluğa ulaşabilecekleri ideal bir toplum düzeni bulmaya çalışmışlardır. Bazı düşünürler, olana yönelerek, insanın doğasını analiz ederek ideal bir düzene ulaşamayacağını savunurlar. Diğer bazıları olması gerekene yönelirler; onlar ya özgürlük ya da eşitlik ilkesini temel alarak, ideal bir düzen oluşturmaya çalışırlar.

Buna göre aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Var olan düzendeki hoşnutsuzluklar yeni düzen arayışına neden olmuştur.
- B) İnsanlar tam olarak gelişebilecekleri bir ideal düzen arayışına girmişlerdir.
- C) Tüm filozoflar hiçbir zaman ideal bir düzene ulaşamayacağını ifade etmişlerdir.
- D) İdeal düzen arayışlarında farklı görüşler ortaya çıkmıştır.
- E) Bir görüşe göre ideal düzene ulaşamayacaktır.

10. Thrasymakhos'a göre, sayıca çok olan güçsüzler, kendilerini korumak amacıyla bir araya gelerek, doğal yasa ya, doğada hüküm süren yasalara aykırı olan yasalar yapmışlardır. Bu yasalar insana bir sınır koyar. Bu ise doğru bir şey değildir ve güçsüzün güçlüye karşı bir tür şiddet uygulaması anlamına gelir. Bu durumda insanı doğallıktan uzaklaştırarak hukuka yöneltmiştir. Bu da insanı ideal düzenden uzaklaştırmıştır. Çünkü ideal düzen doğadadır.

Sofist Thrasymakhos'un bu düşüncesinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Güçsüzler güçlülere karşı güçlenmek için yasaları oluşturmuşlardır.
- B) Güçsüzlerin oluşturduğu bu yasalar doğaya aykırıdır.
- C) İnsanların oluşturduğu bu yasalar insanlara bir sınır koyar.
- D) İnsanların oluşturduğu bu yasalarla bir ideal düzene ulaşılmıştır.
- E) İnsanların doğaya aykırı oluşturduğu bu yasalar onları ideal düzenden uzaklaştırmıştır.

Birlikte Çözelim

Çözüm 116 / 2

Parçada siyaset, toplumdaki insanların farklı görüş ve düşüncelerinin bir mücadelesi, çıkar ve eğilimlerden doğan bir çatışma olarak vurgulanmıştır. Bu görüşlere göre A seçeneğindeki toplumsal görüş farklılıklarının bulunmasını siyasetin temelinde yer alan düşünce olarak gösterebiliriz.

☐ A ☐ B ☐ C ☐ D ☐ E

Çözüm 118 / 2

Soru metninde ilk insanın başlangıçta kendi kendisine yetebilecek bir varlıkken günün birinde başkasına gereksinim duyduğunu ve bu durumun da devletin ortaya çıkmasına neden olduğu belirtilmiştir. Buna göre, Rousseau'nun devletin ortaya çıkmasında D seçeneğinde vurgulanan "İnsanların birbirine ihtiyaç duyması" düşüncesini temel aldığı söylenebilir.

☐ A ☐ B ☐ C ☒ D ☐ E

Çözüm 116 / 5

E seçeneğinde verilen "Siyasal problemlere çözüm getirme" yaklaşımı siyaset felsefesinin değil; siyaset biliminin çalışma alanını oluşturur. Diğer seçenekler ise siyaset felsefesinin ilgi alanına girmektedir.

☐ A ☐ B ☐ C ☐ D ☒ E

Çözüm 118 / 4

Parçada M.Weber geleneksel, karizmatik ve hukuksal otoriteye dayalı üç egemenlik biçimini tanımlamaktadır. Bu egemenlik biçimleriyle uygunluk taşımayan ifade E seçeneğinde vurgulanmıştır. Çünkü iktidarın gücünü bir zümreden alması oligarşik egemenliklerde görülen bir modeldir.

☐ A ☐ B ☐ C ☐ D ☒ E

Çözüm 117 / 8

Parçada A seçeneği dışında yer alan seçeneklerde devlete ilişkin bilgiler belirtilmiştir. Oysa soru metninde devletin özgürlük ve eşitlik temeline dayandığına ilişkin bir yaklaşım yer almamaktadır.

☒ A ☐ B ☐ C ☐ D ☐ E

Çözüm 119 / 6

Soru metninde bireyin bir düzen için kendi başına ve kendi kendine yeten bir varlık olarak bulunduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla eğer kişi kendisine yeten bir varlıksa iradesi başkaları tarafından yönlendirilemez.

☐ A ☐ B ☒ C ☐ D ☐ E

Çözüm 120 / 1

Sivil toplum örgütleri devletin kurumlarının dışında sivil yurttaşların çabalarıyla oluşturulan, toplumu yönlendiren, biçlendiren ve bu yönüyle dışardan devlet politikalarını etkileyen organizasyonlardır. Sivil toplum örgütleri devlet için değil; toplum için vardır. Hatta çoğu zaman bu konuda devletin olanaklarını kullanan iktidarın denetçisidir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 120 / 3

Parçaya göre bir toplumun sivil topluma dönüşebilmesi ve bir devletin tam bir hukuk devleti olabilmesi için toplumun ve devlet kurumlarının demokratikleşme sürecini hızlandırması gerekir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 121 / 10

Bürokratik kurumlar, belirli yasa, yönetmelik veya mevzuatlara göre oluşturulmuştur. Bürokratik mekânizmada yer alan memurlar bu mevcut kurallara göre hareket etmek zorundadırlar. Yetkiler keyfi ve kişisel tercihler doğrultusunda kullanılamaz.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 122 / 4

Parçada farklı düşünce, istek ve arzulara sahip bireyler arasında çatışmanın kaçınılmaz olacağı vurgulanmıştır. A seçeneğindeki yargı "mutlak özgürlük artarsa karmaşa azalır" sonucu çıkartıyor. Oysa farklı istek ve düşüncelere sahip bireylere bir de mutlak özgürlük verilirse her birey kendi istek ve düşüncesi için mücadele edecek ve bu durumda toplumdaki kaos artacaktır. Bu nedenle yanıt A olmalıdır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 123 / 7

Anarşist düşünürlere göre devlet insanların özgür olmalarını engeler. Bu nedenle insanı özgürleştirmek için tüm kural ve kurumları yıkmak, bir otorite olan devleti ortadan kaldırmak gerekir. Bu nedenle yanıt A seçeneğidir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 123 / 9

Parçadaki ifadeler dikkatlice okunduğunda C seçeneğinde verilen "Tüm filozoflar hiçbir zaman ideal bir düzene ulaşamayacağını ifade etmişlerdir." yargısının yanlış olduğu görülecektir. Öyle ki kimi filozoflara göre farklı ölçütlerle ideal bir düzen kurmak mümkündür.

(A) (B) (C) (D) (E)

Dört Köşe

1. Hegel'e göre, devletlerin, ulusların haklarını ve yazgılarını belirleyen dünya tarihidir. Tarih özgürlük bilincine doğru sürekli ilerlemedir. Diyalektik bir yapısı olan bu ilerlemelerde, her evreyi belli bir ulus temsil eder. Ödevini yerine getiren ulus, tarih sahnesinden çekilir, yerini yeni bir amacı gerçekleştirecek olana bırakır.

Hegel'in bu düşüncesine göre, devletlerin tarihsel süreç içerisindeki temel işlevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ekonomik etkinlikleri destekleyip ilerlemeyi sağlamak
- B) Teolojik devletin gerçekleşmesini sağlamak
- C) Bireyin ahlakça olgunlaşmasını sağlamak
- D) Toplumlari özgürlük bilincine doğru sürekli ilerletmek
- E) İnsanlarda kamu vicdanı oluşturmak

2. Fransız Devriminden sonra, insanların bir takım temel ve değişmez hakları olduğu kabul edilmiştir. Yaklaşık olarak aynı zaman diliminde bilim ve teknoloji de büyük gelişmeler olmuştur. İşte siyaset ve ekonomi alanındaki bu gelişmelere paralel olarak, filozoflar insanlar için daha ideal olan bir düzen arayışına girmişlerdir.

Bu durum için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İdeal bir düzene ulaşılamaz.
- B) Toplumsal alandaki gelişmeler birbirini etkiler.
- C) Toplumsal gelişmeler birbirinden bağımsızdır.
- D) Ekonomik gelişmeler siyasal gelişmeleri belirler.
- E) Siyaset, ekonomiden bağımsız olmalıdır.

3. Liberalizm'e göre, belirleyici ilke özgürlüktür. Eşitlik ise, ancak özgürlüklerin eşitliği olarak düşünülebilir. Çünkü özgürlüklerin eşit olmadığı bir eşitlik, köleler arasındaki eşitliğe benzer. Buna göre, insan özgürlüğü sayesinde, kendisini belirler, gerçekleştirir ve yaratıcı olur. Bu özgürlük, dini anlamda inanç ve ibadet özgürlüğü olarak, siyasi anlamda düşünce ve düşünceleri ifade özgürlüğü olarak, ekonomik anlamda teşebbüs özgürlüğü olarak gerçekleşir.

Liberalizm'in bu düşüncesinden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılmaz?

- A) İdeal düşüncenin temel belirleyici ilkesi özgürlüktür.
- B) Özgürlüksüz eşitlikten söz edilemez.
- C) İnsan özgürlüğü sayesinde kendisini belirler ve gerçekleştirir.
- D) İnsanlar özgürlükle genel çıkarlarını gerçekleştirirler.
- E) Mutlak bir özgürlük anarşizme yol açar.

4. Platon'a göre devlet, doğal düzenin bir devamıdır. Tıpkı insan vücudu gibi devlette bir organizmadır. Devletteki kurumlar, insan bedenindeki organlara karşılık gelmektedir. Örneğin; işçi sınıfı insan bedenindeki beslenme güdüsüne, devletteki yöneticiler ise insan aklına denk düşmektedir.

Parçaya göre, Platon'un devlet anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Devlet, insanın iyi özelliklerini dışlar.
- B) Devlet ile organizma arasında benzerlik yoktur.
- C) Devlet insan organizmasının devleşmiş halidir.
- D) Devletin kurumları birbirinden bağımsızdır.
- E) Devlet ideal düzen arayışının sonucudur.

Kontrol Noktası

S	E	G	E	M	E	N	L	İ	K	A
P	R	T	D	E	V	L	E	T	A	R
A	H	A	E	Ş	T	M	K	J	N	Y
Y	U	Ü	M	R	İ	A	P	K	U	V
P	K	L	O	U	H	Y	S	Ü	N	Ö
O	U	N	K	İ	K	T	İ	D	A	R
T	K	E	R	Y	Ö	N	E	T	İ	M
Ü	V	İ	A	E	R	P	G	İ	U	İ
M	S	O	T	T	A	Y	E	R	İ	B

Tablodan aşağıdaki kavramları sağdan sola, soldan sağa, yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya bir kelime oluşturacak şekilde işaretleyiniz.

- Egemenlik
- İktidar
- Birey
- Hak
- Ütopya
- Yönetim
- Devlet
- Hukuk
- Meşruiyet
- Kanun
- Demokrat

..... derken

Yönetici Sözüne Güvenilir, Yani Emin Bir İnsan Olmalıdır

Yöneticinin en belirgin vasıflarından biri de özü ve sözü bir olmasıdır. Onun halka yararlı olabilmesi için verdiği sözü yerine getirmesi gerekir. Gönlünde hıyanet bulunan beyin halkına yararı dokunmaz. Gönlü, dili ve tabiatı doğru olmayan beyin ülkesinde mutluluktan eser kalmaz. Sözünde durmayan yöneticiye ümit bağlama, ömrünü boşa harcamış olur ve sonunda pişmanlık duyarsın.

Yöneticiler yönetimle ilgili her konuda son derece ihtiyatlı ve uyanık olmalıdır. İhmalkârlık ve dalgınlık yöneticilikle asla bağdaşmaz. Beylerin ihmalkârlığının cezasını daima başkaları çeker. Bir ülkenin güvenliği iki şeyden ibarettir. Biri kanun, diğeri ihtiyat... Bunlar esas tedbirlerdir. Yöneticiliğin ilk alfabesi bu iki şeydir. İhtiyatlı olan yönetici ülkesini korur, düşmanlarına boyun eğdirir ve alacağı tedbirlerle onları düşmanca hareket edemeyecek hale getirir, ülkesi için doğru kanun koyan yönetici ülkesini düzene sokmanın ve güvenliğini sağlamanın ilk adımını atmış olur. Ülkesinin korunmasını isteyen yönetici ülkesinin her tarafında ihtiyat tedbirleri alır. İhtiyatlı olmak, beylerin ülkesini genişletir. İhtiyatsızlık ise göz göre göre devletin temelini sarsar. Sen ihtiyatlı ol ve ülkeni rahat ve huzur içinde yönet. Yöneticinin zalim ve ihmalkâr olması devletin bozulmasına sebep olur. Bunlar hangi ülkede ve yöneticide varsa, o ülke mahvolur. Düşmanın boynunu vurmak istersen gözün ve kulağın tetikte bulunsun. Tanınmış beyler düşmanlarını ihtiyat sayesinde alt etmişlerdir. Başarısız beyler de ihmalkârlık göstererek beyliklerinin temelini sarsmışlardır. İhmalkârlık yöneticinin sonunu getirir. İhtiyatlı olan insan daima hazır durur. Onun bu hazır bulunuşu ihmalkâra karşı kurulmuş bir pusu gibidir. İhtiyatlı olan yönetici ülkesine el sürdürmez. Eğer bir saldırı olursa bunu bilgisi ile akıllıca defeder.

Tarih, zalim yönetimlerin uzun süreli olmadığını gösteriyor. Zalim bir yönetici, ne yaparsa yapsın yönetimi uzun müddet elinde tutamaz. Halk zalimin zulmüne uzun süre dayanamaz. Zulüm yanan ateştir, yaklaştı yakar. Kanun, su gibidir, aktığı yerde nimet biter. Kanunu doğru yürütmek halkı zulümden korumak demektir. Kanun ile ülke genişler ve dünya düzene girer. Zulüm ile ülke küçülür, dünya zindana döner. Zalim yöneticiler pek çok zaman ülkelerini harap etmişler ve kendileri açlıktan ölmüşlerdir. Yönetici beyler gönüllerini temiz tutar ve kanunu adaletle uygularlarsa devlet ayakta kalır, ömrü uzun olur.

Yalancılık her insan için çok kötü bir sıfat olmakla birlikte yönetici için çok daha kötü bir sıfattır. Çünkü yalancılık tüm kötülüklerin anasıdır, onların temelidir. Bir yönetici için en kötü şey adının yalancıya çıkmasıdır. Yönetici, doğru sözlü olmalı, davranışları ve yaptıkları itimat telkin etmelidir ki halk ona inanabilsin. Halkın yöneticiye inanması ülke huzurunun temelidir. Yalancı insanlar vefasızdır. Vefasız yöneticiler de halka hayırlı olmayan işler yaparlar. Sözü yalan dolanla dolu olan kimsenin davranışları da tavırları da cefadır. Etrafına cefa eden kimse insan değil, hayvandır. Çok uzun yıllar öncesinden beri denemiş bir söz vardır. "Yalancı adamdan vefa bekleme."

Yönetici olarak kişi, ülkesinin yönetimiyle ilgili her konuda cesur, kahraman ve atılğan olmalıdır. Cesur olursa düşmana kolaylıkla ve kahramanca karşı koyabilir. Askerin cesaret alması için komutanın kahraman ve cesur olması gerekir. Korkakların başına cesur bir adam geçince hepsi ondan cesaret alarak hareket eder.

Aslan köpeklerle baş olursa, köpekler aslan kesilir. Köpek aslanlara baş olursa, aslanlar köpek gibi yaltak olur.

Kutadgu Bilig'den Seçmeler

07 | BİLİM FELSEFESİ

Kavram Dizini

- varsayım
- teori
- deney
- bilimsel felsefe
- bilim tarihi
- olgu
- doğrulanabilirlik
- yanlışlanabilirlik
- ürün olarak bilim
- etkinlik olarak bilim
- paradigma
- bilim devrimi
- anamlılık
- yasa
- birikimsellik
- nesnellik
- bilim adamı
- klasik bilim
- eleştirel bilim
- bilimin değeri

Bu testleri gözdüğümüzde;

- bilim felsefesinin konu ve çalışma alanlarını,
- bilim felsefesinin benzerlerinden farkını,
- bilimin tarihsel gelişimini,
- bilim ve felsefe etkileşimlerini,
- bilimi niteleyen özellikleri,
- bilimi bir ürün olarak kabul eden yaklaşımları,
- bilimi bir etkinlik olarak kabul eden yaklaşımları,
- paradigmanın ne olduğunu ve bilimi nasıl yönlendirdiğini,
- klasik bilim anlayışına getirilen eleştirileri,
- bilimin değeri meselesindeki tartışmaları

kavramış olacağız.

KISA KISA

- Bilim felsefesi bilime ilişkin sorular sorar ve bilimin yapı ve işleyişini anlamaya çalışır. Bilimin doğasını, bilimsel teorilerle dış dünya arasındaki ilişkiyi ve bilim adamlarının geliştirdiği yöntemleri ele alır.
- Zamanla bilimlerin felsefeden ayrılması, felsefenin ilgilendiği konu alanının çeşitlilik göstermesine neden olmuştur. Bilimin hızla ilerleyerek toplumsal yaşama doğrudan müdahalelerde bulunması bilimin felsefenin konusu olmasını ve bilim felsefesini gerekli kılmıştır.
- Bilim felsefesi benzerleri olan "bilgi felsefesi" ve "bilimsel felsefe"den de ayrılır. Bilgi felsefesi genel olarak bilginin ne olduğunu, kaynağını, sınırını, değerini anlamaya çalışır. (Bkz. 2. bölüm) Bilimsel felsefe ise felsefi konu ve yöntemleri bilimin sınırları içine çekerek felsefenin alanını sınırlamaya çalışır. Dolayısıyla bilimsel felsefe felsefeyi, spekülasyondan, metafizikten, görece olan etik ve estetik değer yargılarından arındırmak ister. Oysa ki bilim felsefesi bilimsel kuram ve açıklamalarla, bilimsel düşünme modelleriyle, bilimsel yöntem ve faaliyetlerle ilgilendir.
- Bilimde iki tür yaklaşımdan söz edilmektedir. Bunlardan ilki bilimi bir ürün olarak gören yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre bilimsel ifadeler mantıksal bir analize tabi tutulmalıdır. Bilimsel ürünleri doğrulanabilirlik ve anlamlılık açısından incelemek gerekir.
- Diğer bir yaklaşım ise bilimi etkinlik olarak gören yaklaşımdır. Bu yaklaşımın en önemli temsilcisi olan Thomas Kuhn, bilimi, bilim adamları topluluğunun bir etkinliği olarak görür. Bilimin ne olduğunu anlamak için bu topluluğun yapısını ve bağlı olduğu paradigmayı incelemek gerekir.
- Kuhn'a göre paradigma, belirli bir bilimsel modelin dış dünyayı ve toplumu anlayabilmek ve sorgulamak için sahip olduğu kurallar, uygulamalar, kavramlar, inanç ve değerler bütünüdür. Bilim adamları ait oldukları bu bilimsel modelin etrafında bir araya gelerek çeşitli ilke ve kurallar belirlerler. Açıklama ve eleştirilerini bu modelin ekseninde ortaya koyarlar. İşte bu şekilde yapılan güçlü bilimsel modellere **paradigma** adı verilir.
- Paradigmalar güçlü bilimsel açıklama ve yaklaşımları içerirler. Örneğin Copernicus'un geliştirdiği Güneş merkezli kainat modeli (heliosantrik model), Newton'un ortaya koyduğu klasik fizik yaklaşımları birer paradigmadır.
- Paradigmaları yıkmak kolay değildir. Yıllar hatta yüzyıllar alır. Fakat yeni çıkan bir bilimsel yaklaşım mevcut paradigmayı sarsarak zamanla onun tahtına oturabilir. Bir paradigmanın yıkılarak yerine yeni bir paradigmanın kurulmasını T.Kuhn "bilim devrimi" olarak tanımlamıştır.
- Klasik bilim anlayışına göre zamanla bütün bilimler tek bir bilime indirgenebilir; oysa bilim felsefecileri bu çabanın gerçekliği farklı boyutlarıyla anlamaya çalışan diğer bilimlerin konu ve yöntemlerine karşı çıkış olarak tanımlamışlardır.
- Klasik bilim anlayışına göre bilimler birikimli bir şekilde ilerler. Bu ilerlemeci tavır bilimi her seferinde mükemmelleştirir. Böylelikle mevcut sorunlar çözülür. Çözilemeyen ve karşılaşılan yeni sorunlar bilimin ilerlemesi sayesinde zamanla aşılabacaktır. Oysa bilim felsefecilerine göre bilimin insanlık tarihinin her döneminde çözemediği ve bundan sonra da çözemediği problemler olacaktır. Ayrıca bilimsel ilerleme düz bir çizgi çizmez, sıçramalar, kopmalar görülür.
- Klasik bilim anlayışına göre bilim adamı nesnel (objektif) davranmak zorundadır. Oysa bilim felsefecilerine göre bilimle uğraşan insanlar bir kültürün, bir toplumsal değerler yığınının ve nihayetinde ait oldukları paradigmanın inançlarına ve bakış açılarına sahip olacaklarından onlardan her daim nesnel bir tutum beklemek doğru değildir.

07.1 BİLİM FELSEFESİ

1. Bilim; insanın kendi zihninde olanı, bir şeye yüklemesi değil, o şeyde olan gerçekleri zihine aktarmasıdır.

Bu ifadelerden çıkarılabilecek en iyi sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilim, zihinsel çıkarımlara dayalı bir bilgidir.
- B) Bilim, insan için vazgeçilmez bir gerçekliktir.
- C) Bilim, ele alınan varlık veya olayın gerçekliğinin bilinmesi demektir.
- D) Bilim ile ahlâk arasında sıkı bir ilişki vardır.
- E) Bilim toplumsal gelişmenin öncüsüdür.

2. İnsanlığın doğa koşulları karşısındaki tepki ve merakıyla beraber kozmik düzende yoğunlaşan çabaları, birikimleri doğaya egemen olma güdüsünü de beraberinde getirmiş ve bundan dolayı da önceliği doğa bilimlerine kazandırmıştır. İnsanlığa atfedilen bu genel kaygı gerçekte bilimi hazırlayan ve insanı bilime yönelten en büyük etkidir.

Buna göre, bilimlerin ortaya çıkmasını sağlayan faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanların doğayı kontrol altına almak istemesi
- B) Filozofların doğayı açıklamadaki yetersizlikleri
- C) Toplamların hızlı değişimi
- D) İnsanların ortak yaşama ihtiyacı
- E) Evrenin nasıl oluştuğunu anlama çabası

3. Teorik kavramlarımızda dış dünyayı denetlemenin olanaklı olduğu inancı olmaksızın, bilim denen şeyin ortaya çıkması beklenemezdi. Bu inanç her türlü bilimsel buluşun temel itici gücüdür.

Burada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

- A) Konunun belirlenmesi ve sınırlandırılması
- B) Eldeki veriler ışığında hipotez oluşturulması
- C) Varsayımların deneyle sınanması
- D) Deneyle elde edilen sonuçların sistemleştirilmesi
- E) Varsayımı doğrulayan sonuçların teoriye dönüştürülmesi

Bilim insanoğlunun dış dünyayı kontrol altına alma düşüncesinin eyleme dönüşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

4. Çağımızın aydını, her şeyden önce, bilimin anlamı ve bilimsel düşünmenin niteliği üzerinde sağlam bir anlayış kazanmış kişidir. Dünyanın doğru yorumlanması, en başta bilimin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Bilim hazır bilgiyi ezberleme yerine, araştırma, doğrulama ve değerlendirme gibi düşünme süreçlerini de içeren bir fenomen olarak algılanmalıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilimsel düşüncenin yaygınlaşması zaman alır
- B) Bilim kolektif bir çaba gerektirir.
- C) Bilim elverişli ortamlarda gelişir.
- D) Bilim, sonuçtan çok sürece önem verir.
- E) Bilim, insanın anlama, açıklama merakından doğan bir arayış sürecidir.

5. Bilim felsefesi, yalnızca bilimsel bilgiyi, bilimsel kuram ve sistem düzeyine yükselmiş olan bilgiyi ele alır. Bundan dolayı da bilim felsefesi, yalnızca bilimsel kuramlarla, bilimsel düşünme tarzlarıyla ve bilimin yöntemleri ve yapılarıyla ilgilenir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bilim felsefesi için söylenemez?

- A) Bilimsel bilgiyi konu edinen felsefedir.
- B) Bilimsel kuramlarla, bilimsel düşünme tarzları ile ilgilidir.
- C) Bilimin yöntemleriyle ilgilidir.
- D) Felsefeyi bilimleştirme çabasıdır.
- E) Bilimin mantıksal boyutunu irdelemektir.

6. Keşfedilen şey zaten hep oradadır. Keşif tamamen evren hakkındadır. Gerçek olmayan, var olmayan şeyler keşfedilemezler.

Buna göre aşağıdaki örneklerden hangisi keşif değildir?

- A) Maddenin çekim gücünün bulunması
- B) Suyun kaldırma kuvvetinin anlaşılması
- C) Otomobillerin yapılması
- D) Oksijen gazının ayrıştırılması
- E) Radyum elementinin bulunması

7. Felsefe içerisinde kimi filozoflar bilimi, bilim adamlarının ortaya koyduğu olmuş bitmiş bir ürün olarak görmüş ve açıklamaya çalışmışlardır. Kimi filozoflara göre ise bilim, bilim adamlarının bir etkinliği olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilim felsefesine ilişkin çeşitli çalışma alanlarının bulunması aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Bilimin bazı soruları cevaplandıramamasıyla
- B) Bilimdeki bazı doğruların çürütülüp yerine yeni doğruların getirilmesiyle
- C) Bilimin durağan olduğu gerçeğinin görülmesiyle
- D) Bilimle ilgili farklı görüşlerin ortaya çıkmasıyla
- E) Bilimin sonuçlarının insanlığın zararına kullanıyor olmasıyla

8. Bilimsel araştırmalar doğruluğu henüz kanıtlanmamış geçici varsayımlarla işe başlar.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi varsayımın bir özelliği değildir?

- A) Problem hakkında ileri sürülen geçici bir iddiadır.
- B) Bilimsel çalışmaların çıkış noktasıdır.
- C) Geçerlilik kazanması için deney ve gözlemlerle kanıtlanması gerekir.
- D) Araştırılan konu ile ilgili olmalıdır.
- E) Doğruluğu kabul edilen bir bilgidir.

9. "Bu madeni para demir değildir." önermesi, gözlemlerle doğrulanamıyorsa yapılması gereken en basit işlem, bir mıknatıs getirerek, bu mıknatısın parayı çekip çekmediğini göstermektir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Deneyle doğrulanamayan yargılar gözlemlerle doğrulanır.
- B) Gözlemin yetersiz kaldığı yerlerde önermeler deneyle doğrulanır.
- C) Yetersiz gözlem aletleri insanları deney yapmaya iter.
- D) Her gözlem sonucu mutlaka deneyle doğrulanmalıdır.
- E) Deney ve gözlem sonuçları mantık ilkelerine dayalı olmalıdır.

10. Bilim yapısı gereği ancak belirli bir alanın, belirli koşullarda ve belirli yöntemlerle edinilmiş bilgisidir. Bilmeye konu olacak alanlar ise evrende sınırsızdır. Buna göre her bilim kendi özel alanını belirlemek zorundadır. Hiçbir bilim tek başına evreni açıklayamaz.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bütün bilimler birbirleriyle bağlantılıdır.
- B) Bilim yığılarak ilerleyen bir süreçtir.
- C) Bilim bilinmeyi bilini hale getirir.
- D) Bütün bilimler tek bir bilime indirgenebilir.
- E) Her bilim kendi konu ve yöntemine göre varlığı ele alır.

Tüm bilimler konularına uygun bir kavram dili ve yöntem anlayışı geliştirirler.

11. Bilim nesneye yönelik, taraf tutmayan, şu ya da bu düşünceye göre değil bütün düşünceler için kabul edilen olayları olduğu gibi kabul eder.

Bu ifade, bilimin aşağıdaki hangi özelliğini ifade eder?

- A) Eleştiriye dayalı olmasını
- B) Hiçbir ulusa ya da topluma mal edilemez olduğunu
- C) Yanıtlarının zamanla değişebilirliğini
- D) Objektif olmasını
- E) Merak ve hayretten kaynaklanmasını

12. Herhangi bir bilim kuramı, yeni bir güçlkle karşı karşıya geldiğinde bilim adamları bu güçlüğü ortadan kaldırma etkinliğini gösterirse, bu bilim kuramı varlığını sürdürür. Aksi halde, bu bilim kuramı geçerliliğini kaybeder.

Buna göre, bilimsel bir kuramın yaşamasında etkili olan temel faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilim kuramlarının yaşaması sorunları ele almasına bağlıdır.
- B) Kuramların başarılı veya başarısız olması bilim adamlarının etkinliklerine bağlıdır.
- C) Toplumsal ve tarihsel gerçeklere uygun olmasıdır.
- D) Tüm bilimlerin sonuçlarını dikkate almasına bağlıdır.
- E) Evrensel bir özellik taşımasına bağlıdır.

07.2 BİLİM FELSEFESİ

1. Newton, mekaniğin temelinde zaman, uzay, kütle ve hız kavramları olduğunu söyledi. Einstein, daha sonra bunların göreliliğini ileri sürdü. Eukleides, iki nokta arasındaki en kısa yolu bir doğru olarak gördü, sonra Lobaçevski bunun doğru olmayıp bir eğri olduğunu ileri sürdü.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilim adamının ortaya koyduğu doğrular daima öyle kalır.
- B) Doğruluğu daha önce kabul edilen bilgiler daha sonra yanlışlanabilir.
- C) Bilimler daima doğru ve tutarlı sonuçlar elde ederler.
- D) Bilimler tarih içindeki olaylar birbirlerini etkilemezler.
- E) Bilim adamının ortaya koyduğu düşünceler topluma fayda sağlamayınca terk edilir.

Bilimsel bilgiler değişebilir bir kesinlik taşır.

2. Bazı bilim adamları, herhangi bir olayın bilim olabilmesi için, deney ve gözlem metodunun kullanılmasının zorunlu olduğunu söylemektedirler. Bu görüşten hareketle felsefenin bilim değil, bilim üstüne bilim görüşü olduğu kabul edilmektedir.

Böyle düşünen bilim adamları, felsefenin hangi özelliğinden hareketle böyle bir sonuca ulaşmışlardır?

- A) Belli bir yöntemle dayalı olmasıyla
- B) Olgusal olmasıyla
- C) Olanı değil olması gerekeni incelemesiyle
- D) Mantıksal olmasıyla
- E) Bilimi sorgulayıp ona yol göstermesiyle

3. Celse Bernard, "Laboratuvara girerken sadece palto mu değil düşüncelerimi de askıya bırakırım." der.

Bu düşüncesiyle bilimsel tavrın hangi özelliği üzerinde durmuştur?

- A) Araştırmacının konusunu en iyi laboratuvar ortamında sınavabileceğini
- B) Araştırma anında, her türlü düşünceden uzaklaşmasının gerekli olduğunu
- C) Araştırmacının deney ortamında olması gerektiğini
- D) Araştırmada nesnel olmanın gerekli olduğunu
- E) Tüm bilimlerin deneysel yöntemi kullanması gerektiğini

4. Bilim felsefesi, bilimsel kesinlik ve bilimsel sistem düzeyine erişen bilgiyi inceler. Bilim felsefesinin amacı, bilimin mantıksal yapısının niteliğini, işleyişini incelemek ve aydınlatmaktır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bilim felsefesinin konusu değildir?

- A) Bilimlerin varlıkları incelerken kullandıkları araç gereçler
- B) Bilimlerin hangi ana gruplara ayrılabilceği
- C) Bilimlerin kendine özgü yöntemleri
- D) Bilimlerin konularına özgü düşünce biçimleri
- E) Bilimlerin konusu, neyin bilim olup olmadığı

5. Mısır'da tıp alanında önemli gelişmeler görülmüştür. Bu alanda başlangıçta rahiplerin çalıştığı bilinmektedir. Daha sonra tıp meslek haline gelmiştir. Mumyacıların çok ilerlemiş olmasına rağmen, anatomi bilgileri daha fazla değildir. Bunun nedeni, insan cesedi üzerinde araştırma yapmanın din yönünden yasaklanmış olmasıdır.

Buna göre bilimsel çalışmaların istenilen yönde gelişmemesinin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanların yeterince merak duygusuna kapılmamaları
- B) Felsefenin bilimin gelişmesine engel olması
- C) Dinsel açıdan bazı çalışmaların yasaklanması
- D) Bilimsel yöntemlerin yeterince gelişmemiş olması
- E) Bilimsel çalışmalara yeterince ihtiyaç duyulmaması

6. Yunan'da bilim, daha çok felsefeyle bir arada görülmüştür. Bu dönemin filozofları aynı zamanda birer bilim adamı idiler. Thales aynı zamanda seçkin bir astronom ve matematikçidir. Aristoteles aynı zamanda büyük bir biyologdu. Ama bunların çalışmaları tam bir bilimsel etkinlik olarak kabul görmemektedir.

Bunun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel çalışmalarda henüz istenilen düzeye erişilmemiştir.
- B) Bilimi felsefeden ayırmak istemişlerdir.
- C) Bilimle felsefeyi değiştirmek için uğraşmışlardır.
- D) Felsefenin öznel tavrı ile bilim yapmışlardır.
- E) Dönemin toplumsal koşulları buna elverişli değildir.

7. Orta Çağ Avrupasında 5. ve 6. yüzyıllar arasında bilimsel faaliyet büyük ölçüde durmuştur. Bu durum, özellikle kilisenin, Avrupa'nın her yerinde egemenliğini pekiştirmesinden ve ağır bir baskı uygulamasından kaynaklanmıştır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İlk Çağ'da görülen gelişmeler bu dönemde de görülmüştür.
- B) Dinsel ve bilimsel çalışmalar birbirinden ayrı tutulmuştur.
- C) Bilim adamları kilise tarafından desteklenmiştir
- D) Bilimler bu dönemde hızlı bir yükselişe geçmiştir.
- E) Bilim, dinsel otoritenin izin verdiği ölçüde gelişebilmiştir.

8. 8. ve 9. yüzyıllarda, İslam kültür çevresi, özellikle bilim alanında, çok parlak gelişmeler kaydetmiştir. Bu durum ise, çok büyük ölçüde İslam dininin yapısından, dinin öğrenmeye ve bilgiye yüksek değer vermesinden, İslamiyetin doğuşu ve yayılışı sırasında, yönetimlerin bilimsel düşünceyi teşvik etmelerinden kaynaklanmıştır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İslam dünyasında da, Avrupa Orta Çağı'nda olduğu gibi bilim durmuştur.
- B) İslam dünyasında bilim çok parlak gelişmeler kaydetmiştir.
- C) İslam dininin yapısı bilimin gelişmesine elverişli bir yapıdır.
- D) İslam dini öğrenmeye ve bilmeye yüksek değer vermiştir.
- E) Dönemin yöntemleri bilimsel düşünceyi teşvik etmişlerdir.

9. Rönesans'la birlikte, bilimlerin felsefeden ayrılma süreci hız kazanmıştır. Bu dönemde, yeni bir doğru ve bilgi anlayışı ortaya çıkmıştır. İnsanlığın yaşam koşullarını ve düşünce biçimini köksel bir biçimde değiştiren büyük bir bilimsel atılım yaşanmıştır.

Bilimsel atılımların bu dönemde yaşanmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dinsel otoritenin bilimle uzlaşması
- B) Akılcı düşüncenin önem kazanması
- C) Kralların bilim adamlarını destekler bir tavır alması
- D) Matematikte ve fizikte büyük buluşların olması
- E) İslam inancının Avrupa'da yayılmaya başlaması

10. 19. yy. aynı zamanda, bilimin sanayi alanında uygulandığı ve büyük sanayi devriminin gerçekleştiği çağ olmuştur. Bu dönemde buhar makinası bulunmuş, metalurjide, sanayinin isteklerine uygun çelik alaşımları üretilmiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Doğa felsefesinin gelişmesi böyle bir süreci doğurmuştur.
- B) Sanayi devrimi, özgürlükçü düşünceyle birlikte olmuştur.
- C) Bilimin teorik sonuçlarının pratiğe aktarılması teknolojinin gelişmesine neden olmuştur.
- D) Teknolojinin gelişimi, bilimsel gelişmeden bağımsızdır.
- E) Teknolojinin gelişmesi insanlara zarar vermiştir.

Bilim ve bilimin sonuçlarından faydalanan teknoloji yeni aletler yaparak, doğanın insanın hizmetine girmesini kolaylaştırmıştır.

11. Bilim 20. yy.'da çok büyük gelişmeler kaydetmiş ve ürettiği teknoloji yoluyla insanın yaşamını ve düşüncesini çok temelli bir biçimde değiştirmiştir. Bu yüzyıl Bacon'la başlayan doğaya bütünüyle egemen olma düşünün hemen hemen gerçekleştiği yüzyıl olmuştur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilimin gelişmesi insan yaşamına bir belirsizlik getirmiştir.
- B) Teknolojik gelişmeler insan yaşamını tehlikeye sokmuştur.
- C) İnsan artık doğal varlık olmaktan çıkmıştır.
- D) Bu gelişmeler insanlığı yıkıma götürecek olan düşüncelerin de başlangıcı olmuştur.
- E) Bilimsel gelişmeler insanın doğaya egemen olma düşünü gerçekleştirmiştir.

07.3 BİLİM FELSEFESİ

1. Bilim felsefesi, bilimin konusunu, ulaştığı sonuçları ve yönetimini sorgularken; bilimsel felsefe bilimin hızlı ve başarılı sonuçlara ulaşılmasından esinlenerek bilimsel düşünüş biçimini felsefeye uygulamak ister.

Buna göre, bilim felsefesi ile bilimsel felsefenin farklarından biri aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) Bilim felsefesi bilimi sorgularken, bilimsel felsefe kendine bilimi örnek alır.
- B) Bilim felsefesi bilimin yöntemini eleştirirken, bilimsel felsefe bilimi ölçü alarak çalışma yapar.
- C) Bilim felsefesi bilimin yöntemini eleştirirken, bilimsel felsefe felsefeye bilimsel içerik katmaya çalışır.
- D) Bilim felsefesi bilimsel etkinliklerin niteliğini araştırırken bilimsel felsefe, felsefenin alanını daraltmaya çalışır.
- E) Bilim felsefesi bilimsel ürün ve etkinlikleri sorgularken, bilimsel felsefe bilimin topluma faydasını anlamaya çalışır.

2. Bilim, çeşitli araçlarla yaşamamızı kolaylaştırırken, doğru düşünmemizi de sağlar. Evren, insan, yaşam hakkındaki sorularımızı yanıtlayarak merak ve hayretimizi giderir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bilimin işlevlerinden biri olamaz?

- A) Nesnel bir bakış açısı kazandırma
- B) Olaylara akılla yaklaşma
- C) Teknolojiye kaynaklık etme
- D) Doğa üstü güçleri açıklama
- E) Merak güdüsünü doyurma

3. Doğru yolda giden bir topal, yoldan çıkmış olan hızlı bir koşucuyu daima geçer.

Bu sözlerle, bilimsel çalışmalarda aşağıdakilerden hangisinin gerekliliği vurgulanmıştır?

- A) Önceki çalışmalara dayanmanın
- B) Bilimsel çalışmalardaki nesnelliğin
- C) Yöntemli ve sistemli olmanın
- D) Doğa yasalarını bilmenin
- E) Neden – sonuç ilişkileri kurmanın

4. Heisenberg'e göre, içi su dolu bir bardağa bırakılan bir çiçek tozu H_2 ve O_2 atomlarına çarparak tabana kadar inecektir. Bu yol önceden kestirilemez, belirsizdir. Çünkü çok sayıda değişkenin katıldığı bir olgunun önceden kestirilmesi olanaksızdır.

Heisenberg'in karşı çıktığı bilimsel ilke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sonuç biliniyorsa nedenler her zaman öngörülebilir.
- B) Tüm nedenler bilinemiyeceğinden sonuç olasılıklıdır.
- C) Bilim felsefesi bilimin mantığını kurmalıdır.
- D) Bir olayı gözlemleyenlerin çıkardığı farklı sonuçların hiçbirini yanlış olmayabilir.
- E) Aynı nedenler her zaman aynı sonucu doğurmayabilir.

5. 15. yy.'a kadar etkisini sürdüren Aristoteles fiziği Rönesansla birlikte yıkılmıştır. Fiziksel yeni gelişmeler yeni sistemler kurulmaya başlanmıştır. Böylece insanoğlu kendine yeni bir çağın kapısını açmıştır. Tek tek bilimlerdeki çalışmalar artmıştır. Doğa bilimindeki gelişmeler sosyal bilimleri de olumlu yönde etkilemiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Herhangi bir bilimdeki gelişme diğerlerini de etkiler.
- B) Her bilimde yeni anlayış sadece kendi gelişimini etkiler.
- C) Toplumsal değişimler bilimsel etkinlikleri etkiler.
- D) Yeni anlayış biçimleri bilimsel değişimleri etkiler.
- E) Bilimsel değişimler toplumsal değişimleri etkiler.

6. Helmholtz, Euklides geometrisinin biricik olduğuna karşı çıkar. Çünkü uzay ve zamanın nesnel gerçekliği yoktur. Bunlar bedensel yapıma bağlıdır. Öyleyse sinirsel yapıya sahip olan insan için evreni yansıtmayan farklı sayıda uzay ve zamandan söz edilebilir. Dolayısıyla çok sayıda geometriden söz edebiliriz.

Helmholtz'un savunduğu görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilim, kesin doğrulara ulaşmaya çalışır.
- B) Bilim, olanı olduğu gibi açıklar.
- C) Bilimde dogmatizme yer yoktur.
- D) Bilimsel doğrular tartışılmaz.
- E) Bilimsel doğrular evrenseldir.

Bilim insanın aklını kullanarak, varlığın olgusal gerçekliği ortaya çıkarmak için çeşitli yöntemlerin yardımıyla ortaya koyduğu nesnel, tutarlı, sistemli bilgiler bütünüdür.

7. Hempel, bilimsel gelişmeleri tümevarımlı ve tündenge-
limli olmak üzere ikiye ayırmıştır.

Buna göre bilimsel açıklamaların koşullarından biri aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) Mantıksal uygunluğu olmalı
- B) Bilimde sonuçlar özelden özele ulaşmalı
- C) Sonuç kullanılan yasalardan zorunlu olarak çıkarılmalı
- D) Olguyu açıklayan sonuç önermesi, kullanılan öncül-
lere bağlı olmalı
- E) Gözlemler her seferinde sonucu doğrulamalı

8. Pasteur, laktik ve amonyak mayalanmalarını, daha son-
ra da ipek böceklerinin bir hastalığının ve tavuk kolera-
sının mikrobunu bulmuş, o zamana kadar kendi kendi-
ne üreme denilen olayın imkansızlığını kanıtlamıştır.
Pasteur'un bu açıklamaları kiliseyi rahatsız etmiştir.

**Kilisenin Pasteur'un bu çalışmalarını tepkiyle karşı-
lamasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Doğal olayların nedenlerini doğal olanla açıklaması
- B) Bilimsel bilgilerin yöntemlerini belirlemiş olması
- C) Bilimin birikimsel olma özelliğinden faydalanması
- D) Birçok hastalığa çare bulması
- E) Bilime önemli katkılarda bulunması

9. Kant, bilimin analizini yapacak yerde aklın analizini yap-
mıştır. Sonuçlar karşısında bütün ciddiliğine rağmen fel-
sefecilerin yüzyıllık bir kusurundan kendini kurtarama-
mıştır. Bu kusur da bilime direktifler vermeye kalkmasıdır.

**Paragrafta eleştirilen görüş aşağıdakilerden hangi-
sidir?**

- A) Kant'ın öne sürdüğü yaklaşımların çelişkiler barındır-
ması
- B) Felsefenin kendini bilimin üstünde görmesi
- C) Felsefenin her dönem bilime yol gösterici görevini
sürdürmesi
- D) Felsefecilerin bilim adamlarını görmezlikten gelmesi-
ni
- E) Kant'ın sadece aklın analizini yapması

10. Demokritos, 2500 yıl önce, elinde herhangi bir deneysel
doğrulama olanağı olmaksızın bugünkü atom anlayışı-
nın ilk şeklini ortaya koymuştur.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilim felsefeyi önceler niteliktedir.
- B) Felsefe bilimsel araştırmalardan doğmuştur.
- C) Bilimsel bilgiler felsefi yöntemlerle elde edilir.
- D) Felsefe bilimi önceler niteliktedir.
- E) Bilim olmadan felsefe olmaz.

Felsefe bilimin ve bilim de teknolojinin yolunu açar.

11. A.L. Lavoisier, yanma olayını incelerken çağdaşı Jo-
seph Priestley'in yeni keşfettiği ama önemini anlamadı-
ğı oksijenden faydalanır. Ancak yayınlarının hiçbirinde
Priestley'e hakkı olan önceliği tanımaz. Sadece oksijeni
Priestley'le aynı zamanda keşfetmişlerdir.

**Lavoisier'in bu davranışı, bilimsel ahlâkın aşağıdaki
hangi özelliğine ters düşer?**

- A) Bilim adamının tarafsızlığına
- B) Bilim adamının eleştirmeye ve şüpheye açık olmasına
- C) Bilim adamının acele sonuçlara ulaşmaktan kaçın-
masına
- D) Bilim adamının olanı olduğu gibi açıklamasına
- E) Bilim adamının bilim dışı kaygılardan arınmış olma-
sı gerektiğine

12. Pascal, "İnsan, bilimleri bilmemekten daha çok bilmekle
insanlığını yitirir." der.

Mahatma Gandhi, "Bilimlerin yarattığı uygarlık bir kara
çağdır. Çağdaş sanayi kendi başına bir günahı ve ah-
lâki gelişme basitliğe dönüşle gerçekleşecektir." der.

**Buna göre iki düşünürün ortak yanı aşağıdakilerden
hangisidir?**

- A) Bilimi uygarlıkla eş anlamda değerlendirmişlerdir.
- B) Bilime karşı olumsuz tavır takınmışlardır.
- C) Sanayileşmenin insanı doğaya yaklaştırdığını söyle-
mişlerdir.
- D) Bilenle – bilmeyenin kesin olarak birbirinden ayırt
edilmesi gerektiğini bildirmişlerdir.
- E) Ahlâki gelişmenin karmaşıklıktan basitliğe doğru de-
ğiştiğini savunmuşlardır.

07.4 BİLİM FELSEFESİ

1. Bu yaklaşıma göre, bir bilim topluluğunun kabul ettiği bilim modeli geçerli olduğu sürece, o bilimsel topluluk ve bilimsel dönem devam eder.

Bu görüşün bilime yaklaşımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilim bir etkinliktir.
- B) Bilim bir üründür.
- C) Bilim yöntemlidir.
- D) Bilim akılcıdır.
- E) Bilim genelleyicidir.

Thomas Kuhn ve Toulmin bilimi, bilim adamlarının etkinliği olarak kabul ederler.

2. Paradigma bir çerçevedir. Etkinlikte bulunan bilim adamları için gerçekliğin belirli ilkelere göre algılanışını, kavranışını ve kavramsallaştırılışını belirleyen bir şablon durumundadır ve çoğu zaman bu şablon bilimsel gelişmelerin önünde bir engeldir.

Buna göre, paradigma kavramı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) O günkü onaylanan doğrulara göre bir bakış tarzıdır.
- B) Yanlışlanmadığı sürece doğru kabul edilir.
- C) O günkü bilimsel değerler sistemini yansıtan bir tür aynadır.
- D) Sürekli değişime ve gelişime açık nesnel yargılardır.
- E) Bilim adamlarının ortaklaşa onayladığı kabullerdir.

3. Carnap, metafizik için bilgi değildir der. Ona göre bilimsel olmayan, yani empirik olarak algılanmayan önermeler metafizik önermeler olup, bunların kenara itilmesi gerekir.

Buna göre, Carnap aşağıdakilerden hangisinin üzerinde durulmasının gerekliliğini anlatmaktadır?

- A) Felsefi görüşlerin özü öğrenilmelidir.
- B) Madde ve ruh ilişkisi üzerinde durulmalıdır.
- C) İnsan bilgisinin sınırları ve imkanları aranmalıdır.
- D) Olaylar ve olgular arasında neden sonuç ilişkisi aranmalıdır.
- E) Felsefe, insan ve toplum hayatının amacını araştırmalıdır.

4. Reichenbach'a göre, bilimsel yöntem gözlemlerle başlar ama bununla yetinmez. Gözlem betimlemeyi aşan matematiksel bir açıklama ile tanımlanır. Daha sonra bu açıklamadan matematiksel bir takım sonuçlar çıkarılır ve olgular karşılaştırılır. Ne varki olguların doğru olarak kanıtladığı şey, olguların söylediğinden daha fazlasını içerir. Örneğin Newton, soyut bir kurama gidecek kadar yürekli, ancak böyle bir kuramı olgular doğrulamadıkça doğru saymayacak kadar ihtiyatlı bir kişiydi.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilimsel kavramlar olgularla doğrulanmalıdır.
- B) Bilimsel yöntemde bilgiler sadece gözleme dayanmalıdır.
- C) Bilimde soyut olgulardan, somut kavramlara gidilmelidir.
- D) Matematik bilimsel çalışmanın ilk başlangıcıdır.
- E) Bilimsel sonuçlar sadece olgusal olmalıdır.

5. Auguste Comte'a göre, ancak fenomenleri bilebiliriz. Fenomenler konusundaki bilgilerimizde rölattiftir. Bir olayın gerçek nedeninin ne olduğunu arayıp sormanın anlamı yoktur. Biz ancak bu olayın ard arda geliş bakımından öteki olaylarla olan ilişkilerinin ne olduğunu sorabiliriz. Değişmez olan bu ilişkilerden fenomenlerin yasalarına ulaşabiliriz. Bilimsel bilginin anlamı da fenomen yasalarını bulmak ve bunların yardımıyla gelecek fenomenleri önceden bildirmektir.

Auguste Comte'a göre bilimin amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan yaşamını kolaylaştıracak bilimsel bilgiler ortaya koymak.
- B) Doğada olup – biten olayları bir sıraya koymak.
- C) Olaylar arasında neden – sonuç ilişkisi kurarak öngöründe bulunmak
- D) Fenomenlerin mutlak, değişmez bilgisine ulaşmak.
- E) Olgular ve metafizik arasında bir denge kurmak.

6. Klasik görüş taraftarları, tüm bilimlerin tek bir bilime indirgenebileceğini savunmuşlardır.

Bu görüşün hatalı olan yanı aşağıdakilerden hangidir?

- A) Pozitif bilimlerin tümevarım yöntemini kullanması
- B) Çeşitli bilimlerin dünyaya farklı yönlerden farklı biçimlerde ele almalarını göz ardı etmeleri
- C) Bilimlerin zaten felsefeden ayrılmış olmaları
- D) Bilimlerin pozitif ve formel bilimler diye ayrılmaları
- E) Bilimlere ait teorilerin her dönemde farklı açıklamalar getirmeleri

7. Bir önerme, deney yoluyla algılanabilir bir şeye karşılık geliyorsa doğrudan bir biçimde doğrulanır. Bilim, gözlem ve deney yoluyla doğrulanabilir olan önermeler sağlar. Buna karşın metafizik, gözlem ve deneye konu yapılmayan yani gözlem ve deney yoluyla sınanmayan dolayısıyla ne doğrulanabilecek, ne de yanlışlanabilecek olan önermelerden oluşur.

Buna göre aşağıdaki ifadelerden hangisi bu bilgiyle çelişir?

- A) Olgusal olarak doğrulanabilenler bilimseldir.
- B) Bilim doğrulanabilir önermeler sağlar.
- C) Deney yoluyla sınanmayan önermeler yanlıştır.
- D) İstenirse metafizik deney ve gözleme konu olabilir.
- E) Bilimsel önermeler temellendirilmiş önermelerdir.

8. Karl Popper, bilimsel yöntem sorununa el atmış ve sadece olayların betimlenmesi olarak gördüğü tümevarımı eleştirmiştir. Bilimde doğrulamayı bir yöntem olarak kullanan tümevarım yetersizdir. Yanlışlama doğrulamadan daha güvenilir bir yöntemdir diyerek bilim felsefesine yeni bir soluk getirmiştir.

K. Popper bu düşüncesiyle, aşağıdaki yargılardan hangisini desteklemektedir?

- A) Deney ve gözlemle defalarca sınanmış bilgi kesin bir bilgidir.
- B) Bilim üzerinde düşünme Popper'la başlamıştır.
- C) Tümevarım, bilimsel bilgi elde etmede kabul gören güvenilir bir yöntemdir.
- D) İnsana yarar sağlayan bilgi doğru kabul edilir.
- E) Doğru bilginin ölçütü yanlışlanabilirliktir.

9. B. Russel, " İnsanlık, bilim ve teknik sayesinde iyilik için değil, kötülük için bir araya gelmiştir. Dünyanın dört bir yanında insanlar, karşılıklı olarak yıkımın tekniğini öğrenmişler, ama son derece gerekli olan işbirliğini öğrenmemişlerdir. Çağımızın bilgi konusunda bütün çağları geride bıraktığı doğrudur, ama aynı şey bilgelik konusunda öne sürülemez." demektedir.

B. Russell bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

- A) Bilimin çağın ihtiyaçlarını gidermedeki yetersizliğini
- B) Bilim ve tekniğin birbiriyle uyumsuz geliştiğini
- C) İnsanlığın bilim ve teknik alanında gösterdiği başarıyı insani meselelerde göstermediğini
- D) Felsefenin bilim ve teknikten daha iyi geliştiğini
- E) Bilimsel çalışmaların çağın gerisinde kaldığını

10. İlk bilim adamı, bir nesneye acaba bu bana yiyecek, giyecek, barınak, araç ve silah sağlar mı diye salt öğrenme, bilme merakını doyurma amacı ile yaklaşmış olan kişidir.

Buna göre, bilgi edinme faktörlerinden hangisi eleştirilmektedir?

- A) Anlama ve açıklama isteğini karşılayan
- B) İnsanı doğaya egemen kılan ve yaşamını kolaylaştıran
- C) Olayları genel – geçer yasalarla kesinleştiren
- D) Eldeki bilgilerden gelecekle ilgili yorumları sağlayan.
- E) Evrenin ilk nedenlerini öğrenmek için doğanın gizemlerini çözmek isteyen

11. Etkinlik olarak bilime göre, bilimin ne olduğunu anlamak için bilim adamları topluluğunun iç yapısını, inançlarını, içinde yaşadıkları toplumdaki araştırma gruplarına bakış tarzlarını, bilim ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkileri incelemek gerekir.

Bu görüş, bilimin özelliklerinden hangisine ters düşer?

- A) Bilim, insan bilincinden bağımsız, dış dünyanın bilgisidir.
- B) Bilim, tüm bilinmeyenleri açıklayacak, çözmediği sorun kalmayacaktır.
- C) Bilim, bilim adamının değer ve düşüncelerinden bağımsızdır.
- D) Bilimsel bilgi yöntemleri sistemlidir.
- E) Bilimsel bilgi birikerek ilerleyen bir bilgidir.

Bilim değer yargılarından bağımsız olarak hareket eder.

07.5 BİLİM FELSEFESİ

1. Bilimle uğraşmak aslında insanoğlunun ona en fazla meydan okuyan bir serüveni olarak hayranlık ve saygı gören bir şekilde başlamıştır. Sonra o materyalist bir toplumun ilahı olmuştur. Fakat son 20 yıl içinde oldukça esrarengiz ve tehlikeli bir yan faaliyete dönüşmüştür. Sarkacın artık gerisin geriye sallanma zamanı gelmiştir. Bütün yol boyunca olmasa bile, bilimsel uğraşmayı, hiç olmazsa yeniden insanoğlunun büyük düşünsel meydan okumalarından biri durumuna getirmeliyiz. Eğer bunu yapmazsak hiçbirimiz için gelecek diye bir şey kalmayacaktır.

Burada bilimsel alandaki çalışma ve anlayışın hangi açıdan eksiklikleri anlatılmaktadır?

- A) Sıradan, basit bir uğraş haline gelmesi
- B) Eleştiri ve değişime açık olması
- C) Daima yeniden başlama çabası
- D) Bilimin geleceğe aktarılmadaki yetersizliği
- E) Herkes tarafından yeterli ilgiyi görmemesi

Bilimin amacı insanın içinde yaşadığı evreni anlamak ve bu evrende meydana gelen olayları açıklamaktır.

2. Bilim adamlarınca paylaşılan ortak paradigmada, bilime ait temel sorular ve onlara verilecek doğru cevapların genel çerçevesi çizilmiştir. Bilim adamlarına düşen görev, kuralları konmuş bulmacaları tekrar tekrar, daha önce kullanılmamış teknikler ve yöntemler kullanarak yeniden çözmektir.

Buna göre, paradigmanın bireylere kazandırdığı davranış şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel yöntemler kullanarak hakikati sorgulamaya yardımcı olur.
- B) Bilim adamlarının dünyaya bakışlarını standartlaştırır ve belli bir ölçüye dayandırır.
- C) Bilimsel araştırmaların metafizikten arındırılmasını sağlar.
- D) Gözlenen olgular ile metafizik düşünce arasında bir denge kurar.
- E) Evrenin anlaşılmasında gerekli yöntemin gözlem ve deney olduğunu anlatır.

3. Ürün olarak bilime göre, bilim bütünüyle rasyonel bir faaliyet ve tümevarım yöntemini kullanır. Yani, bilimde hem kurama ulaşma aşamasında, hem de kuramı doğrulama aşamasında, tek tek olgulardan genel sonuca varan tümevarım yöntemi kullanılır. Burada çıkış noktası gözlem verileridir; kuramın doğrulanması da, bilgilerimizi oluşturan bu verilere dayanır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilim rasyonel bir faaliyet.
- B) Bilimin temel yöntemi tümevarımdır.
- C) Bilimsel bir kuramın temel özelliği yanlışlanabilirliktir.
- D) Bilim tek tek olgulardan genel sonuçlara varır.
- E) Bilimin çıkış noktası gözlem verileridir.

4. T.Kuhn'a göre bilimdeki uygunsuzluklar arttıkça bilim topluluğu bunalıma girer. Böylece, paradigmaya, ege-men buluş açısı ya da kurama duyulan güven sarsılır. İşte bu bunalım dönemi içinde, çoğu zaman oldukça genç, ama yaratıcılığı çok yüksek olan bir bilim adamı ortaya çıkar. Daha doğru bir paradigma ortaya atarak bilimsel devrimi başlatır.

Buna göre bilimsel devrimi oluşturan sürecin başlangıcı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimin mantıksal oluşu
- B) Bilimin öngörüselsel oluşu
- C) Bilimin yöntemsel oluşu
- D) Bilimdeki uygunsuzlukların ortaya çıkışı
- E) Bilimin önermelerinin sembolik olarak doğrulanması

5. Toulmin, bilime evrimci bir bakış açısıyla yaklaşır. Ona göre, bilimde, problem çözebilen, yeni koşulların ortaya çıkardığı problemleri diğer kurallara göre çok daha iyi çözümleyebilen kuramlar ayakta kalır. Bu durum ise, yaşam savaşında yeni kurallara uyum sağlayabilen güçlü türlerin ayakta kalmayı başarmasına, güçsüz türlerin yok olup gitmesine benzer.

Buna göre, Toulmin bilimsel kuramların ayakta kalmasını neye bağlamaktadır?

- A) Evrim teorisine olan inancına
- B) Önermelerin doğrulanabilmesine
- C) Kuramların deneyle ispatlanmasına
- D) Kuramın doğayı tam olarak tasvir etmesine
- E) Ortaya çıkan problemleri, diğer kuramlara göre çözebilmesine

6. Klasik görüşe göre, bilim, insan zihninden bağımsız bir gerçeklikle ilgili araştırma faaliyetidir. Bilim bu gerçekliği, yani dış dünyayı, onu yöneten yasaların bilgisine ulaşarak, açıklamaya çalışır.

Buna göre, klasik görüş aşağıdakilerden hangisini göz ardı etmiştir?

- A) Bilim adamının sosyo-psikolojik yapısını
- B) Bilimin mantıksallığını
- C) Bilimin yöntemlerini
- D) Doğanın değişkenliği
- E) Bilimsel eserleri

7. Bilim düzgün, doğrusal bir ilerleme süreci sergiler. Burada sapma, geriye dönüş ya da duraklamadan pek söz edilemez. Bugün insanoğlu için, bilimin hızlı gelişmesine rağmen, hala evrenin bilimsel sırları söz konusuysa eğer, bu düzgün, doğrusal ilerleme sürecinin sonuna, henüz gelmemiş olmamızdır. Bu ilerleme süresinde, bir gün gelecek insanın bilgisi mükemmelleşecektir; işte o zaman, insanın bilmediği hiçbir şey kalmayacaktır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisini söylemek doğru değildir?

- A) Bilim, düzgün doğrusal bir ilerleme süreci izler.
- B) Bilimin ilerlemesinde durma ve sapma yoktur.
- C) Bilimsel ilerlemede sapmalar ve zikzaklar görülebilir.
- D) Henüz doğrusal ilerleme sürecinin sonuna gelinmemiştir.
- E) Sürecin sonunda, insanın bilmediği hiçbir şey kalmayacaktır.

8. Amacı evreni anlamak olan bilimin, bu amacına ulaşmak için izlediği yola bilimsel yöntem denir. Buna göre, bilim evreni anlama çabasında, olguları betimleme ve açıklama yollarına başvurur. Öyleyse, bilimsel yöntem, bilim adamlarının ortaklaşa olarak kullandıkları söz konusu betimleme ve açıklama yollarını kapsayan bir süreçten başka bir şey değildir.

Buna göre, bilimsel yöntem için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Tartışılmaz bilgiye ulaşmanın yoludur.
- B) Doğa ve doğaüstü olayları açıklama yoludur.
- C) Sembolik mantığın doğrulayabildiğini doğrulama yoludur.
- D) Betimleme ve açıklama yollarını kapsayan bir süreçtir.
- E) Yöntemler evreni tam olarak açıklayamazlar.

9. Kuram, bilim adamının imgeleme ya da hayal gücü ile tasarladığı geniş bir düşünce sistemidir. Bir düşünce sistemi olarak kuram, çeşitli olayları, dağınık olguları anlaşılır ve tutarlı bir şekilde birbirine bağlar. Kuram, olgu ve olayları açıklayan çeşitli olayları aynı temellere ve birbirine göre düzene sokan bir sistemdir.

Bilimsel kuramlar için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kuram, geniş kapsamlı bir açıklama bilgisidir.
- B) Bilim adamının hayal gücü ile tasarladığı bir düşünce sistemidir.
- C) Dağınık olguları, anlaşılır bir şekilde birbirine bağlar.
- D) Olguların kesin bir dille ifadesidir.
- E) Kuram, mantıksal bir sistemdir.

10. Psikoloji bilimini W.Wundt kurdu. Yapısalcı yaklaşımın öncülüğünü yaptı ve psikolojide yeni ufuklar açtı. Fakat Wundt kadar psikoloji bilmek, bugün pek önemli değildir. Lise öğreniminde bile, Wundt çok gerilerde bırakılır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilimdeki bazı bilgiler zamanla eskir ve yerini yenileri alır.
- B) Bilimin insan yaşamındaki yeri gitgide artmaktadır.
- C) Bilim adamları, kendilerinden önce gelenlerden yararlanırlar.
- D) Bilim hiçbir ulusun değil, insanlığın ortak malıdır.
- E) Yeni bilimsel sonuçlar, zorlukla kabul edilir ve benimsenir.

11. Öndeyi, daha çok, bilimin uygulama yoluyla ilgilidir. Öndeyide amaç, doğal güçleri denetim altına almaktır. Öndeyi, olgular arasındaki aktüel ilişkilerden yola çıkarak ya da olgular arasındaki ilişkileri ifade eden genellemelerden faydalanarak, gelecekte ortaya çıkacak, henüz olmamış olan bir olguyu, önceden doğru kestirme ya da tahmin etmektir.

Öndeyi için aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Öndeyi, bilimin uygulamalı yönüyle ilgilidir.
- B) Öndeyiler, olasılığa dayanmaz kesindir.
- C) Öndeyide amaç, doğal güçleri denetim altına almaktır.
- D) Olgular arası ilişkilerden hareketle gelecek hakkında tahmin etmektir.
- E) Olguları önceden kestirmenin yoludur.

Bilimde öndeyi, var olan gerçekliklerden yola çıkarak gelecekte olabilecekler hakkında yorumda bulunmadır. Bugün hava kapalı yağmur yağacak bir öndeyidir. İçinde yağmurun yağmama olasılığında barındırır.

07.6 BİLİM FELSEFESİ

1. Carnap'a göre felsefe, evrene ilişkin doğru bilgiye ulaşmak amacından vazgeçmemeli ve çalışmalarını bilimin elde ettiği bilgileri çözümlemek göreviyle sınırlandırmalıdır. Felsefe bilimsel bilgiyi sorgulayan bilimsel kavram ve ilişkileri aydınlatan bir disiplin olmak zorundadır. Bunun için kullanacağı araç ise sembolik mantıktır.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangine ulaşılabılır?

- A) Felsefe bilimsel bilgiler üzerinde mantık diliyle düşünmelidir.
- B) Felsefe akıl yütürmeyle doğru bilgiye ulaşmalıdır.
- C) Felsefe, bilimin tarihsel gelişimini açıklamaya çalışmalıdır.
- D) Felsefe, bilimin ne olduğunu, bilimlerin yöntem sorunu üzerinde doğru bilgiler ortaya koymalıdır.
- E) Felsefe, bilimsel bilgilerin ışığında evrenin genel bilgilerine ulaşmalıdır.

2. Bilim, gözlenebilir ve denetlenebilir bir konusu olan, konusuna ilişkin kavramlar geliştiren, bunlardan yola çıkarak geleceğe yönelik öngörülerde bulunma olanağı sağlayan sistemli bilgilere dayanan ve belli aşamaları olan bir etkinliktir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bilimin özelliklerinden değildir?

- A) Nesne ve olayların gözlem yoluyla algılanıp sınıflandırılması
- B) Elde edilen sonuçların geçerli olması
- C) Oluşturulan kavramlardan yola çıkarak gelecekle ilgili öngörülerde bulunması
- D) Neden-sonuç ilişkilerinin yorumlanarak genellemeler, kavramlar ve yasalara ulaşması
- E) Elde edilen sonuçların bilim adamlarının kişiliğini yansıtmaması

Bilim sonuçları itibarıyla nesneldir, yani ulaşılan sonuçlar değer yargılarından arındırılır.

3. Felsefe her dönemde bilimle az çok etkileşim içinde olmuştur. Ne var ki günümüzde bu ilişki hem çok güçlenmiş, hem de değişik bir nitelik kazanmıştır. Bu ilişkiden kaynaklanan bilim felsefesi, ne geçmişin metafizik sistemleri gibi gözlemlerimizi aşan, asıl gerçeği yakalamaya çalışmakta, ne de aslında bilimlere özgü, duyuşal bilgi üretme işlevini üstlenmektedir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bilim felsefesinin alanına girer?

- A) Doğa olaylarının temelindeki yasaların işleyişi
- B) Olguların ötesindeki gerçeğin ne olduğu
- C) Bilimlerin ulaştığı sonuçların tutarlı olup olmadığı
- D) Doğru bilginin kaynağında hangi ölçütün yer aldığı
- E) Topluların evrimini yöneten yasaların var olup olmadığı

4. Bir bilimsel araştırmada konu belirlenmeli, sınırlandırılmış bir konuda veriler toplanmalı, varsayımlar kurulmalı ve araştırmaya başlanmalıdır.

Bu yaklaşım aşağıdakilerden hangisine ters düşer?

- A) Araştırmacı konuyla ilgili varsayımlar kurmalıdır.
- B) Araştırılacak konunun sınırları belirlenmelidir.
- C) Veri toplanırken, değişik kaynaklara başvurulmalıdır.
- D) Araştırmacı, araştıracağı konuya ilişkin yöntemleri belirlemelidir.
- E) Araştırmacı önüne gelen her konuyu incelemelidir.

5. 19. yüzyılın bilimcisi Heluholtz genel olarak bakıldığında çağdaş duyum ve algı kavramlarının gelişimindeki en önemli kişidir. Ancak alt yapı olarak Heluholtz'a önemli katkılarda bulunan çalışmalarına bir çerçeve oluşturan İ. Kant'ı unutmamak gerekir. Algı kuramları Heluholtz'un izinde ilerleyen Gestalt psikolojicileriyle de çok önemli bir yere gelmiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilimsel bilgi aksi ispatlanıncaya kadar doğrudur.
- B) Bilimsel bilgi mutlak değildir.
- C) Bilimsel bilgi akla dayanır.
- D) Bilimsel bilgi birikimsel bir süreçtir.
- E) Bilimsel bilgi olgulara dayanır.

6. Bir bilgin, bilgin olarak değil, herhangi bir insan kadar suçlu olabilir ve ne yazık ki çok zamanda olmuştur. Bilim adamı suç işlerken, bilimi kullandığı zaman, bilim bir suç ortağı değil, olsa olsa o işin kurbanıdır.

Albert Bayet'in bu düşüncesi ile vurgulamak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel çalışmalar insanlığa zarar verebilmektedir.
B) Bilimin etik kurallarına herkes uymalıdır.
C) Bilimin işlevi, yalnızca insanlığa hizmet etmektedir.
D) Bilim kötüye kullanıldığında, suçlu olan bilim değil kullananlardır.
E) Felsefe, bilimin olumsuz etkilerini gidermek için kullanılan bir alandır.

7. K. Popper'a göre, "Bütün kuğular beyazdır." gibi genel bir önerme, tek bir karşı örnek ile yanlışlanabilir. Bütün kuğuları gözlemleyip, bunların beyaz olduğunu göstermek olanaksızdır. Oysa tek bir siyah kuğunun olduğunu göstermek daha kolaydır. Dolayısıyla ulaşılan genel önerme tek bir yanlış karşıtla çürütülebilir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilim, olgular hakkında deney ve gözleme dayalı sonuçlara ulaşır.
B) Bilim, kesin bilgilere ulaşmak istiyorsa tümevarım yöntemini terk etmelidir.
C) Bilim tamamen akılcı bir etkinliktir.
D) Bilimselliğin ölçütü, eleştirel olmalıdır.
E) Bilim, bilim adamları topluluğun bir etkinliğidir.

8. Bilim evrendeki sonsuz sayıdaki olay ve olgu içinden kendi amacına uygun olanları sınıflar, betimler ve açıklar. Yaptığı seçimler sonucu olgular hakkında önce var-sayımlar sonra da kuramlar ve yasalar öne sürer.

Buna göre, bilimsel etkinliklerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Eleştiricidir. B) Nesneldir.
C) Seçicidir. D) Mantıksaldır.
E) Birikimlidir.

9. Bilimsel problemin çözümü için oluşturulan hipotezin, öğeleri arasındaki bağlantılar, matematiksel olarak ifade edilebiliyorsa, bilim yasalarına ulaşmıştır. Ancak, ulaşılan bilim yasaları da her zaman incelemeye ve geliştirmeye açıktır. Bilim yasaları, teknolojiye kullanılarak insanlığa, birçok yararlı hizmetin götürülmesini sağlarlar.

Buna göre, bilimsel yasalar için hangisi söylenebilir?

- A) Bilimsel bir gerçekliği ifade ederler.
B) Her zaman incelemeye ve gelişmeye açıktırlar.
C) Teknolojiye kullanılarak insanlığa hizmet götürülmesini sağlarlar.
D) Henüz denenmemiş olaylar grubunun önerilmesidir.
E) Matematiksel olarak ifade edilebilirler.

Bir konu hakkında ileri sürülen hipotez kontrollü deneylerle test edildikten sonra sonuç hipotezi doğruluysa kuram ya da bilimsel yasalara ulaşılır.

10. Bilimsel açıklama, bir olayın veya olgunun "oluş nedeni" ni ortaya koymayı amaçlar. Olayların ve olguların oluş süreçleriyle uğraşmaz. Bilimsel açıklamalar aynı zamanda mantıksal bir yapıya da dayanır. Öncül önermelerden, sonuç önermelere ulaşılır.

Bilimsel bir açıklama için, aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Olay veya olgunun oluş nedenini ortaya koymayı amaçlar.
B) Matematiksel oluşumları da kapsar.
C) Olayların ve olguların oluş süreçleriyle uğraşır.
D) Mantıksal bir yapıya dayanır.
E) Bilimsel yasa özelliğini taşıyan önermelere dayanır.

11. Formel bilimlerin konuları, duyularla kavranmayan düşünsel objelerdir. Şekiller, sayılar, önermeler gibi.

Buna göre, aşağıdaki ifadelerden hangisi formel bilim için söylenemez?

- A) Tümdengelim yöntemi kullanılır.
B) Zihinsel süreçler önemlidir.
C) Deneysel ifadeler içerirler.
D) Akla dayalı çıkarımları oluştururlar.
E) Tutarlılık niteliğine sahiptirler.

07.7 BİLİM FELSEFESİ

1. Bilimin insan hayatına girdiği her yerde hayatı kolaylaştıran somut göstergeler var. Bunu fark edebilmek kolay, ancak gözden kaçan bir başka şey de hayatımıza değiştiği yerde bıraktığı yanık izleri. Bilgisayar teknolojisi hızla ilerliyor. Geçen zaman dilimiyle kıyaslanamayacak işleri birkaç "tık" sayesinde oturarak yapıyoruz. Adı konmamış hastalıklar, bozuk ruh halleri ve kolaylaşan hayat! Bilimle insan ilişkisini gözden geçirmek kaçınılmaz.

Bu parçada aşağıdaki yargılardan hangisi eleştirilmektedir?

- A) Bilimin hayatımıza kattığı birtakım kolaylıklar
- B) Bilimsel verilerin insan hayatı üzerindeki etkileri
- C) Bilimin gün geçtikçe insan hayatındaki yeri ve öneminin artması
- D) Bilimsel verilerin gözle görülür faydalar ortaya çıkarılması
- E) Bilimin insan hayatında mutlak anlamda iyiliklerin doğmasına neden olması

2. Bilimsel çalışmaların tarih içindeki ilk örneklerine bakıldığında özellikle Mezopotamya ve Mısır'ın öne çıktığını görüyoruz. Bilimin ilk izleri uygarlıkların da başlangıç için kendilerine mesken tuttıkları Dicle, Fırat, Nil gibi büyük nehirlerin geçtiği bölgelerde belirmiştir. Bu bölgelerde yaygın ticari faaliyetler gerçekleşiyordu. Bununla birlikte güçlü sosyal yapılar ve toplumsal organizmalar şekilleniyordu.

Bu parçada bilimsel faaliyetlerin ortaya çıkışıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinin etkisi vurgulanmaktadır?

- A) Dini inanışların yaygın olarak görüldüğü yerlerde bilimin gelişmesi kolaylaşır.
- B) Bilimsel faaliyetler eğitim seviyesi yüksek toplumlarda ortaya çıkar.
- C) Bilim sosyal ve ekonomik açılardan uygun toplumlarda ortaya çıkar.
- D) Bilimin ortaya çıkması felsefi geleneğin güçlü olduğu bölgelerde gerçekleşmiştir.
- E) Bilimsel faaliyetler mitolojiden kopuşla birlikte ortaya çıkmıştır.

3. Güneş hidrojen yaktıkça genişliyor. Bu durumda güneşin parlaklık ve ısı her geçen gün artıyor. Hidrojen ateşlemesi dört buçuk milyar yıl önce başladı. Güneşin ısı ve parlaklığındaki artışın hızlanarak devam etmesi sonucu, bir milyar yüzmilyon yıl sonra güneş bu günden yüzde on daha parlak olacak. Tüm bunların sonucunda, "Kaçak sera etkisi" dediğimiz, kuruyan okyanuslar, yok olan canlılar ve yaşanamayacak bir gezegene dönüşen dünyamız, karanlıkla karşı karşıya kalacaktır.

Parçaya dayanarak, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Yaşam, anlamını yavaş yavaş yitirmektedir.
- B) Geleceğe ait hükümler, bilimsel değildir.
- C) Bilimsel bilgiler sayesinde, geleceğe ait bulgulara varılabilir.
- D) Bilim geleceği değil, dün ve bugün tanımlar.
- E) Evren ile ilgili tüm bilgilerimiz varsayımdan başka bir şey değildir.

4. Günümüzde tüm bilimsel faaliyetlerin birkaç topluma mal edilmesi gibi psikolojik bir yönlendirme yapılmaktadır. Bu durum bazı toplumların kendine güvenini sarsmakta ve o toplum bireylerinin bilime karşı ilgisini azaltmaktadır. Oysa bilim farklı ulusların ellerinde dokunan bir kilimdir. Her ulus bu bütünlüğe farklı renkler ve şekillerle katkı sağlayarak bugünkü duruma gelmesine neden olmuştur.

Parçada bilimsel çalışmaların aşağıdaki hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Sistemli araştırmalar yapmasından
- B) Neden - sonuç ilişkisine dayalı bilgiler üretmesinden
- C) Genellenebilir nitelikte bilgiler ortaya koymasından
- D) Sonuçlarının nesnel olmasından
- E) Evrensel ölçülerde bir etkinlik olmasından

Bilim yalnızca gelişmiş toplumlara özgü bir olgu değildir.

5. Bilim var olan şeylerin mahiyeti ve kaynağıyla aralarındaki ilişkileri konu alan akla dayalı bir çalışmadır. Mantıksal, nesnel, eleştirel, genelleyci ve seçici bir faaliyet olarak ortaya çıkan bilim ve bilimsel bilgi sebeplerin bilgisi olmak durumundadır; yani, bilim dış dünyadaki olguları betimlemekle yetinmeyip, olguların sebeplerini vererek, onların niçin oldukları gibi olduklarını belirtirler.

Bu parçada bilimsel bilginin aşağıdaki hangi özelliğine daha çok değinilmektedir?

- A) Evrensel bir bilgi olmasına
- B) Birikimli olarak ilerlemesine
- C) Nesnel ve objektif olmasına
- D) Varlığı parçalı olarak ele almasına
- E) Neden - sonuç ilişkisine dayanmasına

Bilim, belirli bir zaman-mekan içinde yer alan ve gözlemlenebilir olan olgular arasındaki bağıntıları ortaya koyar.

6. Bilimsel tavır, insanın zihnini kaplayan ve artık başka türlü düşünmesine izin vermeyen tortulardan arınmakla sergilenebilecek bir tavidir. Bu tortular insanda zaman içinde biriken alışkanlıklardır. İnsan bu zaman içinde toplumdan etkilenecek geliştirdiği düşünceler ve kendi kendine sürekli yapageldiği davranışların etkisiyle oluşan düşünceler nedeniyle gerçeğe kapalı bir tutum sergiler. Olayların kendi bildiğinin dışında kalan bir seyir izleyebileceği anlayışından uzaktır.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilimsel tavır ancak demokratik anlayışın yerleştiği toplumlarda gelişir.
- B) Hakikate ulaşabilmenin yegane yolu bilimsel etkinliklerdir.
- C) Bilim adamının çalışmaları sosyal olayların ortaya çıkmasına neden olabilir.
- D) Önyargılara dayalı düşünceler bilimsel bir tavır ortaya koymayı engeller.
- E) Bilim insanların ahlaki gelişmelerine de katkı sağlayan etkinliktir.

7. Bireyin sorduğu her sorunun, bilimde yanıtı olmayabilir. Somut gerçekliği olmayan, fizik ötesi sorular şimdilik bilimin dışındadır. Bu tür soruların yanıtı metafiziğin alanında aranır. Bilimsel çalışmaların zamanla yanıtını bilimsel kriterlere uygun olarak bulduğu sorunlar, metafiziğin alanından bilimin alanına geçerler. Bazı sorular ise metafiziğin sınırları içinde kalmaya devam eder.

Parçada metafizik hakkında, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Bilimin aydınlatamadığı, fizik ötesi konuları kapsar.
- B) Bilimin zamanla çözeceği her türlü bilgidir.
- C) Metafizik, toplumda hiçbir önemi olmayan bilgidir.
- D) Metafizik bilgiler, her koşulda bilimsel kriterlere uyarlar.
- E) Bilim, metafiziğin yöntemlerini çalışmalarında kullanır.

8. Bilim sayesinde teknoloji üreten insan, dünyadaki yaşıntısının süresini uzatabilir, temel problemlerini çözebilir, yaşamını niteliksel olarak ve manevi bakımdan geliştirebilir. Bundan dolayı bilim, bir toplumun hareket ettirici ve itici gücüdür. Bilim ortaya koyduğu çalışmalarla toplumun üretim tarzını ve gelişmesini belirler.

Parçada bilimsel etkinliğin aşağıdaki hangi yönü üzerinde durulmaktadır?

- A) Entellektüel değeri
- B) Ahlaki değeri
- C) Mantıksal değeri
- D) Pratik değeri
- E) Eğitimsel değeri

9. Ludwig Wittgenstein'a göre, dili kullanma, dili anlama, insanları sıradan şeylerden ayıran özelliktir. Bu iç yaşamımızın özünü oluşturan dokudur. Bu aynı zamanda felsefenin de temel uğraş alanıdır. Wittgenstein'a göre, ortaya iki soru çıkar; öncelikle, dilin dünyayla olan ilişkisi nedir, ikincisi, dilin düşünmeyle olan ilişkisi nedir?

Wittgenstein'in temel görüşüyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Duyulara dayalı bilgiden şüphe etmez.
- B) Felsefe problemlerini bir dil problemine indirger.
- C) Dilde var olan metafizik önermeler bilimle kanıtlanabilir.
- D) Her önerme ancak karşıtıyla birlikte anlam kazanır.
- E) Felsefi bilgi sezgisel yargılara dayalıdır.

GENEL TEKRAR 01

1. Felsefe ile ilgilenen bir kişi hedefe varmak isteyen bir yolcuya benzer. O hedef bilgidir. Ancak tam hedefe ulaşmak üzereyken başka sorularla yolunu değiştirir ve süreç sonsuza dek böylece sürer gider. Asla hedefe ulaşamaz.

Burada savunulan düşünceden çıkarılabilecek en kapsamlı sonuç, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimin gelişmesiyle felsefe son bulacaktır.
- B) Felsefe yapmak insanlık tarihi boyunca bitmeyecektir.
- C) Felsefe bir gün bitecektir.
- D) Felsefe aynı soruları tekrar, tekrar sormaktan kaçınır.
- E) Filozoflar felsefe yaparken sürekli seyahat ederler.

2. B. Russell'e göre, "Bilim, gözlem ve gözleme dayalı akıl yürütme yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları sonra bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabasıdır."

Buna göre, bilim için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilim, gözleme dayalıdır.
- B) Bilim, mantıksaldır.
- C) Bilim, olgusaldır.
- D) Bilim, yasalara uyma çabasıdır.
- E) Bilim, olgusal olan ile olgusal olmayan arasındaki dengeyi sağlar.

3. İnsan karşılaştığı problemleri düşünüp taşınmakla çözmez. Gözlem ve deneyde sorunları çözmenin yöntemi olamaz. Çünkü sorunların çözüm yolu birdenbire hiçbir araç gerektirmeksizin doğrudan insanın içine doğuverir.

Burada vurgulanmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğru bilgiye ancak içten gelen bir sezgiyle ulaşılabilir.
- B) Doğru bilgiye ancak duyuların verdiği bilgiyle ulaşılabilir.
- C) Doğru bilgi doğuştan gelir.
- D) Olgusal olan doğrudur.
- E) Doğru bilgiye ulaşmak mümkün değildir.

4. İnsanı geleceğe bağlayan ümitlerdir. Ümitler ise o insanın hayal gücüyle şekillenir. Bu nedenle hayal gücünün zenginliğiyle ümitlerin özgürlüğü ve işlevselliği sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Hayal gücünün eşliğinde ortaya konan sanatsal ürünler bireylerin gelecekle ilgili beklentilerine de ışık tutar.

Parçaya dayanarak, sanat bilgisi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İnsan aklının yansımasıdır.
- B) Sanatın nesnesi objektiftir.
- C) Sanatın belirleyicisi akıldır.
- D) Sanat evreni sistemli olarak tanımlar.
- E) Sanat bireyin ümitlerini yansıtır.

5. Özgürlükten kelimenin tam anlamıyla, dış etkenlerin yokluğu anlaşılır. Bu engeller çok kere bir kimsenin dileğini yapmakta kullanacağı gücünün bir bölümünü elinden alabilirler; fakat onu kendisine kalmış olan gücü, muhakeme ve aklının emrettiği gibi kullanmaktan alıkoymazlar.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisini söylemek doğru olur?

- A) Özgürlük, bireysel iradenin dış baskılar altında olmasıdır.
- B) Özgürlük, her isteyen her isteğini yapmasıdır.
- C) İnsanlar hiçbir zaman özgür olamayacaklar.
- D) Mutluluk beraberinde özgürlüğü getirir.
- E) Özgürlük beraberinde mutluluğu getirir.

6. Felsefe, varlığın derinliklerine inmeye çalışan bilinçli, bilgili ve uyanık bir hayata erişmek isteyen herkesi ilgilendirir.

Buna göre, felsefenin işlevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimlerin yöntemlerini incelemek
- B) İnsan eylemlerinin amacını ortaya koymak
- C) Evrensel çözümler bulmaya çalışmak
- D) İdeal bilgiye ulaşmaya çalışmak
- E) İnsanların, bilginin, varlığın, kaynağını, anlamını ve değerleri sorgulamaya çalışmalarını sağlamak

7. Bilim adamının en belirgin özelliği gerçeği olduğu gibi aktarmasıdır.

Burada bilimin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Evrenselliği   B) Objektifliği
C) Öngörüselliği   D) Mantıksallığı
E) Dogmatikliği

8. Budizm'e göre, içimizdeki ben, toplumsal temasların bir ürünüdür. Bu toplumsal temaslar varoldukça ben de varolacaktır. Çeşitli hazların, elemelerin, duyguların başlıca nedeni temastır. Teması yıkınız, ortada ne duygu, ne haz, ne elem, ne bilgi, ne şu ne bu kalır. Bireysel bilinci meydana getiren her şey yok olur ve ebedî mutluluğa ulaşılır.

Buna göre, mutluluğa ulaşmanın temel koşulu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için yaşamaktır.
B) Bu dünyadaki tüm zevkleri tatmaktır.
C) Bilime, felsefeye önem vermektir.
D) Toplumsal temaslardan uzaklaşmaktır.
E) Dünyayı bırakıp ahirete yönelmektir.

9. Belli bir toplumda, bir arada yaşamayı mümkün kılan ilişkilerin, o toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak hukuk temelleri üzerine kurulmasıdır. Ne var ki devlet bir zümrinin ya da sınıfın çıkarlarına göre de yönlendirilebilecek bir kurum olduğundan sosyal düzen her zaman toplumsal ihtiyaçları yansıtmayabilir.

Yukarıda vurgulanmak istenen temel düşünce aşağıdakilerin hangisinde vurgulanmıştır?

- A) Varolan düzen her zaman toplumsal ihtiyaçları karşılamayabilir.
B) İdeal bir düzene hiçbir zaman ulaşılamaz.
C) İnsanlar devlet karşısında özerkliğe sahip olmalıdır.
D) Adaletin olduğu bir düzen ideal bir düzendir.
E) Devlet her toplumda varolmayan sosyal bir kurumdur.

10. Düşünmeyi bilmeyen insanlar ve toplumlar felsefe yapamazlar.

Buna göre, felsefe yapmanın temeli aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilebilir?

- A) İnsanların düşünebilme gücüyle
B) İnsanların mantıksal oluşuyla
C) İnsanların canlı bir organizma oluşuyla
D) İnsanların beslenebilme özelliğiyle
E) İnsanların felsefe yapma isteğiyle

11. Sanat, sanatçının algıladığı nesneleri örneğin, ressamın keten bezine, şairin sözcüklere, heykeltıraşın taşta ya da bronzda yansıtmasıdır. Doğanın mükemmelliği ve güzelliği vardır. Bir sanat eseri, gerçeğine ne kadar yakınsa o kadar güzeldir.

Burada sanat'la ilgili vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanat, ideal olanın yansıtılmasıdır.
B) Güzellik, gerçekliği aştığından yansıtamaz.
C) Sanat doğadaki güzelliğin bir taklididir.
D) Sanat güzelliği, doğadaki güzellikten üstündür.
E) Güzellik, duyular ve aklın uyumundan ortaya çıkarılır.

12. Felsefeyi bilmek başka, felsefe yapmak başkadır. Herkes felsefe öğrenebilir, öğretmenliğini yapabilir. Ama herkes felsefe yapamaz ve üretmez. Çünkü felsefe bir bakış tarzıdır. Filozofun dünya karşısında bir tavrı vardır. Filozofun dünyaya bakışı, diğer insanlardan farklıdır. Bu tavır hazzı ve çıkarıcı bir tavır değildir. Filozof, filozofça, kendi yöntemiyle evreni sorgular.

Bu açıklamaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Felsefeciler kendine özgü bakışlarıyla dünyayı eleştirirler.
B) Felsefe okuyan her insan filozof olabilir.
C) Felsefe öğrenmekle, felsefe üretmek aynı şey değildir.
D) Felsefecilerin dünyaya bakışı, diğer insanlarınkinden farklıdır.
E) Filozofun tavrı, hazzı ve çıkarıcı bir tavır değildir.

13. Felsefe bir savcı görevini üstlenir. Tüm bilgileri sanık sandalyesine oturtur ve onları savcı gibi sorgular. Felsefe nedir? Sorusuna ilk çağdan beri cevaplar aramıştır. Felsefede ne soruların ne de cevapların sonu gelir. Bu nedenle felsefe bir sorgulama çabası olarak ifade edilir.

Buna göre, felsefe için aşağıdakilerden hangisini söylemek yanlış olur?

- A) Felsefe bir sorgulama çabasıdır.
- B) Felsefede nedir'li sorular sorulur.
- C) Sorulan sorulara değişik cevaplar verilmiştir.
- D) Felsefede tüm bilgiler sorgulanır.
- E) Felsefenin sorgulamacı tavrı bilimsel tavrın bir sonucudur.

14. Voltaire, "Sizinle aynı düşüncede değilim. Fakat karşı çıktığım düşüncelerinizi açıklayabilmeniz ve savunabilmeniz için ömrümün sonuna kadar mücadelemi sürdürceğim." der.

Burada anlatılmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Filozoflar, insanların doğru düşüncelerine yardımcı olmalıdır
- B) Filozoflar, karşı çıktıkları düşüncelerin açıklanmasına olanak hazırlamalıdır.
- C) Filozoflar, sadece kendi düşüncelerini savunmalıdır.
- D) Her filozofun kendine özgü bir düşüncesi vardır.
- E) Filozoflar, insanları kendi düşüncelerine çekmeye çalışırlar.

15. Sofistlere göre, genel geçer olan ne bir doğru ne bir ölçü vardır. İnsan her şeyin ölçüsüdür. Sokrates de sofistler gibi, toplumun kabul edilmiş gelenek ve töreleri üzerinde düşünmeyi kendisine ilke yapmıştır. Fakat, Sokrates sofistlerden farklı olarak temel bir doğrunun bulunabileceğine inanmıştır.

Buna göre, Sokrates'i sofistlerden ayıran temel özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilginin göreceli olduğunu söylemesi
- B) Bildiği tek şeyin, hiçbir şey bilmediği olması
- C) Dönemin yönetimine karşı çıkması
- D) Temel bir doğrunun varlığına inanması
- E) Toplumun gelenek ve törelerine karşı gelmesi

16. J. J. Rousseau'ya göre, içinde yaşadığı memlekete borcu olmayan adam nerededir? Bu memleket nerede olursa olsun, bir insan ona kıymetli olan her şeyini borçludur. Hareketlerine gösterdiği ilgi ve erdeme olan saygı ve sevgisini ona borçludur.

Burada anlatılmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bireysel değerleri birey doğuştan getirir.
- B) Birey toplumun dışında yaşamayı hedef yapmalıdır.
- C) İçinde yaşadığımız ortam birçok açıdan yaşamı şekillendirir.
- D) Her toplumun kendine özgü değerleri vardır.
- E) Değerler toplumun geleceğinin teminatıdır.

17. Herkes tamamıyla özgür olmadan, hiçbir kimse özgür olamaz. Tamamıyla ahlaklı olamaz. Herkes mutlu olmadan hiç kimse mutlu olamaz.

Burada anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisinde ifade edilmiştir?

- A) Birey için iyiliğin ortaya çıkması toplumsal iyiliğin oluşmasına bağlıdır.
- B) Her birey için önemli olan bireysel çıkar olmalıdır.
- C) Aklını kullanan birey iyi olana ulaşabilir.
- D) Bireysel özgürlüğün oluşması imkansızdır.
- E) Mutluluk toplumun geleneklerine aykırı yaşamakla gerçekleşir.

18. "Siyasetin amacı sadece bireysel hayatın korunması değil, aynı zamanda onun kalitesinin iyileştirilmesi, niteliğinin yükseltilmesi de olmalıdır."

Yukarıda belirtilen ifadede aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Siyaset daima iyi olana yönelmelidir.
- B) Yaşam kalitesini arttırmak için siyaset yapmak gerekir.
- C) Siyasette birey devlete itaat ettikçe ideal olana ulaşılır.
- D) Siyasetin temel amacı daha iyi bir yaşam olmalıdır.
- E) Siyaset en temelde insan için yapılmalıdır.

19. Önyargıların, dogmaların, ideolojik saplantıların olduğu yerde eleştiri barınmaz. Eleştiri gerçeği ortaya çıkarma, karanlıktan aydınlığa çıkma, hesaplaşma ve bu hesaplaşmanın sorumluluğunu taşımaktır.

Buna göre, aşağıdaki durumların hangisinde eleştirinin varlığı söz konusu değildir?

- A) Varsayım aşamasındaki bilimsel araştırmalarda
- B) Otoriteye dayanan aktarmacı düşüncede
- C) Aklın özgür araştırmasına dayalı yaklaşımında
- D) Dinsel bilgilerin yorumuna dayalı bilgilerde
- E) İnsan ve toplum bilimleri alanlarında.

20. Güneş, bir kuyruklu yıldızdan daha çarpıcıdır; fakat güneşi sık, kuyruklu yıldızları çok seyrek gördüğümüz için kuyruklu yıldızdan daha çok etkileniriz. Oysa güneşi seyrek olarak doğan ve batan, her şeyi birden aydınlatıp, aniden karanlığa gömen bir şey olarak düşünseydik, o zaman güneş bizim için daha çarpıcı hale gelirdi.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisini söylemek mümkündür?

- A) Sezgisel olmayan bilgi güvenilir değildir.
- B) İnsan tek başına bilgiye ulaşma çabası içine girmemelidir.
- C) Bilginin kesinliği ortaya konana kadar ondan şüphe edilmelidir.
- D) Kavramlar açık seçik tanımlanmadıkça doğruya ulaşamaz.
- E) Nesnelerin bilgisi kendilerini algılayan öznelere ilişkilerinden ayrı düşünülemez.

21. Sanat eseri, organik bir bütündür. ama bu bütün kendisi ile ilgi kuran her sujeye göre farklı bir biçim alır.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Sanat eseri, doğanın yansıtılmasıdır.
- B) Sanat eserine yöneltilen yargılar bireyseldir.
- C) Sanat eserine yönelik yargılar bireylerin dışındadır.
- D) Sanat eserine yönelik yargılar zorunlu ve genel geçerdir.
- E) Ortak estetik yargılar vardır.

22. Filozof Jules Lauhelier, yüksek öğretmen okulunu bitirdiğinde Toulouse Lisesine felsefe öğretmeni olarak atanır. Genç felsefeci ilk dersinde konusunun doğal ilk sorusunu sorar: "Felsefe nedir?" ve cevabını da kendi verir: "Bilmiyorum" öğrenciler olan biteni okul dönüşü evde anlattıklarında ertesi gün bütün kent çalkalanır. Nasıl olur da bilmezmiş bir felsefeci felsefenin ne olduğunu?

Filozofun felsefeyi bu şekilde tanımlaması felsefenin hangi özelliğiyle ilgilidir?

- A) Yığılarak ilerlemesi
- B) Sistematik olması
- C) Evrensel olması
- D) Öznel bir bilgi olması
- E) Akıl ve mantık ilkelerine dayanıyor olması

23. Parmenides sürekli değişen ve farklılaşan evrenin aldatıcı olduğunu, gerçek olmadığını savunur. Ona göre çevremizde gözlediğimiz değişme, bir kuruntudan ibarettir. Çokluk ve değişme görünüştedir. Bizler bu değişiklikleri duyularımızla algılarız, oysa duyular aldatıcıdır. Bölünmez ve değişmez tek varlık duyularla algılanamaz; ancak zihnimizi kullanarak onu algılayabiliriz.

Buna göre, varlıkla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisini söyleyebiliriz?

- A) Varlık yoktur, olsa da bilinemez.
- B) Varlık, akıl yoluyla bilinebilir.
- C) Varlığın ilk nedeni bilinemez.
- D) Varlık deney ve gözlem ile bilinebilir.
- E) Varlık hiçbir biçimde bilinemez.

24. Bilim adamı yargıda bulunurken araştırmalarının nesnel sonuçlarını dikkate almalıdır. Ancak gerçek bir araştırmacı, araştırma sürecinin sonsuza dek süreceğini, bilimin her an yeni gelişmelere açık olduğunu bilerek, daima açık bir kapı bırakmalıdır.

Buna göre bilimsel bilgi için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Bilim gelişim sürecini tamamlamıştır.
- B) Yeryüzünde aydınlatılmamış olay yoktur.
- C) Bilim ulaşacağı son aşamaya gelmiştir.
- D) Bilimsel bulgular sorgulanmaya açıktır.
- E) Evrenin tüm sırları çözülecektir.

GENEL TEKRAR 02

1. Bilimde, bilimsel bir buluşun nasıl yapıldığı, bilimsel ya-
saya nasıl ulaşıldığı önemli değildir. Önemli olan ortaya
konulan yasanın bilimsel bakımdan anlamlı ve doğru ol-
duğunun nasıl kanıtlanacağı, bu yasanın işe yarar veya
doğru olduğunun nasıl gösterileceğidir.

**Yukarıdaki ifadede aşağıdakilerden hangisinin öne-
mi vurgulanmıştır?**

- A) Bilimsel yasaya ulaşmada kullanılan yöntemin
- B) Bilimsel yasanın sağladığı işlevin
- C) Bilimsel yasanın nasıl ispatlanacağını
- D) Bilimsel yasanın bilimdeki değerinin
- E) Bilimsel yasanın bilimsel ilerlemeye olan katkısının

2. Gerçekten doğru ya da yanlış olan hiçbir şey yoktur.
Herhangi bir şeyi doğru ya da yanlış bulan, insanın kişi-
sel seçimidir. Gerçek bir bilgi olmadığına göre bilge biri
her olayda yargıdan kaçınmalıdır.

**Bu görüşten hareketle aşağıdakilerden hangisini
söylemek doğru olur?**

- A) Her şeyden şüphe etmek, gerçeğe ulaşmayı engeller.
- B) İnsan, hiçbir şey hakkında tek başına karar verme-
melidir.
- C) Nesneler hakkında kesin yargılar vermekten kaçınıl-
malıdır.
- D) İnsan, bilmediği şeyleri öğrenmeye çalışmalıdır.
- E) İnsan, onayladığı şeylerden şüphelenmemelidir.

3. Bir dilenciye içimizdeki acıma hissinden dolayı ya da
yoksullara para vermenin toplumda saygınlığımızı arttı-
racığını düşünerek para vermemez ahlaki bir davranış
değildir, çünkü buradaki davranışımız ödev duygusun-
dan değil, kendimizi tatmin etmek gibi ilgisiz bir neden-
den kaynaklanmaktadır.

**Buna göre, bir eylemi ahlaki kılan temel özellik aşağı-
dakilerden hangisidir?**

- A) Davranışın sonunda bize ne kazandırdığı
- B) Tutumlarımızın temeldeki ilkeye uygun olması
- C) Saygınlığımızı artıracak bir şeylerin olması
- D) Yapılan davranışın takdir görmesi
- E) Davranışlarımızın çıkara uygun olması

4. Stoacılar dünya devleti ve dünya yurttaşlığını savunu-
yorlar. Bütün insanlar, evrene egemen olan Tanrı'nın ço-
cukları olduğu için, stoacılar tek bir dünya devletini ka-
bul ediyorlar. Bütün insanlar bu Tanrı'dan bir parçaya
sahiptirler. Bu durumda barbarlar ve köleler diye ayrı sı-
nıflar kabul etmek aklın kurallarına aykırı düşmez mi?

**Bu ifadelerle dayanarak, stoacılarla ilgili aşağıdaki
yargılardan hangisine ulaşamaz?**

- A) Sınıfsal ayrımlar doğanın kendisinden kaynaklan-
maktadır.
- B) Toplumda sınıf ayrımına karşı çıkılmalıdır.
- C) Eşiklik ilkesi benimsenmelidir.
- D) Evrensel yasalar oluşturulmalıdır.
- E) Sınıfları kabul etmek, aklın kurallarına aykırıdır.

5. Sanat eseri, sanatçının meydana getirdiği, ona kendin-
den duygular, biçim ve güzellikler kattığı bir yaratmadır.
Sanatçı, eserini kendi sanat anlayışına göre özgürce bi-
çimlendirir. Sanat eseri tek ve biriciktir. Sanat eseri, es-
tetik bir kaygıyla ve insanda güzellik duygusu uyandır-
mak amacıyla meydana getirilir.

**Buna göre, sanatçı ve sanat için aşağıdakilerden
hangisi söylenemez?**

- A) Sanatçı, eserini özgürce, öznel olarak anlatır.
- B) Sanatçı, estetik bir kaygıyla eserini meydana getirir.
- C) Sanatçı, ekonomik faydayı göz önüne alır.
- D) Sanatçı, kendi duygularını eserlerine yansıtır.
- E) Sanat eseri, tek ve biriciktir, tekrarlanamaz.

6. Felsefe, hayatın anlamını bütünüyle kavramaya yöne-
len bir düşünce çabasıdır. Yöntemsel olarak soyut ve zi-
hinsel bir temelden hareket eder. Bu nedenle olgusal bir
araştırma faaliyeti olmayıp normatiftir.

**Buna göre, felsefe için aşağıdakilerden hangisi söy-
lenemez?**

- A) Zihinsel bir uğraştır.
- B) Varolan konuları incelemek felsefenin konusu değil-
dir.
- C) Yaşama tümel olarak yaklaşır.
- D) Gözlem ve deney önemli felsefi yöntemlerdir.
- E) Olması gerekeni araştırır.

7. Felsefe, bir sorgulama eylemidir. Bu konuda hiçbir sınır tanımaz. Her şeye kuşkuyla yaklaşarak sorgular ve anlamaya çalışır. Özellikle dinin temel kutsallarına karşı bu tutumu sergileyince, din - felsefe çatışması ortaya çıkar.

Burada felsefenin hangi temel özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Evrensel olması
- B) Dinin doğuşuna kaynaklık etmesi
- C) Eleştirel olması
- D) Akıl ilkelerine uygun olması
- E) Nesnel olmaması

8. Platon ve Aristoteles varlığın ilk ve en önemli ögesinin idea olduğu düşüncesindedirler. Platon'a göre gerçek varlıklar olan idealar, fenomenler dünyasının dışında, idealar evrenindedir. Aristoteles'e göre ise idealar, Platon'un ileri sürdüğü gibi nesnelerin dışında; zaman ve uzayın ötesinde değildir. İdealar, varlıkların içinde bulunan özlerdir. Bu noktada Aristoteles Platon'dan ayrılır ve bu tutumunu, "Dostluk ve hakikat gibi iki iyi arasında hakikati üstün tutmak gerekir. Gerçekten de filozof için başka bir seçenek olamaz." şeklinde dile getirir.

Bu parçaya dayanarak, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Filozofların düşünceleri zamanla değişmektedir.
- B) Filozofların düşünceleri, gerçeğe bağlı olarak değer kazanır.
- C) Filozoflar, birbirlerinin düşüncelerinden etkilenir.
- D) Filozof, çağının sorunlarına çözüm üreten kişidir.
- E) Filozof için hakikat her şeyin üzerindedir.

9. "Felsefe olmasa, bilimler, birliği olmayan bir yığın, cansız bir bedendirler." diyen A. Weber bu sözünü aşağıdaki görüşlerden hangisini dile getirmektedir?

- A) Felsefenin kendine özgü bir konusu vardır.
- B) Felsefi bilgi, birleştirici ve bütüleştiricidir.
- C) Felsefi bilginin doğruluğu deneyle test edilemez.
- D) Felsefe, insanların bilinçlenmesini sağlar.
- E) Felsefe, bilgi üretmeye katkı sağlar.

10. Felsefe, yeni gerçeklere açık olan, onları irdeleyen ve eleştiren; her konuyu kökünden ele alarak aydınlığa kavuşturmak isteyen düşüncenin sonucudur. Felsefenin bulguları ve açıklamaları da sürekli olarak ortaya çıkan, değişikliğe uğrayan, bir bölümü ortadan kalkan ve bir bölümü bir başka biçimde varlığını sürdüren verilerdir.

Burada felsefeyle ilgili olarak vurgulanan görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefe, sürekli kendini yenileyen, oluş halinde olan bir bilgi türüdür.
- B) Felsefe, yığılan; fakat ilerleme özelliği göstermeyen bir bilgi türüdür.
- C) Felsefe, olgularla sınırlandırılmayacak kadar geniş bir bilgi türüdür.
- D) Felsefe, sorularla konularını aydınlatmaya çalışan bir bilgi türüdür.
- E) Felsefe, varlığı bir bütün olarak açıklamaya çalışan bir bilgi türüdür.

11. Londra'da sık bir restorana giren Hubert Cecil Booth, tertemiz mendilini çıkardı, oturacağı sandalyenin üstüne koydu, ağızla tuttu ve ani bir hareketle mendilini yutar gibi yukarı doğru çekti. Mendilin alt kısmına baktığında tamamen kirlendiğini gördü. Böylece emme yönteminin, temizlik yapmakta en iyi yol olduğunu kanıtlamış oldu. Bundan yola çıkarak ilk elektrik süpürgesi yapıldı.

Bu parçadan hareketle, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilim insan yaşamını, kolaylaştıran bir etkinliktir.
- B) Bilimsel bilgilerin uygulanması, teknik araçları ortaya çıkarır.
- C) Bilimsel çalışmalar, tekrarlanabilen nesnel özellikler gösterir.
- D) Teknik bilgiler üretildiği toplumdan çıkarak zamanla evrenselleşir.
- E) Teknik araçların temelinde, gündelik deneyimler yatabilir.

12. Bilimsel bilgideki birikimli ilerleme, bir bilim adamının çalışmalarının, diğer bilim adamları tarafından geliştirilerek daha ileri götürülmesini ifade eder. Örneğin, bugün denizlerde kullanılan son derece gelişmiş taşıtların ve araçların temelinde, Arşimet'in "sıvıların kaldırma prensibi" yer almaktadır. Bilimdeki ilerlemeler, bilim adamları arasındaki işbirliğinin sonucu gelişir ve adeta bir bayrak yarışı haline gelir.

Parçaya göre, bilimsel bilgiyle ilgili vurgulanan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel bilgi özel bir olayı değil, aynı türden ve ortak niteliklere sahip olaylar grubunu inceler.
- B) Bilimsel bilgi, araştırmalarında deney metodunu kullanır.
- C) Bilim adamı, araştırmalarına değer yargılarını katmaz.
- D) Bilimsel bilgideki gelişmeler birbirini destekler niteliktedir.
- E) Bilimsel bilginin sonuçları kesindir, deneyle kontrol edilebilir.

13. D. Hume'a göre, doğada ardarda gelen iki olay arasında zorunluluk bağı olduğunu savunan filozoflar yanlışmışlardır. Çünkü herhangi bir nedenin içinde etkisi bulunamaz. Etki, nedenden ayrı bir olaydır. Ama deney de, bize bu ilkenin doğruluğunu göstermez. Çünkü deneyin bize gösterdiği, yalnızca bir "a" olayının ardından bir "b" olayının geldiğidir. Bu ikisi arasında zorunlu nedensellik bağına algılayamayız.

Bu parçada savunulan görüş, aşağıdakilerden hangisine "eleştiri" niteliği taşımaktadır?

- A) Doğada zorunlu bir nedensellik ilişkisi olduğuna
- B) Doğadaki nedensellik ilkesinin, akıl tarafından bilinemeyeceğine
- C) Nedensellik bağının, insanın psikolojik bir algısı olduğuna
- D) Deneyin bize iki olay arasında zorunlu bir nedensellik ilişkisi veremeyeceğine
- E) Doğada zorunlu bir nedensellik bağının olduğunu savunanların yanlışlığına

14. A. Comte'a göre felsefe, duyularımızın bize sağladığı fenomenlerden (olgulardan) hareket ederek, bilimsel sonuçlara dayalı genel bir evren anlayışı ortaya koymalı; deneyle denetlenemeyen konuları bir kenara bırakmalıdır.

A. Comte'un yukarıdaki görüşüne göre felsefe aşağıdakilerden hangisini yapmamalıdır?

- A) Olgularından hareket etme
- B) Bilimlerin yöntem ve ilkelerini konu seçme
- C) Metafiziği reddetme
- D) Araştırma alanını olgularla sınırlama
- E) Evreni soyut kavramlarla açıklama

15. Platon, bilgiyi duyuların algısı olarak görmez; fakat algıları da tamamen reddetmez. Çünkü algılar hatırlamamızı sağlar. Bilgi, akıl bilgisidir. Algılarımız, akılda daha önce var olanları hatırlamamızı sağlar. Bilgi kuramı akılcıdır; çünkü gerçek değişmez ve tümel olan ideaların bilgisidir. Ancak akıl yoluyla bilinir. Felsefecilerin görevi, diyalektik, mantık teknikleri ve sınıflama ile ideaların bilgisini incelemek ve araştırmaktır.

Platon'un bu yaklaşımında temel aldığı görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğuştan gelen hiçbir kavram yoktur, tüm kavramlar yaşantı yoluyla kazanılır.
- B) Tüm bilgiler ancak mistik bir sezgi yoluyla kazanılabilir.
- C) Düşünce, eylem aracı olarak kullanıldığında değer taşır.
- D) Doğru bilgi; her zaman tümel, evrensel, değişmez olan ideaların bilgisidir.
- E) Fenomenin bilinç ile kavranabilen bilgisi, doğruluk değeri taşıyabilir.

16. Kant'a göre, ahlâki eylemin amacı mutluluk olamaz. Çünkü mutluluk; değişken, kişisel ve görecelidir. Kant'a göre insanın asıl amacı, aklına ve özgürlüğüne dayanarak kendini gerçekleştirmektir. Bunu da kendisine düşen görevi yerine getirerek başarır.

Buna göre, Kant'ın insanın ahlâki eyleminin amacını belirlemede temel aldığı kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ödev
- B) Haz
- C) Mutluluk
- D) Güzellik
- E) Fayda

17. Felsefe, bilimin elde ettiği sonuçları araştırıp incelemesine rağmen, hiçbir zaman bilimin hizmetine girmemiştir. Çünkü felsefe; varlığın bütünüyle ilgilenirken, bilimler varlığın bir yönüyle ilgilenir. Buna bağlı olarak bilim felsefesi, bilimin bir alt dalı değil, bilimi inceleyen, bilimin sonuçlarını sorgulayan, bilime eleştiriler ve öneriler getiren bir faaliyettir.

Buradan, aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Felsefenin bilimden daha genel olup, ona eleştiri ve öneriler getirdiği
- B) Bilim ve felsefenin yöntemlerinin aynı olduğu
- C) Bilim ve felsefenin amacının evreni açıklamak olduğu
- D) Bilime dayanmayan felsefenin, sağlam bir temele sahip olamayacağı
- E) Felsefe ve bilimin aynı konuları açıklamaya çalıştığı

18. Zaman; oynayan, dama taşı süren bir çocuktur; bir çocuğun akan oyunudur. Olduğu yerde kalan hiçbir şey yoktur. Aynı ırmağa girenlerin üzerine hep başka başka sular gelmektedir. Aynı ırmaklara hem giriyoruz, hem girmiyoruz, hem biziz hem değiliz.

Verilen parçada, aşağıdaki yargılardan hangisi vurgulanmıştır?

- A) Asıl varlığın değişmez özlerden oluştuğu
- B) Her şeyin sürekli bir değişim mekanizması içinde olduğu
- C) Evrende görünüşte bir değişim olduğu, özde olmadığı
- D) Gerçek varlığın idea olduğu ve her şeyin ondan meydana geldiği
- E) Her şeyin bir durağanlık içinde olduğu

19. J.J. Rousseau, uygarlığın insana mutluluk getirmediğini söyleyerek uygarlığı eleştirmiş, doğaya dönmek ve duygusal hayata önem vermek gerektiğini söylemiştir.

Yukarıdaki paragrafta, Rousseau'nun devlet anlayışı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplumsal düzenin ve devletin, insan için en iyi yönetim şekli olduğu
- B) Bireylere, doğal haklarının verilmesi gerektiği
- C) Toplumsal düzenin gereksiz olduğu
- D) Toplumsal düzenin zorunlu bir kurum olduğu
- E) Toplumsal düzenin birey için gerekli olduğu

20. Platon, Sokrates'i çok iyi görüyorum; fakat "insanı" görmüyorum; güzel insanlar, güzel heykeller, güzel kızlar, güzel çiçekler, güzel resimler görüyorum; fakat "kendinde güzeli" görmüyorum. Yine hareket eden nesneleri görüyorum; ama "hareketin kendisini" görmüyorum. Bütün bu genellikler (ideal) insanın düşüncesinde vardır. Bu varlık alanı hiçbir zaman değişmez.

Buna göre, Platon'un varlık anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlık, duyu verileri ile bilinen tek tek nesnelerden ibarettir.
- B) Varlık, hem duyuların hem de düşüncenin verdiği alanla sınırlıdır.
- C) Varlığın temelinde değişmeyen idealar vardır.
- D) Varlık, sürekli değişen bir oluştur.
- E) Varlığın var olup olmadığı hiçbir zaman belli değildir.

21. "Yaşadığın şu zaman aralığını tabiata uygun olarak yaşı; sonra ondan üzüntüsüz ayrıl, tıpkı olgunlaşmış bir meyve gibi. Meyve olgunlaşınca yere düşer, kendisini geliştirmiş olan toprak ile ağaca gönül borcu duyarak."

Marcus Aurelius'un bu sözlerinden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsan hayatta hiçbir zaman doğru bilgiye ulaşamaz.
- B) Yoksulluk, hiçbir zaman insanları mutsuz etmemelidir.
- C) İnsan, davranışlarında aşırılıklardan kaçınarak "orta yolu" bulmalıdır.
- D) İnsanın mutlu olması, tabiata uygun yaşamasına bağlıdır.
- E) İnsan, gücünün yetmediği işlere girişmemelidir.

22. Croce'ye göre, sanatçı sezgisel olarak eserini yaratır. Sanat eseri; hayal gücü, duyum ve sezginin bir sentezi olarak karşımıza çıkar. Her sanat eseri, sanatçının kendi öz benliğinden kaynaklandığı için, sanatçının ruhunda meydana gelen estetik olay hakkında herkesin kabul edeceği genel geçer yargılara varılamaz.

Buna göre, Croce'nin düşüncesi aşağıdakilerden hangisiyle çelişir?

- A) Estetik yargıların öznel oluşuyla
- B) Güzellik yargısının, herkes için geçerli olmamasıyla
- C) Güzelliğin ölçütünün, insanın dışında olmasıyla
- D) Sanat yargısının insanın iç dünyasını yansıtmamasıyla
- E) Doğayla güzelliği ile sanat güzelliğinin, aynı olmadığını göstermesiyle

Birlikte Çözelim

Çözüm 132 / 2

İnsan, içinde yaşadığı doğanın koşullarını tanımak ve doğa karşısındaki çaresizliğini gidermek için çaba harcamıştır. Bu çabanın ürünü olan doğa bilimleri, insanın doğayı kontrol altına almasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

A B C D E

Çözüm 135 / 7

Orta Çağ Avrupası'nda bilimsel ve felsefi çalışmalar kilise bünyesindeki din adamları tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalarda kilise otoritesinin yönlendirmeleri etkili olmuştur. Bu nedenle E seçeneğinde vurgulandığı gibi dinsel otoritenin izin verdiği ölçüde bilimsel çalışmalar gelişme göstermiştir.

A B C D E

Çözüm 133 / 11

Bilim dış dünyadaki varlıkları oldukları gibi ele alır. Bilimsel yaklaşımlarda varolanlar belirli bir görüş ve inanç temel alınarak incelenmezler. Bilim adamı şu ya da bu düşüncenin adamı değildir. O tarafsızdır. Bu özellikler bilimin objektif (nesnel) olma özelliğini vurguladığından yanıt D olacaktır.

A B C D E

Çözüm 136 / 2

D seçeneğinde vurgulanan doğa üstü güçleri açıklama çabası bilimin ne yapısına ne de özelliklerine uygun değildir. Bu nedenle D seçeneği dışındaki seçeneklerde belirtilenler bilimin bir işlevi olarak gösterilebilir.

A B C D E

Çözüm 134 / 5

Eski Mısır'da cesetler üzerinde araştırma yapılması din kurumu tarafından yasaklanmıştır. Bu nedenle Mısırlılar mumyacılıkta ileri bir düzeyde olmalarına karşın örneğin anatomi biliminde deney ve gözlem şansı bulamadıkları için bilimsel bir ilerleme gösterememişlerdir. Dinsel açıdan bazı çalışmaların yasaklanması bilimsel çalışmaların istenilen yönde gelişmesini engellemiştir. Bu nedenle yanıt C seçeneği olacaktır.

A B C D E

Çözüm 137 / 12

Parçadaki iki düşünürde bilimin olumsuz sonuçlarına ilişkin kaygılarını dile getirmişlerdir. Bu nedenle ortak yanları olarak B seçeneğindeki "Bilime karşı olumsuz tavır takınmışlardır." ifadesini gösterebiliriz.

A B C D E

Çözüm 138 / 4

Parçada bilimsel çalışmalarda, her türlü bilimsel bulgunun temelinde olgulara dayalı olma kriteri vurgulanmıştır. Öyleki elde ettiğimiz matematiksel kavramların bile temelinde olgusal kanıtın olması gerektiği dile getirilmiştir. Bu nedenle bilimsel kavramlar olgularla doğrulanmalıdır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 139 / 6

Klasik bilim anlayışını savunan bilim adamları, tüm bilimlerin bir gün tek bir bilime indirgenebileceğini ve bunun da muhtemelen fizik olacağını söylemişlerdir. Oysa bilim felsefecileri bütün bilimleri tek bir bilime indirgeme çabasının bilimlerin dünyaya farklı yönlerden farklı yöntem ve konularla bakmalarını engelleyeceğini ve bu nedenle böyle bir tavrın mümkün olamayacağını söylemişlerdir. Soruda bilim felsefecilerinin klasik bilime karşı çıkma biçimi klasik görüşün hatalı yanı olarak B seçeneğinde verilmiştir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 140 / 2

Paradigma içinde yer alan bilim adamları o paradigmanın kullandığı çözüm tekniklerini ve yöntemlerini kullanarak karşısına çıkan problemleri çözmeye çalışır. Bu şekliyle bilim adamları dünyaya bakışlarını standart bir ölçü ve çerçeveye alır. Bu nedenle yanıt B seçeneği olacaktır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 141 / 7

Parçada klasik bilim anlayışının bir özelliği olan birikimli olarak ilerleme vurgulanmıştır. Bu birikimsel ilerlemenin günün birinde bilimi mükemmelleştireceği ve tüm problemleri çözebilecek noktaya getireceği belirtilmiştir. Oysa bilim felsefecileri bilimsel ilerlemelerin doğrusal olmadığını arada kopmalar ve ayrışmalar olacağını söylemişlerdir. Bu nedenle C seçeneği parçayla uygunluk taşımamaktadır. Parça bilimsel ilerlemeleri birikimselliğe dayandırırken C seçeneği bilimsel ilerlemelerde sapmalar ve zikzaklar görülebileceğini söylemektedir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 142 / 5

Parçada Heluholtz'un duyum ve algı kavramları üzerine yaptığı çalışmalarda Kant'tan etkilendiği ve kendi yaptığı çalışmalarla da Gestalt ekolü psikologlarını etkilediği vurgulanmaktadır. Bu durum bilimin birikimsel bir süreç içinde ilerlediğinin göstergesidir. O halde, yanıt D olacaktır.

(A) (B) (C) (D) (E)

Çözüm 143 / 8

Her bilim dalı araştırma yaparken kendi konu ve yöntemine uygun olay ve olguları seçer. Bilimsel bir etkinlikte bulunurken tüm olgu ve olaylar incelenmez. Bilim bu nedenle seçici olma özelliğine sahiptir.

(A) (B) (C) (D) (E)

Dört Köşe

1. Bugün, gezegenimizin uzaydaki milyonlarca toz parçasından sadece biri olduğu hemen hemen herkes tarafından kabul ediliyor ama, astrofizikçilerin tüm sağlam kanıtlarına karşın, evrenin o muazzam sonsuzluğu insanı ürkütmeye devam ediyor.

Bilimin bu denli güvenilir verilere rağmen, insanoğlunun evrene dair bu endişeleri aşağıdakilerden en çok hangisine dayandırılabilir?

- A) Evreni çözümleme alanının insanı aşan bir sınırsızlığa sahip olması
- B) Bilimin her zaman tarafsızlığını koruyamaması
- C) İnsanoğlunun kendi aklının üstünde bir varlığa inama ihtiyacı
- D) Bilimin henüz evreni çözümleyebilecek yöntemleri geliştirmemesine
- E) İnsan aklının zaman ve mekan kavramıyla sınırlı olmasına

2. Bilim sayesinde bugün doğaya büyük ölçüde hakim olduğumuz söylenebilir. Bilim sayesinde havada uçmakta, denizlerin dibinde dolaşmakta, nehirler üzerinde köprüler inşa etmekteyiz. Buna karşılık, yine bilim sayesinde bütün dünyayı, yüzlerce kez imha edebilecek nükleer silah imal etmekte, her gün atmosfere tonlarca karbondioksit püskürten fabrikalar inşa etmekteyiz.

Parçadan aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Bilimsel sonuçlar insanlık yararına kullanılır.
- B) Bilim, sadece modern toplumlarda olumlu sonuç verir.
- C) Bilimin sonuçları kullanıldığı yere göre olumlu ya da olumsuz olabilir.
- D) Bilimsel bilginin günlük yaşama uygulanması teknik bilgiyi verir.
- E) Bilim, evrensel nitelik taşır, bu nedenle de neseldir.

3. Bilim adamı ele aldığı olayları açıklamak, onları doğrulamak ve onları kabul edilebilir bir duruma getirmek ister. Ama, bilim adamı bu kavramların ne olduğu üzerine düşünmez. Bunlar üzerinde durmak, bunları incelemek bilim felsefesinin işidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi ileri sürülemez?

- A) Bilim olgusal gerçekliğin yapısıyla ilgilidir.
- B) Felsefe kavram analizleriyle de ilgilenir.
- C) Bilim kendi anlamı üzerinde düşünmez.
- D) Felsefe bilimi sorgular.
- E) Bilimin içeriğini felsefe belirler.

4. Felsefe ile uğraşan bir kimse zannedilenin çok üzerinde kazanımlar elde edecektir. Felsefenin cevaplarının kesin olmaması hiç de önemli değil. Felsefe ile ilgilenmek, insana sosyal hayatında, Tanrı'yla ilişkisinde, ekonomik sorunları aşmasında, etrafında gelişen doğal olayları anlamasında nasıl düşünmesi gerektiğini öğretebilir.

Paragrafta felsefenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Toplumsal hayatı düzenlemek
- B) Sosyal bilimlerin verilerinden yararlanmak
- C) İnsana düşünce yöntemlerini öğretmek
- D) Deney ve gözleme dayanmak
- E) Evrensel düzeyde olmak

Kontrol Noktası

Bilimi niteleyen özellikler :

- olgusalılık (.....)
- nesnellik (.....)
- mantıksallık (.....)
- öngörüsellik (.....)
- eleştiricilik (.....)
- yöntemlilik (.....)
- genelleycilik (.....)

Aşağıdaki tanımları yukarıdaki kavramlarla eşleştiriniz.

1. Bilimsel yargılar, kapsamı içinde yer alan her olaya tek tek uygulanır.
2. Bilim, konusuna giren varlıkları duyu organlarıyla fark eder ve bu varlıkları deney ve gözlemle kavramaya çalışır.
3. Bilimsel bilgiler sorgulamaya ve tartışmaya açıktır.
4. Bilimsel yargılar birbiriyle çelişmez ve kendi içlerinde tutarlı bir bütünlük gösterirler.
5. Bilimsel çalışmalar kişisel duygu ve düşüncelerden bağımsızdır. Bilim, olanı olduğu gibi inceler.
6. Bilim doğru bilgiye konusuna ve amacına uygun yollar belirleyerek ulaşmaya çalışır.
7. Bilim elindeki somut bilgilerden yola çıkarak oluşturduğu neden - sonuç ilişkileriyle henüz gerçekleşmemiş bir olay hakkında önceden tahminlerde bulunabilir.

Aşağıdaki cümleleri doğru-yanlış olarak değerlendiriniz.

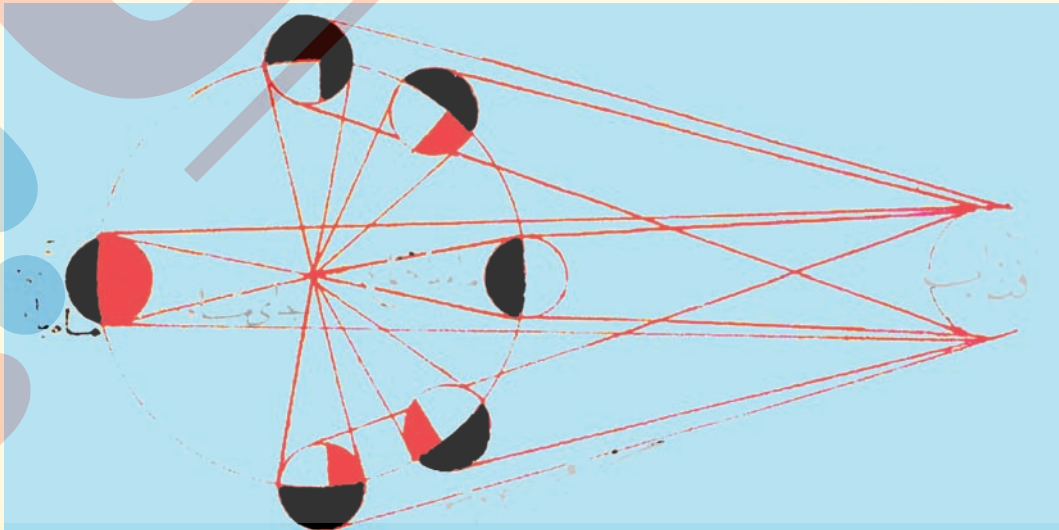
	<u>D</u>	<u>Y</u>
1. Bilim felsefesi, bilimsel etkinliğin meşru olup olmadığı ve aynı etkinliğin yönteminin ne olması gerektiği gibi konuları kendine konu edinmiştir.	.....	.....
2. Bacon empirizmin önemli temsilcilerinden birisidir.	.....	.....
3. Bilimsel bir çalışmada analiz aşamasına betimleme aşaması denir.	.....	.....
4. Bilimsel bilginin sonuçlarından faydalanarak alet üretilmesiyle teknoloji ortaya çıkar.	.....	.....
5. Bilim, determinizmi her koşulda doğrulamaya çalışır.	.....	.....

..... derken

Biruni

Yaşadığı çağa damgasını vurup "Biruni Asrı" denmesine sebep olan zeka harikası bilgin 973 yılında Harizm'in merkezi Kaş'ta doğdu. Biruni, "Elinde kalem düşmeyen, gözü kitaptan ayrılmayan, benzeri her asırda görülmeyen bilginler bilginini bir dahiydi. Arapça, Farsça, İbranice, Rumca, Süryanice, Yunanca ve Çince gibi birçok lisan biliyordu. Matematik, Astronomi, Geometri, Fizik, Kimya, Tıp, Eczacılık, Tarih, Coğrafya, Filoloji, Etnoloji, Jeoloji, Dinler ve Mezhepler Tarihi gibi 30 kadar ilim dalında çalışmalar yaptı, eserler verdi. Ayın, güneşin ve dünyanın hareketleri, güneş tutulması anında gerçekleşen hadiseler üzerine verdiği bilgi ve yaptığı rasatlarda, çağdaş tespitlere uygun neticeler elde etti. Bu çalışmalarını yer ölçüsü ilminin temellerini sekiz asır önce attı. Israrlı çabaları sonunda yerin çapını ölçmeyi başardı. Dünyanın çapının ölçülmesiyle ilgili görüşü, günümüz matematik ölçülerine tıpatıp uymaktadır. Avrupa'da buna BİRÜNİ Kuralı denmektedir. Newton ve Fransız Pascal yaptıkları hesaplama sonucu ekvatoru 25.000 mil olarak bulmuşlardır. Halbuki bu ölçüyü Biruni, onlardan tam 700 yıl önce Pakistan'da bulmuştu. O çağda Batılılardan ne kadar da ilerideymişiz. Dünyanın yuvarlak ve dönmekte olduğunu, yerçekiminin varlığını Newton'dan asırlarca önce ortaya koydu. Henüz çağımızda sözü edilebilen karaların kuzeye doğru kayma fikrini 9.5 asır önce dile getirdi.

EXS
a u n c i l l u